

Lada wu ni kabyileere
Minisirigbaha

MALIVOMŌ NAGANA LI KOZHE LI MA SAHA NI YEE

2063

Malishɛɛn pu wa puyɛ
funɔɔ shaa

Desanburuyɛɛ 2024

▶ Funḡo keree

Kamabishiigee mɛyɛ	6
Gbahaya yi.....	8
Kaana funḡo mɛyɛ	8
Nahajomɔ	9
Minisiirilee ḡuḡɔ kafila cerege ka	10
Lada wu ni kabyaa ḡuḡ minisiri wu jomomɔkɔɔnɔ kafila wu	11
kafila nigbɔɔ ki.....	12
Nahajomɔ	19
Nɔkɔɔnɔ.....	21
I. Cerege nizhiige : Tayeregegboho nahashaara	25
1.1. Tɛɛnɛ li	25
1.1.1. Fiigeshɛɛnɛ ti ni bine-dɛɛn wu	25
1.1.2. Silamara jerejere je wu politiki kɛɛn yi na	25
1.1.3. Fiige sipyiire ti bugugana li funberɛ	25
1.1.4. Kugboyo yi nii wu tɔvuyo na ma ta yaara-sha korogoo ki wa fali wɛ	27
1.1.5. Kabyaa sha kaḡuḡ ni kalɛgeɛ gemu wa koro kan vorogbee wu mu ge	28
1.1.6. Sicutumu dabara ti li buɲɛ na gbɔho wa pye xo be	28
1.1.7. Kalaa wu goonɔ ni kalaa wu ni baari wu zhiribaara ti	29
1.1.8. Labaara ti, daannabaara ti ni fanhabaara ti	29
1.1.9. Kalɛgeɛ kacɛnɛ li lo wu kɛni si fiigeshɛnɔmɔ ta	30
1.1.10. Kabazheye yemu fanha wa ḡɛɛ ge , yi di wa ma ni ḡɛri wu ge	30
1.2. Lada wu	32
1.2.1. Lada wu nahashɛɛɛ ti kabazheye yi wa jeni yashaara baari wu, ni jagi baari wu na yemu fanha wa ḡɛɛ sanha ge	32
1.2.2. Lada wemu ni yaḡɛri tayerege fanha wa pɛɛ wɛ	32
1.2.3. Lada wemu ni gɛɛnɛ fanha ḡɛ wɛ	33
1.2.4. Nafuu nizhige zha wu funberɛ	33
1.2.5. Ma ḡige nɔɔdan nafuu teshaya tuuyo ḡɛɛge na yi le lada wu ni	34
1.2.6. Baari tɛpye yi yemu wa cɛɛ kɛni di nɔ fiige ki tɛye yi beɛri na ge	36
1.2.7. kura taforogo gemu fanha wa serɛɲɛ sanha tiye na li bu ḡɛ kura wu tɛtaya yi wa ḡɛɛ, kura fala li kabaḡa na	36
1.3. Mara wu pyegana li	38
1.3.1. Politiki wu mara wu pyegana li.....	38
1.3.1.1. wotee pu pemu pyevɛɛ wa ḡɛɛ wɛ pu di wa xhuu jɔḡɛɛɛ ba	

1.3.1.2. politiki bebaara wu, fanha ki zhan wu ni fanhaya shuun shɔhɔ fanha deɲɛ wu	38
1.3.1.3. fanhaya shuun shɔhɔ fanha, keree ɲɛri ni kafɔŋɔɔ jabye tɛyɛ	40
1.3.1.3. sariyagbɔ ɲɛri wu	41
1.3.2. kiiri mara pyegana li	42
1.3.2.1. kiri kɔn fanha ki ɲɛrigana li	42
1.3.2.2. kiri kɔn fanha ki ɲɛri wu tɔyɔ-wɛɛɲɛgana li	42
1.3.2.3. Fiige mara fanha ki pyegana li	43
1.3.2.4. Funɲɔ shavɔnɔ bye fanha ki jaaga wu ɲɔ ni ma saha ni fiige ki maraya yi fanrigana nivɔnɔ li.....	43
1.3.2.5. Ereyzhɔɔn pu ni tɛɲɲɛ funɲɔ ɲahasɛɛɛɛ	44
1.3.2.6. ɲige ki garaɲa wemu wa ma ni bebaara ɲiɲɛɛɛ ni ge	44
1.3.2.7. ɲiɲɛ jaalɔɔɔ ni tifunɲɔ nidaya yi garaɲa wu Mali wu ni	45
1.3.2.8. kakara ti goriyaha wu ka je wu	46
1.3.2.9. ɲahagbasɛɛɛɛ ti dɛgi wu ni ti gara wu fanfagbaya ɲɛri gbeeri wu wa fe yaha temu na ge	47
Mali wu tɛsinɛ ki tɛyerege pɛɛ wu koɲɔ ni gemu fanha tayereye wa ɲɛɛ ge	47
Saxheli fiiye yi kapyɛɲɛge tɔ (AES).....	48
1.4. Mahama pu	49
1.4.1. Kafɛkɛ ki ɲari-seberɛyɛ yi ni lohɔ kakara temu wa pye Mali wu ni ge	49
1.4.2. Zanhapaga ki jɛɛ wu ma fara ki ɲari ɲari wu yɛɛɛ ki fɛni ni ɲiɲmɔhɔ ki ni	49
1.4.3. Lale wu kafugo ki ni	50
1.4.4. Kafɛge ɲari wu fe wu sipyiire ti ni lada wu	50
1.4.5. Tikɔɔn la wa farani lemu na caɲa beɛri ge	50
1.4.6. Fɛɛfɛɛɛ ni losaɲa da wemu wa kori yaha funbenɛ kaa ge	51
1.5. Sipyii pu keree ɲagaɲaa	52
1.6. Kabazheyɛ yi ma saha ni fiige ki gɛmɛ wu ni	55
1.7. Keree geemu wa « Mali wu ɲɛrigana » tɔyɔ wɛɛɲɛ ge	56
1.8. ɲagashɛɛɛ funɲɔ kashagaa ki	58
1.8.1. Marafanha ki fiige fanrivɔnɔ li niɲɛ ni	58
1.8.2. Tɛɛnnɛ li lemu wa piin li tɛɛyɛ ni li kalɛgɛɛ ni ge	58
1.8.3. Lada wu, wemu fanha wa digi yashaara-baari wu ni jagi wu na ge, wemu kabazheyɛ wa ɲɛɛ sanma na wɛ, ga wu di ɲɛ ni sɛɛsɛɛ fanha ni, ni ja yere kanhama tuuyo ɲiɲɛyɛ tan....	60
1.8.4. Ladabaaritapye yi wa cɛɛ sanha kɛni yi si ja fiige ki beɛri maha jiri, ali bu ɲɛ, nafuu yara ti wa.....	60
1.8.5. Kafɛge ɲari kanhama pu wa kori yaha funbenɛ-kaa ni kayaaɲaa ɲiɲɛɛɛ ni	61
1.8.6. Kalaa wu dee wu ni lavara wu sicuumɔ keree ni sipyiire shazhosigɛɛ jaaga wu na	

II. Cerege shuun woogo ki : Nahatiime pu ga wu	65
2.1 Nari wu pyeganazhe wu : Malifomɔ.....	66
2.2. Pyegaŋa keeteegɛe	75
2.3 Nari nahatiime ni kafila wu.....	87
2.3.1. Nahatiime	87
2.3.2. Nari kafila wu	91
2.4. Nahatiime tesinyɛ	102
III. Cerege taanri woogo ki : Nahatiime tayeregbɔho Kabazhɛye yi ga wu ni yahatɔyɔna	
wu tɛpyegɛe ki dɛgi wu	107
3.1. Tayeregbɔho Kabazhɛye yi	107
3.2. Tɛpyegɛe ki dɛgi wu	121
IV. Cerege shishɛɛɛ woogo ki : Fungɔngɔ pu yatɔyɔ na wu pyegana li	139
4.1. Baari-pye-sariyaa pu ni wu tɛpyegɛe ki	139
4.2. Nahatiime pu kabyiwooli	141
4.2.1. Fanha le wu funɔ lada wu yara zha wu ni	142
4.2.2. Niŋɛnɔhɔdan yara nafuu yaha wu tɔyɔ na	143
4.2.3. Baariɔyɔ yi bankii nafuutagaŋaa yaha wu tɔyɔ na	144
4.2.4. Ma kabyaa ki tɛshaya ŋɛhɛŋɛ	145
4.2.5. Kagbɔho yi yaa-bankii mugu ni nafuucaan	148
4.2.6. Maxoyaa wu Kadugo-yiri kabyaa tɛshafɔyɔ ni	148
4.2.7. Ma fɔlɔrɔfyɛɛ sɛɛɛɛ wo yaha tɔyɔ na	149
4.2.8. Foroba ŋahagbashɛɛɛ dɛgi kabyaa	149
4.3. Nari wu-karaŋa-tiin ki	150
4.4. Porozhɛɛ nisogoloŋomɔ ni pemu wa sipyii niŋɛhɛmɛ nulenɛ nahatiime pu yaha tɔyɔ na wu kaa na.....	151
4.5. Keree-she-karitii ni jojaaga yɛɛɛɛ yi	154
4.5.1. Keree-she-karitii	154
4.5.1.1. Tɛgɛyahala-she-karitii	154
4.5.1.2. Niŋɛnɔhɔdan nafuu yaara-sha-karitii	155
4.5.1.3. Nafuu kariti wu	156
4.5.1.4. Mali wu nibaŋa ŋama pu	156
4.5.2. Kafilafaala fyɛɛɛɛ	156
4.5.2.1. Kashagaa ki	157
4.5.2.2. Nahatii sariyaa pu	157
4.5.2.3. Tayereyegbɔho kabazhɛye yi	158
4.6. Kakara tɛyirige ni faratii pu wu ti ni	159

KAMABISHIIGEE MƐYƐ

AES : Saxheli fiiye kapyɛɛɛge tɔ

AIGE : kiyɛkyɛ votekeree ki garaŋa-fanhaki.

AMO : Bana wajibi nahadenɛ.

ANCD : Fiige ki baariŋɔɔ nahagbaashɛɛɛ jojaaga wu kaana.

AN : Fiige Faanuvonɔ bi mɛge binegeɛ ki.

APD : Foroba dɛgi wu Bereli Irisi Endi Zhini ni Afiriki disidi.

CCNUCC : Fiibine-ye yi kafɛge ki ŋriŋaŋaa ki mɛge bɛmɛhɛɛ sɛmɛ wu.

CEDEAO: Afiriki caŋatomɔ fiige yi ladakoro tɔwu.

CICB : Bamaxɔ fiige shɔhɔ bineɛɛ gbahaki.

CNPM : Mali baariŋɔgbɔy yi mɛge kulunɔ ki.

CNT : Fiige ki Fanhayashuun shɔhɔ fanhaki sariya-lo gban li.

COMATEX : Mali xɔɔɔ-shin-baariŋɔ.

COVID : koronavisibana 2019.

CPI : yahala jaagi wu shɛɛ pu.

CREDD :Fyɛɛɛ kɛɛngɛ /Tayeregbɔhɔ kɛɛngɛ lada wu nahashɛvonɔ li ni tɛmɔnɔ funŋɔ nahagbashɛɛɛ ti kaa na.

CSOM :Tɛɛnne mɛge jɔgɔtɔgbaha.

CT : Tɛɛnne Mara.

DCPND: Fiige fanhajaaga politiki wu mɛge sɛmɛ wu.

DGEF :Lɔhɔni tiye yi ŋunɔfɛɛɛɛ gbagbɔhɔ ki.

DNTCP : Fiige nafu wu ni wu jateconɔ ŋunɔ fɛɛɛɛbagbɔhɔ ki.

EDM-SA : Mali kuran kan forobaariŋɔ.

EES : Mhama tayeregbɔhɔ jateconɔ.

EIES : Fiyɛɛɛ jateconɔ mahama pu ni sipyii pu na.

EMOP : Sipyiiire-yaa- keree ŋunɔ gbeeri kaŋahashaara gbɔnhɔɔ kitaan.

ERI-ESI : Erezhɔn funŋɔ kaŋahashaara temu wa lɔnɔ baari kaa nijɛmɛ ni baari kaa ni jɛbaama wu ba na ge.

FAIPD : Fugba kabateyɛye yemu wa kadugo yiri shɛntɛɛnɛ.

FCFA : Pu yara-sha-baari wu suu ge.

FDS : Afiriki fiige -bine-wari wu.

FMI : Shazhosigene ni ŋariŋɛ tenɛ-fanhaya ya.

GAR : Fiiye shɔhɔ kabyiŋɔ.

GDTE : Garaŋa wmu wa serɛɛ nidaya yi ŋunɔ ni ge ŋiyɛ ni lɔhɔ yoyi garaŋamɔ wu :

I A : Mazhincɛmɛ

IDE : Nabunro kabyaa dɛɛɛ.

IDH : Sipyii nahagbashɛɛɛ shɛmɛ pu.

IGM : Mali niɲe kaala baariɲo.
INDG : Fiige fugatefaga kibariyaa gbaha
INSTAT : Fiige ki keree. Jatecono baariɲo ki.
ITEMA : Mali faanya-shin-izini.
LOPM : Sorolashiire -deni ti keree dɛgi sariya.
MPME : Kabyisha baariɲo nifenhenne publiire niniyaara.
MTA : Wɛdeere niyaarɲo.
NBD : nahagbashɛɛɛ bankifo.
NPI : Izinii fiigefoɲo .
NTIC : Kibaruyaa kan ni jo jaa korofoɲo.
OCDE : Binɛbye ni lada nahagbaashɛɛɛ tɔ.
ODD : Tɛmɔɲo funɲo nahagbaashɛɛɛ kashagaa.
ODHD/LCP : Sipyii tɛmɔɲo funɲo nahagbaashɛɛɛ perɛgi ni labaara ti tun-tɛgɛ.
OIM : Ma ti tun-tɛgɛ.
OMVS : Fiiye shɔhɔ baariɲo fiige shɔhɔ para li mɛgɛ na.
ONG : Senegali yba wu kudɔɲoɲɛɲɛ-tɔ.
PIB : Fiige funɲo yaara niɲɛbaara.
PNAEP : Fiige ki fyɛɛkɔɲon keni si losaanɲa ta.
PPP : Foroba ni yɛkɛɛɛ keree pyɛɲɛgɛ .
PRODEC : kalaa wu yeekɛ funɲo nahagbaashɛɛɛ porogaramu.
RED : Kapahashaara ni nahagbaashɛɛɛ.
RAMED : Siccumo nahadenɲɛ li fyɛɛɛɛ
RAMU: Sipyii-bɛɛri bana nahadenɲɛ fyɛɛɛɛ
SIPEX : Fiiyeshɔhɔ ni pɔtɔɲoli wolo kulunɲo
SNAT : Fiige ki niɲɛ ki gemu wu niɲɛ kɔɲoɲo sɛmɛ.STEM/STIM :
TDRL : Erezhɔn ni tɛɲɲɛ funɲo nahagbaa shɛɛɛ labo.
TIC : Kibariyaa kafifaala yɛɛfoyo
TVA : Nafan-ɲɛɲɛ lanbo
UA : Afiriki-bine-tɔ wu.
UEMOA: Afiriki canatomɔ fiiige yi lada ni kabyaa bine tɔ wu.
UPA : Kacɛɲɛɛ bine tɔ.

▶ GBAHAYA YI

Gbaha 1 : Répartition sectorielle de la structure du PIB réel (en %).	32
Gbaha 2 : Sanni, yaara tatii be ni tɔnɔ nidaana wu nɔnɔteheɛ li dugudigigana li.....	34
Gbaha 3 : Korogoo ponoli yahala li, ma lo 2019 na ma she nɔ 2023 na (xhuuyahama na).....	36
Gbaha 4 : Fiige ki geme wu nimekɔnɔ seme wu kozhegeɛ.....	52
Gbaha 5 : Fungongo ki naha tesinye yi dɔɔbine wu.	102

▶ KAAHA FUNHO MEYE

Kaaya 1 : Nɔgɔbiire ti mege binene li.....	26
Kaaya 2 : Mali niɛ nɔh daannafuuyaara wolo sariyaa seme fomɔ.....	35
Kaaya 3 : Fiige fanha ki tɛyerege ki.....	39
Kaaya 4 : Saxheli fiiye yi kapyerɛge (AES).	46
Kaaya 5 : Fiige ki kalegeɛ-kalaatorogara ma wu.....	59
Kaaya 6 : Kalaa wu nɔnɔ ni bine gbɔ li.	62

Nahagbaashɛɛɛ funɗɔngɔ ni, nime fanhayashuun shɔho fanha ki wa li pye baarigbooyɔ ni jɛhɛɛ yɛ ja yaha tooyɔ na yemu jɛ gbɔjɛri baari ge na jɛ saha ni Malishɛɛn funɗɔ keere ni jɔriki mara wu kiri keere pyegana li ni sipyii pu ni lada wu nahagbashɛɛɛ ti kabaya na. **Ge fanha ya shuun shɔho fanha ge jɛ keere- jɛri- tɛ lemu naha juba cɛɲɛ ni da shan Mali wu mu ge. Le tɛɛ li wa yaa le we pye ja fiige baraka woogo yerege, fanha fiige, gemu ni jamɔɔɔ ke mu wa ki sariya wu koro nibyege pyi ge ma naha jo na :** jɔriɲɛ da wu ma sipii pu pye puyɛ co, le wa bye ni ta wu lolɔ sanna koro na.

Fiige kadu yere wu ni, jɛri wu bi yaa wu pye nafuushagbooli ɲooɲɔ lada wu lashagbooli kabazhɛɛge ki sɛsɛ jate cononi gemu wa yafiginɛ Mali wu lada wu mɔ ge. Muzhin li jɛ, jɛri we mu wa tooyɔ na ma shɛɛ ɲooɲɔ kuluyo yi jɛhɛ wu mu ge were wa yaa were lo si la fara wuyɛ fɛɛ ti na, na ka pye jɛyɛ yaa tooyɔna kabaya yi bɛɛri lada wa ye mu ni.

Ge yere jɔri wu ke jɔra ka ki tɛhɛ wu jaha da wu na ba yiri noɲɔbiire ti toɔrole gbɔɔ li politiki kɛɛnyɛ yi ni. Bɛɛri danna wu kalaa da wu ni, bari le wu loɲɛ wu jaha na wu barajɔoyɔ mugu zulu wu, vorogbee kulu yo garaɲa wu baari ta koro muku kacɛɲɛ, kalɛgeɛ ni ti keremɛ kabaya na.

Le koli na, kɛni si jɛri wu bɛɛri pye we mu maxho wa Malifuumɔ ki da yere ge ɲooɲɔ funɗɔni danna wa ge mu ni wɛ kidi wa jɔri gbɛɛri ge li wa jubi wa ma tɛmɔno funɗɔɲɔ lo ni akili fala jɔleni nibaya ni ja pyeyee jɔriɲɔni gemu naha wu lozhe fungboohɔ nahagbaashɛɛɛ funɗɔmu yee 2063 na ge.

Ke fungongo ki yaa ma jɔriɲɛ deɲɛ wu sene wu, kura kan sene ni yayala sene wu kan Mali wu mu. Ki wi yaa bɛ ma fiiyee yi farama tan yi yɛ na ni kudɔɔn keere fiiyee jɲɛ yɛ farama tan yi yɛna na yi kudɔɔn ni ja danna pu ni kudɔɔn nijadanmaa pu ni pu nigemɛ pye pu jate co, kɛn si kabitaha ki jɛmɛ yaa wu kadugo kudɔɔn nidaya, manaha jo faa funɗɔ kundɔɔn-wolo- kapyɛɲɛɛ ni yaara-jari-izini.

Fungali yaha tooyɔna wu bi yaa bɛ ma kudɔɔn wolo ni kɛtan keere ni sene keere ni mahama funɗɔ nidaya yi manaha jo noɲɔbiire ti, sipii pu kaa-pye- fanha ki ni sriya pkege gemu wa yɛkɛ bari wu lo leni ge. Ki bi yaa ma fanha kalɔɲɔshɛ ge mu wa fiige ki nata wu durugi nase yi yɛkɛɛgi, yɛfɛɛɛ ni lada wu ni kapyɔ juyirigi wu mu ma li jɔɲɔn pye, nafuuyara ti ni ti ta-korogoo ki jɛ wu, ki wa yaa ki ki fanhadigi keere pye gana fɔnɔli ɲooɲɔni fiige maram ganali ni jɔriɲɛ dege wu, fanha le wu shazhosigelee nijɔriɲɛ legevɛpyi sene wu dugu wu na ni gbɔɔmɔ da wu Mali.

Wu wu yɛfɛɛɛ na wu ni fiiye ya te shɔho keere ki ni, ni keere ye bɛɛri korogoo kina ni nafuuyaara ti jɛri wu korona

Saheli fiiye Kapyɛɲɛɛge to (AES) deɲɛ wu Mali ni Burukina faso ni Nizheri shɔho ni naha ba foroba shazhosigene ni pu yɛ degi yereɲɛ le keere foroba kɛɲɛge kina.

Mi wa dali na, na ge fungongo ge yaha tooyɔ na wu naha jɔriɲɔ-yiige-Mali nidaa shan wemu wa faanrivɔno faanri ge na she jaha ge.

► Minisirilee nuɗɗɔɗɔ kafila cerege ka

Minisirilee nuɗɗɔɗɔ wu, Gbaveneme nuɗɗɔɗɔ wu
Dr. Zhogeli Kokala MAYIGA

Funɗa 2063 wu yaa wu koli ni fiige ki fyɛɛ wu Mali wu nahagbaashɛɛɛ ti na wa sɛɛsɛɛ tɛ shɛɛ Mali fomo wu vanri wu koli na, Mali fomo wemu wa zhigeni ge wemu wa fiigeshɛɛ pu funɗo keere ki pɔyereɗe tɛge funɗo keeree yee ni jɛɛɛ funɗoni na nuru ki shɛɛ vɔno shɛɛ na nuru ki shɛɛvɔno shɛɛ farivɔno li mɛge fiige shɛɛ pu binɛge ki funɗoni.fondation.

Funɗongo nivogo ki nahagbaashɛɛɛ ti koroli wolo ma shɛɛ no 2063 na na tagboɗo keere ye shɛɛ gemu wa fiige ki funɗali nata wu durugo na se lada wu lada wu nuɗɗoyige feni ge, ma li nuɗɗo pye ki nafolo yaara ti ni ti woloveɛ pu jɛɛɛ wu kanhamazooro we mu fiigeshii pu wa shɛɛ ni kahama tetala ni pe mu wa shan Mali na ge mata li wa yaa wɛ ni wa sariyani wɛ.

We baari wu wa yaa ma wu pye foro konarilege ki beeri ni odi Mali fomo nida shan wa yahaba kagereme na. Wa yaa ma « Mali wu keere pye gana li yaa ». Le wa yiri wajibina wa beeri funɗoshagana ni funɗo ka yaagaa ge mu wa mɔgoge, le koro jɛ ma dannaya taa Malishɛɛ pu kacene li na, le koro jɛ na wa yaafii na ba Mali yaa Malishii pu feni wɛ. Le koli na li wa tan me ni ma jo na te kapaashaara te wa pye fiige gi kaceme mu lada wu ni kapyaa minisiri wu nuɗɗɔɗɔɛɛɛ ti funɗo ni, ni fiigeshɛɛn pii ni baara koro ge ki beeri tayere lo wu ni.

Fanhaya shuun soho fanha perezhidan wu, fiigi nuɗɗɔɗɔ wu koloneli Asimi goyita, akiligboɗo pufɛɛɛ ti funɗo ni guverinema numɛ kan ge fungongo ge kashaaga ki yige wu na.

Kafila we mu wa jo 2063 fungongo ki zheɛ wu koli na ni fiigi tɛyaara funɗo jagbaashɛɛɛ fyɛɛɛ zheɛ wu koro na 2023 desenburu yenge cabya21CICB wu ni ge.

Lada wu ni kabyaa nung minisiri wu jomongkonro kafila wu

ALUSEENI SANU,
Lada wu Kabyaa Minisiri

Nijaa Malishee pu wa tee ni le mu wa liyewali pu tariki wu ni ge. Muzhi li wa, fanha shuun shoho fanha ki wa pa ni fudaha sese wo go ni i di wa suli Malishii pu mo li la wa pe mu na ma puyee lo ge.

Fanhaya shuun fanha ki, ma yere ni, fiigi faanri vonoli mege binege ki fungongo kashaagaa ki le tetoono porogaramu seme (ANR) ni, wemu wa lada bugu jate no 10% yee pagaa keele tanri wu fungo ni ge, kibi saha ja yemu na nibanja naha kashaara nivoro kaa gile na we..

Fungongo nivogo ki 2063 wemu wa yiri fanhashuun shoho fanha fegboo pupolitiki fungo kashaani ge, le naha li pye yefere di daa kapyaa gi ni lada kabanana nuyeege lada Mali ni wemu naha wa niye ge.

Kee fungongo ki naha wa shaanri ni keere ki namaribaa peregi ni fiige ponoli yahala li namarabaa perege ni, na kudongboo woo ni fiige ki peregi ni kanagaa ki ni fyee kpenge ki yaha tooyo na wu ni, lada wu nmongonvonon li ni temonon fungo nahagbaashere ti ka na (CREDD2019-2023), ni fiigi nibanja kanaha shaara ti Mali 2025 wu ni ma fara kapyeege beeri na kemu naha ja la le funzhara ti ni ken si ja nahagbaashe koro nivono wolo le mu naha beeri bine simo Mali wu mu ge.Keere ki logana li wa nuru li yee serenge kahama zoro wu na Mali wu wa wemu shae ge yee ge na ge li me pye kahama wa shan wu nunoni ma fara kabaya nijemeye kamana pe mu wa fungoni ge.

Nibanja kanahashaaraseme ne fungo-sha- yerege gemu wa li shaa ni kabazheeye niceeye yi shaa na nahagbaashe korogoo nijene li lo na weremeba tayere ye loo foroba keere ki garanja wu na.

Fungongo ki naha ba faanri fiige lada nunoni wemu wa kozhege ki beeri bine ni na fanri : (i)erezhoo ladakorogoo gemu serenge nahagbaashere ladakorogoo nunoni ge ; (ii) ni korogoo ni dugonari yere yi, kura yere yi,ni kibarua ya-torogo-yere yi ni joagaa ki yere yi, (iii) ni kaceenge ki nahagbaashere ti , kajanaa gemu wa bine baari kalaa wu ni kalaa wu nunoni ge ni baari wu nunoni ladakorogoo gemu tayerge wa beele ge ; (iv) ni lavara wu sipii pu sicomo da wu ni,sipya tee karagaa ni wu mahama pii ;(v) ni fiige fanha ki nerenje vonoli ni lavara wu fiige fanha ki naté.

Nahatime Porozhee beeri lo porozhee nahazhaje na pu yaha tooyo na ken si fungogo ki yaha tooyo na wu suli yee ke yee ke fungoni. Pu naha pye, ye teyee ye nunoni (i): fiige mara wu ni lavara wu keere dege wu kajanali na (ii) te yere yi ni fanha le wu sipii pu ni(kura wu dugonaari wu,kugbooyo fungo deen wu, kalaa ni sicuumo, joagaa yerefoyo yi nws).(iii) nafuu yara ti wolo wu di ti neri wu (faa yara ti ni nijenoodan nafuu yara ti). (iv) Mahama di kafenge neri wu.

Le pu foro wa Mali wu niye nijemoro baari no ki (IGM) nahaba niye ki nijekonro seme niceme yaa ni na lada kariti ken si baari nipye wu yaha la li she te la beeri ni (teenri li fungo,erezhoon fungo ni fiigi beeri kariti). Iebena Fiigi joagaa fyee wa kon na wu yaha tooyona fiigi joagaa baari no ki mo nahagbaashere ti baari wu jara maha wu i ta sama pu kana(ANCD).

Joxhooro na ke fungogo gi wa fanri livuru fyen fanrama ni taserenge nibanja yaa wu kana. Wu wa fee yee keele shishere te fungoni le mu wa taha tege shishere(4) shoho ni 2024-2033 ; 2034-2043 ; 2044-2053 ; 2054-2063).

Li naha ba ni neri yaha ni tooyona wemu wajibi wa ge, lavara wu baari noyi kavana na yemu wa yere ni wu yaha tooyo na wu ni ,ni wu beregi ni wu danna wu ni ge.

► kafila nigboɔ ki

1. No le kafila wu:

1. Kabi 2012 yee li, Mali wu wa mine kahama kooro niɲɲɛɛ ni pemu wa yiri n'ashesheɛn ni sipii akili kaha kuluyo toro ni Mali wu cɛɛ kyɛ kulogoo ni wu niɲɛ kulogoo ki ni. Le ka li wa nubaɲa lada funɲɔɔ yi beeri gbɔwirigi le di naha jafooroba fyɛɛ kɔmɔɔ pu be wirigi. A li bu ɲɛ naha nago tɛɛ wu sariya gbɔɔ mu 2013 yee li le wa pye vulogbara fiigi ɲaɲiɲɛ ki da wu na, kahama pu fanha dagboɔli wa mara gana sana li sige. 2020 uti yeeɲɛ cabya 18 fanha shanra ti ni fanha ya shun shɔɔ fanha ki koɲɛ li ɲaari wu 2021 mɛ yɛɲɛ ki ni yee wa ba ni ɲaari ni politigi ni kooro ɲaɲiɲɛ na ken si fiigi ki yiiri ge.
2. Mali wa ni baarigboɔɔɔ bye sɛmɛ sɛsɛ wo ni, ni ɲahgbashɛɛɛ tɛyɛ ni yemu wa duru ge fanha na ja le yemu ni sanha ge li tɛyɛɛɛ yaa ɲɔ wu ni (koorogoo, kura wu, ni joɲagaa wu) ni ma faraa zhɔni pɛɛ wu toorogana li na. kensi ja were sɛmɛ wu kudɔn wolo ɲahagbaashɛɛɛ fungɔɲɔ tɛmɔɔ funɲɔni wa yaa yee 40 ka na. Keere fungɔɲɔ ki wa sɛnɛ nafuu yara ti shaha na ɲɛni ni ma fara tɛyɛɛɛ maxho na kensi lada wu kanhama pu yaa.
3. Fungɔɲɔ ki wa natagboɔ koro wo Mali wu mu lemu wa li shaa ni ni mɛ kanhama pu xhɔ na tɛmɔɔ funɲɔ ɲahagbaashɛɛɛ pye temu wa beeri nule ni yee kɛɛɛ shishɛɛɛ funɲɔ ni ge. Fanha na digi mara wu pye gana li, lada, sipii pu pu yɛ cowu, ni sipii pu bali gana li vahaga wuɲuɲɔni, na sɛɲɲɛ keere ɲɛɛri gbɔɔ li na ni tayeeregbɔɔ baari wu.
4. Tɛyɛyi beere gi wu wali sheɛ na fanha ki ma nahajo mara wu pye gaɲaa ki manahajo fiigi tayere gi ni ɲahagbaashɛɛɛ ti dɛgɛ wu tɛyɛɛ yɛ wa pɛɛ. Kabyileere ti, ɲiɲɛ ki ni kura wu yee beɲɛ tayeeregbɔɔ mara pye kooro ke keni fiigi ɲiɲɛ ni le maxho di ɲɛ kabyileere politiki fanha wu na funɲɔ wa shaa ɲɔ wemu ɲuɲɔ ge
5. Mali wu ɲahagbaashɛɛɛ fungɔɲɔ ki wa yaa tɛyɛɛ taanri shɔɔɔ ni:
  - Kibaru yaa pu tɛɛtaga ki yereɲɛ wu: kee tɛgɛ ki wa li pye kibaruyaa ja ta mara pyegana li ɲuɲɔ ni. Ki wa ni nibaɲa kaɲahashaa xhɔɔ beɛɲɛgi, tɛɛnɲɛ li shɛɛn pu funɲɔ keere ki beɛɲɛgi wu, ni minisiri gbaayayi tɛɛni funɲɔ tɔɔɔɔɔ ni yeekɛɛ baari ɲɔɔɔɔɔ funɲɔ kashaga ki.
  - Pyegaɲaa gemu naha ja ki yɛ fa lige ke zha wu: wu wa pye yegegboɔɔɔɔ zha wu ni yi ɲahazha wu ni pyegaɲaa nupɔɲoo vanri wu Mali wu nibaga mɛkɛ na.
  - Fungɔɲɔ ki ni fyɛɛ pu zhebala wu: loo fungɔɲɔ ka vanri gema sɛɲɲɛ kahama ni cɛmɛ pu ni fiigeshɛ pu funɲaaga ɲuɲɔ ni ge.

2. Nahagbaashɛɛɛ ti funɲɔ keereɛ

6. Nahagbaashɛɛɛ kahamagboɔ nicɛmɛ pu ɲɛ yadiye ta baa, ɲaɲi ki, sicuumu, kaala wu, loho ki, faa wu, funmɔ pu, baari ta bari, lada wu garaɲa wu ni tɛyɛɛɛ. Fiige mara wu kabyilere ti, ɲiɲɛ ki, ni kuran wu tayerege wa pɛɛ kensi ɲaɲiɲɛ kan fiigi mara wu mu.
7. we kalɛgɛ pye wu ma saha ni tee wu ni wu yefɛɛ ni yɛ ɲɛ kape nizhile li sipii pu akili ɲaɲi wu korona fiige ki ni. Muzhi li wa tɛnɲɛ li kalɛgɛ ki ɲahagbaashɛɛɛ ti gemu wa sɛɲɲɛ fiigishɛɛ wa beeri sɛsɛ pɔna, gabe shi wa beeri keere pyegaɲa ɲuɲɔ tɛɛ na ma saha ni wu dee wu , beeri danna wu, yere na jaa sipii pu yejo wu yige tɛnɲɛ li funɲɔ ni ɲaɲi da wu. Le wu na guvɛɛnema wu baari wa ɲaɲi wu yɛ sɛɲɲɛ sipii pu le wu na pu yɛni pemu ɲɛ tɛnɲɛ li ɲuɲɔ fɛɛ pyeɛɛ kile korogo ki, kalɛgɛ ki fanha gi ni kiri- kɔn-fanha.

3. Nibanāa pyegaŋa ki

Pyegaŋa taanri ki wa naa Mali wu nibaga ki na ma sheno 2063 yee li na:

- ◆ **Mali fomo pyegana li na:** le pyegana li wa sereŋe akili juŋo ni wemu mu kozhe li lemu li wa lo fanya shun soho fanha mu ma ge le wa loshe naha nan a fanha le li ni. Li ŋmonoŋo yaa li ŋe fiige fanha gemu wa moo na ki funŋaa shεε ni fiige ki daabaara ti shazhosineŋe pyi na fiige ki yaha ki niginre ki ni, na gbocmo pye taha Mali wu u yefere ti na wu kaduyere kapyereŋe pu mu na fiige ki yiige nahaba shεεbaara ti ni ni loo kozheεge lo ni, gemu wa sereŋe lada garaŋa zhana wajibi wu juŋo ni ge, ni nahagbaashεere fyelēni sεse nahagbaashεere yaha ni toyoŋa. Li wa se shizhan ni fanhashuun shoho fanha ki keere logana li ni na ŋe fiige ki dabara ti shazhosineŋe pyi; fiiye bineto yaa AES fiiye soho ni wemu wa baari pyi ge ; ni lada wemu wa duguge, sipii nahagbaashεere sεse woro, ni mahama pemu wa sho kakara na ge.
- ◆ **Jigi gaagi pyegana li (kasha li wa ta wε):** le pyegana le wa sereŋe funyo shun daahadoro juŋo ni, ni keree shegana li gbonyeri wu ni. Liŋmono akili wu ŋe nana Malifiige fanha ki bu ŋe baari wu niŋeheme pye fiige ki nahariŋe kaana, ki wa ja funŋo-ŋiŋe-nidaya ta wε: ŋariŋe ki wa ja ta ŋo wε, ni tεεgeε kashinye ni, ni marifafεε kuluyo yi tεε beeri sipii pu vigiru wu ni. Kabaŋa katii na, fiige politiki ŋariŋebaara gbeeru wu, temu wa xhuu, fanhashanra, ni fiige ki shii benbaara, ge, yee fanhagbaya yi ŋeri keree toyoŋo niŋe, ma ta nanmahara, ni marafanha baaricebaara, fiige anha tenobaaya yi wa la farani fiige-mara-kanhama pu ni. Li wa fanri ni ; funyo shuun dahadoro wu ni nikereeghonyari shegana li ni, nahagbaashεere tjere fiige nigire ti ni fiige maragana li ni ; lada wu ni sipii pu nahagbaashεere ti jere wu wu.
- ◆ **Zhe pyegana li (we wa she) :** Le pyegana wa fanri keree gbonyeri shegana yahazhan wa juŋo ni, fanhaya shuun fanha wa wemu ŋo le ge. li wa jeri fanhaya shuun shoho fanha ki sulivεε pu kaduugo le wu na politiki mara wu ni, lada wu ni ŋariŋe ni leŋe wu kabaŋa na. Li ŋmono akili wu ŋe na fiige fanha ki wa jigi kaa la yafiin ni wε, na ki wa kiye funŋoshaani politiki ni fanharuŋofεε puyε ni. Le wa se shezhan ni : keree gbonyeri shegana li yahazhan wu, fanha niddebaaga ŋariŋebaara ni koolo kaagixhuuno ; gbaveneme wu do wu ni fiige ki ja wu.

4. Fungongo 2063

7. Mali 2063 fungongo ki ŋe natagboo kakoon le mu wa beeri nule ni Malishaa ni Mali wu ŋariŋe juŋoyiige fiige sa ni 2063 yee li no ge. Ke fyεε kpeŋge ki Mali wu fiigeshεen yari zhime funŋoni na wu lo pye shεε we ke waha ja wu yeε kana lo ge. Ki wa yaa Malishεen mu, ni Malishεen ni ni Malishεen pu mege na, ki wa ki ye sereŋi ni beeri nule ŋonoŋo – fanha juŋoni.
8. Ki wa ki ye sereŋe keere ŋeri wu pyeganali juŋo ni.”Mali wu wa li shaa ni pye u yeε kye. Fiige gemu wa kori ki niginre ni ge gemu wa maraŋo naŋe ŋariŋeŋoni ge, fiige gemu lada wa pele nashε nahagbana ge, sipii nahagbaashεere dugugboo ni mahama pemu wa ŋomoge » keere funŋoŋo ki wa gbonyari ma pye fyεε kabazhεεye yee ke wa beeri funŋoni foo ma sheno 2063 yeli na. Funŋongo Mali 2063, ŋe sεse tεε Mali wu fyεε funŋon ŋeri wu ni. Wu ma yaa ni ŋeri loo ni ni kaduugo le loo ni kalεε ki ni, ki wa ge keere ge shaa :
  - ŋariŋe tagbooli, ma ŋariŋe lege fiige ki ŋiŋe ki kabaya yi beeri na ma li juŋopye keereyi binεpye pyeme pemu naha ba ni ŋariŋeta gbeeru ni wemu tayerege wa pele nahagbaashεere ti ni fiigeshεen pu yeεo wu ni ge.
  - Lada juŋoyiige wu: Ma Mali wu durugu no juŋoyiige -fiiyeyi -juŋo tεε na mali juŋo pye beeri nule nahagbaashεere temu wa sereŋe yee la beeri 10% duguyaara, lemu wa kudo wo nafuu

yaara nijjereeti ni lada sene wu ni ge. Te nahagbaashere ti dugukana li na fiige ki byi yaa ki ja ki kashaali ta lemi je mapye fiye soho ni yemu funjoshene wa beeri lada wa dugu ge ni dolari wari wu 13900 2063 yeli ni.

- Yefere fanha wa le temu ni ge:ma la wolo lada ni kapyaa mege kabyi dile ni na fiigi mege keere ki kudon wolo manaha jo fiige ki ni sippii pu nafuuyaara ti.
  - Temono funjo kanhamasoro: na fanha le nahagbaashere nizaanra nshaama pu ni ni junjo shiriganjaa zha ni tene li funjo kahama pu na, mahama funjoni teyereye kahama pu na.
  - Keere zi, katarazhebaa AES fiye wano funjoni: ma fanhale nanije ki, shazhosinene, fiye yi shoho keere ki ni na ge kpenje ge loshehana na.
9. Wu bu jo wu fiigi lada wu ni sipyi pu narigbo kasha li kapyaa ki ta, Mali wu wa yaa wu kapyashaganjaa nivonjo sha gemu kabyileere nafuu kileni ge. Muzhi, danaya daa wu lada wu na byi yaw u fiige funjuyaara ti(PIB) 80% xho, fiige kadugoyeere shene kapyaa ni delekee(IDE) ki byi yaa ki dugono ki tee ke na foo ma she no sefa wari wu miliyari kaboho tanri xho (3000 milliards) mata vorogbeeye vepu kabyi lenene kibyi yaa ki dugu shaman yee kele shun funjoni si ta ba digi zhamana mashenomiliyari xhuu gbaarashere na 2063 yee li na.
10. Li bu je Fanha tara ti junjo tele li wa kori yaha dugu Mali wu ni nija manoo 44% na, li byi yaa li tigi fanhani sani 2063 no ge ma shene yaha 10% na.ken si ja le kapele xho, fiige nafuu lolovono wajibi naha viin bye, naxhara baa kensi tenne li funjoshene pu tana wu nidali shan.Ni endici 0,24 ni Mali wu saha pye nonjo sipii taana fiye yi shoho ni2063 yee gi. Losana ta wu 2063 yee li sipii beeri mu je nahagbaakaa ni 100%junjon tele ni.

5. Fungwango tee ki

11. Funjongo Mali 2063 wu yaha wu tooyo na wa byi yee ke tegeee shishere funjo ni:

- **Tee I (2024-2033):** li kashagbooli naha pye fiige fanha ki fanrivono li ni lada wu gbaya yigbooneri wu,ni limege kashapye: fanha le wu sorolasi ni nanije le vepu ni, sipii virigi wu xho wu, tene li funjo sipii pu be wu, maa yekye ditin ni yadizhaaya ta korogoo bine, fiige lada nigbonle nahagbaashere ni erezhon pu beeri ni pu lada kensi fiiki iziini taa tooyo weneje, fiige ki mara nanali ni teyereye yi boronjo wu;
- **Tee II :** (2034-2043) Lijaha naha dee ni kacene da ni dagbo teye yi ni.Likoro je na le tee le funjo nidaya wee tun wu ninumo wu, ma fanha le teshii le li funjoga li mege ma fiige ki pye lada junjo yiige wu ta,ni kashagaa ni : fanhale wunidaxoyo yi ni ,yagboya-yaa iziinii pu ni yayaala korogoo niwo ki naha gbaashere ;
- **Tee III** (2044-2053) : Lee je sipii nahagbaa shegbo woo,lemu je ma ma Malishene shene da wu poronjo temono funjo na funmo pu tuuyo yi beeri xo, ni kashagaa ni :jogtoroloo baariwu ni,kalaa wu,tayeregbonjo yi nahagbaashere ti ,ni funmo pu junjo zhiri wu ;

Tee IV (2054-2063) : Lee je fanhale-tee li nahagbaategeee funjo nidaya yi ni.Le teele wa iziinii yerenexo wu yu ni yayaala tegeki nahagbaashegbo ni,ni baari nonjo yi bine nahagbaashere yi cereye ni ma naha jo jagi ,dugo naari wu ni nidhamu-naara li..

6. Nari wu pyegana kati la wu

12. We kafila we wa wuye nahagbaashere pyeganafono niwonjo junjo yiige na ge :

- Fanha fiigefanha nitenge sariyaa fiige fanha nahagbaashere gemu wa yer jo forobafanha ki teyerege ni ki sariya funjo nijabye gee ki koro fenina la farani ki fanha ki ni ki keree nahamenecono na keni si ja kene taha nahagbaashere tayeregbo;
- Tofiigena-bo figewo naha da ni junjofee pu ni forobashiin pu ni fiigemaravee pu dee wu

ni ;

- kalaa wugbonheripono li keni si fiigeshen ta wemu wa mara ge, danayashen, zojejemε wa wemu ni ge.kajarjaa dijε wu ni wu ja wuyε yiige ge ko wirige ge ni ge.;
- keree weegana li ηeri wu sipyii keree ki ηuηo ni, gemu naha ba weeni manaha jo kenε-funηo-keree na li mεge fanhadigi nōgobiire ti tayerεye na ;
- Yefεere zhe wu kadugo yiri kaapyerεenεε pu na ni li mεge na ηiηε nōhodaan nafuuyaara ti wolo wu ni ti lada wu daa wu koro na keni si kabyaale ma nahagbaashεere ti ni.

7. Yahatōyo na wu fyεε pu :

13. Ge fungogo ge yahatōyo na wu byi gee keree yee mahama ni :
  - Fanhale wu fiigefanha ki tayerege ki ;
  - Lavara wu fanhagbaya yi danaya daha wu na ni tēnne li funηo shēen pu kajabyee sinεwu-ηoyaha wu ;
  - Lavara wu keree nahamεε lo wu, nibanja kanahashaara ni keree dεgi baari wu ni.
  - Lavara wu keree dεgi wu ni keree jatemoli pyenana ;
  - Bεrεgi ni daanna yerεηε niyεηε yahatō yo na ;
  - Fiige jodorogo fyεε wu keni si kabaya yi bεeri tayeregelō wupōrōηo na kabyilemεε kaapyerεenεε kilepa.
  - Funηo ni kadugo yiri kabyya zhabine keni si nahashe ni bεeri-bine-porozhe kabyileere pye.
  - Fiige ηiηε ηiinkōnro bεrεgi wu pyegana
14. Kaba katii bε na, fungogo kiyahatōyo na wu naha nuru bye bε nahashεere porozhee puni karitii pu ηuηo ni :
  - **Nahashεere porozhee pu, peemu wa fiige binεni na yi leni yiye ni ge**
15. Fungogo ki yahatōyo nawu na, Mali fiige givεrεnεma wu wa li shaa niporozhee yaa peemu wa sipyii binεni na pu leni pyeni : ni na ηε ni fanha ni.

16. Keni si lada-sogolo porozhee pu pye fungogo ki yahatogoo na kenikaan li, wa pye wagibi na jibaŋa jahasha akili faala pye porozhesheme pu juŋo ni keni si keree logana li jericereye feni baarili wa koriyaha na byi ge na da funŋo keree nivonoo kan ki mu masaha nifungongo ki ni gemu naha vaanri ge. Muzhiin, keree pyegana jeri bye wajibi fanha daha wu ni jahagbaashere ponoo keree logana ni.

Porozhe N°1 : « FARAFINA JIGINE » ma Mali wu ni cerege ki beeri joo sha :

Porozhe N°2 : «YELEKURA » Ma kpehe kan Mali wu mu :

Porozhe N°3: Ma izinii yereŋe Mali wu ni

Porozhe N°4 :« KANKOU MOUSSA SEGUINA » kanku Musa wo tetan li dere pa wu :

Porozhe N°5 :« ma Mali wu le ŋoŋon ki ni »

Porozhe N°6 : « SIGIDA YIRIWA» tennε li ma tan Bamaxho ni ni erezhon kugbooho ki ni.

Porozhe N°7 : « ma bamaxho pye yaa yala fiiyi beeri juŋo tacirige erezhon wu funŋon ni »

Porozhe N°8 :« Le programme Sankoré » : sipii pemu wa teege, pemu wa kalaa na nuru pye baari kacerege ni gemu kaa wa ce ge.

Porozhe N°9 : Mali vert et bien être) lomohaha Mali wu ni xhere ta

Porozhe N°10 : jeri wu wemu wajibi wage, kejaragaa ki, enforimatiki le

Porozhe N°11: kubariyaa kojeli : fiige juŋe jime ŋonoo lozhe jaha na kibari yaa-taa- teege yeereŋe Mali wu ni.

• **karitii pu ni kafilafaala suli yereye**

17. Ken si ja kabari yaa niceme taa fiige ki jahagbaashere cereye nizinye juŋoni, lada ni kapyaa juŋo minisiri wu wa li shaa Mali wu juŋe jimeŋonoo baariŋon ki ki ki teyeerege lo ni si funŋongo 2063 funŋo nidayayi kariti yaa ni nibaga keere jahasha karitii ni lada wu karitii yaa ni.

18. Le kadogona, funŋongo **MALI** ken ki ja ki funŋaa ta, ki maxho wa kapye jeneru beeri tayeerege lo wu na. Ken si le keere pyegana literge funŋongo ki mahama ni, jojaagaa fyεε wa pkon, ken si la fara kapye jime pu beeri tayeerege logana li na kensi jahagbaashere juŋon teεε ni zhaa li ta.

19. Kabaŋa katii bena ma li juŋon pye sogoloŋo porozhee nizhaa pu fanha ki je wu, Mali fungongo 2063,wa funŋo kabyaa ni kaduge yeere kabyaa zhaa bineε wu ka yu.Kabyaa ki zha bineε wu wa taa fiige ki teε beeri jojaagaa ki jo tee wu ni ki jomopu pu yeε wu ni.Ma li ce na fiige ki jagana lije baari cenε ni kabyii leree kapye jenerε pu kile ni, we fyεε wu zhaa na fiige ki jaha ki jo fiige ki, cerege ki ,erezhon wu ni ŋoŋo ki funŋo ni ,na yaperene ni jahagbaashere jojaagaa logaŋaa ki wirigi.

8. Berege ni danna fanhagbaaya yi.

Nubaga kapashaara ni keere tege baari wu maxho wa sese keere jaha mere conona baridi li wa foro Malisheru soho kafila fala li funŋo ni zhaayayi funŋoni ni nibaga kapahashaala ni tayeeregboo beregi yeereŋe teneni gemu wa poo fiige gi peresidan wu baari joki na ge.

Le kolina, funŋongo **Mali 2063 yaha toogoo na wu ni ki perege wu ni ki tannayeen jaha timereki na jaa vari poliki jahatime binene ni nitayeeregboo keere jahashori kulung mahama ni keere je fungongo** Mali 2063 juŋoferegbaagboo ki gemu baarije ma kozhege ki ponoli loo nibaga kapahashaara ni fiige ki keereyepahashori fugba kulungo ki gemu wo baari nahapye mayeereni funŋali beere wu ni danna wu nifunŋo nidayaayi waw a yiyena ge.

MALI NAGANA LI 2063 NI FIIGE NAHAGBAASHÈÈRE FYÈÈLE WU NIŊÈ TÈÈ LI NI, VANRI WU BAARI BINÈÈNE NOKONRO, DESANBURUYÈÈŊ, CABYAA 21, 2023 YEE LI, CICB WU NI

▶ Nahajomɔ

20. Ma saha ni fanhafɛgbɔɔ pu kozhɛgɛɛ ni fanhaya shuun shɔhɔ fanhaki peresidan wu fungɔngɔki, fiigeki nɔnɔfoo wu, zhenerali darime Assimi gbetaa,, lada wu ni kabyaaki nɔ Miinisiri wu wa Malii wu nahagbaashɛɛɛ fungɔngɔ fɔnɔ ki yaa wu koro kan. Kee fungɔngɔ ki naha wa kɔn ni fiige ki yahala li nibonɔ namarabaa jatecono ni na danna nibye yi kudɔɔn wolo ma fara akili niyahaya yi na fyɛɛɛ kpɛɛngɛ ki yahatɔɔyɔ na wu koro na lada wu nɔnɔnɔnɔ wu ni tɛmɔnɔ-funɔnɔ-nahagbaashɛɛɛ ti kaa na(CREDD 201962023) ;fiige nibaŋa kaŋahashara ti(Mali2025) ni kapyegeɛ ki bɛɛri geemu tayerege wa pɛɛ ge ,ma nahajo sipii pu ni gbaya yi sɛmɛɛgbɔɔ kaguro wooli kudɔɔn wolo wu(RGPH5) ; lada tɛgbɔ yɔ yi sɛmɛgbɔɔ li(RGUE) ni cereye –funɔnɔ fyɛɛɛ peemu naha ja la fara we funɔnɔ tashaya yi na ge keni si ladakorogoo binɛ nahagbaashɛɛ kozhɛɛ nivɔnɔ yaa lemuna ha mɔ Maali wu mu ge.
21. Kee keere ki bɛɛri kadugo pee kagugo sɛmɛɛɛ pee wa yaa (i) tayeregbɔhɔ keere jatecono li ;(ii) nibaŋa kaŋahasshaara funɔnɔ nidaya yi « Mali fɔmɔ wu nahashɛɛɛ kozhɛɛ li ma saha ni yee 2063 ni » ; (iii) fiige fyɛɛ wu nɔnɔyɛiige wu ni tɛmɔnɔ funɔnɔ nahagbaashɛɛɛ ti kaa na (SNEDD2024-2033) ;(iv) sogolonɔ porozheesɛmɛ wu ; (v) nibaga kaŋahashaara karitii pu ni lada wu karitii ni'vi) jojaagaa fyɛɛ wu.
22. Fungɔngɔ Mali fɔmɔ nahagbaashɛɛɛ mashɛɛ 2063 mu nahada wu wa pɔɔ keere kee na. Ke nɛ manahajo politigi wu fungɔngɔ ki lo wu ; fiige fanha ki ki tayere gi ki zhebala wu, Malisipii pu kele « Malishɛɛfɔmɔɔ » ni kabyileere ti fyɛɛ wu ni.
23. Politiki lo wu nɛ wajibi kensi fungɔngɔ Mali 2063 yaha tɔɔyɔ na sama ta. were politiki lo wu byi yaa wu pye fiige politiki fanhafɛgbɔɔ pu ni ni wu nɔnɔfɛgbɔɔ pu mu pee pemu wa keere ki nule ni baari nɔco nɔnɔ fɛɛ lo wu ni fanhaya sshuun shɔhɔ fanha ki peresidan wu kayejoyoyi ni minisirishiimɛ wu wo keere nɔbugu kafila wu koro fɛ ni. Li wa yaa ge tɛɛge ge ni mali shɛɛ na Mali 2025 nibagakanaŋahashaara gaagi kaŋugbɔɔyɔ yi ye ka nɛ politiki lo barati keere wu lo wu jɛɛ wu.
24. Malifɔmɔ nahagbaashɛɛɛ koli manɔ 2063 na fungɔngɔ yaa wu ni ki tɔɔyɔna na wu wa li shaa wu ye yeege fiige fanha ki tɛyeerege ki na ni wu akili wu dirigi wu ni Lada wu garaŋa ganaa nahagbaashɛɛɛ keere tɛɛgegaraŋa ni gbenɛ ki na.Fiige ki fanha ki wa yaa ki goriyaa tayeregbɔɔ lada baaripyɛ .Le koli ni tayeeregbɔɔ cereye yi wa yaa yi da garaŋi keele yi da pɛɛgi fiigi fanha ki mu.
25. Fiige ki fanha kin wa yaa ki ki yeɛ fɛɛshɛɛ tayeeregbɔɔ cereyee niŋɛɛye nɔnɔni. Leŋɛ ma ahajo ma yeɛfɛɛshɛɛ nɔnɔnɛ ki, kalaa wu, yadireti, kura wu, nimeriki wu, sicuumɔ pu, ni wɛyalali kabayana. Le wa nɔgi fanhanɛnɛ fiige mu, gemu tɛnnɛ wa nɔge ni ki diwa kyɛɛna lada wu kabagana ge.Fiige gemu wa ki nahagbaashɛɛɛ tɛyeere ge fanha loo yashali, daa wu, ni tɛyeeregbɔɔ cereye yi ni gbɔle wu ni yi yeɛni nɔnɛ ki ni politiki wu, yiyɛlo wu lada wu ni sipiire ti kabaanana. Wee la le wu fiige ki tayeerege ki ni, le wa yaa li ba ni fiige funɔnɔ ki nahagbaashɛɛɛ ni tee mu naha lale zhɔ wu ni pɛɛ wupyegana li ni na mali, wu yekeɛ pyevɛɛ cerege ki fanhale yashaara ceregeye yi ni .Lemu naha li pye lada yeɛfɛɛ dija teŋɛ na lada wu loshɛɛ nahana, naa nafuuyaara ta foma kabyya le Mali wu nahagbaashɛɛɛ funɔnɔga ki ni, ni wu nɔnɔyɛiige funɔnɔga ki ni ge.

Fungɔngɔ ki wa nuruserɛnɛ Malishɛɛnfɔmɔ na (Maliden kura). We nɛ fiigeshe danafo, wemu wa pɔ wu toofiigenage naa gbomɔ tari kalɛgɛɛ ki na ge, na baaripyi ge, shɛetime, na kaacɛ, wemu wa baaripyi yeɛfɛɛti ta wu ni bɛɛri wo xhɛɛ wu kana ge. Malishɛɛfɔmɔ wu wa sipya gala wu ni wu nɔnɔru wu shaa (fiigeshɛɛn sanra, toroganajɛ, ni keerepyeganaɛ) kensi jaa tɛnnɛ li nidinɛ sologana nivɔnɔ ta tɛnnɛ li keere ki nari wu sipii pu torogaŋaa

ƚari wu ni Malifomo da wu koro na. Ge fungongo ge wa shiri ni kalɛgeɛ kalaa wu porogaramuu wo go ki ni gemu wa sipii pu mara-gaŋaa vara ma saha ni fiigeshɛnyaa ni. Le naha voro kalaa porogaramu pu jɛbala wu ni (kalɛgeɛ kalaa wu, torogana saanɗaa, fiigeshɛɛɛɛɛti, baariŋɔŋɔyi ni yayala li ƚahagbaashɛɛɛti), kalɛgeɛ ni kacɛnɛ keereye, ni tikeremɛ keere ye (giraya, yocɛɛ,teyatiri sinema).

22. Kabyileere ti be wa koriya tayeregbɔɔ kaa kɛnsi fugongo ki kashaagata. Nonɔ mahamapu wa cɛni kabilere tapɛnmɛ pu ni ti jɛɛ wu na le funɔ ni, fungongo ali fomɔ 2063 kabiileere fyɛɛ wu wa serenɛ funɔ nafuu yarati zhaabine ƚunɔni. Le kojɛlini, maxho wa ƚari we mi na ge guverɛnema wu wa leere pye xho, li byiforo wu fiigeshɛɛ pu nɔgobyireeti ni pu labye wu ni, Mali wu wa nisɛɛ nafuuyarani,caŋa ki, loho ki,faa-pye-ŋiɛ ki,yatɔɔɔyi,ni ƚiɛ nɔhoɔtan nafuuyaara ti kabayana.Tayeere,gbɔɔ wa yaha mara wu pyegana sana li kiri wu kiri wu xhogana sanali,yemu ƚɛ sipii taana ƚahagbaashɛgana nɔɔshama ge.)

26. Muzhin, ƚari wemu wa pye ƚiɛ nɔɔtaan nafuuyaaratɛ cerege ki ni 2023 yee li ge, manahajo ƚiɛ nɔɔtaan nafuuyaaratɛ sariya wu lo wu tɛnnɛ li funɔ keereye sariya wu lo wu ni ma fara fiige fanha ki mɛge baari ƚɔɔyi mugu na tayeeregbɔɔ cereyeeyi funɔ ni yee ƚɛ fanha tɛtagbɔɔɔ kɛnsi Mali wu ƚahagbashɛɛɛ fungongo nivomo ki kabiiree ti ƚɔɔ.ƚiɛnɔɔtan nafuuyaara cerege k iwa nafuuyaara kan maxho wa temu na ge kɛnsi ƚahagbaashɛɛɛti sɛɛ wooro ti ƚɔɔ. Kabiilege ki wa sfa wari wu miliyari 500 yiige yee li funɔ ni ; yɛpari kabii ƚunɔ kabyya gemu wa ta ge weɛ sfa wari miliyari xhuu nigin ; kayanɗa ƚunɔ tɛɛ lemu wa pye ƚiɛ nɔɔdanyaaratɛ tɛwologo keere yaa wu na ge ; kee pabyaa k iwa nɔɔ sfa wari wu miliyarii kagbɔɔ kaguro na yee li funɔ ni ; ƚiɛ nɔɔdan nafuu yaara wari nida wu loyige kabiitɔɔ ki wa ƚɛ sfa wari wu miliyarii kɛ na wemu wa yeere ni baari pye wari wu fanha wege nin ge, wemu wa fara foroba ni yɛkɛɛ kaapye ƚɛge kabiileere kadugo yere kabyya ni tee legee ni baari cɛnɛ ni kabileerekapye ƚiɛ pu wo kabii lee gee ki.

27. *Mali ne fiige gemu lada wu wa nehe we, wu izinii pu be wa nehe we, ki funjo jagipye pu puye tesirige, wu Funjo lada gboc wu ne digi yashaara-baari wu ni jagipye wu na. We lada wu nuno ne le fanhabaa keree yeke wa wu tetonno funjo peri ni nahagbaashere yaari kadugo. Dugogari wu fiige kadugo kabazheye yaraya yi wa nehe sanma na we, yi wa sereje yadaya ye na, ma naha jo xorc, sani ni faayaraya yi ni yatocyo yemu wa peri we. Faayalocyo gori baa tenugo ni, lemu wa sogi kafegje peri wu ni Zanha (Zanhadaanna, waga, kabeenje-voro wu ni y.t.) keree na ge, wa ma ni kadugoda yaraya peregana li vigi wu ni.*
28. Ma lo 2012 yee li na, Mali wa to kabanunehye kashige funjo ni gekje wa wu konotenne li niri yi figi, ma be ni yokoon pu kakara ti ma fara kakoonopyevnee ni jadisilee je wu Kidali, Gawu ni Tumutu erezhoon pu ni folo, na jaaga no Moputi, Segu ni Kulikoro ni. Lee kaa li wa na fiige nibanja ladagbocyo yi nahakun, li naha ja forobapolitiki pyegana li jaabii fyin.
29. Mali lada wu wa ni kafonjo-jabye nizehaye ni, ni yashaara baari yi, yeke wa se naha na, ni gbomc naha ja daha yi na bee ge, wu di ja la fara barrinunjo yi na (korogoo ki, kuran wu, kibaariyafaala yereye yi), yeke wa la leni vanri wu ni jagipye kpeen ki ni ge.
30. Yashaara baari ne :
- Faa yashaara baari, lemu wa ni faateye ni nize yereye nizehaye ni, faateye gbocyo yi, loho teye neheye, yatocyo shi neheye, yeke tepocyo wa bele ge, fyaa tepocyo gbocyo, wu faapye nizeheme ne nocabiire, na pye ni faapye bineme nisogolo yi ni, yeke wa nuno yige ge, nahashere gboc wa da sariyaa, barrinugboc karajagana koro ni ge, ma naha jo faa kabazhege sariya gboc ni li funjo yereye yi.
  - Yatocrono li, li wa ni yashaara neheye ni , na la le xaara, jirime, sege ni sere barrinuyo yi ni, yeke wa ma ni barrinuyo ni kajanjaa neheye ni ge ;
  - Faayereye izinii, yashaara temu yaa di lo she naha na ge, ma naha jo faayereye peri wu koro ni, ma saha ni faa ni yatocrono yashaara kabayaa keree yi ni ;
  - Faya izinii, yeke wa ni yashaara gboc ni, ma taha xorc da wu na, lemu funjo ma cere wolo 5% taan ye na peri tenugo ni ge ;
  - Ninjenohdaan yaworo izinii, yeke wa nehe we, ga yi wa ni yashaara nizehaye ni, la le wu yaworo izinii mara wu pyegana li ni, nmohorobaa funjo ni, ni Mali ninjenohdaan cem pu ni, naha ba la fara nahashere vanri wu na ;
  - Barrinuyo yi, yeke, ma saha ni ibaariyafaala yereye yi, jagi, ni baarinocyo yatii tovuyo nahashere ti na, wa yashaara nizeheme, baarinocyo fomocyo yaha wu tocyo na, ni lozhe wu naha na kan ge ;
  - Yee yashaara fomocyo yi beeri wo kaajo li nuno na, nahagbaashere fungocjo fiinni vanri tetocno funjo ni laha ja pye. Kere fungocjo fonc ki naha nahagbaashere koro ja ma yaa ni yee kele shishere ni, na nafuu tetaya beeri teye she fiige ki be funjo, na maxoro barrinunjo yi she, keni si lada wu nahazhe wu koparana la wa.
31. **Fanhaya shuun shoc fanha nunofee peke wa ANR kashaya yi yaha wu tocyo na le tetocno porogaramu funjo ni, naha ja kapahashara kalaa watii jomc pye tarc ne tan bee we.** Lee kapahashara kalaa wu ne putanga kaa, leke funjo ni, (i) wu naha ja malishen fiige fanri vono ten li kashaya yi lo Mali nibanja kaa na, (ii) ni kaa, leke wa na la leni fiige fonc vanri wu ni nahasheme fungoncjo, gekje waha pa ni mali fiigesheen beeri da wu ni pu nehe wu funjo ni .
32. We kapahashara daanni vono li na liye she ma saha ni yee nishaya yi ni (i) fiige kapahashara kalaa 2025 pyevono li, leke wa no li tehele na; (ii) tetegjele porogaramu tetocno funjo ni nahapara zhe wu kashaya le wu kaa na (ii) fiige nahagbaashere fyeele

vonno gegbele wu, ma saha ni CREDD no wu tehele na 2023 wu ni.

33. Porogaramu nahapara wu tetoono funno ni kashaya le wu kaa na, nahazhe gbozo zha wu yee kele taanri funno ni, ne ANR kajoo. Keree yeke wa nahazhe wu waari baaripunjobaari kadugo ge, yee ne nahagbaashere fungogo fiinni vanri tetoono funno ni, ni wu yaha wu tooyo na, ni fiige beeri jiri wu yi ni, leke wa sipyii leni puye shoho ni, ni yalbro teye ni yi tediye ni.

34. Nahagbaashere fyeele vonno (CREDD kadugo 2019-2023) yaa wu di wuye wolo nitoroxholokini ni kaafono gbozo ni, geemu naha ja pye « Fiige lada poliltiki wemu kereeleyeni ge », na serenje nahagbaashere teye na wemu wa na leni gbozo lada yereye nipalaxhoyo. Fiige lada poliltiki wemu keree na leni yiyeni ge kashaa naha ba bye nafanlene ladateye gbozo ni barrinoyo yi ni, sipyii baligana sanma ni nahagbaashere nidaanna erezhon pu shoho ni. **La yaa, li di fyeele gbozo lo, geemu wa fiige fungogo yiriki fugba ni ge ma she no lada ni kabylene wuyelo wu, ni wuyefere, ni nuno yirige lada wu, ma saha ni lada yereye yi ni, kanhamaja lada ni teenne fanha ki na, yeke fiige wa she , sariyakuuno, kiirikuuno ni sipyiige kiirifene teli ni, yeke taha fiige na fanha ni ge.**

35. Wee fiige lada poliltiki wemu keree na leni yiye ni ge naha serenje kabashere taanri na, ma naha jo : (i) ereshion nahadbaashere lada teye yi, yeke wa serenje nafuu zha barrinoyo yi lozhe naha na, ni la le wu foroba politik fiinni wu ni ; (ii) korogoo, kuran, kafilafaala yereye yala wu keni si ja nafuu sha teeye yi sulu ni ma fiige beeri jiri gbozo pye ; (iii) kajanjaa gekere wa teenje barinoo kalaa na lozhe wu naha , ni barri taa wu nafuu sha teye yi ni. Kalaa ni nii-kacene ni barrikalaa yaa yi di bye niye kaa fiige nahagbaashere fyeele. yee wa yi di saha ni lada barrinoyo yeke naha wa para ge. Ge sipyii kapaaja yaa wu di sipyii baari keree be lo (kanhama, fefefeme, shazhosigene barrino ki na) na.

Kariti gbozo ni nafuu kariti wa vanri, keni si ja nafuu yashaara yi ni lada yereye gbelegana yi ni pu shegana y kele funno ma she no yee kele shihseere tetoono funno ni, ni ma joceme kashaaga tere beregi ni daana pye, yeke wa fanri nidaya ni feye sheme pu. Le ne pyegana fono, leke wa barri pue ni ninjikalaa kibaariyaa keree ni, keni si ja lada kashaagaa ni teenne yalagana maxo ni teenne daanna nahashere le yiye ni, leke waa la wolo zhoonrogo ni sipyii-daannabaa wu ni fiige funno ni.

36. Oni wo azhanda 2023 ni Afiriki To azhanda 2063 jibanja funno ni, gbavenema wa **fanha ki nuyirige keree ni ki jomii kan wu baari pye, keni si foroba barrinoyo yi seese wajari wu pye, yi barripyegana ni pu jegana fanha nifono le wu kaa na foroba barri ni.** Le naha ba bye ma sah ni fiige kadugo politik fungogo ni wu pyegana ni, ma saha ni fanhaya shuun shoho fanha ki nunofee wo sariyaa taanri pu ni, peke ne : gbozo taha Mali wuyefere ti na, gbozo taha Mali yaloo yi ni wu barripyene pu, malishen pu maxo le wu kaapyegele beeri ni.

37. Pee sariyaa pu naha fiige ki pye ja ki keree taan na pye li nahagbaashere gbeeri toonro. Ma saha ni fiige mara fanha jeri ni baari ni, yeke wa foro kashiye nehaye ni ge, lee wa pye fanha kaa wu di fiige fono tesinye yereje, leke waha yere, fiige shanzhosigene li, wuyefere da wu, taan, na nahasheme pyegana fono jari she naha na, na sipyiire ti teenne funno keree ni ti narije keree lozhe naha na.

38. Wee seme wa sogolo cereye gbozo shishere (4). Wu naha tayeregegboho nahashaara taa **Cerege nizhiige ni** ; fungogo ki ga wu **Cerege shuun woogo ki ni** ; fungogo ki tayeregboho Kabazhaye yi ga wu ni yahatoyo na wu tepyegee ki dagi wu **Cerege taanri woogo ki ni**, fungogo ki yaha wu tooyo na pyegana li **Cerege shishere woogo ki.**

MALI NAGANA LI

2063

**CEREGE NIZHIIGE KI
TAYEREGBOHO NAHASHAARA**

I. Cerege nizhiige : Tayeregegbcho nahashaara

39. Tayeregegbcho nahashaara kori ne ma « Mali keree pyegana » beeri nahasha keni si wu shegana ce, di fanha le li ni, lada wu ni tennne li nahagashere kaa na. Lee funjo wu yaa wu di « Mali keree pyegana » beregi ni ti mahama, na kaanu yi beregi, yee wa wu lo no le te li ni ge, na kabazheye yemu fanha wa nehe zhoonri wolo, yi di wa ma ni jeri wu ni ge, ni jeribaa yereye ye.

1.1. Tennne li

40. Mali tennne li kanhawolo kaagbo ne ma naha tene tennne li karege kalaki wu na.

1.1.1. Fiigeshenne ti ni binedeen wu

41. Afrobaramete wo yegeye yi jaabi wa li she na (Round9) na malishen jeri beeri wa sozi pu fiigeshenne ti toro pu shishenne na. Li di me bye wu shi kelee wu erezhon wu, malishenne na no 85%. Lee na beme bine-teen sanma she, leke wa Mali tennne pu beeri pyegana.

42. Lee kadugo, maxo yaha wu Kile koogo, kurunjo yatii, natanjinne, politiki koogo yatii pu mu wa bele. Tuugusheme na, malishen 80% na li toro we pere tennni si bye Kile koogo naarivoo watii. Kurunjo yatii, natanjinne ni politiki koogo yatii pu mu, wee jaabi wa ma taha yiye na 93%, 86% et 81%. Mali fiige shen wa ce-puyefuru ninamaa-puyefuru ye sheni ma no 92% na, na zha ti we ceeshi ni nashi ta pu tennni we. **Lee na, wu naha ja jo, nijaha wo kashige, geka wa jeri tennne ki shoho ni ge, wa yala li mege na fiige ki kadugo fanhagbo yi mu, keni si ja fanha ki tooyo lo.**

1.1.2. Silamara jere-jere je wu politiki krene yi na

43. Silamara nizhinme ti Mali funjo ni, naha ja Silamaa pu pye gori tennne li funjo keree kadugo na we. Ma saha ni pu tayereje ni tennne li shen nige ni, Silamaa wa bine toolo ni, na fiige tayereye luu, tayske were na noni we, kalee wu kapyegelee wa nehe taye yemu ni we.

44. Wu na jun sipyii shoho ni, demokarasi wa peke je waha ge ni kugbolo ten wu ni wuyecbaa wu. Fanha geka wa wu ni ten li funjo ni ge, na politiki gbomo » kan wu mu (International Crisis Group. 2017).

45. Mali wa jeri kurunjo jeri ja yee xhuu nigin nitrogo nige ni ki teco li ni, ni « Kile jomo tahalawe fomono voro wu.» Pu wa ni kashaya fomono jomo ni. Pee kashaya yi ne, na jun ni sipyii pu ni, na pu yiri nama silamara ma. Yee kurunjo ye wa na yiye yaari shen xho jo na we, ga pu wa kaxonmo pye keni si ten li wajeri Kile koogo kabanja na.

1.1.3. Fiige sipyiire ti bugugana li funbere

46. Ni sipyiire ni teke wa nehe no sipyii 22 395 489, 2022 yee li, faaga na geka bele wa se kilometerlee karee 1.241 238 km² na, Mali ne fiige geka kreenge funjo sipyiire na nehe we. Faaga kilometerle kare nigin funjo nehe wu lo sipyii 2,9 na 1960 yee li ni, na sipyii 7,9 na 1998 yee li, ma no sipyii 18 na 2022 yee li ni. La fara nehe wu na, ga wu wa erezhon pu wa nehe wolo yiye tan. Fiige Kilencho yeri erezhon pu Tumutu, Gawu, Kidali , Tawudeni ni Menaka ne gbazhenhe taye. Yee faaga wa beni fiige 60% ma, ga yi beeri nehe wu wawuye na , were ne sipyii 7% ye. Pee erezhon pu faaga kilometer kare nigin wa cere wolo sipya nigin tan, yi wa ce kreene funbere nijeheme ni.

47. Yee erezhon pu wa di nafuu yaraya jeheye ni, ma naha jo lo, faaniye, faanafuu teye ni jinjenohɔdan yereye.
48. Ma saha ni sipyii jehɛ wu funbere ti ni nahagbaashɛɛɛ ti koro ni, Mali gbavenɛmɛ wa « fiige politiki numɛ lo sipyiiɛ mɛge na » 1991 yee li funɔ ni. Wee politiki wu juɔ bye sipyii tɛnnɛ li lo zhe naha na kalaa ni sicuumɔ ni dige ni gbaya ni baari koro ni, ni yee shi yatii bɛ.
49. Wu wa yaha tɔɔɔ ni porogaramu nizhime la le wu ni sipyiiɛ keree ni (PIIP 1996-2000), weke wa daanna 2001 yee li funɔ ni. Wee daana wu wa li she sipyiiɛ keree logana wa bele, wu waa nahagbaashɛɛɛ keree gbɔɔ yi beeri xho jun. Wu di kashaa nicebaaga she ni sipyii keree politiki lebaa wu nahagbaashɛɛɛ politikii ni fyɛɛɛ pu ni, degivɛɛ pu wo kabylenɛbaa wu yi juɔvɛɛ pu ni.
50. Lee kadugo, sipyii jehɛ wu naha ja pye koparɔɔ lada wu ni tɛnnɛ nahagbaashɛɛɛ na wɛ, wu di ja maxoɔɔ pye ni levɛɛ pu ni. Fiige na ja sipyii jehɛ wu lo pye nahashɛɛɛ da wu kaa : ma lafara lada wu la le wu juɔtɛheli na nɔgɔbiire ti ni cee pu wuyɛɔ wu ni, na akili yaha levɛɛ tiye jɛri-jɛri wu na. Le funbenɛ ti naha ja yiri keree tɛtɛhɛ gbɔɔ ni tɔɔɔ i tɛnnɛ maragana sanma baa wɛ, tɛɛ yeke sipyiiɛ ti na daa ge.
51. Ma taha lee na, wu li cɛ fiie yeke wa nahashɛɛɛ da, na juɔ yige ge, jɛ ni sipyiiɛ jehɛɛ ni, ga yi faaga ni jinjenohɔdan yereye yi wa cɛɛ wolo Mali woo yi tan xunni.
Sipyiiɛ ti jɛ fanha ni nahashɛɛɛ yereye. Lee na, wu yaa wu di sipyiiɛ ti keree nahawologana jɛri.

Kaana 1 :Nogobiire ti nuna binene li

Ma lo desanburuyeye 1 ma she no 22 wu na 2023 yee li ni, Mali wa nogobiire ti nuna binene li tenye ti kapyegelee ce na jaabii kan nogobiire ti funbene li mu. Lee ni, nogobiire ti naha ja le fiige jeri wu fono li keree jine ni. Nogobiire ti nuna binene li wa keree wa gbegele Teye taanri ni tenye : tenehe, erezhon ni fiige ki ni, yee wa pye 600 tenehe, 19 erezhon ni Bamaxo, 31 kadugo fiye malishen wa ten yeke ni ge. Lene pee wa ja nidaan kaa jo nimerikikpenege na. Binene li funna ni, sipyii shi jehaye wa tayerege lo. Pe je nogobiire shi jeheme tayerege lone, (janjho nogobiire, kugbo wolo, kalaabiire, fubakalaabiire, sendika wolo, taafee), tenehe sipyii to junafe, shanzhosigene nogobiire, politiki tolo nogobiire, fiige kadugo tenehe nogobiire, sipyile Kile koogo kaa ni tayerege gbayo sipyii ma yiri wu nacemene fiige yi ni. Kaa li kashaa nigbo li wa pye, ma kapyegelee ki ce na jaabii kan nogobiire ti funbene li mu. Li mege na, (i) ma la le nogobiire ti tayerege lo wu ni marazpyegana funna ni, politiki ni barrigboyo jeri wu fiige ni, keni si pu di tayerege gbawo lo fiige jeri wu koro ni ; (ii) ma nogobiire kapyegelee ki suli, peke wa jeri shanzhosigene, janiye, beme ni tenehe li funna janiye keree na Mali, weke wa se naha na ge ;

(iii) ma pyegaŋaa ni fyeelee fanri noŋobiire biimu wu, kalaa wu ni barrida wu keree lozhe ŋaha kaa na, pu tayerege lo wu mege fiige lada wu ni wu ŋahagbaashɛɛɛ funŋo ni ;

(iv) Ma porogaramu ni funŋo kaaga yaha toɔyo na keni si fanha le noŋobiire ti tayerege lo ni, na gbomɔ taha fucebiire ti woo li na, tɛɛnne li funŋo sipyii beeri toɔ le wu kaa na,

(v) Ma kapyegelee ni fyeelee yaha toɔyo na noŋobiire tayerege lo wu mege na Malifono funŋo ni, ni tikereme, kalegeɛ ni kacɛɛɛ, tɛɛnne sipyii wozanma ni, ni (vi) ma kapyegelee ki ce na jaabii sanma kan noŋobiire to gbɔɔ yi mu, keni si noŋobiire to ni bineme di ja seeseɛ tayerege lo foroba tɛɛnne li keree ni.

Kafila wu kadugo na, 256 kashaya gbɔyo wa lo ma saha ni kafila ŋuŋo gbɔyo gbaara ni, tɛɛn li teŋe geke ŋuŋo ni, ni yi 5 wa foro fiige ki ŋeri wu tayereyegbɔɔ kabashɛye ni ge. Kafila ŋuŋo gbɔyo yi ŋuŋofɛɛɛ wa pye cemefɛɛ gbɔɔ keye ni (fugba kalaatee, barrinŋuŋo ni tɛɛnne sipyiiire ti ŋuŋofɛɛ), na yiye loɔɔ, (i) leɛɛɛɛ ti, mara wu, politiki wu ni fanhaghɔyo yi ŋeri wu ; (ii) leɛɛɛɛ ti, shanzhosigene, ŋariŋe, beɛɛ ni tɛɛnne li funŋo ŋariŋe ; (iii) leɛɛɛɛ ti , barri da wu, lada wu ŋahashɛɛɛ ni ŋehɛgbaashɛɛɛ gbeeri (iv) leɛɛɛɛ ti, sipyiiŋɔlere, nara-ceɛɛɛ ni tɛɛnne sipyiiire beeri toɔyo le wu ; (v) leɛɛɛɛ ti, tikereme, kalegeɛ nikacɛɛɛɛ ;

(vi) leɛɛɛɛ ti, to funŋo keree ni foroba tayerege lo wu. Kashaaya yekɛ foro tɛɛn li ni ge, na mali leɛɛɛɛ ŋomii she fiige ki ŋeri wu funŋo ni.

1.1.4. Kugboyo yi nii wu tovuyo na ma ta yaara-sha korogoo ki wa fali we

52. Mali funjo ni, kugboyo yi bele, yeke wa dugu no (22.5%) na ge, na ma ni barri gbaya kerre waha wu ni, ni sariyabaa kayii ni.
53. Faabaa kapyii wa se naha tovuyo na ma gbahya yereje barri xho we. Ma saha ni Afiriki saxheli fiye sanja beeri ni, gbaya yereje wu waa se shenzhan ni lada wu nahasheere ti ni we, kelee lada barrinjo yi sogologana jeri wu (ni nafuu teyiriye). Mali teye yi daannabaa wu na da kugboyo yi lada wu werere baa wu feni ni bamaxo wo kaa daan wu (attractivite).
54. Mali lada wu ni nahagbaasheere fiye shoho ni teenjo funjo ni (Mali – OCDE, 2015), gbaveneme wa li ce na barrishavee wa jeheni na gbee, sipyii-jo-eme pu keree nahawologana wa jije: Mali wa yaa wu di barrinjo jehere mugu nojobiire ti mu. Lee barrinjo yi mugu wa yaa na pye ni gbaya yereje wu lozhe wu naha na erezhon pu ni. Semu wu wa li she na barrishavee fomono waha jehere ma she no li shi shuun na 2035 yee li ni, na no li shi taanri na 2050 funjo ni.
55. Lemu je Bamaxo woo li ge, (Koro Banki ni kugbo kamasha kurunjo) wa li she na mali lada wu 34% na foro Bamaxon (ma ta Name ni Konakiri je 27%), wu ja lada wu lo she naha na we :
  - ma saha ni wu lada wu sogologana ni, weke wa sereje sariya kadugo barri ni jagipye juno ni ge, wu barrinjo da wu je cere wolo Afiriki saxhara-nohodaan fiige woo li taan ;
  - teenje barrinjo da wu wa waha ;
  - la leni li tugonari yereye yi ni teenje barrinjo da wu ni, ni yi yaha wu teye yi ni, wa di kajana seese woo ni we, ma saha ni kugbo li pyegana (teengana li jije na) ni sipyuire ti jehere wu na tovuyo na.

1.1.5. Kabyaa sha kapunjo ni kalenge gemu wa koro kan vorogbee wu mu ge

56. Vorogbee keree, fiye shoho ni woo li, je ni fanha ni Mali funjo ni, tee la ni, ma saha ni voerogbee jehere wu ni, tee latee ni, ni vorogbeevete wo kabyaa niganya jehere wu ni. Vorogbeevete kabyaa niganya wa duguni, li bi foro 2019 yee li na, lemu funjo ni kabyaa niganya yi bye FCFA miliyara 433, yeke wa cere wolo 2018 yee li wooyo yi taan, yemu bye FCFA miliyara 440 ge, ma she no FCFA miliyara 652,50, na pa yere FCFA miliyara 508 na 2022 yee li ni.
57. Wu li ce na Mali je napuun tetenge, peke wa yiri Afiriki canatonjo fiye yi ni. 2023 yee li funjo ni 209 774 junjonomee bye fiige ki ni. Ma lo 2012 yee li politiki ni shanzhosigenebaa benbaara ti na, junjonomee wa tayerege gbao lo vorogbeevete pu ni. 2023 yee funjo ni, wu 66 722 junjonomee toro malishen pu ni, ni 354 539 tetenyeyafete, peemu jeri je ce ni nojobiire.
58. Ma naha jo, sipyii fiige funjo jaari wu (yemu wa cere-ceri ge), fiye shoho ni vorogbee naha ja fanha da kabanaya shuun beeri ni ni ma saha ni fiige sipyuire ni lada wu keree ni, ni Saxheli cerege ki funjo ni : fumo wu fanha daana, daannabaa wu, baaribaara, yadige ni sipyii nibono shanzhosigenebaara, kafere jeri wu...
59. Ali li bu da, fiige vorogbee politiki vanri ni wu wa yaha wu toyo na (PONAM), vorogbee wa kori yaha marafanha ki wo funbene niziime.

1.1.6. Sicummu dabaara ti ali li bu je na gbao wa pye xo be

60. Sipyuire ti sicumu je ni tayeregegbao ni fiige lada wu nahagbaasheere kaa na . Ma saha ni EMOP 2022 toroteli nizhiime wu ni, sipyii 33,9% bye ni bana ni kelee ni nojo ni, yeye

taanri wu funḡo ni, yegeye yi ḡaha na . Kee ḡo ki wa peḡe cee pu yeri ma toro namaa pu na ni 36,5% cee pu mu, ni 31,1% namaa pu mu. Sipyiḡeyē peemu wa lēe nō yee 60 ni ki kadugo na, ma dugu pee niḡe cerege bye ni bana ni kelee banasheme ni. Nime ni ceefuuro bye mali sipyiire ti bana nizhiime ni 64,4% ni.

61. Ma saha ni EMOP 2022 wu ni bee, lemu ḡe beeri sicuumō da wu na ge, li wa ce na sipyii 4,3% ye ḡe sicuumō da-ḡomii ni. Ge ḡo ki ḡe 12,9% Bamaxo shēen pu mu. Kugbo sipyii wa ni sicuumō da-ḡomii ni ma toro ḡafunḡo shēen pu na. Ge ḡo ki peḡe kalaagbo pyevēe pu yeri (33,1%), na nō ni sipyiḡeyē 6,4% ye na, peemu wa lēe nō yee 60 ni kadugo na ge.
62. Sipyii sicuumō kibariyaa, sicuumō baarḡuyō yi, yemu funḡo ni pu wa se keḡi si pu sicuumō maxo yaa ge ni kanhama pu pemu wa daa sicuumō bereḡi teli ni ge wa foro EMOP 2022 wu ni. Pee sicuumō kibariyaa ma taha fumōfēe na, na li she na sipyii 50%, peemu wa teli bana da we ḡe fumōfēe, ga li ḡe 46,8% sipyii mu, peemu shēn nigin wa bana tētoro la ni, ni li ḡe 38,8% sipyii pu mu, peemu funḡo ni shēn nigin wa bana da, li bu cere tētoronō shuun funḡo ni. Jaabii wa li she bee, na wēreḡepyeye yemu ni fumōfēe na se sanma na ge, pu bi bana kelee nōḡo ki bi kōn pu na, ḡe CSCOM (67,3%), na wēpye kelee silamawēpye (9,7%) taha wa, ni jogani wēreḡepyege (5,6%).

63. Kabaŋa yatii na, ma saha ni EDSM VII 2023 jaabii pu ni, nahashɛɛɛ wa da nɛmɛ pu sicuumɔ koro ni ma lo 2006 yee li na na she no 2024 woo li na. Lee na, cee peemu, li bu jɛɛ, ma sicuumɔ wajibi bɛɛɛgi shishɛɛɛ wu pye ge, pee wo no ki wa lo 35% na 2006 yee li funɔ ni, na she no 51% na 2024 yee li ni. Lemu ne sege no jokotɔɔɔgbaya yi ni ge, li wa lo 45% na 2006 yee li funɔ ni, na she no 81% na 2024 yee li ni.

1.1.7. Kalaa wu goonɔ, ni kalaa wu ni baari wu zhiribaara ti

64. Ma li faha malishɛn wa bɛɛri mu, li bu jɛɛ, wu kalaa nizhiime sanɔa da, lee bye Mali fiige gbavenɛmɛɛ bɛɛri funbɛnɛ gbɔɔ. Le koro li na, fiige ki wa, ma lo 2019 yee li na ma no she 2028 yee li na, ma yee ke funɔ ni kalaa nahashɛɛɛ porogaramu (PRODEC) shuun woo li lo, weke nidaya naha ja tɛgbɛɛɛ ni, ni tɛtɔɔɔ ni ma tifɔɔ kan sipyii kacɛɛɛ mu, na fanha le porogaramuu nidoro xhoɔɔ nidaya yi ni, kabaya nehemɛ benbaara wa fanha wolo yemu ni ge, ma lo 2012 yee li na. Kalaa ni baarikalaa barariɔɔɔ yi nahatiime pu ne ma no 2028 yee li na, Mali si ja kajana, bɛɛri-nulene kalaapyena sanna da, wemu wa malishɛn fanri Mali na daan peemu ge, nɔɔɔɔɔ, baaripyeye ni kaayalavɛɛ, na pu tayerege lo fiige sipyii ni lada wu nahagbaashɛɛɛ ti ni.
65. Ga, we porogaramu yaha wu tɔɔɔ na, politiki, sicuumɔ ni shazhosigene keree wa fyɛn yaha wemu, na ja pari gbɔɔ tɛɛ we, wemu wa ja kalaa pyegana saana lo she naha na, na ja fanha le tɛnɛɛ ki kalaa nizhiime karajagana ni ge. Lee na, bɛɛri kalaa saana da wu, leke wa dugo kalaa ni baari jiri wu sɛɛɛɛ fyɛɛɛ mu, wa gori yaha kaa dabali, ma sah ni fiige fubɛnɛ ni kashaya yi, ga ni fiige shɔɔ ni noɔɔ ki bɛ ni, gemu wa lo Mali mu, li mege kalaa Azhanda 2030 ni Afiriki Bineme wo Azhanda 2063.
66. Kaa wahaga gemu na Mali kalaa tuunɔ naha wa tii ge, kee ne kalaa porogaramuu jɛri baara puyɛ shɔɔ ni, kaa dabaara di la taha maxo wu na ni baaridabaa wu. enforimatiki kacɛɛɛ ti le wu, kalaa tuunɔ wa kori yaha ni wu naha tɛɛ wu ni kalaabiire no gbɔɔɔ nahawolobaa yi ni, niɛ ni fugba kalaa wu tɛɛ yi ni (na nu yaha fyɛɛɛ pu na, peke naha wa tii nahashɛɛɛ pilan ni nafuu keree vanri wu na). Ma fara yee keree wahaya yi na, kalaagbaya fanha cɛɛ wu, kalaatii niceme kalaa tɛhɛɛ ki bɛɛri ni, ni sɛɛɛɛ kaa, leke wa ki sanɔa bɛɛri suli ge : mara wu ni nidaya gurubaa wu.

1.1.8. Labaara ti, daannabaara ti ni fanhabaara ti

67. Kabaŋaa yi bɛɛri na, fuumɔ wu wa kobiniɛ lo wu nahazhe wu funɔ ni ma lo 2011 yee li na she no 2023 woo li na. Wu no ki dugu wu kadugo ni poɔɔɔ shuun ni 2011 ni 2013 shɔɔ ni, li wa yiri 45.1% na she no 47.1%, no ki tigi ni poɔɔ 0,2 xhuu nigin funɔ ni, 2013 ni 2014 shɔɔ ni. No ki wa tɛɛ ni fanha ni 2016 ni 2020 shɔɔ ni, ma lo 46.8% she no 41.9 % n. No ki wa yere 44.6% na 2020 ni 2021 shɔɔ ni, na dugu pa 45.5% na 2022 yee li ni, le ne poɔɔ 1 lavara ma saha ni 2021 woo li ni, na cɛɛ foro 2015 woo li taan ni poɔɔ 2 ni. Kabyilene tayerege lemu naha ja fuumɔ xo ge, gemu wa peɛ sanma na, le ne fuumɔfɛɛ bɛɛri niɛ kabyiwoolo wu, wu wa cɛɛ wolo sipyii bɛɛri wo fuumɔ wu tɛhɛɛ li taan ni 14,0% 2022 yee li funɔ ni. Ma saha EMOP wo jaabii pu ni 2023 yee li ni, fuumɔ wu tayerege wa no 43,9% na, ni tayerege gbɔɔ na lo we, keni si koro pari shazhosigenebaa wu, sicuumɔbaa wu ni mara waha wu bɛmɛbaa keree na we, li na waha Mali mu, wu di ja fuumɔ tɛhɛɛ nizhaga 24% ta ma saha 2030 yee li ni.

68. Daannabaara ti, teemu wa beregi Zhini daanna cii li ni ge, wadigini Mali, wu wa lo 0,42 na 2011 yee li ni, na she no 0,33 na 2022 yee li ni, le ne -2.4%, nibe yee-nigin-dere. Digi wu wa fanha ta seese ni 2011 ni 2021 yee ni (42% yee nigin, nigin wu ni) ni (40%) 2019 yee li ni. Yee 2020 be saha digi wu pye ni 0.38, na dugu no 2021 yee li ni 0,42 na, na guru tigi pa 0,32 na 2023 yee li ni, ma ta li pye 0,33, 2022 yee li ni. Daannabaara jere wu naha ja pye ni tenne sipyii daana wu ni, ga ni seese nahashere kanhamafee sipyii ten li keree funjo ni.
69. Kabazhaye bembaara wemu wa jeri pye tuun bere shazhosigenebaara ge, wa pa ni sipyii jaari gboc ni, ma naha jo fiige ki funjo tetengeyavee sipyii (PDI) ni jurojurohovee. Fiige ki funjo tetengeyahavee sipyii (PDI) jo ki, gemu wa dugu taraja ki yaha ja shuun na 2019 ni 2022 shoc ni ge, wa lo 207751 ma no 412 387 na, wa digi wu nizhiime ta ma pa 354 739 na 2023 yee li ni. Kere 2023 jo ki funjo ni, cee pu ne 56,98%, namaa pu ne 43,02%, nogobiire ti teemu le ma lo 0 ma she no 17 yee na ge, wa nehe toro jotaga na, shuun lojoro ni, 58%). Were digi wu. La le wu fiige shazhosigene wu ni wa pa were digi wu ni.

1.1.9. Kalenge kacene li lo wu keni si fiigeshenfomo ta

70. Wu wuyefere ti jimugoro ti na, fanha gboc ma pye fiige ki bere funjo ni, keni si nahatiime kaan wee funjoshara keree ni kapyeye ki mu ni wee kalenge ni. Gee kalenge kacene keree wa yaha toyo na, keni si fiige shenfomo ta ni nogobiire ti wo fiige cewuu ki, ni yee shuun shuun fuunjo ni kalenge ni kacene jiri wu ni. Gee kalenge ni kacene jeri bye wu, wa na malishen nijeheme pye na puye jeni saanma na, pu ne wemu ge (ma ye ce ma yepya), ma so sipyii saanmana ni, na pu ce, bani yi bye na dooni fiige ki arajo wu ni tuun wa ni. Pee yee funjo ni tuun ni tuun zhiiri wu, ali yi bu bye jere, bye saha tayeregelovee pu, weeve pu ni logovee pu si ja « puye ce saanma na, na fanha le Mali fiige den wu keree ni, bani lemu wa fiige pye fiige, le ne « foroba tegbeene, foroba yama, ga ma fara yere na, kalene, wu-bine-bye wu, foroba fundaanga » (Fougiere, 2012).

1.1.10. Kabazhaye yemu fanha wa nehe ge, yi di wa ma ni jeri wu ge

71. Fanha nehe Kabazhaye yemu wa tene li funjo ni ge, ne
- **Sefe fanha biin wu :** Niya, pu wa nehe, sefe peemu wa ja pu pigeshen maxoo « bere »yaa tuun bere ni we. Ma saha ni joshara maxoo gboc yi ni, gbuunfee jeri na ja pu gbuunshen pu jocha keree nahawolo sene we. tere fanhabaara ti wa pu bye na sefere fanha gboc piin, na ma ni gbomobaa li tetele li funjo ni ;
  - Jeri wu ma saha gbuun fomo vanri ni, ma bu pye kugbo li ni kelee kulo, gbuun fonmo yemu wa ma ge, le ne gbuunbiire, lemu na jeni ni to-ni-nu puye pige ki ni, keni si nahatii pu nibana.
  - Tene li beregi wu keree ni fanhabaara ti, sefe jeri wo jakanha wu ni nogobiire ti biimu ni wa na jeni na ma ma saha ni tenge wo beregi pu nogobiire juro ni ge. Sefe jeri wa ja yere ni pu gbuun biimu terege ni bee we, lee na, pa cere xuuni sipyii peemu wa puye jeni peete wo nogobiire ti biimu pyevee. Were jakanha wu wa na li she, kabanja na, lemu na nogobiire ti wa kafugo ki ni ge.

72. Kalɛgɛɛ keree kaa na, fanha jɛhɛ kabazhɛyɛ naha ja gberɛɛ ni yee ni :
- Zhiribaa wu kalɛgɛɛ kajɛɛ nishaya ni caɲa bɛɛri pyegaɲaa shɔhɔ ni, gbɔmɔ ni kanhamasoro kalɛgɛɛ kajɛɛ, yekɛ wa yuu caɲa bɛɛri funɲɔ ni, na ti le sindaaya yi funɲɔ ni, tuun wekɛ ni wu baari bye maxo ge. Lere jɛ naxharabaa garaɲa nibono jahashɛɛɛ keree bɛɛri mu ;
73. Gee kalɛgɛɛ funɲɔ ni, jɛri kabazhɛyɛ wa jɛni ni ye keree yi ni :
- Gbɔmɔ da wu tɛgbɛnɛ kalɛgɛɛ ki na ni funga ni jɔmii gbɔɔ ni, ni kalɛgɛɛ keree zhe wu ni kpɛɛnyɛ yi na, ni kalɛɛ ki ni, geemu wa pyi fiige ki bɛɛri ni ge ; kulo la bɛɛri, tɛɛnnɛ la bɛɛri, kalɛgɛɛ kpɛɛngɛ la bɛɛri, peemu wa zha di puyɛkɛɛɛ kalɛnɛ gbegele ;
  - Kalɛgɛ nafuu yɛɛyɛ ni ki kapyegɛɛ zogolovonɔ wu. Dɛgivɛɛ pu wa kɛɲɛ le kalɛgɛ minisiri gbaha ki mu kɛni kalɛgɛ tayeregelɔvɛɛ pu puyɛ sogolovonɔ nɔhɔshan.
  - Te nɔhɔshaanra ti wa bye kalɛgɛ ladabaariɲɔɲɔ kabazhɛyɛ niɲɛhɛyɛ tɛsɛrɛɲɛ.
74. Ni ma malishɛɛn yiige, wemu wa ni zocɛmɛ ni sipyiige ni ge jɛ fɛɛnnɛbaa koro sipyii ni lada wu jahagaaashɛɛɛ ti mu. Lee na, Mali wa fiige kacɛnɛ kalaa porogaramu lo 2024 yee li ni (PNEV), yekɛ wa ni kacɛɲɛɛ ni sariya dɛgɛ gbɔyɔ ni, baari naha ja pye ni yemu kɛni si wu niɲa funbɛɛnɛ xɔ, ma naha jo, kabaɲa ka na, sipyii gbɔmɔ, fiige shɔhɔ ni ɲaɲiɲɛ, fiie yi yɛfɛɛɛ ; sipyiire ti tadaɲa, pu fungaya ɲaɲiɲɛ ni jahashɛɛɛ ti kaa na ; kabaɲa katii na , sipyiiɲɛhɛ wu, mahama puni kafɛgɛ jɛri keree, koɲɔ-tɛyɛ-fyɛɛɛ kɛni si nafuu yɛɛyɛ shɔ pu fɛɛ na, nimeriki fanha ki, ni sipyiigɛbaa ni mayɛgaagi kapege.
75. Tɛɛnnɛ li funɲɔ ni, keree yemu wa saha ni jɛri wu nɔhɔshaanra ti ni, tee jɛ:
- Cɛ ni na puyɛ yaha wu yɛfɛɛɛ koro ni, nɔgɔbiire ti wa jɛhɛ, li daan teemu ni, gbuunbiire kadugo, pu gbuun sipyiire si jɛɛ xuuni. Lee na, nɔgɔbire niɲɛhɛmɛ wa li jɛni, na pu jɛ puyɛ ni pu shɛɛnshuun gbuun nibaɲa yaavɔɔ. Lee na pu pyi puyɛɲɔɲɔfɛɛɛ loo, tɔvuyo na. Gee pyegaɲaa nivɔmɔɔ ki, geemu wa yaani tɔyɔ na na gbee ni fanha ni ge, wa pu dɛgi ma pu tɛɛnnɛ politiki tidugumɔ cɛ, ma na jo sipyii kabazhɛgɛ ka, gemu naha ja tayerege lo ge.
  - shɛɛnshuun gbuun li mɛgɛ vanri funɲɔ ni, ma pɔɔ kelee ma shɔ lo ma nidaanma na, nɔgɔbiire ti funga jɛ ma ma nidaanma na kelee cɛ lo. Ge kabazhɛgɛ ki jɛ shɛɛn kuluyo ni, yeemu funɲɔ ni sipyii wa shi watii furu ;
  - kodiinɛ cɛn lo wu tiikoro tɛɛɲɛɛ funɲɔ ni, Mali fiige ki funɲɔ ni, jɛri nɔhɔshaanra keree na da, ma naha jo, cɛn lo koro ni, nafuu yɛɛyɛ cɛn lo wu ni. Niɲa, cɔɔn na legɛfɔɔ cɛn lo wɛ. Ga sefɛɛ cɛn wa loo pu nagɔɔ puyɛ mu.

76. Funga nijeme ni li shemeye ne : Une volonté affichée et concrétisée par :

- Fiigeshɛnre kalaa porogaramu yaa wu (2009-2013), gemu tayeregegboɔ kabazhɛye yi byi, fanha wu ni la le wu fiigeshɛnre kalaa wu ni foroba politiki keree funɔɔ ni ;
- Fiigeshɛnre vanri politiki lo wu 2011yee li ni, wemu kasha nizhiime ne, « mali fiige shɛn fomɔ yiige, wemu wa gbomɔ taha ge wu tɛgesariya pu ni kapyege ni wu ne ni sipyiige ni, ni yee shi yatii be.

1.2. Lada wu

77. Lada wu daanna yerɛye yi, nudanya ni fiige ki lada wu jaaga wu funbene ti beregi ne wajibi lada wu garaɔa wu ni.

1.2.1. Lada wu nahashɛre ti kabazhɛye yi wa jeni yashaara baari wu, ni jagi baari wu na yemu fanha wa nehe sanha ge

78. Ma lo 2015 na she no 2022 teli na, lemu kibariyaa wa ce fiige toromɔ pyegana nivomɔ funɔɔ ni (SCN 2008), Mali fiige lada wu fanhaki wa gori yaha yashaara baari wu, ni jagi baari wu ni, ni 70% ni, (yashaara baari wu wa ni 31% ni jagi baari wu wa ni 39% ni), izinii baari ne ni 23% tayerege ni, yataya yi nɔɔɔ ni lab&o wa yi saɔa ni. We nafuu yerɛye sogologana li na Mali wu wa paari we. Ma saha ni tee 0.9%, lada wu nahashɛre ti ni yee li funɔɔ ni, izinii baari wa dugu ni 0.3% ye ni yee li funɔɔ ni, tuun weke ni yashaara baari wu wa ni kajanabaara wemu ne -0.1%, yataya yi nɔɔɔ ni labo woo li ne -0.4%, jagi baari wu woo li wa yere tenunɔ ni ni 0%

Gbaha 1 : Kabazhɛye yi tayerege PIB ni, ma lo 2019 ma no 2023 (%)

Yee ki	2019	2020	2021	2022	2023
Yashaara baari wu	37,3	36,2	35,7	35,8	35,6
Izinii baari	20,9	21,2	20,6	20,2	19,5
Jagi baari wu	33,5	34,4	35,4	36,2	36,7
Lambo (degi wu baa)	8,3	8,2	8,4	7,8	8,3
Nɔtaga nibono (PIB caan ki pereme na)	100	100	100	100	100

Teforogo : MME_DNPD INSTAT_Comptes Nationaux _ Avril 2023

1.2.2. Lada wemu ni yajeri tayerege fanha wa pele we

79. Faa-yadige kperenne li funɔɔ ni, baariɔyɔ nireheme naha ja mugu lada wu jeri wu kaa na, ma naha jo, mani, xɔɔɔ, fuun, tiyesɛye (ni mahagboro, logo, sɔnmi, gbenigbe), komiteri, yatɔɔɔ-xaara kelee yi seye, jirime ni fya wu. Ye yaraye jeri wu tehele li nija wa cere xuuni, le wa ma ni lada yajeri baariɔyɔ fanha jeri wu ni. Li mu ne xɔɔɔ woo li ge, fanɔa-izinii keree nija wa tigi nohodaan seese ni ma wolo yee 1960-1970 woogo yi taan ni KOMAT&KISI ni ITEMA, peke bi ma ja xɔɔɔ jeri berei wajeri pyi fanɔa, meen ni jaalaa-kama-fanɔa.

80. Tuun weke izinii baariɔyɔ yaa yi da see naha ge, faabaari be maxo wa zuulu wu na, keni si ja dagboɔ pye, na fanha le yadige ni noshaara ti keree. Fiige wa ni nafan yerɛye nehe ni, izinii baari ni faabaari koro ni, wu yaa wu di wuyɛ tɛgi ni yere. Nija, wu funɔɔ wa pen ni faabarri pye yerɛye kajanabaara ti ni, ma le nɔɔɔ pye, (i) niikacɛɛ ni yayaala, baari wa na pye ni yemu ni kereye yi ni ge, yee zhiribaara ti, (ii) kanashaara ni faa keree nulene li fanha jere wu, (iii) faayadaya keree nulene fanha jere wu caan ki ni, (iv) kabyelene li jere wu faa babazhege ki ni, (v) daannabaara kereye da wu ni, lemu wa pa ni nariɛ baara ni nire keree, li mege na, kanhama kuluyo, (vi) faapyee pu kalaa jere wu ni pu baarikalaa baara ti.

1.2.3. Lada wemu ni gɛhɛnɛ fanha nɛ wɛ

81. Ma saha ni koŋɔ baariɲuyɔ yi binɛnɛ li tayereye zhe wu ni, 2017-2018, Mali wa ni tayerege 123 woogo ni, fiiye 137 ɲuɲɔ ni, ma saha ni wu wo gɛhɛnɛ shɛmɛ ɲɔ ki ni, ni nidaya 3,3 ni ma lo esheli 1ma nɔ 7 na (le ɲɛ nidaya pɔɔn 4, 7 ɲuɲɔ ni). Wu gɛhɛnɛ fanha ki jɛrɛ wu wa na foro faayadaya yɛrɛyɛ yi (2,8 nidaga) ni baariɲuyɔ bɛ ni (3,3), sicuumɔ ni kalaa wu (3,1). Ladagbɔɔ wu wo niɲɛ sicuumɔ da wu naha ja fiige ki kajanabaara ɲɛhɛyɛ yi shan wɛ. Gɛhɛnɛ shɛmɛ esheli wu na, Mali sanha wa legi baariɲuyɔ ni yadaya yɛrɛyɛ yi sariyaa nizhiime pu na, baariɲuyɔ ni sipyiire ti maxo (sicuumɔ ni kalaa). Wu sanha wa legi bee kajanɲa lada wu na, kɛni ma jo keree nivomɔɔ bye wu ni. Yee kabazhɛyɛ yi bɛɛri ni, Mali nidaya yi wa sanha cɛrɛ.

1.2.4. Nafuu nizhiige zha wu funbɛɛnɛ

82. Binɛmɛ kabyaa CFA wa gɛnɛ wu wa Mali jagi nule CEDEAO fiiye yi ni wɛ, ma ta wu dugovoro yaraya yi ma je CEDEAO fiiye yi sanya yi ni, ɲɛ 8% yɛ yi nibono li ni, tuun wekɛ ni Afiriki wo li ɲɛ 48%, a koŋɔ fiiye sanya wo li pye 52%. Mali yaraya yi tɛforoyo yi wa ɲɛhɛ. Afiriki wa gori yaha Mali wo yaraya yi tɛforogo nizhiime pu ni 81% ni 2020 yee li ni, yemu funɲɔ 78,8% wa foro CEDEAO fiiye yi ni, ni 2,2% y1 ni Afiriki fiiye yi sanya yi ni. Koŋɔ fiiye yi sanya (Rdm) wooyo yi ɲɛ 19%. Ga li wa bɛrɛgi, na yaraya yi ba wu ma yiri Afiriki fiiye ni wa tigi koŋɔ fiiye yi sanya wooyo yi nɔhɔdaan ma lo 2015 na ma nɔ 2020 yee li na, ma saha ni, ma yiri 85,6% na pa nɔ 81%, na yiri 14,4% na pa 19% na.

83. Kabyaa ki kayaana li ɲahashaara ti wa yaa ti di serɛɲɛ fiiye shɔhɔ ni niɲa kabyaa keree ɲahashɛrɛ ti na. Sigabaa na, niɲa wu wa fiiye shɔhɔ ni kabyaa keree yaavonɔ ɲaa, lemu ɲɛ Dolaaru fanha xhɔ wu na gaani ge (ni Ero tɛ la ni). Etasuni ni Erɔpi bɛmɛ kulunɔ wo sariyaa pu vɛ wu Iriɲi fiige na ma saha ni kashige ki ni Ikerɛni funɲɔ ni, lemu ɲɛ Iriɲi wo kabyaa nimarana dɔ wu, geemu wa ɲɛri dolari ni Ero ge, wa dolari fanha digi tɔɔyɔ wɛrɛɲɛ, na fiiye sanya wo dana gbɔɔ kan Iriɲi kabyaa ki mu. Lee de na (i) Shini fiige wa jobɛ pye ni petɔrɔli dugoforovɛɛ fiiye ni, pu da petɔrɔli shuu ni wuwani-ranmenbi ni, na sani pye wu daanna cii (ii) Iriɲi fiige ki bɛ wa li pye fanha, na tɛpana ni, wu gaazi ni petɔrɔli zhɔ wu Erɔpu funɲɔ ni wa na sarani Urubulu ni, (iii) kabyaa vali wu BRICS fiiye yi shɔhɔ ni, ni fiiye niɲɛhɛmɛ yi, yemu wa zhaa di je BRCIS kulunɔ ni ge, wa na pyi ni puyɛpyaa fiige kabyaa ki ni (iv) BIRIKISI fiiye yi wa kabyaa fomɔ yaagana yaha tɔɔyɔ na ma saha ni puyɛ da wu.

84. Fiiye shɔhɔ ni kabyaa keree pyegana nivonɔ, lemu wa na ma ge, kabayaa fanha ki naha zereɲɛ sani, petɔrɔli, licɔmu ni pilatini na, ni yee shi yatii bɛ, ga naha zereɲɛ sɛmɛtɛɛ na wɛ.

85. CEDEAO wo binɛmɛ kabyaa porozhe wemu mɛgɛ wa ECO ge, wa yaa kɛni si koro kan cerege kabyaa yɛfɛrɛ ti mu. Ga Faranci ni afiriki fiiye ya ɲuɲɔfɛɛ ɲipɛɛn li keree wa ECO yaa wu gaagi kɛni si ja gori ni wu CFA kuduun ni. Li ɲɛ wajibi, wu lada wu ɲahashɛrɛ ni wuyɛfɛrɛ kaa na, wu di foro CFA ni. Kasha li bye, ma ECO porozhe wu yaha wu tɛyahana ni. Ni le ba mɛ, koogoo shuun ɲɛ : **(i) binɛmɛ kabyaa ni fiiye ni, yemu ni wu wo kashaaga wa nigin ge, (ii) fiige kabyaa.**

86. Fiige kabyaa ni binɛmɛ kabyaa pyegana saana ni fiiye, yemu ni wu wo kashaaga wa nigin ge, naha ja bye le pyegan li na :

- Yadaya ni nafuu nimarana yi mɛyɛ yi ga wu yemu wa ja wari suulu ge ni sani niɲɛhɛmɛ mara wu (niɲɛ nɔhɔdaan yaraya gori wu fiige ki ni, zhɔ wu fiiye shɔhɔ ni caan ki na ni nafuu yaraya yatii ni) ;
- La wolo wu maxobiire yaraya yi zhɔ wu ni ;

- La le wu fiige yadaya yi maxoḥoḥo ti ni, yadiye, fanḥa ; ni yere shi yatii be.
- Kabyaa karanḡagana saana yaha wu tḥoḥo na.

1.2.5. Ma nḡe nḥodaan nafuu teshaya tuuyo nḡe na yi le lada wu ni

87. Kapyege ki wa nḡe si la fara nḡe nḥodaan nafuu teshaya ni yi lozhe naha na wu na keni si ja la le nḡe nḡe nḥodaan nafuu nidaya yi ni, ni nafuu yara yatii da wu ni yi karanḡa wu kaa na , sani kadugo.
88. Le mu wa nḡe nḥodaan yaraya biire nahashḡe ti ge, fiige ki wa wu nḡe kan mali shḡen pee ba wu faha wu na nḡe nḥodaan yaraya ti wolo baari funḡo ni, ni fiige kabyilevḡe biire fyḡe yala wu ni, wemu funḡo tayerege lovḡe nḡehḡe wa fiige ki shḡen. Were fyḡe naha gbomo ta ni la daha wu fiige ki nidaya yi na, le pyegana li na, li ma malishḡen nḡehḡe bi ja nafa ta sanma na nḡe nḥodaan yaraya ti wolo wu ni.
89. Ti ma funḡo jo, sani wa nḡe nḥodaan yadaya nizhiime pu Mali wo nḡe nḥodaan kabazheḡe funḡo ni. 2022 yee li funḡo ni, foroba kabyaa gemu wa da sani wolo wu funḡo ni ge, wa she no CFA wari miliyara 763,7 na (dolari wari miliyari 1,3), na dugu 35% na yee nigin dugu funḡo ni.
90. Nidaya sḡḡḡḡ wooyo be wa da gbaya yereḡe yerḡe yi be wo zhe wu nahana koro ni, le meḡe na gha yereḡe yerḡe yemu wa meḡe nḡe dolḡutu ni mariburu ge.

Gbaha 2 : Sani, yaraya yatii ni tḥoḥo ti yadaya dugu wu nḡo ki

Baariḡuḡo/yḡe ki	2019	2020	2021	2022	2023
Sani (tḥoḥo funḡo ni)	71 190	71 237	69 461	72 228	72 593
Tx Sni	6,43	0,07	- 2,49	3,98	0,51
Maganezi (Tḥoḥo funḡo ni)	8 185,44	13 588	12 660	35 402	68 771
Tx Maganezi		66,00	- 6,83	179,64	94,26
Dolḡriti (m³)	209 055,50	581 820,00	376 678,00	282 557,00	381 989,89
Tx Dolḡriti	- 33,24	178,31	- 35,26	- 24,99	35,19
Kalikḡeri (m³)	432 770,13	461 711,00	447 644,00	137 374,06	1 089 795,40
Tx Kalikḡeri	33,90	6,69	- 3,05	- 69,31	693,31
Mariburu (m³)	9 421,42	9 104,61	1 649,00	-	-
Tx Mariburu	8,49	- 3,36	- 81,89	- 100,00	
PIMCO-SA (Tḥoḥo)		52 306,00	296 000,00	90 387,05	221 204,66
Tx Tḥoḥo			- 465,90	- 69,46	144,73
Zaragoza Sarl					56 000,00
Tx Tḥoḥo					

Tḡoroḡo ki : Rapport 2023 secteur Mines et Energie

91. Le kadugo, ma saha ni wo karanḡashaara ta ni desanburuyḡe ki ni, 2021 yee li funḡo ni, Licomi wege, gemu wa mugu Buguni ni ge, yaa wu niyadya ti nḡ yee li funḡo tḥoḥo 726 000, yemu nḡ sipodimeni, alimḡomi silikati ni licomi ge. Licomi wolo wu wa gori tḡḡe ni, fa she no yee ḡe na, yadaya be yi we tuunwu ni tḥoḥo 880 000 na yee li ni. Ge yaraya wege ki wa baari nḡkon desanburuyḡe ki , 2024 yee li funḡo ni.
92. Fiige fanya-shuun-shḡḡo-ni-fanḡa ki nḡḡeḡe (CNT) wa nḡe nḥodaan yaraya sariyaa sḡḡe fomḡo wote diin numugoro, utiyḡe 8 wu, 2023 yee li funḡo ni. Were sariya wemu wa wote nḡḡeḡe beeri mu pu tḡen li ni ge, naha bye sabu na kabyaa CFA miliyara 500 yatii nifaraya yee li ni, li bu cḡḡe, le Mali kabyaa kpuun li ni (dolari wari miliḡḡo 803 \$).
93. Sariyaa nifomḡo pu funḡo ni, fiige ki kuduun nidaya naha ja 30% ta yaraya porozhe pu ni, ma ta wu kuduun nḡḡḡo wa pye 2019 sariya sḡḡe wu funḡo ni 20%. Sariya vḡno li wa

waribaa tayerege 10% kan gbadeneme wu mu, na guru na nifara 20 % kan wu mu yee shuun yadaya baari wu funjo ni wege ki ni.

94. Dekere vono, weke naha wa sin teen li nije nohodaan nafuun keree yi na ge, be wa wote CNT wu mu, Were naha ba nujofee tayerege kan teenne li shen pee mu, na fiige jogani baarinjofee tegi nanjyo yi baari pye na nije nohodaan nafuun baari wu kajeje ni yayaala keree ceme da wu faha.

Kaaja 2 : Nije nohodaan yara ti keree sariya fomowu

Fiige fanhaya-shuun-shohofanha ki nomejovee (CNT) wa nije nohodaan yaraya sariya seme fomowote diin numugoro, utiyene 8 wu, 2023 yee li fonjo ni. Were sariya wemu wa wote nomejovee beeri mu pu teen li ni ge, naha bye sabu na kabyaa CFA miliyara 500 yatii nifaraya yee li ni, li bu cere, le Mali kabyaa kpuun li ni (dolari wari miliyano 803 \$). Sariyaa nifomowu pu funjo ni, fiige ki kuduun nidaya naha ja 30% ta yaraya porozhe pu ni, ma ta wu kuduun nighoo wa pye 2019 sariya seme wu funjo ni 20%. Sariya vono li wa waribaa tayerege 10% kan gbadeneme wu mu, na guru na nifara 20 % kan wu mu yee shuun yadaya baari wu funjo ni wege ki ni. Ma saha ni teye sariya pu ni, yemu wa ni nije yaloyo wosannya ni ge, fiige wa sarayageje lo le walasa fanha ki si ja yee teye yi kaa juu caan ki, kelee teye yeke nafaan wa bele ni yi zhe wu caan ki na wa naha bye fanha kaa, kelee keree pyegana fanha ki wa yemu pye wajibi.

Sariyageye yeke wa lo ge, yee ya je : (i) lanbo wu da wu petoroli yaraya yi na, yeke wa sara wooli ge, (ii) lanbo wu tעהe li jo wu ma saha ni nime tuun sanni ni yaraya ti sanja beeri pereme pu ni, (iii) Lanbo adivalorem wu daha wu ma saha ni sanni ni yaraya yi sanja beeri pereme dugu wu ni, keni si fiige ki si ja yaraya yi pereme dugu wu kuduun da, (iv) nije yaloyo nohoshanra lanbo TAV koro ni naha bye yadaya yi jeri wu kadugo na, (v) gbomowu daha wu sariyaa pu na yaraya bere wu teli ni, (vi) ni yaraya yi da wu beeri dere wu fiige ki funjo ni.

Kabaña katii na, teenje jogani tayeregelovee nah ja 5% kuduun da nije nohodaan nafuun baari wu ni, le naha bye 35% tayerege Mali mu. Nije nohodaan nafuun baari pyevee peemu fanha je nabuun (ma na jo Kanadashen, Beretapeshen, Ositalishen), yee sariyageye yi naha ja nije nohodaan nafuun pye la le wu PIB wu ni lo no 20% ; ma ta nime sariya wu funjo ni wu je 9%. Beregi wu wa kadugo na, li she na Mali wa pye na nije nohodaan nafuun kuduun da we, yee sariyageye fomowu yi naha ja koro mugu nije nohodaan nafuun wooli sariyaseme gan wu,

Dekere vono be wa wote CNT mu, weke naha wa sin teen li nije nohodaan nafuun keree na ge. Were dekere naha ba nujofee tayerege kan teenne li shen pee mu, na fiige jogani baarinjofee dēgi yanjyo yi ni yaraya baari pye nije nohodaan nafuun teye yi ni, na kajeje ni yayaala keree ceme da wu faha.

Funtoro funjo ni, sanni wa nije nohodaan yadaya nizhiime pu Mali wo nije nohodaan kabazhege ki funjo ni. 2022 yee li funjo ni, foroba kabyaa gemu wa da nere tooro ti wolo wu funjo ni ge, wa she no CFA wari miliyara 764 na, lemu je na dugu 35% yee nigin dugu funjo ni.

1. Lemu je petoroli wu ge, Mali petoroli ni gazi nijehaye ni yeke kaa na yuu we, yeemu faaga km² 900 000, yeke wa taa taye kaguuro seese wooyo shoho ni : Tawudeni, Tamesina, Ulemedeni, Gawu ni Nara, na tere kila petoroli ni gazi taye 52 ni, yee funjo ni, 38 keye wa yaha, ga 12 wa teen-jo funjo ni. Kanahashara baarinyo ya wa li she na ma lo miliyara 1 she no 2 barikoo na ni gazi m³ miliyo 28 naha da.
2. Ni yee nije nohdan nafuun yaraya yi beeri ni, Mali fiige jujofee pu wa ja petoroli ni gazi kabashage le koro ni, ni Idorozheni da wu ni Burakebugu ni kati funjo, kilometerelele 60 ma yiri Bamaxo ni, we Idorozheni sanma wa no 98%, wemu wa beregi kuran gan wu koro ni yee 7 funjo ni ge.
3. Ma lo 2012 yee li na, Mali petoroli kanahashara ti wa yere shazhosigenebaara sababu na Saxeli fiye funjo ni, ni wu wo fiige ki ni. Were benbaara ti wa koro kan petoroli wolofee beeri mu, li bi foro Alizheri petereli wolobaarinyo yi ni, SIPEX ni HYDROMA. Petoroli taye, yeke kanahashara wa pye ge, yere 4% ye wa lo, 65% juno ni 2010 yee li funjo ni.
4. Ye keree wa fanhafee pyi yaha petoroli wolo sariya gboc wu jeri, keni wu si lafara wu kaa daan wu na, ni lowa n°2021-063 ni ge, wemu wa lowa n°2015-035 fali ge, ni wu wa lo zhuuliyene 16, 2015 yee li, wu lowa wa petoroli wolo kanahashara ni wu dugo kaa yuu ge.

1.2.6. Baari tpye yi, yemu wa cere keni di no fiige ki taye yi beeri na ge

5. Ma saha ni baarinyo yi kaja sheme jo ki ni, Mali wa ni 118 woo tayerge ni 137 wo fiye funjo ni, ni 2,7 nidaya, tun weke ni, nije daanna wu pye pon 4. Yee baarinyo shoho ni, lpaari wu wa ni tayerge nizhiige ki ni, ma jiri ni Mali tetenge ni kono na, wu wa leli suumo lo na, na je ni sinjaama ni fiye 7 shoho ni, wemu tongo je kilometerelele 7 000, ni wu faaga ki je km² 1 241 238. Yere je lono ni fugba tetoroyo yi.
6. Korogoo, geke kaa wa ce seese ni ge je km 89 024, (yere wa 4 621 taye leni yiye ni), yeke wa kabyelere da ge, wa no km 24 828 na, lemu wa be korogoo beeri 28% na ge. Korogoo ki jeh jo ki wa km²/km² 100 juno ni, ma ta , jo nizhaga ki wa km²/km² 100 juno ni, na cere seese ni wolo kono funjo jo ki taan, gemu je km²/km² 100 juno ni.

Gbaha 3 : Korogoo beeri pvedana ma lo 2019 she no 2023 (%)		2019	2020	2021	2022	2023
Kashene vi						
Korogoo nizanma jo xhuu nigin funjo ni		37,58	42,18	38,25	39,42	38,09
Korogoo gemu wa pors ge, jo xhuu nigin funjo ni		32,38	34,50	37,12	35,14	35,11
Korogoo gemu wa jo we, jo xhuu nigin funjo ni		30,03	23,32	24,62	25,44	26,80

Teforogo ki : DGR 2023

1.2.7. kuran taforogo gemu fanha wa serenge sanha tiye na li bu je kuran wu tetaya yi wa jeh, kuran fala li kaba na

7. Mali kuran keree funjo ni, tiye wa 72% tayerge luu kuran tetoroyo nizhiime yi ni, petoroli ni gazi ma taha yere na ni 26% ni, kuran wa ni 2% ni, (SIE-Mali, 2020). Fiye shoho Kuran tetoroyo wa no 408,69 MW na 2020 yee li funjo ni.

8. Mali kuran tesorooyo gbɔɔ ɲe fanhafɛɛ tekaraya, 2020 yee li, yere wo kuran sozi wu no 71% na, kuran nisoro beeri ɲunɔ ni. Dugunaari ni izinii kabazheyɛ kuran nisorogo ɲe ma taha yiye na 20% ni 3%, Jagi ni foroba baariɲunɔ yi wa pye ni 5% ni, ni kabazheyɛ beeri sanɲa wa pye ni 1%, 2020 yee li ni.
9. Tiye yi kadugo, kuran kabazhege ki sereɲe seeseɛ ni petɔrɔli yaraya yi ni, yemu zhɔba wu kuran da wu, dugunaari wu ni izinii koro ni (ali ɲiɲe nohɔdaan nafuun), wa dugu ma saha ni lada wu ɲahashɛɛɛ ni, ni sipyii ɲehɛ wu kashaga.
10. Keni si ja jaabi kan kuran maxo gbɔɔ wu mu, Mali gbavenɛma wa wu ɲumɛ kan di kuran teforooyo ɲehɛ, na wu yaa wu fanha beɛɛ ma toro nime wooyo yi na. Gbavenɛma wu funga wa ma kuran kan sipyiiire 100 beeri mu xuu nigin funɲɔ ni, ma saha ni 2040 yee li ni, (fiye kuran teforooyo shɔhɔ le wu kelee kuran teforoyobiire, kuran teforooyo yemu ɲe yiye ge, ni sipyii beeri pu woogo yaa wu).
11. Le kadugo na, petereli yerɛye yekɛ na leni kuran ɲahazha wu ni ge, le ɲe tugoro wozanra yerɛye, yekɛ na dugoli na leni fiige ki funɲɔ ni ge, na pye kuran perɛmɛ waha wu sababu Mali funɲɔ ni.
12. Ali li bu da, kuran tetaya wa ɲehɛ fiige ki funɲɔ ni, kuran fala li wa keree ɲiɲɛ. Kuran da wu ma foro kuran-fala-li ni ma sozi erezo na bi 81,6 GWhs 2020 yee li ni (ma foro lohokuran ɲiɲɛ woogo ki ni nigbɔɔ wu ni), (EDM-SA). Caɲakuran yekɛ wa tereɲɛ ge (Solaire Photovoltaïque TV), erezo kadugo wa ɲehɛ 45 MWc na 2020 yee li ni.
13. Caɲakuran terɲɛ wu fanha wa peɛɛ fiige kile ɲɔhɔ ni ma toro fiige worodugu Sud na. Yere nafan naha wolo ni kuran diri yerɛye keni si ja kuran no sidi wu ni. Ga were kuran naha ja baari di wu fiige ki Kile ɲɔhɔ teye yi kugbɔyo yi beeri mu (CEDEAO, fiige beeri mu kuran gbeeri kapyegɛe porogaramu 2015-2020/2030, 2015). Panoo perɛmɛ digi wu wa kaa gbɔɔ kuran wu da wu funɲɔ ni.
14. Lada wu yaayala yerɛye kuran mara wu ma fara lohoteyereye yi na, yemu fanha beɛɛ, ni lohɔmarateye yi ni, wa koro kan caɲakuran PV nibaɲa saana zhe wu mu ɲaha na Mali li ni.
15. Keni si fanha le fiige kuran kajana li ni, gbavenɛmɛ wa Kuran kabazhege zhe wu ɲaha na pilan lo ma saha 2022-2026 yeɛ ki ni, le kaa ɲunɔ wa di jaabi gbeeri kan kuran kabazhege ki funbenɛ keree mu, ma Mali kuran baaariɲunɔ ki kabyilene yerɛɲɛ tenugo ni, ma la le kuran kabazhege ki karannagana li ni, ni kuran shi ɲehɛye da wu perɛmɛ pu keree ɲahawlogana. Were pilan wa sereɲɛ kabyilene porogamau gbɔɔ na, wemu wa tesinye ɲe kuran-fala-li teforooyo yi, kuran dugo korogoo yala wu ni wu gan wu sogifɛɛ pu mu, keni si kuran nisorogo fanha ki cereɲɛ. Pilan wu yaha wu tɔyo na, naha ba ni keree, ma naha jo : la le wu caɲakuran wu da wu ni, lohokuran gan wu jere wu, kuran daanna yerɛye pyegana ni wu kabyilene keree yi lozhe wu ɲaha na, ni la fara wu kuran nidaga ki na, ni la wolo wu kuran KiloWatɛɛru perɛmɛ pu ni.
16. Yaha wu tɔyo na kadugo na, pilan wu naha ja ba ni : (i) la le wu kuran ɲiɲehɛye da wu ni, ni fiye shɔhɔ kuran dugo ba wu ni ma no 9% na 2022 yee li ni , na she no 26% 2026 woo li ni, kuran nidaga ki beeri funɲɔ ni, caɲakuran gan wu dugu wu, la naha da faani gemu na ge, ma no 3% , 2022 yee li ni , ma she no 22% , 2026 yee li na, lohokuran yala wu jere wu,ma yiri 30%, 2022 yee li ni ma pa no 0%, 2026 woo li ni, kuran zhɔ wu koro ni, ni ma lo 26,4% ma no 15,8% kuran yala wu kro ni , ni lohɔ ni ; (ii) la le kuran daanna yerɛye yi pyegana li ni, ni wu kabyilene keree yi ni, ni la fara wu kuran nidaga ki na, ni la wolo wu kuran KiloWatɛɛru perɛmɛ pu ni ma lo FCFA wari 149,1 , 2022 yee li ni ma pa no FCFA 100,5, 2026 woo li ni.

1.3. Mara wu pyegana li

17. Mali wa kori yaha bee ni funbenre ni, lemu je la le wu ni ge, wu mara wu, lada wu ni kiirikoonro ti pyegana ni.

1.3.1. Politiki wu, mara wu pyegana li

18. Fanha wu demokarasi keree yi funjo ni, gee kapyegee gboyo yi wa pye :

1.3.1.1. wotee pu, pemu pyevεε wa jehe we, pu di wa xhuu jonheere ba we

19. Ma lo 1992 na ma no 2018 na, perezidan ni depite wotee beeri wa pye, ga yi ya wa tereje kadugo tuun ni ma saha ni kakoro ta ni (depite wote nizhiige pyegana koono 1992 yee li wa pa ni jaabii pu viin wu ni, perezidan ni depite wotee pu yaha wu kadugo 2012 yee li ni, politiki ni shazhosigene benbaara mege na, ni yatii be.)
20. Perezidan wotee pu wotepyeveεe nuno tshεle wa cere. Wotepyeveεe nuno tshεle wa 50% ta na we. Le nuno nizhiime la wa sipyii, ali li bua ta pu wa son demokarasi ni, ga pu wa daa politiki tolo pu na we, ma naha jo yegeye geke wa teje sipiire ti na ge, le jaabii pu li she na malishεen sishεere kaguro teje nuno ni wa son politiki tolo pu mu we. Depite wote pu pyeveεe jo ki cere wolo peresidan wote pyeveεe wo jo ki na.

1.3.1.2. Politiki bebaara wu, fanha ki zhan wu ni fanhaya shuun shoho fanha deje wu

21. Perezidan wote 2018 yee li ni depite wote 2020 woo li ni nahawolo koono li wa pa sipiire yirige fanha ki kuno, na fanha ki shan, le wa pa ni sorolasii pu je wu ni keree yi ni, ni peresidan wu wo fanha ki yaha wu ni. Fiige ki teen-jo wu cabyaa ki kadugo, koro seme, ni fanya shuun shoho fanha sariya gbozo wa lo, di fanha ki le koro ni.
123. Fanya shuun shoho fanha ki kapyii gboyo yi wa :
- Fanya shuun shoho fanha ki dele wu CNSP mu, wemu wa perezidan wu ni minisirilee nunofozo wu dirige ;
  - Meyerecabyaa 28, 2021 yee li ni, Mali kiirikoonro gbagbo ki wa Koleneli Asimi Gbeta pye fiige ki nunofozo wu ni fanya shuun shoho fanha ki peresidan wu ;
  - Binemeεe yi ni potiliki tolo pu funjo bebaara ni, yi wa degi nome kan fanhafεe pu mu, M5-RFP be wa pu ni ;
  - ANR teje wu, yemu wa li she na fanya shuun shoho fanha ki yaha lo yeeye gbaani na ma sheεe no yeε kaguuro na ;
  - Sariyaabaa ni sipyigebaa kiiri daa wu Mali na, CEDEAO mu zhawiye yeje cabyaa 9 wu ni, 2022 yee li, ma taha gbavenema wu la fara wu na fanya shuun shoho fanha toonno wu na ni yeε kaguro ni;
  - Malishεen pu mu, CEDEAO kiiri koono li daa wu wa fanha le pu ni, na pu le « jahafabaa bineme » funjo ni fanya shuun shoho fanhafεe pu degi wu koro ni, pori canja, zhanwiye yeje cabyaa 14 wu, 2023 yee li ni, le wa she ni malishεen voro gbozo, wemu shi pye baa we, kpeengeεe ki ni , fiige funjo ni ki kadugo, mali nanii pu be ;
  - Ma saha ni fanya shuun shoho fanha ki nahashεere ti ni, CEDEAO fiye wa li she pu wo teen 61 woo li ni, teen li teje zhuliye cabyaa 3 wu, 2022 yee li ni Akara funjo ni, na ma kiiri pu la Mali nuno ni, kiirili pu jeri beeri wa la tovuyo teen li ni, lemu teje zhuweyeje cabyaa 9 wu , 2022 yee li ni.
124. Lemu je fiige mara wu pyegana li fanya shuun shoho fanha ki funjo ni ge, Aforobarometεere wu wo yegeye yi wa li sheε na malishεen nijeheme 68% zoo wa taan ni

fanha ki karanɔgana ni 2022 yee li ni, ma da, 48% yɛ wa bi ni lo taanra ni 2014 yee li ni, 28%, 2017 yee li ni, 24% 2012 yee li ni, na bi 14% yɛ 2020 yee li ni. 2022 wo lo taanra kaa li wa she ma saha ni tɛɛnɛ li sipyi kabazhɛyɛ yi bɛɛri, ma naha jo, tɛgɛ, nafii, lɛgɛ, kanhama shuu, ni yatii bɛ.

Kaana 3 : Fiige fanha ki tayerege

Mali 2063 fungogo ki yala wu ni wu yaha wu tooyo na, naha ja wu pye Mali fiige lada wu karanagana ni nahagbaashere ti nahasha. Kalaa wemu wa da Mali karanagana li ni ge, le wa li she na Mali foro nahagbaashere ti nahashagana lemu wa wono lada kaa yuu ge, ni wu cen wa lo wuyefere fanha ki feni ge, na je fanha ki karanagana li ni, lemu wa ma jagipyii yaha puye mu ge, ni politiki pyefee pu, peemu wa porogaramu yaha tooyo na, peeke kaa wa yuu Beretoni Wudi baaripyoo yi mu ge, ni pere ne « sogolo daanna porogaramu » (PAS) ge. Fiige kannahashara wono li mege na, wu yaa wu di kalaa da ma foro tegbeene pyegana ki ni, keni wu si ja we fungogoo yige, gemu kaa wa yuu Mali fungogo 2063 funjo ni ge.

Le funjo ni, wu yaha wu di wuye funjo sha lada wu nahaparagana ki beeri na, gemu wa fiige fanha tayerege kaa yuu ge, le naha wu funjo to lada wu kalaa ghoyo yi na, na we tayerege she Mali fungogo 2063 yahagana li tooyo na, keni fiige fanha ki di judaanga ta lee funjo.

Lada wu baaripyii pu wa be fiige fanha tayerege nigin na, lada teye yi na we. Lemu da, kabazheye taanri wa, yemu wa yiye kaala yereye shuun kaa na, fiige fanha tayerege lo na lada wu keree yi ni (Primi et Peres, 2009). Le kaa nizhiile li ne yadaya yalagana keree kajana li tehele li. Lada wu baaripyii lee pu ne fiige fanha lenje le wu ni lada baari ni we, na lada wu ni politiki wuyefere shazhosigene.

Kaa shuun ni woo li ne lada baaripyevwe pyeganaa na baari nahatagana she ; yere lada kabazheye wo bebaara ti wa fyen yaha foraba fanha ki lenje le wu na lada baari funjo ni, bebaara temu funjo kabazheye taanri wa puye na, (i) ma pu yaha puye fere ni ; (ii) caan kajabaaga yala wu; ni (iii) Shanpeteri wo lada wu funga li.

Mali mege na, fiige naha niye koro lo. Le koro li lo nuno ne, kabanja ka na, wu tayerege nahagbaashere ti funjo ni, kabanja katii na, bebaara temu wa fiige ki ni ma lo 29&2 yee li na.

Le funjo ni, Azhisitema sitirikicireli politiki (PAS) weke wa yaha tooyo na fanha ni fiige ni ge, tegbeene yee kelee ki ni, wa lada wu karanagana leye yi gaagi. Le funjo ni, lada kenje yaha politiki wa fiige ni lada wu fanha cerenje.

Le na, yaayala ni kacɛɛ, nafuun xho wa lo fiige ɲɔɲɔ ni ma taha ma kan puyɛ baaripyɛ pu mu tayeregɔyɔ kabazhɛyɛ yi ni, ma naha jo kalaa wu, kuran wu, dugonaari wu, nimeriki, ni yatii bɛ.

Le ɲɔɲɔ taan, la wolo wu kanhama ni fyɛɛɛ sɛmɛ (DSRP), yemu pilanlaa pu fali na kayaaja ki bɛɛri nahawolo wɛ, gemu wa foro puyɛfɛɛɛ politiki ni lada dɛgipyɛfɛɛ (PTFs) pu fɛni. We nahagbaashɛɛɛ politiki ni kashata nizhiime pu nahapara wu lada dɛgipyɛfɛɛ (PTFs) pu mu, ni kakuru yi ni, yeke wa wuyɛfɛɛɛ taanna ge.

Logana latii na, fanhajaaga politiki, yemu yaha tɔyɔɔ na 1999 yee li ni ge, wa dugo fanha kabyilɛnɛ tɛyɛ yi ni, ni nafuun gan wu ni tɛɛɲɛɛ ki mu, ga le wa pu pye ja sɛɛsɛɛ lada nɔhɔshanra pye ɛrezhɔn pu ni tɛɛɲɛɛ ki ni wɛ, temu wa serɛɲɛ tɛyɛ ni nafuu gbegelegana saana ni yi yaha wu tɔyɔɔ na wɛ.

Le bɛɛri funɲɔ ni, puyɛfɛɛɛ lada wu ni fanhajaaga baarɲuyɔ yi bɛ ti li mo ni, keree ni baarɲuyɔ fyɛɛɛ pu bɛɛri wa tɛɲɛ fiige fanha ki ɲɔɲɔ ni, yɛɛ kɛɛɛ niɲɛhɛmɛ funɲɔ ni. Kalaagbaya karanagana li fanhajaaga ki funɲɔ ni, ni jogani kabyelɛnɛ kalaa keree ni wa na li kaa koonɔ li shɛ. ONGs ni PTFs pu wa puyɛ lɛɲɛ wu tɛyɛ ya ni ɛrezhɔn ni tɛɛɲɛɛ fanhafɛɛ pu kadugo na, ma ta tɛɛn li shɛɛn pu kashaaga nizhiime ni fungabaa.

Le funɲɔ ni, fiige fanha wa yaa ki di ye kabazhɛyɛ keree jo keyɛ ni, ni ɲɔɲɔfɛɛɛ pyegana vonɔ ni, ni ma foraba politiki vanri vono pye baaripyɛɲɛgɛɛɛ funɲɔ ni, « bɛɛri ti wo da » fiige fanha ni tɛɛnɛ sipyii wo li.

Niɲa, ma saha ni fiige fanha baaripyɛɲɛɛ sariyaa taanri wu pu ni, fanha wa yaa wu di sɛɛtanga gan wu ni dɛgi tayerege lo kɛni si ja nahagashɛɛɛ gberi da, wemu wa bɛɛri nule, na pu daanna geni.

Mali yee 2063 fungongo, wa kalaa da foro PAS porogaramuu kajabaaga ki ni, ni yɛɛ kaguuro nahagbaashɛɛɛ pilanlaa pu ni, na wuyɛ dire foro lada wu keree yemu wa gani peetee mu ge, na naha sin wu fiige sipyiire ti kuduun da wu na keree yi bɛɛri ni.

1.3.1.3. Fanhaya shuun shōhō fanha, keree ɲeri ni kafonjō jabye tɛyɛ

125. Fanha keree funjō ni, fanhaya shuun shōhō fanha tɛheli wa keree kɔn la wu yiyɛ na. Were kɔn la wu wadaan malishɛɛn pu bɛeri mu, pu li shɛ ANR ni yegeye yatii bɛ ni, ma naha jo yee :

- Fiige ki sariyagbɔɔ ɔeri wu ;
- Wote lowa wu fali wu ni AIGE yaha wu tɔɔyɔ na ;
- La le wu nakara ni nafuun gaagi wu ɲahakɔɔnɔ ti ni ;
- ɲuɲɔfɛɛɛ fonɔ shazhosigene karanagana li ni ;
- fanha le wu sorɔlasire ti ni shazhosigene ti ni : lo wu, kalaa ; yereye yi zhɔ, ni yatii bɛ ;
- Mali wuyɛfɛɛɛ kaa yuu wu vocɔ li ma ɲahatii kadigodegife pu na ;
- Kapyegee fiige funjō yaraya ti bɛɛgi wu na, ma naha jo ɲiɲɛ nɔhɔdaan yaraya ti ;

- niye nohodaan yaraya ti jeri nahatiimee ni porozhee;
  - la le wu kalegee fanha ki tennne keree garaŋa wu funŋo ni ;
  - Saxheli fiye yi to yaha wu tooyo na ; (AES)
126. Ali li bu ta ni kee kapyegee nizhiige na, gemu keree-pyegana pye fanha yereye ge, fabhabaa yereye jeri wa bee :
- Kiirikonro ti wa ni wiigana koono bee ;
  - Tetehehe wu kajarŋaa fanha jere ;
  - keree mahama pu wa shen yiri we ;
  - yegeye kibaariyaa keree fanha jere wu ;
  - lanbo da wu jere wu ni shagana keree fanha jere wu ;
  - keree pyegana ni baariyoo yi tidugumo pu ;
  - kaphashaara -nahagbaasheere ti kabyilene fanha jere wu.
127. Fiigefanha ki ja sereno funŋofanya yi na keni si ja la wolo fanhabaara. Tuugusheme na, sipiire ti wuyefere suuli wu waha ja lo lanbo da degi.
128. Were konla wu wa ja bee fiige kadugo ni. Konŋo funŋo ni, baariyenii niyeheme da wa ja sabau saana ni Mali mu di fanha le wuyefere ni, ni ma wu nahagbaasheere karaŋa seese ni, na wu baariyenii, wemu je « beeri lada wu » baariyere. Fiige wa yaa, li di lawolo kakara-teyiriyee, leke wa ma Mali lada wu pye ma naha jo konŋo shi, wemu lada yaha-wuyema gboo wu.

1.3.1.3. Sariyagbo jeri wu

129. Yee kelee taanri kadugo, Mali sariyagbo, wemu wa lo 1992 yee li ni ge,wa wuye fanhabaara she, fanha karaŋa ni fanhajaaga koro ni, ni malisheen kashagaa nahawolo wu.
130. Fiige juŋofere jeri kadugo 2020 yee li, Malijunŋofee 1992 yee li sariyagbo jeri wu pye kaa gboo. ANR wo ten, lemu wa teje ma lo desanburuyene 11 na ma she no 13 na, 2021 yee li ni wa sariyagbo fomo vanri wu sha. .
131. Malisheen wa sariyagbo fomo wu wote ma no 97% xuu nigin funŋo ni, fo shen 3%, sariyagbo wote funŋo ni, wemu wa gbegele zhuwenyene ki ni, 2023 yee li ni. Le na masheen fiige ni kelee ki kadugo wa sariyagbo suli. **Kiirighagbo ki be yene fe yaha sariyagbo wu ni yee jaabii pu ni zhuwenyene cabyaa 21 wu, 2023. Perezidan wa sariyagbo wu lo ni we dekeren n° 2023-0401/PT/-RM wu ni, zhuwenyene cabyaa 21 wu, 2023 yee li ni, a le di pye, fiigefanha shisherere woogo ki jokonro ti.**
132. 2023 yee li wo sariyagbo fomo wa malisheen wo fungagaa beeri kaa yuu, ma naha jo : fanha le wu wuyefere ti ni, Mali fanha ki tejebaa wu Kile korogoo na, fiige nafuun karaŋagana wuyefere funŋo ni, baariyoo ya yaha wu tooyo na (SENA), ni foraba baariyoo yi durogo wu sipiire ti na.

1.3.2. Kiri mara pyegana li

1.3.2.1. Kirikon fanha ki jrigana li

133. Kirikonro ni sipyiitagesariya wa ni tayerege gboc ni fiigefanha jeri wu funjo ni. ma lo wufesere da wu na ma no nija na, jeri wu jahashaara ti wa koro ta we. Kiiri jahashere yee ke porogaramu ni wu yaha wu toyo na pilan (PRODEJ), Kajaḡaa shariti wu ni ḡome kiiri fonc kaa na, kirimara pyegana tovuy gile wu kpenne, ni Beme japiḡe kaa na yaha wu toyo na, wemu foro Alizheri ten li ni ge, beri wa foraba fanha ki funga she, lemu je ma foraba baarijuy yi gbegele saana pye .
134. Lena, kiiri kabashere ki funjo ni, jahashere wa da kiirikon li pyegana koro ni, nagaara ni nafuu gaagi wu jahakonro ti, kakarapyere, Siberikakapyere ni kiirikonrobaari, sipyiitagesariya, la le wu kiiribaaripevee pu ni, ni kibaariyaa ganwu gbaveneme ni sipyiire ti ni mu.
135. Tere jahashere gboc yi wa pye ni sariya ni sariyageye vanri wu ni kiirigbaya foc vanri wu, kiiribaaripevee lo wu, kiiri cewuu gbegele nizhiige wu.
136. Kiirikonro jahagbere ti wa zha yee keree funjo ni :
- La le wu Kiirikonbaarijoc ni kiiripyetegifee ni Kiirikonbaarijoc nulene wu yiye ni ;
  - La le wu kiiri lo wu fee li ni ;
  - Kiirikonro li durugu wu sipyiire ti na ni kiiri kpenḡe yaha wu ni toyo na ;
  - Sipyiire kaso legana keetii bye wu keni si kaso funjo sipyiire ti cereḡe, ni ma « sipyiijunḡodugoro » ti jaha kon ;
  - Kiirikonro kariti yaha wu toyo na niine wu ;
  - La le wu fiigesheen wo kiirikon tayereye je wu ni ;
  - Fyeele yaha wu toyo na ni pu baari bye wu, keni si nara-ni-cere ni nara-ni-cere pyefee kashikon karaḡa.

1.3.2.2. Kirikon fanha ki jeri wu toyo-wereḡegana li

137. Kiirikon jeri wu kapyegee wa kirikon fanha lo zhe naha na, ga li kirikon kayana nizhiime pu beri jahawolo we, le pye gana li na, kirikon kayana gboc yaha toyo ni be, lemu wa kirikonro saana gan wu. Le kayana gboc li wa fanha da, mali wo sipyii ni shazhosigene benbaara ti ni, lemu be wa wu juro na ge. Kirikon wa ni tayerege gboc ni Mali benbaara jahawolo wu funjo ni. Li wa sipyii jo-ben wu sababu ni fiige funjo japiḡe da shazhosigene yaraga gemu serenḡe ariyafanha na ge.
138. Foroba Kiiribaarijuy lozhe wu jaha na wa gori yaha fiigefanhafee funbenre kaa gboc. Le wa liye she fanhaya shuun shoc fanhafee pu jahatiime pu ni, ni fanhaya shuun shoc fanha gbaveneme kapyegee tepyegee ki degi wu (2020-2022) niḡehye yi, ni kapyegee nizhiime pilan (2023-2025) , ni jofara kapyegee (2025 kadugo).
139. Lee wati wu ni, fanha le wu kiirikon tovuyona porogaramu, japiḡe ni beme seme yaha wu toyo na, wemu wa foro Alizhe binedeen wu funjo ni ge, wa pye kapyegee ggbcoc yi (PU-RSJ-MOA 2015-2018), ma foro kiirikonro ni kaso marafanha jeri wu ni, ni tuuyo yi yemu wa jeri wu ni yaavocno kaa yuu ge. Seme wa japiḡe ni beme seme sariyagenḡe 46 woogo ki, ni kirikon ni kaso fanhaya yi dere wu Mali Kilencoc ni kaa yuu.
140. Lowa n°2019-072, **desanburuyenḡe cabyaa 24 wu, 2019 yee li ni, wemu jaha wa tii kirikonro kabazheḡe ni tetehene (LOPJ 2020-2024) wu na**, wa taha PU-RSJ-MOA wu na, li wa mo, wemu kashaga wa foroba kirikon fanha jahagbaashere ti, ni wu kabyaa wa turo no FCFA wari miliyara xhuu nigin ni kelee gbaarashere di miliyoc xhuu shishere ni kelee shuun (FCFA 190 420

000 000). We lowa kashaga wa ma kajana kirikon fanha da ni sipyii dana.

141. LOPJ 2020-2024 wa zha di kirikon fanha funbenre ti beeri la, teemu ne :

- Nagaara ti ni nafuun gaagi wu yogokoro ;
- La le wu shazhosigene keree ni yogogbo ni ma nahatii kakarapyere ti na ni kiiribaara shi beeri ;
- Kirikon fanha ki seese tehe wu ;
- Fanha le wu kirikonbaariyefee ni kirikonbaarijuyo yi ni kirikon baari, pye yereye yi.

1.3.3. Fiige mara fanha ki pyegana li

1.3.3.1. Funjo shavono bye fanha ki jaaga wu jo ni ma saha ni fiige ki maraya yi fanrigana nivono li ni

142. Mali wa mara jeri gbo koro lon kabini 1990 yee li ni fanjaaga ki yaha wu toyo na wu ni, na wu pye tennne nahagbaashere ti dugo yaraga . Yee nijeheme kadugo, fanhajaaga wu wa foro ni funbenreye yi, ma naha jo : kajana ni nafuun wajeri tennne ki mu ; wotepyefee pu cere wu, tennne ki karagana li, tennne nafuun da wu fanha ki cere.
143. Kuguun ya di yi da be ni, fanhajaaga shagana li foro ni kaawahaya nijehereheye ni, yemu wa wu yaha wu toyo na wu koro pari:
- Kmini pee wo sipyii ni lada baara ti, keni pu komini ti nahagbaashere da ;
  - Tennne li tayeregelofee beeri wo toro lebaa wu tennne fanhajaaga keree yi ni ;
  - Tennne fanhajaaga kaa-yuufee ni fanhabarripyevae kakoono ki ;
  - Fanhajaaga tennne fanhafee keree pyegana wa daan tayeregelove jeri ni we ;
  - Fanhajaaga tennne baariyeniire fanha ki jere wu ;
- Territoriales.
144. Guverivirile, perfee pu ni superefee pu fanha ki ni pu baariye yereye wa cere keni si ja fiige keree beeri beregi, ni kapyegee ki nule wu, ni tennne ki degi wu ni ;

145. Fanhajaaga kabashaye pyegana wa pa ni, (i) ma fanha le teenne labo da wu ni, (ii) ma teenne pee lanboo jo zhan binejo funjo baamaxo ni erezhon kaa-yuu kee shoho ni ; (iii) ma lanbo shagana keree faha ; (iv) gbomo da teenne kabyelene ni, na foroba degi ni, ni foroba politikali ni teenne maxoo ; (v) ma foroba ni jagani baaripyeniire lo she naha na sipyii baarinyo yi ni yadaya baarinyo yi yala wu kaa na ;

Fanhajaaga yaha wu toyoo na wu funjo kajaana jeri wa kan teenne baarinyo yi mu.

146. Kere kajaana k iwa ; sicuumo, kalaa, fefefeme, jine nohodaan nahuun karanagana. Weree wajari wu pye wa pa ni kuduun nijeheme ni Mali funjo ni, ma naha jo baarinyo yi ni sipyii durogo puye, teenne shen jo le wu foroba jomo pu ni. Fanhajaaga wa pa ni kalaagbaya, jogtorgbaya, caanya, yatoycaan, lada baarinyo nijeheme yereye wu. Le koro ni, FNACT wa ja pa ni porozhe 64 68 ni, 2015 ni 2019 yee ki ni. Fiige fanha wa ja kabyaa xhuu nigin funjo ni 19,7% ye, 2023 yee li ni, 24,4%, 2022 yee li wajari teenne ki mu, 30% nizhaka juno ni. Fanhajaage sariyaa pu beeri li sha na xhuu nigin funjo ni 30% wajari teenne ki mu.

1.3.3.2. Ereyzhon pu ni teenne funjo nahagbaashere

147. Nafan yereye weke wa ja lo zhe naha na ge nijeheme wa Mali ni, ma naha jo : gba, canga, dugo, ni nijenohodaan lohoyo yi, faaga dabali jine ni tuu nijeheme. Nijenohodaan yaraya yi be wa jeheme, yi tuuyo wa se kelee taanri na : petroli, sanni, togo, fosifati, iranomi, licomi, bokisiti, ni yatii be. Wu yaha wu di yer&ye beeri wajari izinii yaha toyoo na.

1.3.3.3. Jine ki garan wemu wa ma ni bebaara nijeheme ni ge

148. Jine kaa benbaara wa « yajaga nibana » ; Mali funjo ni, tere benbaara ti wa fiige ki kayanaa jine. Jine kaa benbaara ti wa najmara, kabyaa najmara, perege-shuunpyere, jine-zho wu ki fo na sariya kadugo, temu mu jaabi wa gan.
149. Naha da wu jine funbere ti na, le wa fiige sipyiire ti wo kaa daan. Yi wa pye fiige susulene semele nidaya yi jine ni 2017 yee li.
150. Kabyaa keree yi be kadugo, jine funbere nahawolo wu wa ni tayerege gboc ni fiige lada wu ni sipyiire ti mu. Sipyiire ti beeri naha wa tii jine ki da wu na kugboyo ni kulo ki ni. Le wa pa ni yogoo yi teenne sipyiire ti shoho ni ni faapyee ni yatoyoffe, fyajoo (Burugu funjo yogo, Mopiti erezhon wu ni). Wee yogoo yaha ja pa ni xuu ni te la ni.

1.3.3.4 Jine jaalocro ni ti funjo nidaya yi garan wu Mali wu ni:

151. Konjo ki beeri funjo, teye yi je kariti ni kibariyaa pu wa ni tayerege gboc ni lada wu, sipyiire ti, mahama pu, kalege ni shazhosigene koro ni.
152. Li seese kaa, wu di ja teye pilanlaa ni kariti pu yala, peemu funjo ni teenne li beeri funjo baaripyee gbaya yi, dugonaari wu baarinyo yi, lohoyo yi, bonjo yi, gba, tuu, faateye yi, ladateye yi, fanha ki teheye, ni yatii be. Yere keree seese je wu naha ja wu degi fiige ki nafuun yereye yi teyaya ce
153. Kariti ni pilanlaa pu yaa wu serene jine kibariyaa ni yegeye yi jaabi fiige ki ni, ni sipyii ni lada wu kibariyaa.
154. Teyekariti wu, wemu mege je be kariti nizhiige, je baaripyee yaraga nahagbaashere, ni teye ni tere la karan funjo ni. Li wa wu degi wu di teye beregi wu, kanahazha wu, keree tetehene wu, lohonyonaara li, korogoo ki ja wu, barazhii pu daanna wu, ni yatii be, keree nahawolo.
155. Kariticeme je kibariya ni kafilafaala yaayala cerge gboc. Pu wa teye kibariyaa, fugba kibariyaa teforogo nizhiige.

156. Mali funɗo ni, Mali tɛye Kalaagbagbɔɔ (IGM) ki wo baari wa karitii pu yaa wu. K iwa yaha tɔyɔɔ na 2000 yee li, fiige tɛye ni niɗe kariti gbaha gbɔɔ ki ɗeri wu funɗo ni, ma saha ni fiige tɛye ni niɗe kariti politiki kashaga ni, wemu wa lo setanburuyenɛ, cabyaa 23 wu, 1998 yee li ni. Politiki ɗunɗo wa pye di kariti keree beeri jahawolo. Kariti 1 200 000 wa ja yala Faransi baaripyeniire funɗo ni yee 1958 ni 1960 shɔho ni, ga yere karitii bi saha ni tɛye kibariyaa nizaanma ni we.
157. Pee karitii pu le wu, ni yi tuuyo ɗehe wu, ni tayeregelovɛɛ ɗehe wu yi yaa wu funɗo ni, wa pa ni fiige tɛye pibariyaa politiki vanri wu ni. (PNIG)
158. PNIG wa lo gbavenɛmɛ mu zhanwiyyenɛ cabya 25 wu, 2012 yee li ni, wu kashaga gbɔɔ ɗe ma fiige fugba kibariyaa baaridunɗo (INDS) yerenɛ wu, ni tɛye kibariyaa karaɗa jiri wu beɛmɛ funɗo ni. Le funɗo ni, IGM wo kashaga gbɔɔ li wa ma PNIG vanri wu, beregi ni yaha wu tɔyɔɔ na.

159. PNIG kapyegeee pilan nizhiigz wu (2012-2016) yaha wu tɔyɔɔ na funɔɔ ni, IGM wa gee keree wa pye :
- Fiige ki b11rijiri kariti porozge yaa vonɔ wu ni naha 118 ni 1 :200 000 ɔɔɔ ni, Erɔpu fiiye bine tɔ (EU) wa yemu nafuun wolo ;
  - Bamaxɔ ni wu mahama Kariti nimeriki porozhe yaa wu, wemu esheli ɔɔ 1 :5 000, Zhapo baaripyegere gbaha ki (JICA) wa wu nafuun wolo ;
  - Porozhe tɔye kuluyo sheme (RGRM), wu nɔkɔnɔ wa pye ni ti sikana shiige joru wu ni ;
  - Yereye da wu, keni si tɔye kibariyaa karaɔa kɔɔɔɔ yala, fiige kabyaa gbagbɔɔ ki wa nafuun kan.
160. IGM wa fiige kariti fomɔ yaa kan tɔɔɔɔ mara gbagbɔɔ ki mu ma saha fiige tɔye tɔɔɔɔ nivɔɔ na, yeemu wa pye ɔɔɔ yee li ni.
161. Nibaɔa keree ni, IGM wa zha di fanha le wu kapyegeee ki ni, ni PNIG yaa wu fɔnɔ ni, ni kapyegeee pilan fɔnɔ (2024-2028), wemu wa ba ni INDS yaa wu ni, ɔɔɔkariti yaa wu, wemu esheli wa, 1 :50 000, ɔɔɔɔɔɔɔɔ porozhe yaha wu tɔyɔɔ na kaa na.
162. Mali fungɔɔ 2063 wu funɔɔ ni, IGM wa kaɔaɔaɔa kariti ni lada kariti yaa.

1.3.3.5. Kakara (naɔmahara) ti goriyaha wu kaaje wu

163. Sɔɔɔɔ kapyegeee ki bɔɔri kadugo, naɔmahara ɔɔaɔaɔa ɔɔ wa goriyaha dugo wu funɔɔ ni sɔɔɔɔ ni, na naɔmahara sheme ɔɔ ki dugo 2015 yee li ni, ma lɔ 64% ma nɔ 71% xhuu nigin funɔɔ ni 2021 woo li ni. Kere ɔɔ ki wa toro Afiriki woo ki na, ni kɔɔɔ funɔɔ woo ki, gemu wa nɔ 60% na wɔ. Yee 2003 ni 2021 shɔɔ ni, Mali wa sɔɔ pye ma toro Afiriki na 2004, 2008, 2012 ni 2015 funɔɔ ni.
164. Naɔmahara wa goriyaha kaa gbɔɔ, na pye kashaga gbɔɔ Mali marapyegana li ni lada wu ɔɔaɔaɔa ti funɔɔ ni. Li wa fiige fanha ki cɔɔɔni, ni ɔɔaɔaɔaɔa ti, ni ɔɔɔɔ, na nɔni tɔɔɔni tuuyo yi bɔɔri na. Li wa na foroba nafuun, baaripyegana yi baaripyegana ni fanha ki kajana gaagi. Ma saha ni naɔmahara kaapegeee ki ni, fanya shuun shɔɔɔ fanha ki wa kashi gbɔɔ ɔɔɔɔ ma ɔɔaɔaɔa li na. Naɔmahara wa wii yaraga gbɔɔ, wemu wa koropari fiige ɔɔaɔaɔaɔa ti na.
165. Lee koro ni, fanha le sariyaa pu ni, na pu ɔɔɔɔ ni nime keree ki ni funbɔɔ ti ni, wemu wa marapyegana li daanna yereye ni suuli yereye. Lena, fanha nivɔnɔ wa le yogo ki ni ma ɔɔaɔaɔa gee kapegeee ki na, ni kiirikɔn sɔɔɔ vali wu ni, ni kiirikɔnɔ pyegana sɔɔɔ vali wu, (yi wa lɔ minisieilee kaa yuu li ni ɔkɔɔburuyegɔ cabyaa 11, 2023 yee li ni), ni sariyaa pu lɔ ,peemu wa PNEF (Fiige lada wu ni kabyileere kiirikɔa) ni ARGASC (nafuun yereye nijoyɔ yi kelee nizhɔyɔ yi zha wu baaripyegana ki) yaha tɔyɔɔ na wu, sogologana wu ni baaripyegana shɔ.
166. Kapanugoo ya na, Bɔɔɔ ni bono pyevɔɔ gbaha ki wo baari ɔɔ (BVG) foroba baaripyegana ni bɔɔɔ yi daanna na wu, yɔɔɔ funɔɔ ni, wu wa fyɔɔ sheni ni. BVG wa funtoro pye naɔmahara ti bɔɔ wu na fiige ki ni, ga wu kaɔaɔaɔa sɔɔɔ funɔɔ kashagaa yaha tɔyɔɔ na wu wa ɔɔɔ.

167. Lemu ne OKILEYI (OCLEI) ge, wu kasha gbɔɔ wa ma keree beri keni si nahakɔnɔ ti, beregi wu, yogokɔnɔ pye fiige ki ni, cerege ki ni, Afiriki ni, ni koɔ funɔ ni, ma nahatii nafuuda koono na. Wu tayerege wa cere wolo BVG woo ki taan we.
168. Nɔgboro na, lada wu ni kabyileere gbaha, wa ni lada yegenye pye wu kanahacene ni, wu gbaya yi wa mugu Bamaxɔ, Kayi, Mopiti ni. Ge gbaha ki wo kashaga ki wa ma nahmahara ni nafuu nahmahara kashikɔnɔ pye, ni sariyaseme bahala da wu ma nahatii nahmahara na.

1.3.3.6 Nahagbaashere ti dɛgi wu ni ti gara wu fanhagbaya jɛri gbeeri wu wa fe yaha temu na ge

169. Pila minisirigbaha jɛri-jɛri wu pa ni tetehene ni tɔɔmɔ baaripuyo vyigi wu ni. Ge minisirigbaha ki wa meye nijehaye da ma lo yee 80 wu ma nɔ nija na.
170. Le naara li wa tetehene baari wu kanhama pu she, ali li bu ta wu fanha wa pɛɛ.
171. Le be kadugo, tetehene baaripyegana wa ni yama ni, ma saha ni wu funɔ tayeregelove pu nehe wu ni, sariyaa pu dugu wu puye jɔnɔ ni, baari wu jeri-jeri wu, ni baaripyevɛɛ jere wu. Kasha gbɔɔ li wa nime, ma kajana sipyii nijeheme ta, peemu wa ja tetehene baari gbegele, ni wu porogaramu, foroba politikilee beregi wu fanri, kulɔnɔ ni, gemu funɔ ni tɛenne sipyii tɔɔɔ, jogani kabazhege sheen, tɛɛɛɛ ki ni degipyevɛɛn baarijɛɛ wa ge. Baaripye yereye yi maxo wa kanahajeme da wu ni tifɔɔ na. Ma saha ni CREDD -fyɛɛɛ wu vanri ni, lale wu kajaɔaa ki ni porogaramu wah ba fanri, keni si nahagbaashere ti tetehene wu ni wu karaɔa wu keree pyegana fɔno yala.

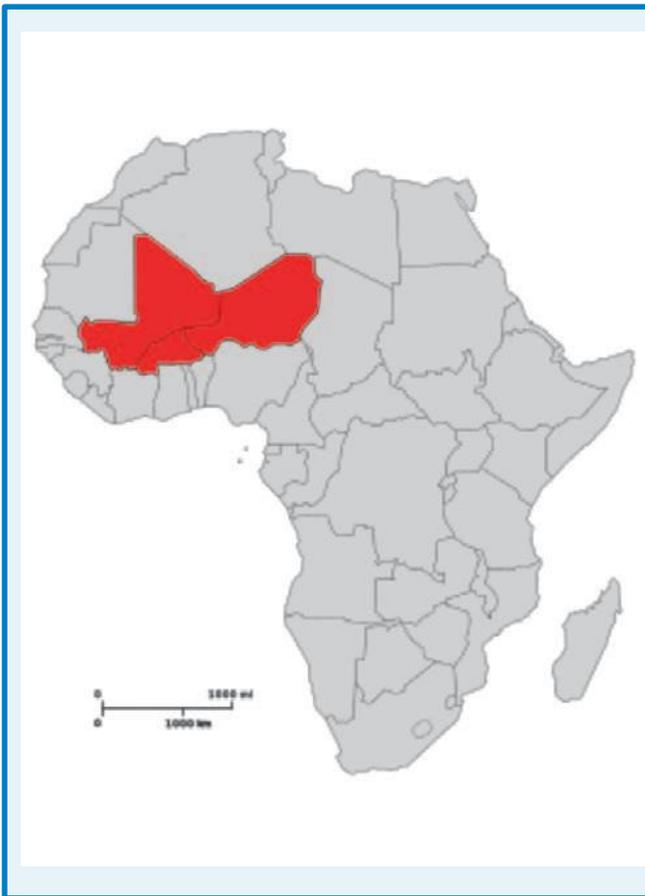
1.3.3.7. Mali wu tesine ki tɛyerege pɛɛ wu koɔ ni gemu fanha tayereye wa nehe ge

172. Ma lo Faranɔ wo Ezhipiti na ni nijɛ-lɛge, malishɛɛn, li mege na, nizheri yeri siganfɛɛ ni Tumutu fugbakalaagbaha Sankore cemefɛɛgbɔɔ bi na yiri koɔ funɔ ni , pu wo nijeli kaa na, le wa sababu na fiiye shɔhɔ kanahawoonɔ tɛye nijehɛ kan mali, yani alimoravidii kelee Faransi wo bulorofanha pu ni pa ge.
173. Mali wa tɔɔɔ ni bineme nijeheme funɔ ni, cerege ki ni, cereye shɔhɔ tɔɔɔ, Akiriki bineme, fiiye shɔhɔ ni tɔɔɔ. Le koro li na, fiiye shɔhɔ kanahawoonɔ wa koropari yerege Mali ni fiiye shɔhɔ ni, ni na sereɛ fiiye shɔhɔ kapyerɛge ni karijɛɛge tayeregegbɔɔ kabazhege ki ni.
174. Fiiye shɔhɔ ni karijɛɛge wa teɛɛ Amerikishɛɛn ni Erɔpishɛɛn wo marafanha ki na, gemu wa jɛni ni pu kashi kɔn keree ni ma nahatii koɔ sanɔa na, ni pu sɔɔɔlasi fanha ni jagi ni nafuu kiiri daha wu na.

175. Kere fanha ki ni pu maxo ni pu nafan kaa na, wa pa fiiye yatii be wo bine di ki jiri, di marito la puye juno ni. Wu na li naa nija, teye-marafyeele ni kabyaa kuluno katii be wa fanri, gemu ne BIRIKISI ge(BRICS : Beresil, Irisi,Endi, Shini, Afirikisidi). Mali naha ja wu tayerege ta tere karijege ti funjo ni ni wu nijenohodaan yaraya yi ni, teemu wa yashaga.
176. Fanya shuun fanha ki funjo ni, fiige ki kadugo keree ni fiiye shoho kapyeege minisirigbaha k i wa ja ki kajana she, Mali fungaa fiige janiye ni ki shazhosigene li kaa na, na ja Mali jomo ni wu kapyege ki gbegele le kiyeni.

1.3.3.8 Saxheli fiiye yi kapyeege to wu (AES)

177. Le ne kaanii AES fiiye yi mu di pu fungongo fanri vono pye, gemu ne ma sipyii nule puye ni ge, ni fiiye yi beeri shazhosigene pue.
178. AES kashaya, ma saha ni wu sariyagbo, keye fe taha wemu na setanburuyene cabyaa 16 wu, 2023 yee li ni ge ne, (i) ma beeri shazhosigene pyegana yala ni wuyedege (sariyagene 2 woo li), (ii) ma sipyivigirife ni kakarapyefe kashi pye AES teye beeri ni (sariyagene 4 woo li), (iii) ma marifanfee sipyii vigiri kuluno nahakonro, karaña wu ni nahawologana pye, ni kakara tatii be, temu naha ja fiiye nulene, wufere gaagi ki ge, ni kakara yaa li kashibaa, ga na marifan lofanha kan pu mu, le bu di pye wajibi, tuun weke ni sipyii janiye wa kon ge (sariyagene 5 woo li) ; ni (iv) le jate kashikonro fiiye yi beeri na , tuun weke fiige ka wo teye yi nulene wa gaagi, na nigin -nigin kelee bineme jaabi kan, ni degi pye, ali bu me yaa marifan lo wu ni (sariyagene 6 woo li).
179. Ma fara shazhosigene li na , AES keree nahatii fiiye shoho kanahawoono li ni nahagbaasere ti be na, le wa pa ni kamabile D tere taanri ni (Defansi, Dipolomasi ni Developema).
180. Lena, fiiye taanri yi wa serene fiiye tere sariya na, wemu ne nigin-nigin ni beeri wo shazhosigene li, na :
- ◆ Sogi fiiye shoho ni sariya wu na, cerege ki ni, wemu Onisariya gbo, UA wo sariyagene nizhieme ni CEDEAO wo Seme nifaligi wa kan pu mu ;
  - ◆ Wa da li na seese ni, na pu wa yaha pu di doro ni sipyire ti ni Afiriki fiiye kashiye yi ni, keni pu di politiki wufere, sipyii gbomo ni lada wu nahagbashere ta ;
  - ◆ Da Lipitako gurima fiiye nahagbashere ti kashaya ni fungagaa na, pu wa koro cepooriloo, ni wuyesuuli ni naregere akili mu, na jumehere kan di fanha le yee-xhuu karijege temu wa sipyire ti shoho ni ge ;
    - ◆ Gbegele di akili yaha fiige ni fiiye shoho ni wufere ti na ;
    - ◆ Gbegele di fiige nigire ni fiiye nulene li shazhosigene ;
    - ◆ Da li na, na pere yaa pu fiiye sipyire ti taan tere beri ni.
181. Keye fe wa taha AES beme to seme, wemu AES tere ge, na zhuyeyene cabyaa 6 wu , 2024 yee li ni, Name funjo ni, AES fiiye voro wu kadugo CEDEAO to ni, zhawiyeyene cabyaa 28 wu ,2024 ye li ni.

Setanburuyenje, cabyaa 6 wu, 2023 yee li, Wagadugu, Name ni Bamaxo funho ni, kenefe wa taha Lipitago-gourima Sariyagboo seme wu na, na Saxheli fiiye kapyenjege to yaha toyo na di we seme wu ni, Burikina Faso, Mali ni Nizheri fiiye yi shoho ni, ki naha pye tayeregegbo kapyenjege baarjuno yi mu.

Fiiye taanri sipyiire ti beeri shazhosigene li kadugo, Seme wu wa kapyenjege ni nahagbaashere kapyege yaha toyo na di fiiye taanri yi nule beme to funho ni.

Wu li ce, na ge fungongo ki, gemu ne fiiye nule wu ge , ne kaa nivono we, ge Afiriki Uyesi ni tge ki , kabini 1970 yee li, ye fiiye taanri wa Lipitako Gurima fanha ki teje (ALG), ni beme seme ni wemu porotokoli ge, desanburuyenje cabyaa 3 wu, 1970 yee li, na nome seme taha were na, desanburuyenje cabyaa 16 wu, 2000 yee li ni, na dere were seme shuun woo wu na zhanwiyeenje cabyaa 24 wu, 2017 yee li ni.

1.4. Mahama pu

1.4.1. Kafenge ki pari-seberaye yi ni loho kakara temu wa pye Mali wu ni ge

182. Ka nahashere kalaa, wemu wa pye Mali ni, wa li she na kafenge jeri kashaya nizhiime yi ne : waga, lohokakara, kafegboyo yi, wiire ni kafugo fanha bele wu, ni kafenge gaagi wu.

- **waga goriya wu**

183. Mali cerege shuun taanri funho ni (2/3) ne tiyebaa taye (lohobaa, tege-tege loho taye) fiige ki Kilencho ni, gemu ne ni waga ma lo 1970. Yee kelee taanri funho ni Mali waga da, toje kaguuro, (1980-2010), yi nigboyo yi pye 1980 ni 2005 yee ki woo ki.

- **Lohokakara ti ne wu**

184. Lohokakara, ali bu cere, tesse 15 wa pye Mali funho ni, yee kelee shishere funho ni, (1980-2014). Lohokakara wa ja pye taye wemu ni ge ne Nizheri Delita wu ni (64 000 km²), wemu sogologana wa sogi loho na, ni k iwa gbaa ki kene na gbee. Bamaxo kadugo, Tumutu, Gawu, Mopiti, Segu, kayi, kulikoro ni Sikaso erezhon pu beeri wa farati funho ni, (PANA, 2007).

1.4.2. Zanhapaga ki jere wu ma fara ki pari-pari wu yehere ki feni ni niymcho ki ni

185. Zanhapaga ni kafenge jeri wu wa Mali loho keree wa waha. Tegbeene yee 70 ki funho ni (1941-2010) zanhapaga wa tigi wolo 1941 ni 1970 shoho ni woo li taan. Ga taye ya ni, zanhapaga wa dugu, ma naha jo : Bamaxo, Buguni, Kapi, Noro ni Segu, tegbeene yee 30 wu ni, (1981-2010 daanna funho ni 1971-2000), k iwa cere ma lo 1970 yee li na. Nofogo wa no xhuu nigin funho ni 10 ni 28%, ma foro Tesaliti na, lemu funho ni lohokakara wa pye yee 2012 ni 2013 yi ni.

186. Yee zanha nipaŋa fali-fali wu wa loho tehele digi wu ma pa niŋe ni sheni, ni niŋmohō ni kpranga je yiye ni kaa yuu, le wa kafegē faratii karaŋa waha. Ga, wee erezhōn taanri wu, Kayi, Kulikōrō ni Sikaso funŋō ni znha paga wa dugu, wee tēgbeene yē ke yi ni. Zanhapaga wa dugu Kayi ni Kulikōrō n kilenohō ki ni, ga Sikaso ni k iwa tigi.

1.4.3. Lale wu kafugo ki ni

187. Mali funŋō tēye yi zanhapaga ni kafegē tuuyo wa nigin wē. Woro-kulo-kiye-caŋatomō ni, ni suumō-kulo-kiye-kile-nohō ni, kafugo dugu nō kelee ma toro tuun wa ni, 45°C na, ma ta ki nōhōdaan digi wu wa dooni 10°C wē. Ma lo 1970 yee li na, la wa fani kafugo ki na, were taha wa lo 0,2 °C na ma nō 0,8°C na, (CEDEAO, 2009a).

1.4.4. Kafegē ŋari wu fē wu sipyiiire ti ni lada wu

188. Lada wu ni sipyii kapyegēe jeri bēeri wa gaagi kafegē ŋari fē ni. Li wa cē na la waba fara kafegē ŋari keree na tēpana ni, lena, le naha lawolo bee zanhapaga ni , ni yadaya ya ni erezhōn pee ni, peemu lada wa da faa, yatōpōrino ni tuu na ma nō 70% xhuu nigin funŋō ni ge. Kafegē ŋari wa fē taha yere na sēesēe ni.

189. Kafegē ŋari keree ma naha jo zanhapaga, lafara kafugo ki na ni ki tōōnō wu, lohōkakara ni waga yiye fali wa pa faa keree waha ni. Li waha ba la fara lohōbaara ti bē erezhōn pu ni, na la wolo yadara ti ni, ni ŋiŋe ki waha wu ni.

190. Lemu ŋe kaa gbōyo yi ge, yēe 30 (1981-2010) funŋō ni, waga ki, lohōkakara ti, banaya (ŋime, banaya nivomō), wa sipyii miliyō taanri (3) da, na miliyō 3 300 gbo Mali. Waga gbōyo tēe ki wa 1980, 1981,2005 yēe ki , ki wa sipyii miliyō 1,5 ni miliyō 1 lada gaagi Mali ni. Waga wa pa ni loho jere wu ni ŋiŋe nama ni ki nōhō ni, sige yatōyo yi vō wu ni yalohō jere wu ni.

1.4.5. Tikōn la wa fara ni lemu na caŋa bēeri ge

191. Tuu tayerege wa pēle sipyii ni lada ni kalēge keree ni. Tuu wa sipyii maxo ŋōki ma 93% xhuu nigin, (PANA, 2007). Niŋa wo yēe ki ni, tiye yi wa cēre ma saha ni zanhapaga jere wu ni, ni waga taha wu yiye, ni sipyii tikōn li.

192. Fiige kuran gbagboho wa li she sipyii kuran maxo kaa na, pu wa tiye yi koon no toni 12 761 565 yee li, ma ta tiye yi nugu wu yee li ni wa toro tiye toni miliyo 7 yee li ni we (MEA-TEU, 2001). Ma fara le kuran tikoon li, faa pye wu, gbaya ni izinii yereye wu tikoon li. **Tikoon li ni kafegge gaagi wu wa pa ni tibaara ni, tuu gaagi wa 100.000 /ha/yy li ni (DGEF, 2023).** Le be kadugo, na taarila nijeheme gaagi sige ki ni. DGEF wo 2023 yee li kanahapara seme wu wa li, na na ki wa ma lo 2019 ma no 2023 na tarala 24 106 603 beeri sogi, le niye jo ne tarala 4 821 682 yee li funjo ni. Ma fara le na, sanni wolo tikoon li.
193. Ma saha ni tikoon keree ni, fiige fanha bi fyelae pee lo, di tikoon li beregi ni tiye yi saraya wu fali wu ni. Le nuno bi ma tikoon li sogi teye gbegelegana ni karajagana pilan yala wu ni wu yaha wu toyo na.

1.4.6. Fefeme ni losa da, wemu wa kori yaha funbene kaa ge

194. Fefeme keree wa seese keree kugbo ni njancho beeri ni.
195. Fiige ki ni, fefeme pu wa pye pye kabazhege gee yee ki ni. Fefeme baara wa sipyii sicuumo kapee nigbo ni, mahama pu gaagi gbo li. Lofono, gaara, fire ti yaha wu niye ki na wa ma niye gaagi ni ni losaana baara.
196. Karyege ki beeri kadugo gee tee ke yi ni, Mali wo fefeme da wu wa cer&. Pu da wu jo ne 45% na, ma ta jancha ni ki ne 37% na. Sipyii 5% wa soni kpenge (OMS-UNICEF, PPM 2022). DNACPN wa li she wu yee 2021 kanahaparaseme wu ni, na 6 515 kulogoo, geemu ni sipyii 3 664 564 wa pye FDAL 2009 ni 2021 yee ki shcho ni. Tee sipyiiire ti wa 112 161 weye kaloyo yereye, na dere na 34 679 yatii bee yala.
197. Le kadugo, Mali izinnibaari nigbo beeri jaha wa sin nijenchodaan nafuu wolo wu na. Sanni wolo wu wa fanha seese ni gee yee ke nigbee ki ni, na tayereye shuun woo ki kan Mali mu Afiriki ni. Sanni teye jeri beeri wa Kulikoro, Sikaso ni kayi erezhon pu ni. Lofono yemu wa foro yere niye nchodaan yaraya wolo wu ni wa ni yaraya ni, teemu kolo sipya mu ge, na bineni teye ni kpenge, gemu wa yaa li mege na ge na. Tee yaraya ti ne bana teforogo sipyii, yatoyo ni tiye yi mu.
198. Piga lofono, galalchoyo wa ni yaraya koono ni, ti wa wooni weye, gba ki ni lcho tetoroyo yi ni. Jagipye ni izinii lchoyo yi beeri wa bye ma. Ga, Otellilchoyo yi, were le wu ki ni ni werebaa, wa wooni teye yi ni wemu wa gbegele ni lhotetoro yi.

199. Lemu je loko saana ni nijehenje da wu ge, porozhe wa yaha toyoo na, pee wa pye xo . Sipyii losaana da wu nahashere ti jine, ni pohoo 2 ye da ni yee-yee, li wa pye 68,8, 2018 yee li ni, na 72,1 ta, 2023 woo li ni. Were jine juno wa lohoteye jere wu, lohoto ni loko beregi yereye yi lee wu, ni yi gaagi wu tuun la beeri ni.
200. Lemu je GIRE yaha toyoo na ge, wu wa ja she jaha na baa we. wu wa yere yaha folo. Wu wa goriya 52 na ma 2021 na ma no 2023 na, le june wa wu daanna sheme pu, pemu wa bye yee shuun-shuun ni ge, ni loko azhansi yaha wu bbara toyoo na.

1.5. Sipyii pu keree jaganaa

201. Mali nahagana wa ja ce ANR teen li funjo ni, lemu wa pye sababu ni sipyii kashaya yi ce ge.
202. Deen-jo kadugo, 517 kashaya wa da kominii ni fiige ki ni.
203. ANR niyadaya nohodaan ma saha ni jotoyoo yi ni :

1. Politiki ni fanhabaarijuyoyi- wote marapyegana

- Fiige ki shi wu (fiige nigire tehenne funjo ni, ki pye fiiye wa yiye na ben funjo ni we);
- Marapyegana jeri wu (politiki ki wolo foroba baarijuyoyi ni, kajana ni ceme fyeele yaha wu toyoo na, najmahara vin wu, kiiribaara, nafuu najmahara kiiribaara, la wolo wu beregi ni fiige fanha baarijuyoyi, la wolo wu junofoe kudoon ki ni, ni kudoon ki daanna fiige ki ni) ;
- Politiki taloo pu keree pyegana ni wote karanagana jeri wu (politiki taloo sariya seme jeri wu ni la wolo wu taloo pu ma pa yaha 2 ,5 na, nafuu gan wu politiki taloo pu mu, jo yaha wu) ;
- Sariyagboo wemu wa lo feviriyeyene cabyaa 25 wu, 1992 yee li ge jeri wu (sariyagboo fom);
- Fanha shuun shoko fanha ki moko (yeeye 6 kelee yee 5).

2. Shanzhosigene li- wufere ti- sipyii-vigiriru nahakoonro-tye-mara fyeele -konjo mara politiki

- LOPM jeri wu vono ;
- politikibaa ni tiforo Sorilasire vanri wu, sipyii nijeheme lo wu, ma foro fiige tye yi beeri ni (kulogoo /kayii,komini,sarikili) .

3. Kiirikon li, sipyii tegesariya-marapyegana, baarijuyoyi shoko ni nimeriki, kibariyajaaga yereye yi

- Kiirikon wuyefere ti ;
- Kiirigbaya no wu fahaga wu, ni sipyii beeri daanna kiirikon li ;
- Kabyileere saana kiirikon li maxoo juno teheli na ;
- Najmara jayaha wu kiirikon li ni, ni tayerege gboo gan wu kiirikonve pu mu, pu baari funjo ni (nafan le wu kalage fanha ki ni kiirikon li funjo ni) ;
- Siberikakoono nahakonro (nimeriki sariyakag).

4. Fiige kadugo politiki- fiye shohu ni baaripyegere- fiige ki kadugo teenve malishen- Afiriki bineme to wu

- fiye shohu kanahawoono janiye, teenyere saana, yogobaa binemye wu (dere wu fiye shohu kanahawoono kariti wu na, na akili yaha kono mara fyee ni kono politiki wu na) ;
- fiige kadugo malishen pu geme wu ni pu shazhosigene wu ;
- fiige kadugo malishen pu lo wu fanhagbaya yi ni, pu Mali nahagbaashere ti degi wu (meye lo wu fiige fanhagbaya yi ni, ni wote teye yi ni).

5. Sipyii binemo wu, funbere, kashaga, ni nibana keree- fiige funjo jeri wu-foroba baari wu-nogobiire da wu- yekere da wu

- Fiige sipyii bineme pu organisations (tayergelovee kalaa, fiige funjo tolo pu gbegelegana saana li, ni gbomo thah wu politikibaa kaa na) ;
- Sendikalizimu ni politiki ;
- Fiige janiye ni Sendikalizimu ;
- Foroba baaripuno kajana (baaripuno semelee le enforim&tiki ni, lanbo ni takisi ni korotakisi na zara wu ni nimeriki ni) ni fanha le wu daanna keree ni, beregi ni foroba baaripye beregi wu;
- Tafosipyii, kanhamafee, kakuugo nogobiire, Kilekoro kalaabiire mara wu (Tafosipyii no karaa wu pu lo wu teeli ni baari wu ni, gbaya nijeheme vanri wu, pilan yala wu, kabyaa degi kaanhamafee karaa wu saana, gbaya yi jehere wu keni si kakuugo nogobiire ti lo).

6. Tetehene wu,, lada wu ni izinii nahagbaashere ti, nafunjo nahagbaashere -lada wu ni kabyileere yegeye yi-lanbo baari-foroda kabyiwologo :

- Fiige teye ni jine baaripyegana kabazheye (kariti yaa fono, wemu funjo ni nahagbaashere gberi, nafuun teye, baaripuno kuluyo ni fugba tege kibariyaa bere jehere) ;
- La le wu ladaa wu ni lanbobaari wu ni - foroba kabyiwologo (lada wu ni kabyikeere politiki yala wu , wemu naha ba ni PIB dugu ni ma no xhuu nigin funjo 10%).

7. Sicumto ni sipyii kere-sipyii degi keree- funjo jupongmofee-shenfwa

- Lale wu sicuumo kajana ni fyee ;
- Bere sicuumo da wu ni foroba jokotrolobogbaya saanma da (sicuumo baari maha wu ni jogani sicuumo baari pyegana, sicuumo ni were kanahashara, bana asiransi, werefunje, kalaa, sipyiidegi kapye).

8. Fiige ki maragana-teenne vanri wu vno-wotete tete zhe wu-baaripuno nizhiime yi da wu-jine keree

- Beme teenne teye yi tete zhe wu fyee ;
- Kajaana wajeri wu teenne ki mu kayana.

9. Najirɛ, Tɛnnɛ li funɔɔ bɛmɛ– Bɛmɛhɛɛ sɛmɛ lo wu ni binɛ-jo Mali wemu wa foro Alizheri tɛn li– Kashikɔɔn pu dɛrɛ wu – Mafan pu yaha wu – Je wu baari ni

- Bɛnbaara xho fyɛlɛɛ ni karanɔgana lɛɛ lo zhe naha na ;
- APR yaa vonɔ wu.

10. Kacɛɛ – Kalɛɛ – nii-damu-naara

- Kajana tikeremɛ politiki Mali ni;
- Kacɛɛ lozhe naha wu ;
- Kalɛɛɛ ni Kacɛɛ kapyegɛɛ bye wu nigire ni nulɛnɛ sababu ;
- Nii-damu-nahara kapyegɛɛ lozho wu naha na.

11. Nɔgɔbiire – Tikeremɛ – biimu kalaa – fiigeshɛnɛ yaa wu

- Biimu ni fiigeshɛnɛ kalaa lozhe wu naha na ;
- Tikeremɛ ;
- Fiige nɔgɔbiire baari ;
- Nmɔho vorogbee kayaana ;
- nɔgɔbiire nule wu tiyɛ ni kapyegɛɛ lozhe wu naha na.

12. Nahagbaashɛɛrɛ gbeeri– mahama – fɛɛfɛɛmɛ

- Kafɛɛ gaagi ni ki kapeege nahakɔn wu, jirɛ yaraya ti karanɔgana gbeeri ni mahama kibariyaan kalaa nikafilafaala lozhe naha na.

13. Kalaa – nɔhɔdaan kalaa, fugbakalaa ni kanhashaara keree

- Kajana ni jaɔa pyegana kalaa keree ;
- Ma kalaa keree pyegana funɔɔshaara vonɔ pye, wu di baari da caan ki ja jiri (Kalaa juɔɔ Binɛnɛ gbɔɔ, fiige kalaa foromu ni fiige tɛn-jo kalaa wu juɔɔ, ni yatii bɛ).

204. ANR kadugo, malishɛn fungaa ki wa shajɛ Aforobaromɛtɛrɛ wu mu 2022 yee li ni. Kere yegeɛ k i wa nahagbaashɛɛrɛ kayaana bɛrɛgi. Aforobaromɛtɛrɛ wo yegeye yi wa voro malishɛn kashaaga kɛ shi ni, geemu jɛ yadigɛbaara, (malishɛn 5%), najirɛbaara ti (48%), sicuumɔ pu (35%), kalaa wu (23%), loho ni faa (19%), kanhama ni baaribaara (18%), lada wu karanɔ wu (14%), baariɔyɔ yi (12%), nanmahara ni politiki najirɛbaara wu (7%). Kashaya kɛlɛ shuun geemu wa kori, yee ya jɛ : daanna bara, demokarasi, kuran, kabyaa, dugɔnaari yerɛyɛ, cɛɛ-pu-sariyaa, kowidi-19, ni yatii bɛ. Ma kashaaga ki wii ɛrezhoɔn pu ni, yadigɛbaara wa Kulikɔɔ ni Sikaso, peemu funɔɔ sipyii jɛhɛ ge, shɛn funɔɔ pɛn. G, najirɛbaara wa ɛrshɔɔn sanja sipyiiire ti bɛeri funbɛrɛ. Kalaa wu ni baaribaara ti wa bamashɛn pu funbɛrɛ gbɔɔ, ma toro ɛrzhɔɔn pu bɛeri na. Ninɛ keree funbɛrɛ Bamaxo ni Sikaso, waga ki wa suumɔ-kulo-kiyɛ ɛreshɔɔn pu ni Segu funpɛn.

1.6. Kabazhaye yi ma saha ni fiige ki geme wu ni

205. Teye gbelegana politiki yemu wa toyoo na naha ja sipyii teye yi daanna baa wu xo ni wu na teje teje sipyii ti fungaa gbelegana na we. ma fara le na, fanha wa yaa ki le demokarisi wu ni, ni baarinyo nigbilege yala wu ni, ni ma fanha le fiigeshenre ti ni, ni teje keree tayeregelovee foraaba politiki wu. Tennen li sipyii ni lada wu gbelegana naha yala fugba ni, tigi nohodaan pu mu bee we, ga wa yaa wu nohodaan dugu fugba ni.
206. Fiigefanha wo tayeyerege lo teye gbelegana politiki ne wajibi. Wu yaa wu di fyeelewo ni gemepyewoo. Teye yi wa yaa yi di bye sipyii lada wu yadaya ma saha ni fiige kabazhaye ghoyo yi.
207. Wu wa na teje yee keree nuno ni :
- Teye yi fanha da wu ma saha ni fiigefanha tayerege gbao nilo wu ni ;
  - keree nahzara wu di teje ki daannabaa wu xho, weke waa ma ni benbara ti ni ge ;
  - kaa daan ni janafere teje lozhe naha na ni ki nuno yiige wu, sipyii lada wu koro ni, ni geke wa baaripyee yereye ni korogoo tuuyo yi funno ni ;
  - lale wu sipyii ti fanha ki ni, ni yereye ni sipyii porogamu pye wu ni tee nimono funno ni ;
  - niye yaraya yi tanha wu ni tiforo gan wu faa pyegana li ma .
208. teje nahagbaashere politiki yaa pu di fyeele nuno yiige, peemu naha ja erezhoo kugboyo pye kulogoo sanja dgi tayerege ghoo lo ge, keni si Bamaxo fe taha wu cere, ni ma koro kan ereshoo pu sogologana saana mu, leke wa yere erezhoo beeri yaan ge. Le naha ja, kaba ja ka na, naho nii wu keree nahawolo ni niye nafuu gaagi, ni kaba katii na, kugbo yaagana saana di kugbo yere kono nahakon. Le funno, kulogoo ki nehe wu naha bye teje saana.
209. fiige teye yi gbelegana kariti wo « fungongo 2041 » ne « ma kaa-daan ni janapyee teye ya pye nuno yiige, yee wa fiige sheen beeri pye sicuumo, kalaa, baari, shazhosigene da, lee naha bye ni nahagbaashere gbeeri porogaramu ni, weke waha bye ni kajana sipyii ni baarinyo yi ni, ni lada wu ni, wemu wa beeri nule ge, ni fanha ne wu niye funno ni, na politiki yaha to wemu fe wa cere ge ».

Gbaha 4 : Fiige tɛye yi gbegelegana kabazhɛye yi kariti

kabazhɛye nisogolo yi	Kugbo ni kulo sogologana shɛmɛɛ yi
<p>Ma kugboyo ya nahagbaashɛɛɛ tɛye shɔɔriwolo, na lo she naha di ereshɔn pee daannabaa wu ni yi sanja ni, yirige</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ma kugboyo yi pye ladabaari wu ni yashɔɔ caan suuli yaraya : • Ma kibariyajaaga yɛɛɛ yaha tɔyɔ na di kugboyo yi ni kulogoo shɔho ni lo zhe naha n : • Ma kugboyo, niɛ kulogoo ni kulogoo nibire nule yiyɛ ni keni si nahagbaashɛɛɛ tɛye nɛhe fiige ni ; • Ma fanha le kugboyo nigboɔ yi yala wu ni, nahashɛɛɛ tɛye mahajeri ni baaariɔyɔ bɛɛri yaha wu ni • Ma nɔɔyige kugboyo suuli ni pɛɛɛ ni baariɔyɔ yi maxo tɛye yemu ni ge: • Ma tɛye yaagana kariti ni tɛye nahajogana pilan pu yaha tɔyɔ na kugboyo funɔɔ ni keni si kugboɔ niɛ keree nahawolo, ni ma tɛɛn li lo she naha na • Fanha le kugba karanagana nahagbaashɛɛɛ baariɔyɔ yi bɛɛri ni
<p>Ma Bamaxo pye kɔɔɔ ni cerege kugboɔ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ma niɛ gbelegana pilan yaa, keni si ja niɛ keree karanagana nɔɔ • Ma gbaya yi yereɛ saana pye, gbayabaa tɛye daan ; • Ma fanha le bamaxo sipyii ni lada yɛɛɛ ni, di la taha wu tayerege na kugboyo yi ni ; • Ma tɛɛnɛ li funɔɔ dɛɛn keree taan pu na ni, ni tɛye yalagana ni yi nahajogana pilanlaa pu yaha wu ni tɔyɔ na • Ma la le baari pye yɛɛɛ ni baariɔyɔ saana da wu • Ma fanha le fugalakaa pye wu ni jaɔ yɛɛɛ • Ma lazhabaariɔyɔ keree fahaga nɔɔbiire wo baari da kaa na • Ma baariɔyɔniire kapyegɛ yaha tɔyɔ na bamaxo ni kominii shɔho ni, peemu wa dɛɛn wu kabanugoo yi na ge keni si ja pu maxo karanja saana pye
<p>Ma fanha le ɛɛɛɛ kugboyo yi ni, keni si ja kugboɔ tayerege lo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ma fanha le kugboyo yi lada kajanaa ni ni lada baariɔyɔ yereɛ wu ni, ma naha jo ; batoniɛ tɛyereye, mobyaa tɛyereye ni tɛɛ tɛyereye, • Yɛɛɛ nizhiige • nimerikiKpɛɛngɛ yemu kajanja wa nɛhe • lale wu baariɔyɔ • kalaa ni kaphashaara • Niɛ gbegele pilan
<p>Ma kpɛɛnɛ yala kulogoo ki ni ,keni ni fanha le yi ni kugboyo shɔho ni keree</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Baariɔyɔ kacɛɛ • Yɛɛɛ lɔnari wu baari (transit) • Ma baariɔyɔniire tenɛ kugboyo ni kulogoo shɔho ni , keni si ja nahatii nɔɔshɛɛn vorogbee wu na • Ma fanha le sipyii ni kalɛgɛ degi • Yɛɛɛ wemu wa pɛɛɛ • Fanha le wu baariɔyɔ yi ni

1.7. Keree geemu wa «Mali wu nɛrigana» tɔyɔ wɛɛɛɛ ge

210. « Mali keree pyegana » sogologana funshara ti ge fungongo vono 2063 yala wu koro ni, wa li funɔɔ leegɛ kpɛɛngɛ na.

211. Mali funḡo ni ki kadugo Kashɛɛɛ wa zhacɛ ateliye wa funḡo ni. Were « Mali keree pyegana » zhajɛ wu wa tenɛ 2018 wo CREDD wu na, wemu nimɔḡo 2019-2023, wu fanri malikasha mɛgɛ na ma she nɔ 2040 na, wemu funḡo ni 71 Kashɛɛɛ wa zhɔnri wolo. Lena, Kashɛɛɛ 63 wa lo were 71 wu ni, na yi taa tuuyo 5, ma naha jo : 1. Sipyii kajana ḡoɛ wu keree ni ti ni ḡahagbaashɛɛɛ ti (16 Kashɛɛ), 2. ḡahagbaashɛɛɛ ti lada wu ni kabyeleere ti 22 Kashɛɛ), 3. Marapyegana (14 Kashɛɛ), 4. Mahama pu ni kafɛgɛ ḡeri wu (5 Kashɛɛ), 5. kariḡɛgɛ ni tɛɛ-marapolitiki (6 Kashɛɛ).

212. Te funshara wa pa ni pee jaabii pu ni :

- Kashɛɛ daa wu tuuyo, ni kashɛɛɛ wemu fɛ taari sɛɛsɛɛ ni, ni ti wa sogi yatii na ge, wa li shɛɛ na « Mali keree pyegana » sh iwa cɛ. Lee kori ḡɛ kashɛɛ la wa fɛ peegbe yaari la wɛ (bumerazhi fɛ). Lena, le keree pyegana li mɛgɛ naha ja yiri « tenugo pyegana», ma li ḡuḡo pye, keree bɛɛri wa ja pye li funḡo, ma ta li wa pa ni kaa lemu zige li wɛ. **Kere nidaya ki wa yaa ki di kaakɔnɛɛ bɛɛri yiri, ni tayeregelɔvɛɛ pu sanḡa, ma li ḡuḡo pye, kaakɔnmɔ peemu wa tɔɔɔ na ge, naha ba ni jabi ni wemu wa zige li ge. Lena, li ḡuḡo wa, wu di politikii, yemu wa tɔɔɔ na, sɛɛsɛɛ bɛɛgɛ ki gbɔɔ pye. Naha ni, yegeyḡɛ ḡɛ b&&, gemu foroba politikii sɛɛsɛɛ tɛtɛhɛɛ wu ni yi daanna wu ;**
- Kashɛɛ yemu ni fanha ni ge, yere ḡɛ maragana li, li mɛgɛ, fiigefanha tayerege ḡahagashɛɛɛ ti tɛtɛhɛɛ wu. Lena li shɛɛ, na sipyii ni lada ni kabazhɛɛɛ politikii pu ma xo, keni yi di jaabii nizigeyɛ kan, di ḡariḡɛ le sipyii tɛɛn li, marapyegana saana. Yee kashɛɛ yi shɛgana wa ja koropari jaabii ḡaha na. Le kadugo, politikii ḡaha na keree wa dugo, lee sogi sipyii lada kabazhɛɛɛ gbɔɔ na (kanhama pu, daannabaa wu, sicuumɔ, cɛɛ-puyɛ-lo wu, baari, lada ḡahashɛɛɛ) ;
- Ga, koḡo-binɛ-pye-nigin wu, cerege binɛɛ ni afiriki binɛɛ kelee Uni wa di vigiri fanha ni koḡo funḡo ni, wemu wkabazhɛɛɛ wa ḡɛhɛ, naha ja bye tiin kelee funbɛɛ weɛ wo lada wu mu. Lena, wu na fiige kadugo vigiri fanhaya ḡaa ni koḡo pye wu ni nigin, ni nafuu ni kacɛḡɛ kariḡɛgɛ kulunḡo. Wu yaa wu di, keni si ja nafan da yere fttge ki kadugo vigrifanhaya yi ni, serɛḡɛ (i) binɛɛ pyegana na fiige wa ja tayerege lo kaabazhɛɛɛ bɛɛri ni, lada wu, tɛɛnne li, kalɛgɛɛ, yayaala, mahama pu ni shazhosigenɛ, ni (ii) fanhabaarḡuɔ gbɔɔ nigbileyɛ ni gbɔmɔ taha fiigefanha. Kafilaa nigbɔɔ na. We sogi fige kadugo na ḡɛ funbɛɛnɛ gbɔɔ. Lee wa liyɛ she kabazhɛɛɛ yi bɛɛri funḡo ni. Wu yaa, wu li laha wa ni ḡuḡofɛɛɛ nivɔmɔ ni, politikii sɛɛsɛɛ cɛmɛ ni, binɛ-jo kajana saana, ni wuyɛ cɛmɛ saanma ni, ni sipyiire ti bɛɛri ḡɔmɛhɛɛ ni. .

213. Ga, kashɛɛ taanri funbɛɛnɛ wa pɛlɛ keree pyegana funḡo ni, were ḡɛ kabyeleere, ḡiḡɛ keree, kuran. Were wa sogi na guru pye ni fɛ taha la yɛɛɛ kashɛɛ, yi taanri ḡahawolo wa ha ba ni ḡariḡɛ ni keree ni. Were wa yɛɛɛ, wemu wa keree pyegana luu na se ḡaha na, lena li ḡuḡo wa ma kuran politikii sɛɛsɛɛ wo fanri, na wu yaha tɔɔɔ na.

214. Le kadugo, gbabɛnɛmɛ kapyegɛɛ ki di serɛḡɛ tɛɛnne li funḡo ḡariḡɛ da tiin ki na, geemu ḡɛ keree yaavɛlɛɛ, Kilɛkorogoo, kalɛgɛɛ kajaḡaa, kiirikɔn li.

215. Yi wa yaa yi di serɛḡɛ ḡariḡɛ sababuu na, ma naha jo fanhajaaga wu, ereshɔɔn pu tenɛ wu, worogbee wu ni sipyii politikii ḡariḡɛ.

216. Lee kaa ḡuḡo wa, ma fiigeshɛɛnɛ lozhe ḡaha na, ni politikii tayeregelɔvɛɛ ni tɛɛnne li funḡo tɔlɔ bɛɛri puyɛ ḡiḡɛ pɔ wu, ni sipyii kalaa wu ni, ni yi funḡo sipyii ḡuḡo yrigi wu .

1.8. ḡagbaashɛɛɛ ti funḡo kashagaa ki

217. ANR kashaya yi, malishɛɛn kashaya yegeye yi ni keree ḡuḡo funḡoskaara wa Mali ḡahagbaashɛɛɛ kayaaḡaa gbɔɔɔ yi zhajɛ wu fahaga.

1.8.1. Marafanha ki fiige fanrivɔnɔ li niḡɛ ni

218. Nanmahara wa goriya kaa gbɔɔ. Ti wa Mali marafanha ki ni ladaɗaɗaɗashere ti funbenre gbɔɔ. Ti wa la woo fiigefanha fanha ni, na ki nahashere ti ni janiɗe wirigi.
219. ANR wu juro wa pye ma Mali maragana beregi, na fungaa kan kenii si ja lale wu ni, difanha le wu demokarasi wu ni. Lena teen jo, wu-di-wuyefanmu, beme jomehe marapye yerege, nimarapyevee ni marafunjo shoen shoen ni, je wahajibi yereye.
220. Kabaya ya na, sipyii fungongo baaara ni politikii porogaramu saana baara paritii pu mu, ni teenne li funjo tolo pu be kelee kiirikon baara, kelee kiirikon koono wa marapyezana kapeege.
221. Fanhajaag gemu wa jikon 1999 yee li ni, wa nahashere gbɔɔɔ yada, la naha ja le yeemu ni ge, ga kominii jeri wo kajana sipyii ni nafuu baara wa pu pye ja nahagbaashere kapyege yaha toyo na we, ni teenne funjo teyeregelovee tolo lebaa wu teenne keree gbegelegana li ni.
222. Fanya shuun fanha ki wa gemu toyo ni ge, je xonla tuun ni wuyefere she vono wu fiige kadugo kapyere pu na. Lena, kabazheye konjo gemu yeri wu na se ge, naha ja bye sababu saana Mali mu, wu di fanha le wuyefere ti ni, na wu nahagbaashere gbegelegana saana pye ni baaripyerege kabanje shuun bere la da funjo ni. Li wa yaa li di la wolo kakara ti temu je lada wu berinigire konjo ni.

1.8.2. Teenne li lemu wa piin li teeyee ni li kalenge ni ge

223. Fiigenigire ni gbomo kalere gaagi wu wa pye funbenre gbɔɔ wemu wa wu di yirige. Can ni, teenne dawula yemu wa sipyii nigin nigin po wu fiige na ge, ni pyeghaa gbɔɔ geemu je shiige, nigire, dii wu, ni kiirikon wu waa ma ni fiigebeme ni janiɗe ni.
224. Le je ma dawulalaa fanri baaripuyo yi ni teenne li funjo ni, na ma naha jo shiige, nigire, gbomo daha wu bere-yadaga na, le naha ja pye ni we dawulalaa leye, yemu wa sha di pin ge.

225. Tɛɛnne li funɗo tolɔɔ ɗunɗo yiige wu wa serenje sipyii kajana da wu na, wemu wa ce ni seetanga baari funɗo ni, fiigesheere kalaa, ni sipyii kiirikonro, ma fara maragana saana na foroba kaa karanja funɗo ni.
226. Sipyige ɗunɗo wa le de, le wa wege, gemu je jomo ni kapyege shoho ni. Ma malishen yiige, wemu wa ni dawula ni sipyige ni teen li ni ge, je fanha kaa tɛɛnne ni lada nahagbaasheere ti mu.

Kaana 5 : Fiige dawulala kalaa porogaramu

Fiige dawula kalaa porogaramu (PNEV) 2, ni, kapyegge pilan2024-2028 wa le koro ni Zhanwiyeyenje cabyaa 31wu, 2024 yee li ni dekerɛ n°2024-0060/PT-RM. We porogaramu wa sariyagbo keefomo kee she, ma naha jo (i) fiige sheenre ti lo pye fiigefanha sheenre; (ii) kereeyaavɛɛ gbomo je wu (iii) wee tɛɛnne dawulalaa ni yatii be shazhosigene. Sariya gbom ni fanya shuun fanha shoho Shariti, weke jeri feviriyeyenje cabyaa 25 wu, 2022 yee lini ge, kadugo gee sariyagenɛ yi wa serenje Kurukanfuka na 1236), weke « Do kayidaara » kala wu kan ge, Diina wo « Seku Amadu luwa » 1818-1844), weke yatoyoo gba kon sariyaa pu she ge ni janije le wu tɛɛnji shoho ni (kɛɛɛyɛɛɛ ni yatoyooɛɛ), Tumutu sariya daanna semɛɛɛ. Wee tɛwiiye lee yi wa keree nizaanɗa ni ni koonɗo be ni, we tuun lee wu ni, ga nivoyoo yi wa foro ni wuyelo wu ni wuyefɛɛɛ ti yogo kuunɗo yi ni.

Dawulalaa ke ni shuun wa ka seme wu ni, ma lo baari wu na ma she no maye ni wube je wu na, na toro gbomo, shiige, wuyedegi ni sariyabato vwu, ni yatii be. Na guru na taa yi dawula tuuyo 5, yke je (i) dawula nizhiime, yee wa sipya, fiigesheenre ti, kalɛgeɛ ni spyiire kaa yuu ge ; (ii) funɗoje dawulalaa, yeke kilekorogoo, sipyige, ɗunɗoɛɛɛ ni shiige kaa wu ge, (iii) kapyegge dawulalaa, yeke wa seetanga iuu wu, korooɗo, naxaarabaa kaa yuu ge ; (iv) fiige dawulalaa, yeke fiigeshɛɛɛ, fiigedanga ti (v) konɗo dawulalaa. Dawula tuuyo shuun shiige yi wa sipya, tɛgbeenɛ, mahama ni kalɛgeɛ xo yuu, yi nitahala yi wa fanha ki, keesanɗa, akili, xo yuu, tɛhele tuuyo wa fiige shoho ni yiyo ni, beeri funɗoshagana ni beme funɗo ni.

Baari waha bye ni yee daulalaa yi beeri di wee niɗa kaayaanɗa ki beeri nahawolo, yeke je kabanja ka na, sipyii gbomo pu, konɗo janije, fiije wufɛɛɛ ti, sipyii tadanja zha wu, xheeri da wu, kabanja katii be na, sipyii-jehe wu, fɛɛfɛɛɛ pu, kafɛge jeri, konɗo yaara da fyɛɛ, nimerikifanha ki, ni sipyiigaagi wu ni wuyegaagi wu. Yee dawulalaa wa nahapara, na pye sipya ye kelee kulunɗo ni torogana ni pyegana she, ma saha ni kaa saana ni kaakoono ni, sipyiige ni, sipyiigebaa tɛɛnne la funɗe ni ni tuun wa ni. Yi wa fanri kalɛgeɛ ni kaanahaceme ɗunɗo ni, dawula wa wuyepyegana ni kaapyegana mahama pye, yi wa je funga ni kafilaa wu ni, ni korooɗo ni baaripyee w ni. Yi wa ma naha jo akili, sariyaa, dana, yeke wa sipyii naha tetiige sogi yiye na, na guru taa yiye na tuuyo ni.

Dawula kalaa fyɛɛɛ wu waha bye nigire funɗo ni, yeke piga, lakoli, tɛɛnne ni fiige fanya yi wa yiye na, na gbomo taha sheenre ti, akili ni korooɗo yi na. Porogaramu fungongo je, sani yee 2030 wi no ge, « Mali di sipyii fanri, peke wa ni, fiige ɗunɗofɛɛɛ, fiigetadangavɛɛ, dawulafɛɛɛ, dana baaripyee, na pye nahato akilivoo, weke wa baari pye beeri wuyefɛɛɛ ni janije kaa na. »

Wu kashaga gbɔɔ ɲe « malishen vanri wu, ɲuɲɔwɔ, kaleɣeesogivɔ, fiigetadangavɛɛ, gbɔmɔtahavɔɔ fanhabaarɲuyɔ yi na, ɲahato akilivɔ, mahamatadangavɔɔ, weke wa baari pye bɛɛri ɲaɲɲe da wu kaa na ge, ɲahazhe wu yogojovɔɔ », jogana latii na, « ma fiigeshɛɛnɛ kala ni fiigetadanga kalaa, weke wa serenɛ dawula, foroba keree karanagana saana lo she ɲaha na ». Kabazhɛɛ gbɔyɔ kaguro wa PNEV wu funɲɔ ni, (i) ma fiigeshɛɛnɛ ni fiigetadanga kalaa wu lozhe wu ɲaha na ; (ii) fiigeshɛɛnɛ funtoro kpɛɛngɛ yaha wu tɔyɔ na ; (iii) lale wu sifɛɛ fanha ki ni, (iv) fanha le fanha ki politki wu ni tɛɛnɛ li baariɲuyɔ tayeregelovɛɛ pu ni ; (v) fanhabaarɲuyɔ kapyɛɛngɛ lozhe wu ɲaha na.

1.8.3. Lada wu, wemu fanha wa digi yashaara-baari wu ni jagi wu na ge, wemu kabazhɛɛ wa ɲɛhe sanma na wɛ, ga wu di ɲɛ ni sɛɛsɛɛ fanha ni, ni ja yere kanhama tuuyo niɲɛhɛɛ tan ge

227. Mali fiige lada wu sogologana she ɲaha na ma wɛ. Wu wa digi yashaara-baari ni jagi wu na nafuu da wu funɲɔ ni. Izinii kabazhɛɛ fanha wa peɛ PIB funɲɔ ni wɛ, wu wa na ma ni (20% ye tan), le ɲɛ yaayala li ge, li ɲɛ ni 6% ye ni PIB funɲɔ ni. Jogan la tee na, lada wu wa ɲɛri pye wɛ ni, wu izinii bɛɛ cɛɛ xuuni.
228. Lada wu ɲahashɛɛɛ wemu ti wa jo yashaara-baari ni jagi wu mu ge, wa di ɲaɲɲe ni wɛ, ki ɲuɲɔtɛhɛɛ ɲɔ wa dugu na digi ma lo tɛɛ lo she no la. Tere ɲahashɛɛɛ ti wa yaa ni fanha le wu kenɛ si ja kanhama pu na ni baari saana gan wu.
229. Ga, kashiye ɲɛhɛɛ bɛ di li woo ni, Mali lada wu wa di kanhamaja fanha ni. Can ni, ma lo 2019 yee li na she no 2023 woo li na, PIB ɲahashɛɛɛ niɲɛ woo li wa pye 5%, li bu foro xɔɔɔ ni Kovidi-19 kakara yi ni tuun, yeke li wa tigi pa -1,2%.
230. Kabanuyɔ ya na, sariya-kadugo kabazhɛɛ fanha wa peɛ. Were kabazhɛɛ ki wa na baari kan sipyii mu, ga wu baari tɛmɔɲɔ wa gberɛ. Wu baari sara bɛ wa cɛɛ wolo saraya funɲɔ baari woo tan.
231. Mali lada wu wa ja sira she ɲahagba yeri 2019-2023 tuun wu ni, fanhabaarɲuyɔ yi bɛ vigiri wu kadugo ni gbɛvɛnɛmɛ wo politiki ni fyeɛɛ pu suuli wu kenɛ si ja lada wu kabazhɛɛ yi bɛɛri ɲuɲɔ yirige. Yɛɛ 2019-2023 tuun funɲɔ kapeegɛɛ niɲɛhɛɛ wa toro, shazhosigenɛ, sicuumɔ (Covid-19), xɔɔɔ, fiige fanha vigivigi wu, UEMOA ni CEDEAO lada wu kiirife wu, ni Iriɛ-Ikireni kashi kapyɛɛngɛ. Lena, lada wu ɲahashɛɛɛ ti ɲuɲɔ yiige na pa no 3,1%.

1.8.4. Ladabaaritapye yi wa cɛɛ sanha kenɛ yi si ja fiige ki bɛɛri maha jiri, ali bu ɲɛ, nafuu yara ti wa

232. Mali kuran wa sogi tiye yi na ni 68%, potɔɔli yeraya yi wa ni 23%, ki sanha 9% ɲɛ kuran wu yɛpyaa. Fiige bɛɛri funɲɔ na nizorogo ɲɛ 0,32 tep/hbt/an, gemu wa no koɲɔ funɲɔ ni 1,88 tep/bts/an. Kuran yɛpyaa shɛɛn nigin wo nizorogo wa 160KWh, mata koɲɔ funɲɔ ki wa no 3200kwh na.

233. Kapyegge ki bæri kadugo TIKi (TIC) kabazhege ki funjo ni, Mali sa wa leli wu fungongo 2020 yee li na, keni wu di bye yayaala tēge Afiriki canatomo funjo ni, tuun weke be ni wu wa nimeriki pye lada wu ni kalēgege ki nahashēere tayerege gbɔɔ tinē.
234. Mali tayerege 118 woo ki ni fiiye 137 jujo ni, ma saha ni yerēye yi zhanra kashē li ni, na pye di nidaya 2,7 ni, mata niyo pɔɔn nizhaga jē 4. Wee yerēye yi funjo ni, dugonaari yerēye wa ni tayerege gbɔɔ ni, ma le jujo pye, fiige tetēenge kojo ni, ma leli suumo loho ki na, na pye ni kodēhenjē ni fiiye 7 shɔho ni, gemu tɔngɔ km7000, wu faaga di jē km²1 241 238. Yee wa korogoo ki, tɔnro korogoo ki, lohɔdugonaari wu ni kafegedugonaari.
235. Dugonaari wu, kuran wu ni kafilafaala yerēye yi tenje fiige ki ni ni, yi fanha le wu waha bye wajibi keni si ja nafan lada baari wu suuli.

1.8.5. Kafēge jeri kanhama pu wa kori yaha funbenre-kaa ni kayaanāa nijehene ni

236. Tēenne funjo jarije ni mahama saana funjo wa funbenre kaa Afiriki fiiye yi mu, Mali gbɔmo waha da mali woo li na. Lohɔ sariya gbɔɔ lo kadugo 2002 yee li ni, ni fiige bæri lozaana da wu (PNAEP) 2006, lozaana da wu koriya funbenre gbɔɔ mali ni. Yee 2012 ni 2016 shēhe ni, piga yeke wa ni lozaana jo ki wa tigi, fiige ki bæri, ni kugbo li ni kulo. Lohzaana davēe jo ki wa xhuu nigin funjo ni yiri 68,5% na, ma pa 66,9% na le tuun wu ni.
237. Ali li bu mē ta, mahamma pu baari wa she jaha na, wu wa zɔɔ tan wē, wu tēhelejo xhuu nigin ni jē 27%, 2016. Mahama pu funjo ni, baariyerēye wa cēre bee, ni baarijujo baara, weke wa funje wēre pye na teforoyo yala, kugbo ni kelee janhon ni. Funje nigbilee wa taha la yiye jujo bamaxo tēye bæri ni, gemu gara tēye yahaya wa jehē wē.
238. Saxheli fiiye yi, ma saha ni fiiye shɔho ni kulujo ki kafēge bēregi wu ni, wa erezhon kojo ni, weke fanha wa cēre ma saha ni wu kanhama pu, sipyiire sogi wu jije yaraya yi na, mahama pu faha wu, yerēye yi fanha baara ti, ni cēme ni yayaala jere wu.
239. Kafēye yi jeri wu waha gori fē taha wu ni, le kpēenge li na, naha ba ni faayalɔɔ jere wu ni, gbaa ni lohoyo sanja korogoo fali wu, loho tēye yi gberē wu ni gbazhenhe ni, lavara wu tikon li na, ni sipyiire nijeheme vɔɔ wu (kafēge sipyiifoo).

1.8.6. Kalaa wu dee wu ni lavara wu sicuumɔ keree ni sipyiire shazhosigene jaaga wu na

240. Sipyiire kajana tayerege wa pēle Mali ni. Kayaanāa gemu wa sogi sipyiire kajana na ge, yere jē (i) bæri kalaa da wu, sicuumɔ, lozaana ni fēfēme ; (ii) fanha le wu sipyiire shazhosigene keree ni, (iii) sipyi-jo-cēme jari yerēye yi jē wu ; ni baari nichēye yaha wu toyo na.
241. Kalaa wu, baarikala wu wa ni yama peke yi saana ni yi jiribaara kalaa ni fiige lada wu maxo sipyii koro ni. Kabaya na, kalaa tuuyo nimugu yi niye kalaagbaya yi ni, izinii ni jagi kalaa koro ni ge wa wolo yiye tan sēesēe ni.

Yee kadugo wooyo yi kalaabiire nijeheme da ma toro nishiiye yi na, ga yi wa baari kan saanma na we.

Kaaja 6 : Kalaa wu juro ni binene li

2023 yee li ni, Mali fiige ki wa binene gbegele kalaa juro ni, leke mege na shen 3 028 wa pa, ma yiri fiige taye beeri, shen 2387 wa pa erezhon pu ni bamaxo mege ni, 641 fiige mege na, ni 10 fiige kadugo shen pu mege na. Ma fara pee na 67 kafila ni degikafila ma yiri CNT wu ni, cemenvo sipyii, minisirilee lee, politiki tolo, minisirigbaya yi, kapyerenge, kalaatii sindikaa, Kilekorogoo to, keree-yaavelee to, ni 40 degikafila nigaya ma yiri politiki tolo pu mu. Binene li baari fe kalaa tefele 4 wu beeri juro ni (nagobiikalaa, nohodankalaa, niye kalaa, fugalakalaa) , ni kalaa tuuyo 4 wu beeri (sipyiileye kalaa, noqobiire kalaa, kalaatee ni kacene ni baari kalaa). Yegeyese, wemu funjo 18 kafila ni 60 yegeye wa tenje cemenvo sipyiire ti na, keni si pu kalaa keree nahagana ni fungaa ce.

Binene li korogoo 9 shonri keni si kalaa nahatiime pu kashaaya da , weke je ma sipya, pya, nagobile kalaa,na wu tikereme, akili ni sipyige kaja le, keni wu di ja konjoten keree tan wu janiye koro ni. We kalaa wu wa jeri pye,weke sicuumo, dige yaraya yi luu she jaha na, na pa ni tenne funjo sipyi ni lada wu jahasheme ni temjij funjo ni. Keni di ja le da, jahagbaashere gbeeri kashaya beeri pye wu wa wajibi, yeke je : (i) fiigeshen kalaa wu dawula kalenge ni cemeele yi na ; (ii) beeri kalaa wu fiige ki beeri funjo ni ; (iii) baari kalaa, kalaa tefele ti ni kalaa tuuyo beeri ni ; (iv)fiige shenre ti lozhe wu jaha na ; (v) Kirikila yaa wu kalaa gbaya yi beeri meye na, weke wa sereje dawulalaa ni cemel lee yi na, baaripyee shenre ti, yaayala ceme, tefele ti beeri na ; (vi) kalaatii pu ni pu karajagana kalaa, ni pu kalaave; (vii) kanahashara ti sipyii jahagbaashere ti, lada wu, kacenge, kalenge ni mahama pu kaa na; (viii) fanhabaarijuro sheme; ni (ix) wuyefere kkabyeelere.

We kalaa jahashere porogaramu gbo yaha wu toyo na, keni wu si ja pye, maxo wa tovyo ni kapyegee nizhiige 80 na (2024-2026), ni CFA miliyara 752.7 na.

242. Ali li bu ta sicuumo keree gbegelegana wa jeri funjo ni ni kapyegee nijeheme wa be, sicuumo pyegana wa funtanga we, siuumo nobaara taye beeri ni, sicuumo dagana wa nigin beeri mu we, ga nagoo nii ni nagoo sicuumo yereye wa jahasheme she, na li juro pye sishazhosigene politiki sababu, ni pee were pye kabyaaba, ga lee be na politiki kashaya juro tefele na we. Lena, kayajaa nizhiime, geke wa shace ge, je : nagoo nii ni nagoo xhu wu jeh wu, wajari ni wajarbaa banaya, sipyii kajana jere wu, ni kabyeleere sicuumo ni ni sicuumo keree karajagana be. Sipyii kajana baara ti sogi yadiye ni ligoono ni nagoo pu ligana. Pyegana nigbile gi fanha sicuumo kabazhege ki ni, na jaabi saana kan sicuumo sipyii maxo mu.
243. Sipyii shanzhosigene wu nidaya wa virigi li baarijuro yi ni. Le funjo, INPS wu ni, 2021 yee li, shen 500 000 wa lada, pee funjo xhuu nigin 25% je ce, shen 306 000, peke meye (21% de femmes) wa ka wu ni, were rasiyo waha bye 1,4 yadayave meygavene ni. INPS shen jeri beeri wa foro jogani baarijuro yi ni, pee je xhuu nigin funjo ni sipyii 91%, ga 9% wa yiri foroba baarijuro yi ni. Pee be wa puyekere shen, INPS wa koro kan yekere shen pu mu, gee yee ke yi funjo ni, pye nitanma ni pyi puye meye ka INPS wu ni, (sipyii 8%, ni ce 18%).
244. Mali sipyiire ti je noqobiire, teke wa se jaha na, le wa she wu di jaha tii lale wu sipyii kajana ni pu di goriya fiige ni. Sipyiire ti wa taa taagana nigin na fiige ni we, sipyii wa jeh kugbo, ma sanha jano na, ali bu ta kugbo baari jehye yaha toyo na we. Wu yaa wu di nafa wolo noqobiire ti jeh wu ni, na pu maxoo tetehene temono funjo ni.
245. Mali lada juro yirigi wu ni jahagbaashera kayuuv li funjo ni, (Mali-OCDE,2015), gbaveneme wu li she canni, je wu baari zha ni toyo waha ba wene, ga gbegele wu li mege na wa jine, le waha ba ni kayana ni Mali mu, leke wa ma baarijuro nijeh mugu (gbo na da noqobiire baari na). Seme wu li she baarishave jo ki waha dugu tefele

shuun ta 2035 ni, naha ba dugu tēhē taanri 2050. Baarijuyō nijēhe mugu naha bye ni yereye lozhe wu naha na erezhōon pu funjō ni.

MALI NAGANA LI

2063

**CEREGE SHUUN WOOGO KI :
NAGANA LI GA WU**

MALI WE SHI KUNO, WU WA 2063 YEE LI NI WE ?

II. Cerege shuun woogo ki : Fungogo ki ga wu

246. Pyegaṇaa yaa wuwa pye ni kalaa zhugonjo funṇo ni kapyege kulunjo kamu bineme kaṇahtiiime ni. Le na :

- a. Yegeṇe nigboyo shoonri na yi she ye ke kaa wa belege,
- b. Yegeṇe yeke kaa wa belege na jaabii kaan yeke ya yi figi ge ma saha ni can ṇahtiiime ni 2063 ;
- c. Pyegaṇaa tegboyo yaa wu .
- d. Pyegaṇaa yaa wu.

a) Yegeye nigboyo shee wu

247. Ma lo keree ṇerigana na fo mashe no fanha na ma na jo garaṇana gemu wa sika le ni na guru na yegeṇe se woogo pye.

248. Sika keree kelee yegeṇee nigboyo nibagana weere wa beregi ṇoteree kapyege peerefeṇere shoonri.

- Pu wa tayerege nizanga ni ma taha pu ṇiṇa zanlina ni pu tikereme le wu ka li ni na pye ṇaha lo volo kele ma ma pu ye lo ṇiṇa kaana ;
- pu ṇe ni tifahama wo dugonjo ni bani pu pyegana kile ṇokini peere nace we, li wa fien jo na li lo ṇuṇokunjo shohjo ni ta wo ṇere ni.

b) fungogo jomɔ sogolo wuyegeṇee ni jaabi pu yaa wu.

249. garaṇa dahala kele pyegana ni paala ni jaabi pyegana ni yi legana yi ye ni bineme funṇoni.

250. Ma saha ni jaabi jaaga ni yegeṇe nibonjo wa teṇe li nushara na, ma she non jaabii pu pyegana na.

c) Pyegaṇaa yalagana

251. Pyegaṇaa sogolo ṇana ṇe yaara yi le yi ye ni ma ṇo yereṇe ye ke wa yala ni koogo ti konyo ni (**profil morphologique**) ma sogi ma sogi yi ye na Le.

252. sogolo ṇana ṇaha yahafungogo jomɔ yegeṇe nibonjo yi beeri na.

253. Pyegaṇaa sogolo na pye fungogo jomɔ yaala wu ni yere ma pye yegeṇe nibonjo jaabii pu Pyegaṇaa zogolo na bye na yi leni yi ni funṇonjo shohjo ni. Pyegaṇaa ni fungogo wirigu na ma ni Tegigana li. Ke kpenṇe tegigana wa ya ma cereṇe ma li koro sha.

254. Keree ṇaha shagana na li she ma jo fanye shuun shohjo fanha ki ṇe keree konro tuma. Le yari wu funṇoni Mali shiin woneṇeme funṇaa ṇari wu teṇe **gboli jo** koro na.

255. ṇaha kaali ke wa yaha le mege na ja nibaṇa ka jo. Pyegaṇaa ge ke wa teṇe keree ṇaha zha na ge ṇaha pye ki takonjo.

Wu pyenanaa ju le na faa yegenε tuuyo yi ju fa woyo na yi leni fyelε koroni yi kaanana ni pyeye ni. Ye yegenε ni kaanana ni, na daa yi zogi wu na ni wu pyevεε pe mu, sipyii corinaa nu nidan kaa naha ja shen yaha ma pyenanaa naha cε.

256. kafila jaaga pyenana wa yaa ma saha ni kapyε ge panana sariya funjo ni.

2.1 Nari wu pyeganazhe wu : Malifomo

Le pyenali wa tenε fungongo mata fanye shuun shohc fanha ki wa ki pεregi na nugu fanha le ki ni..wu fyelε wozana wa pye ma fiige nigulege funga nijεmε lo ti fiige nigire tegε fanha ni, na fiige sipyii le pu ye ni , na gbomo daa Mali wu ye fεεεε na kadugo baaripyenii pu mu, na fiige wolo nahagbashεεε daa baari ni ma taha pu ye funkaa li kε wa tenε ladaa baari sana ni pyenali sana ni nahagbasheli funjoni

Wu je wu sahel fiie marama pu ni (AES) naha pa ni gbomo leni wonoli ni. Le wu ye taan wonoli naha ba ni nanine ni, na marifa lovεε kori na ladaa wu ni sipyii nahagbashεεε lo zhe naha na sahel funjoni. Pyenanaa naha baa zhe(i) wu ye fεεε fiige ni,kilε koro ni kalεge kacεε ;fiige mara jo,lada wu nahashεεε gbeerii,sipyii nimahama tanha(ii)fiige ge kε wa mara jo na li sazhogolo sigeni (iii) ladaa wu kε wa she naha na ge ;(iv) ladaa gbo ni sipyii puuyire tεεε na ni mahama nimanana wozana.

257. fanhaya shuun shohc fanha ki wa pye keree konro tuma, le fanha konri wa pye Malishiin fun kaa ma taha nari wu ten gboli funjana pu ye ja wu keree bεeri gbegele muzhi:

- (i) nahazhe fyelε logana ne nahagba fεεε kan fanha ki mu
- (ii) Politiki neri gbohoro;
- (iii) jubono nivogo sazhosigene koro ni baari wozana waha ja pye wu ye shazhosigene koro ni : shii lo wu, kalaa wu, ni baari pye yeε yi.
- (iv) Ma wu ye fanha le nanmahara ni kabyaa nanmahara yogo ni.
- (v) shazhosigene wonoli lo zhe wu Mali fungongo ni fiige kadama sipyii mu
- (vi) funkanaa fiige da wu pεregi wu ma naha jo ninε nohdan nafuu yeεεε yi ni porozhe pu naha she gana yaara ye neri wu na.

258. Ma la fara kulo fεpyii ni kalεge fε pu wo fanki na tenen keree gmele wu na. Le koro lo wu fanye shuun shohc fanha ki mu wa Mali fiige funjoro lo mazhi gemu wa fiige shazhosigene ni fiige nigire tenen wu. Ma gbomo taha wu ye fεεε na, keni fiige kadugo baaripyenii si ja we fiige wolo nahagbashεεε ladan baara ni; pu wa funjoro wozana lo kabyile mara wu koro ni , ni ma nahagbashεεε funjoro nidiilege lo.

259. Te kateni Mali wu nu le wu sahelu wu fiiye wonoli ni (AES) naha ba ni fiiye vaanri wu yi ye. Mahama baari pye jehere na ni wu shazhosine ni yokono ju yaha kuluyo mani, ti lada baari sipyii ten wu jo sahelu wu funjo.

Shazhosigene, ni janiye ni wu ye fere, ni fiige nigire

260. Bendaara, ni jakono ti, fanhakereevae wa fyen yaha fiige nigire ti na li wa mo, sipyii shazhosigene ni pu janiye wa pye kadugo kapene. Keni si ja mafanavee kuluyo yi kashi pye, **Fiigefanha wa lafara sorosii fanha ki na (i) ni sipyii jeheme lo ni pu kalaa wu sorosire ti na, (ii) ni yagboyo nigboyo yi. Pu fiige taye beeri ni, wuyetan beregi pye.**
261. Ma lo kidali jo wu na novanburu caabya 14 na 2023 yee li na taye ki wa pye zhahadisii, ni Takuba, ni MINUSMA te taye. Le wa sipyii pye conri fiige ki ni, ge ke wa pye ni janiye ni we.
262. Jakono ti, fanhakereevae, xho wu wa ja pye ni (i) baari njehae an wu ni ngobiire ti mu, (ii) taeje sipyii ti bine-ten wu, (iii) Kilekoro fiiyeshohwoono.
263. Mali wa pye sorolasifanha fo wu ye mahama pu ni fanha ge ke wa pye wu ni ge Erepubiliki zhiime ni shuun wolo pu funjo ni ge. Mali si ja wu yefere fanha fulo fiigi beeri na.
264. Ma lo li fungogo tegbeene na fiige ki na janiye taa we, na kapuno pyi kashi)na guru shazhosigene lada wu ni, fiige ki wa politiki fanha le shazhosigene ni janiye ni daa wu ni. 2063 yee li Mali wa pye sorolasii baari wojeme ni shazhosigene izinii ni sipyii figiri fanha ni.
265. Fiige shazhosigene wa taye mahama politiki nizaŋa na, ni fiiye yi ye shoho shazhosigene fiiye yi ke wa yi wa yi ye taan ge na yi ye peregi ge. sorolasii fanha dugo wu na daa fiige sipyii wo jadeeli funjo ni.
266. Le funjoni AES teje Bamaxo ni setanburu yee 2023 wa wono shazhosigene ni pu ye peregi wu Ceme bine wu ni. Ma na jo shazhosigene, ya jo si .Ye kakono naha wa fii kulo gbono ni kulo nineni be ni sipyii pu taan pa shazhosigene mahama yaa keni pu da fere pu kapye na. Sipyii wa da shazhosigene ni na pye beeri funka, ga li wa pye nanjara kaa we
267. Lemu je shazhosigene li ge, li taye beeri ni, kakara pye wu naha wa kon kugboye yi ni kuloogo ki ni. Sipyii mahama pu yala pu maha jiri, le wa fanha kan kapyege ki mu, Fiigeshen wa dana ni shazhsigene li pyeve pu na.

268. Fiige funjo wuye fεεε da wu na yiri daa kadugo politiki fanhale ni, pu kapyigee sheegana li na ma wu ye fεεε tege wu na Mali wu funjo ni kojo sheenaha dan. Pu wa fiye kadugo politiki lo pye: ladaa politiki, sipyiire politiki, kilε koogo,kanahashara, ni kalenje politiki wu ni yere ya shiwate beeri. Kojo na ge ke wa ma ni kapazheyee wonshyee ni ge. Mali fiige nahagba dooro wa ce Afriki kabanja na. Le wa pye ma tahaa funjojo gemu wa lo mataha kadugo politiki na nime **ge manaha jo (I) ma gbomo taha wu ye fεεε na. (II) ma gbomo** taha fyεε lojana li na ni wu fiye shohowono li pyenana li na (III) Ma Mali fiigeshen wo funjojo kaa leni seeni sariyaa beeri talogo ni.
269. Dans la foulée, Saxeli fiye bine To (AES) tenje wa fiye taari wu pye ja fanha le yi keree bine pye wu ni najhe tege kolli na AES nihe kpenke ki beeri na.
270. Fiige niginre ti ni fiige shen pu ti puye co fanha da wu wa serenje hakili tege wu nuno ni wu keleε kina. kalεge fanha da wu na kojo suli yere wa sipyere cejana : baari wu, sipyere, wu ye co ni wu ye tegi,gbomo taha lege na, ma jo na diile, na je sipyii kuno, gbun gboun ni sefee **kalεge, ni gbaya pyenana, ni fanya legana, ni yadiin NBT. Wu ye shenre lo wu fanha ni wa ma ni le ju fahakani.**
271. **kilε kogoo wa nahagbashere ni tegan naha kan kilε kogoo shavεε ni daani shen mu. Wu ye shoho ten wu ni beε wu naha ja daa kilε kogo feni,ma naha jo kilε kogoo je tenne li nigin wu ni yogo baa, na pu ye peregi, na yuu tegan ge keni wa zhaa ge. kilε kogoo naha ja jo tenne sipyii beeri shoho ni na kuru pu tegan kaa yu..**
272. **Tenne ni vono li wa tege ni Mali shen bimu gana wa jo, numε fo, nidayaa ni kapye ge ce wu,ma gbomo taha na kalεge shazhosigeni kakono yu vεε pu na, pu na keere beeri pye si taa najhe tenj sipyii shoho ni.**
273. Jo jaaga yereye na kibaruya kan sipyii pu mu, keni si ja fiige kadugo kibarua ya konli fanha cereje, na li lo tege ni le ke wa ya ninumeriki wu naha ja sipyii fundanja baari pye .fanha fee pu wa na Jo jaaga ni ninumerikii funjo sha keni si leveε nalaki wu naha sige.

GOUVERNANCE

274. Mali fiige pye fyεε fiige ge ke wa na nahagbashere lo fara wo nipye na we na wu ye nu leni keree ni (I) wu kere fundanja kan na ladaa wu koro ni sipyii naha zhe daa wu (II) wu je pye naha toro na fyεε luu nahazhe koro ni, manaha jo kuran xo,nihe nohdan nafuu kelee ma bineε ni kapyvεε pe tele ni. Were ladaa baari wu nahaja wu lelenen wu ye kapyee na we ye mu wa fiige sipyii najhe ni keje wu naha wu ye nu le(III)fiige ki funjojo beeri ni 2063yee li na.

275. wu wa wu fyeeɛe nehe lada koro ni lemu wana tayerege kan wu mu tatenkini, kehe le shazhosigene ni ladaa wu ni.
276. Fyee fiige di naha le baari wu ni baarinoyoo yi tetehehe na. Wu daa ju le sipyiire ni ya lora nehe wu ni, wu di ja na noni yi fiige teye beeri ni. Erezhon pu bee di ye tee sanyaa le be koroni,pe wo lada wu wa tenge naha janra koroni. were ladaa politiki naha pye : (I) erezhon pu wo lada baarinuyee na nahaba se le lada politiki wu ni (II) dugoyaari wu, kuran , ni jo jaanja yeereye yi beeri ti binee ma lada wu sulu (III) Kacehe ke ke wa nari kapyege baari juyii ni baari te shayaana ge naha ba pye lada juro yirige.
277. Wu wa tiforo fanha wozanja kan fiige mu si ja jaabii sanja taa (GAR) ni daya koroni ni kabyilene saanali nijehere ni keni jaabii si doro ni jaye.
278. Ma lo fanha gboyoo jeri wu na ma she no fiige sariya gbo wu jeri wu na 2023 yee li funjo ni, Mali wu demokarasi wu wa she naha na, wu wa ba na beeri nu le, na wu ye pyenajaa beeri nu leni na serenge fanha yee taa nana wa jo, na politiki to pu cerenji, politiki sheen sige jere wu na, fanha ki vali- vali seese wogo ki ma taha wote sariyaa pu feni, ma saha ni fiige sheen ni kulifee nu le wu ni.
279. Fiige baari jugbo yi naha ba ni janihe politiki kpenke na ni pu wa na yii wo baari pye nani. Pu yee vali wu naha ja pye le juro ni operationnelles. Deputee gballi ni sipyii ju wa daana, Le wa ma ni pu bee wu ni fiigeke keere kaana, sipyii pu funkaa na lu gbomo ni, fiige spyii conana wa jo , pu bee wa pu ye leni keere ki toronana li ni. Fiige fanha ki tayeere ge lu na wu ye nu leni tenge sipyiire nidaama keere ni. Wu na diile koro lu fiige sheen, ni baari pye nii shoho ni.
280. **Kiiri koro teyee jeri wu naha bani tegsariya terehe wu ni ye ke wa danaa taa tege ki na. Dana daha wu kiiri kon baari juye na je ba pye kiiri konro teyee maxo jovee nidama kaa.** Ma jine keree naha fiini le wa ni janihe ni be wu tenne sipyii shoho ni.
281. Demokarasi wu suli wu fiige sheen nule wu pu pya keere ni naha la woo nanjara ni nafuu nanmarati ni. Yere na nehe be we. Beregi ni yegeke yi wa yaha toyo na ge yi iwa jo see ni, biime kalaa naha nanjara ni nafuu nanmara wu lo faagi.
282. **Tenge lada wu wa fanha daa malo 2023 wu yee li na fiige ki jeri teen li na.Yere keere yaha wu toyo yi na erezhon ni nchodan sipyii funjaa diilenge ni pu funpenre ni (I) yerege tehe na pyenajaa yaala jo (II) na nchodan fanha ki yaala jo(III) Ma erezhon tegeen lada wu sulu.**
283. **Wu ye feere she nana na, Mali wu wa wu ye kehe kaan kapye nii pu mu keree nijehere ka na.** Koro kapazhenjere yaha wu toyo na ma saha ni koro canatomo fiiyee ni, ni kabya wono lateni le ke wa tehe BRICS fiiyee na ge, pu naha nudaana kaa Mali mu wu daa wu ye feere ni jahagbashere yaala kabayaa beeri ti pu wo da le wa la woo ladawu yaha wu vigiri wu ni. Mali wu na wu ye tengi wee na wu ye feere gbomo daa afiriki kpenge na.
284. **Wu ye feere she nana na, Mali wu wa wu ye kehe kaan kapye nii pu mu keree nijehere ka na.** Koro kapazhenjere yaha wu toyo na ma saha ni koro canatomo fiiyee ni, ni kabya wono lateni le ke wa tehe BRICS fiiyee na ge, pu naha nudaana kaa Mali mu wu daa wu ye feere ni jahagbashere yaala kabayaa beeri ti pu wo da le wa la woo ladawu yaha wu vigiri wu ni. Mali wu na wu ye tengi wee na wu ye feere gbomo daa afiriki kpenge.
285. **Fiiye shoho keree koro ni CEDEAO, UEMOA ni G5 SaxeI,** ni pu nacejere fiiyee gboo yo shoho ni, le wa Mali wu pye na wonon latey sha le ke waha naha leni wu ye feere ni fiiye shoho keeree ketee ni ge ni teen li sipyii nidaama keere. mazhi wu wa kashayaa nivoyoo luu maforo buloro ni, na akili da ma fiiye ya fara yi ye na wonon latey ni si ba gbomole wu ye feere ni wu nidaama keere shazhosine. yee fiiye wa : Buukina Faso, Mali ni Nigeri pe pu wa saxeli (AES) fiiye wonoli tegan, setanburu yenge canbya 16 yee 2023

funjo ni. Canbanana sipyii yiri yere wu fo naha na fiiya tee waha ba wonoli feni. mali je baari pye ni bineme fiiye ni walasa yi taanri wu politiki si pye nigiin, ma fiiye yi ye shoho baaripye teyeyii yerehe keni yiis ja pule yii ye ni, na saxeli funjo jaaki, lada wu ni sige yaloro yeke diileni ni kafelee yii ni ge na fanha leni yii beeri ni.

Lada wu nahasheme pu

286. **Fiige ki fyelae fo na kabyle leni nohdan teyee ni ye kewa fyelae wo yo ge, ki wa na sipyii nidama kaa pye ina walasa kabylene fiige ni fiige kadugo sheen si ja ta ma.**
287. nahgbashere da wu dugo pari wu korona (korogo, loho puho, tonro koru, funa koru) beeri wa nidaye ni . korogo jaanana wa jo na yii yaala ma jo. Bamaxo je sogi kuugboyo beeri na ni mahama fiiye yii beeri wo kapitalaa pu na ni gudoro koogo ni. Ke koogo k iwa spyii she nana joki fiige ki kadugo na Afiriki canna tomo fiiye beeri ni. Pu ye shoho ni kuulo ki beeri ti pu wo korogoo mashe no koogbo yii na. Teren dugo pari wu wa lo she naha na madaha toron koolo nigiin wu ke wa na fee ge. Tonro koogo wa ja yaala ma she no niyehodan nafuu te woo yo ni. Na Dakar-Bamako koro li jeri nivoyo kena, na CEDEAO, UEMOA ni AES porozhe pu ke wa naha sha yaha ge, na pu le seni.

298. Mali wu je wu were kapahashara bineme ni wa da kacene ka pahashara nule wu kalaa keree kee ni ma naha jo (i) lisele mugu Kalaapuhofere, lena Mali pye she fiige kadugo na toromo - pahashanrila ni gbohoyii konkuriyii na ;(ii) ceme kacene nizana ;(iii) Ma la fara kacene nuho tahala kalaa wu ; (iv) Ma ceme, kashayaa kalaa ni zhigonjo tenjen seni ;(v) jaaki pye wu na li naha da, na kapaha-shara nizaanja leni wu ni.
299. Kenje baari tapyii ne naha pye sipyii nahagba foh tenne lini na fanha le pu wo baari wu ni, li naha ta vee na se izini cori vee pu kabanana. nii dahamu shavene na yiri fiige kadugo na ma na fanha leni kale ki ni na yii kalaa PIB be naha jo.
300. **Ya lorcw yii ye nahajanri wu can gbo yii na, le na daa** (i) ma lole na ya lorcw naha jo,na ti yaha jo, (ii) Na yalorcw ta pere yii nahasha samani.
(ii) Ma jaaki pyii nule can ye pyenajaa ni wu ye tan ni fiige kadugo ma taha fiige na ja ti da gbeeri le she no **10% lemu po yalorcw nijehere na ge nahajanri wu koro na fiye je nana na yi ye ni kogo kabanyee nijehere.**
301. Ma jaaki pyii nule can ye pyenajaa ni wu ye tan ni fiige kadugo ma taha fiige na ja ti da gbeeri le she no **10% lemu po yalorcw nijehere na ge nahajanri wu koro na fiye je nana na yi ye ni kogo kabanyee nijehere n.**
302. Le na li she ma jo fiige ki wa yaa fanha le si ja kabyilene taa walasa ti taa ladawu gbile.lada baara ni naha- zhegbeeri naha bee we. fiige ki wa li naha sha ta na kabyilene naha ta weke wa saha ni nuho yilege fiye wolo ni ge. Le na ne pyenaa k iwa yaha toyo na : labo da wu ; wono zogolo lada mege na, wono vanri wu baari pye nejeere fungo ni (PPP) ; voronee vee lo dama ; sipyii no dama banki foh na nidama baari nuuyii yereje wu na ; kabyelere yaha toyo na yeke naha ja kan temono na ge; kapahasha wo baari nu yii kabyelere naha ja wu, kabyelene kontee numunu nije nafuu mege na; ma kadugo kabya ta shaya nu yebe manaha jo NBD (Nouvelle Banque de Développement), etc NYTB.
303. Muzhi lada foli ye saha bye PIB wa 80% ta, IDE pu wa pye yaa dugu ma she no miliyari laa 3000 CFA kabyaa na yee keele shuun fungo ni fiige kadugo shene wa shii shiishere kan sani ti tingi ba noCFA kabyaa miliyarila 900 de FCFAen 2063.
304. Wu ye fereee dawu kadugo na we son li na ma jo degi kabyaa naha la jo nagbashere na we. Mali wa key kabyaa kanjana she na wu yee kabyelene yo ni la pye mu ma wo ta mee be na wo ta (gagnant-gagnant).
305. Mali fiige wa kabyelere diile na leni nije nohodan yere yii ni fanye ta yalaye gbayaa: Pu wa tenjo wu pyi teli keni si nije nohodan yalorcw wolo wu ta, we foh naha ba baari pye nejeere le ni jo jana,dugo pari, fiige baari dugoyo pyevene, faanye yaala vee ni pu beeri ni

306. Ma kapyikele nihεεε lεgele manaha jo(i) we kabyaa paŋana ;(ii) wɔnɔ kabyaa da ba wu (CFA kabyaa) nahagbashεεε kolo ni fiye yeke na wu di ge, na jaagi pye shinzha ge ; (iii) CEDEAO wa kanma peke ta binεεε kabyaa yaala xo na ge ;(iv) kabyaa , wolo naha woloŋana late wa yaari tɔyɔ na we mu naha ba suli ni sanu, petɔrɔli,licɔmu,palatini YTB. Mali wu ni wu mahama fiye ya bεeri wa kabye fɔnɔ yaala ma tege nɔŋe nɔhɔdan yaloro na.

Sipyii nahashεεε nidugumɔ tεenne nitiile funɔɔ, ni li wa dεgi pye ge

307. Porozheε peke yaha tɔyɔ na fan ye shuun shɔhɔ fanha ki mu 2022 funɔɔni ge, na baari nεnεε sha ni (shine, Rusi...) baari nuyɔɔ gbɔyaa ni (kuran, gbayaa sipyiire ni lada baari nuyɔɔ **mεge na ; le wa ma ni sipye kanhama** xo ni, ni baari nuyɔɔ nivɔyɔɔ da wu ni nε tεnne sipyii kabyaa da wu naha nɔ.
308. Bεeri wo da wu nuyiire na ma ni kanhama ni bε baara cεreŋε, nahazhe baari pu na nεhegi wu yeε fεεε baari wu nε fanha da doro gɔvεreŋema woyo na.
309. Baari nuyε jaagi namani baari pyivεε da bara ni le nahaba ni sipyiire politiki naraŋa wu ni funɔɔni ge ke wa fiige ki nahazhe wu ge li wa yaa na sipyii nεhe wu nahasha tεεye ke sipyii wa faha ge. na politiki yaha tɔyɔ na hakili yaa sipyii pu nεhεwu na ge erezhɔn pu pe maxo nε sipyii na ge. Pe politiki wu wa sipyii nufani ma doro nizhaye na
310. **Kalaa gbaye tenli ke wa pye ge (lesEtatsGénérauxdel'Education) le wa kalaa xo pye kolo da , ma fiige fundanŋa shiin yaala,pu wa pu ye cε gbɔmɔ sipya tenli ni** , pu naha sipyii sεε sεε woo kalaa fiigi kaa wa bεle pe ke mu ge, na ja na pu ye fεεε shεε, na sipyiire lada kolo bε pari ;le koo li wa na kabyaa ni kalaa yereŋε ko yuu (yereŋε, kalaa pyeŋaŋa cεεε,kalaa nigbɔyɔɔ pye wu,ni cεvεε bεeri nulεε) ma naha-ta le kalaa tapye bεeri ni.
311. Nidama politiki wa lo sicuumɔn koroni ge le wa mali wu fiigesheεn pye na lokɔtɔrɔ gbayii da wεpyilina pεrεdama na, ma gbayaa yerege nεheε ni wεrε tapye sanayaa ni nigbɔyɔ le wa bani banavεε lo jεwu fiigi kadugo na wε. le pyeŋana ma bana nahaxɔrɔ,fεεfεεε,nɔgɔbyiire ligana kalaa wu,li wa banagbɔye naha pari,ni nɔgɔbiire **ligonɔli**.
312. Ma sicuumɔn pεrεgi wu baari wu bεle wii Mali fiige wa wu yeε fεεεε fyεle lo sicuumɔn kabaŋana koŋɔ funɔɔ ni fiyi gbɔyɔ sipyii ma sicuumɔn pεrεgi pye buloro yereŋε. Pu wa ja li woo pu woyi tan na fiige kadugo kabyelere xo, ma kafεge bana ni koŋɔ bana ni, Pu wa wεrε nɔŋehere yaala na baari nuyε ye pya nahagba shere nahawoo, na fanha le yerele wo farafing wεrε ti ni

313. Tegboyo fanrihana she na li pyevee tegi li baari wu na (i) kugboɔ nahagbashere wozana li ; (ii) kugboɔ ki faefene li ; (iii) nafuu le wu seeni teye ni keni baari nyu sipyi ni fanha ni lada baari pu yii beeri ma she no dugo pari wo yi be na (iv)gbaya nidama politiki lo yi gejele naha ba ni tenne li tege wu dan kugbo yoo ni; sipyii pe ke wa ni kabyaa bo ni je we naha ja gbaye nizaayi da, na baari nyuɔ njeheye munu.
314. Mali wu funɔni loho kabyaa teleɛe wa ce, yii naha ja lo nayii naha woo gbeleri, walasa beɛ si ja zhe baari nuki wee, baari pyi beeri pu ye nule fiigi nahazhegbeeri ni.
315. Tiye tani korogbo wu ke wa yaa ge, naha ja kafele yi dezhiɛ ba wu yereɛ. Ma taha sipyii bimɛe nanamahama cohana, nipu politiki yaala nanana. Mahama keere naha woro ma tan na kori le funɔni ki shanzhosigene ma faha. Nahaxo ni farati kaa kono bana sigeki funɔni naha wu jaabye ta tenne li sipyii pu mu, li wa pye lada wu kele kafeleyeɛ pari koro mashe no faa ni loho golo, ni yatooɔo mara wu na ge we beeri wu wa saha mahama naha tegen muzhia naha tegen muzhi : (i) tenne sipyii nule wu; (ii) loho mara wu naha sha;(iii) dige bankii pu numunu ;(iv) Faa nahashara baari wu ;(v) Tiiye ni yatooɔo sicuumon da wu (vi) na faa teeye ni tiiye gbooɔo teeye yii wu keere ni shaa.
316. Feɛfeɛɛ da wu na yiri semele funkaa le wu fanha ni, na feɛfeɛɛ porozhe gboo pu yaha tooɔona, le naha ja noɔo ceɛɛɛ tenle ni, sipyii sipu yeɛ cohana no,na pu yeɛ nule gbeleri daa teeye yi na.
317. **Teene sipyii wa pu yeɛ yaala ni teɛɛe shɛɛn funɔɔo ni ye ke wa fanri ni wono tolo nige pu wa na ye nidama sariya,** ceɛ ni leveɛ nahazheɛe, tenne sipyii we ke wa teɛe sige ni nige yaloo dawu na ge . **we tenne sipyii na pɛɛgi pye fanha ki ni fiige kadugo koɔon funɔo goveɛnase pyeɛana na..** Ceɛ ni leveɛ degi wu na pu nule pari pyeɛana ki ni kabyaa zha wu ni.
318. Nango ceɛ na ceheɛe baari wu pu yeɛ mege kaa, pika, ni tenne keere kapha zhe wu ye ke beeri wanaha je naha zhe koro ni ge. Were baari wu na pu beeri nule ni pu heɛe da ni, pu nahaja faa tapyii ye ni focho ta baari mege na.
319. **Wu ye degi funɔɔo na daa wu kaalege feni,** ni me woyii yaalaɛana nizana male yi ye ni, yii beeri wu je nigii.

- 320. Lada wu nahazhe wu ni tennē sipyii nii muṅu wu ɲe bani ni yii nahaje ni majo kaalege ye kaa ba we. Wu da li ɲa were fiige kadugo na ṅuruni nama puka.
- 321. Mali shēen be ke wa tatengen wa be fiige ki kdugo na ge na ken kan pu ye mu walasa puja degi nule ma saha ni fiige nahagbashere ni. Ma saha ni pu tigereme ni pu wa ja nō degi fee na, pu wa ma yeere kan fanhan jaṅa tenṅee shen pu ma ye ke leni fiigi yaala kere kee ni ge. Pu wa fanha da na pu ye nule fiigi fanha ki ɲerijana li ni.
- 322. Pe pu wa Mali shēen fiige ki kadugo ge pu wa na pu wo ceme kaan we kalaa gba gboyoo (université nationale) shēen pu mu, pu wo ceme da wu koro ni
- 323. Lada fanha si bele le naha la woo lenee ṅaṅuu pye wu ni. Tēge ke keni baari ɲuyii ɲehēge lenee pu keṅe ma le. Pu keṅe ma woo we kuunō lo wu ni (sime, dōrogi) cee pu ṅaṅi we (pu vono wu). Keṅe xōroṅuṅo vaha wu nama ni wu yeē feeere ti ni kulo ki ni kugboho ki ni.
- 324. Tenṅen sipyii leṅana karijana na Le tēenṅe kere ni na da kulufee nulene li na ma lo jo bine wu na, pu yeē shōho ten wu na kere yaha pu ye kana pu ye gbomō funṅo ni, na yogo xhu pu ye shōho ni.
- 325. **Yere nidayaa bile see ni le naha ja spyii leni pu yeni ma she nō tennē li sipyii beeri nule, dawu, ni ɲuṅo tēhele nigiiin na.**

2.2. Pyegana keetegee

- 326. Pyegana keete ɲe kalaa tooṅo yeke na ṅani ge na yi dana tida yii ṅoroṅi zhe naha na.

Fubenre pyegana li- We funṅo wa pen

Le pyegana wa serenge niṅe xhōnla wu na. Wu nahafunga ɲe, Mali fiige wo kapyegee ki beeri kadugo, wu wa jaabi seese wooyo ta we : fiige shazhosigene li wa cere, teye-teye kashi, mafanvee ni jadisi wo tuun beeri vigiri wu.

Le kadugo, politiki ɲaṅibaa goriyaha wu, fanhanuṅovee yirigi wu ni benbaara tēenne sipyiire ti shōho ni, le wa fyen yaari fanhabaaripuyi ɲeri wu na, ma ta naṅmahara ni fiimarana saanabaara wa mara funbenre xho yuu. Le be kadugo, Mali wo AES xo wa koriyaha ɲo jomō, cerege kariṅeege wa cere, ni keye yatara yemu nafan wa ta we, le wa pa ni Mali yaha wu ni AES gereṅe na wu ni.

Mara wu pyegana li

327. Fiige fanha shuun shoho fanhale yee 2021 funjo ni wa shanzhokeree ki dugu.
328. Shanzhokerege wa cere ma to tun tun kashige na fiige mara wu ni.Hali ma ta fanhavee baara wu kashikon pu keree pye. wu na .
329. Fanhavee na pu maxo le sariya pu torogana sanmana we.Wu wa maxo le dooni Shanzhogene ni kiri bani pu maxo cere ladahagbashere ni sipyii ti ni..
330. Fiige shiin na be nigin we le nama sipyii be baara t ni na guru na mara pyegana be fi.Sariya nivomozhe wa niye ga nakari wa tiin.
331. Ga sipyii jofaa wa nii kakoono ni ma ta fanha wa wu maxo le we kakoono nahakori ni.
332. Nakala pu wa keree yaa jo ma saha ni guverenema.Pa pu yaa co . Le na pee nakala pu nuno yiri le ni .Baarajo wemu wa pye Kiri na ge jago wu di ja sipyii maxo yaa u na pye sipyii nidamo we.Kiri wo nahagbashere nabye sababu nahakapye yige ma na jo cyberkapepyeni nafuu piin.
333. Ma naha le yegeye zhe wu ni,fanhavere na ja hakili yaa fiigefyee degi na we. Wu funjo **wa** ni kapazhe baarajo ni na lada shanzhokerege .Pu na nahagbaashere mugu we sipyii ja lada,lee na pu wa tiin yaraba .
334. Fanha jaga pyegana wa yere tangoni.Fanhavere na ja jomee lee koro na ladaa korofeni na keree nahashari.Teenne shiin pu na ja lada nahashonri ,ma to kadugo lada wu na.
335. Niye keree nahawooli sanma . sariya seme lee pyegana niye keree wooli fanha wa cere.Baarajo wa zhe tun beeri niye keree wool.Nofongo ni sebaara fanha nunofee pu mu le wa taferelekashi ki na ,nakiri be teje.Teye kashi wa byi teri ni yereye baari watii pye..
336. Baaripyenene na jaga we ,pa da teye siunmo na,ni baaripyevere ni sipyii lada koro ni kalege.,Afiriki,tiinne tege hakili wa politiki nafuu shaa wu na.We keree ge can nonjo fala li xhuu,kabyaa katii.Mali maxo saha no fiige katii na we keni wu keree ta wuyefere
337. Demokarati pyegana na ma fanha le wu ni na gbomo tari sipyii tege sariyaa.Ma na jo sariyaa.. Weke fanha gemu wa tele nohodaan saryaa na saha ni sariyasanama pyewu ge.Teenne sipyii na yu ga pu wa pye fanhahagcovere nijeme we.Politiki to pa da pu fanha cere na le tapu jaga feni ni pere vaanri. keni pu ja maravere funkali ta.

Lada wu

338. Fanha kudoon wu nahagbaashere yegeye vaanri na ma ni lada dugu mooni Lada dugu gboon na daanna weLada dugu kaniyena guru na nahakoonri ,politiki ni shanzhokerege . viguni..Fa teye ni nohodaan nafuuyara,pee pye baarajo nigboyo,ga pere jagaaba na ma ni lada kefonjo .We pyegana na ma ni tege lada jagaa wu ni:
- ◆ Zhon kanhabaKura koro gemu na ma kakara nige.Maxo jo nijeye jagaa wu Kuran wa jo ga wu wa viguri pyi ni wu koon ni wu logana feni ma li sabu pyi yereye da wu kelee ni zhaadabara fiige kadugo ,yee beeri na ma ni kura kayaana ni. ;
  - ◆ Dugu pari yereye kulunjo na gaagi ni cere na se.Porozhe gbo kabyilere da wu.Too keregezhe wa niye ma li kanojo pye too koro yaa baara ti,nibaarapyi yanmoyii da baara ti be(locomotivi niwagoon)lcho koro na gaagi na se na sabu byi baarayereye da baaara ti niyekoro be na shaa ma li kanojo byi baaara sariyaa peregi baara ti .Fuganara-baarajo ma fanhale pu baara na,ga baaranmoyii na bohomu.
  - ◆ Fa wu teje fa jasha-yadige na ni fa xoo.Fa gbo na ta nunmoko da wu na noho fapyi -teye belewu le na ma dawu niheme ni. Le pyegana ni fa yatii pere yere kaanja teye funjo ni. yatoyoo pori ne fanhani tege gbo ni ,ni tege biire ni ,ma dugu na nuru na ma

ni fapyii ni yatōoyo-pōrivēē kashi ni.

- ◆ Niñe nōhōdaan yara tēge wa mara maxo yaa wu na saha ni niñe nōhōdaan naffuuwologo ni ma na jo sanni li ta niñe nafuu ti bē. Sanni yahañaatama na mari 60 toni tan, saha tugo she kadugo ni fiinnii ba le na kesaanñaa ma digi.. Niñe nōhōdaan nafuu yatii fyēēle ba we litium wu saha jo colice ga lithium taforoyo nigbōō na shizhan niñe nafuu sēmē saha fiige lada dugu ni ;
- ◆ Iziini tēgen ka kori shan yahañaatama ni ma fa yahañaatama ñaripyē wu. Sanni xōōō niyatōoyo pōri wu ni fa ñañmōyii ñaripyē fiige kadugo na pee ñaripyē pa cēē na guru na yee yaa le nōhō ni.
- ◆ Mali je wu koñō funñōni ma kori serēñe tēyēē na Kalaa kacēē ni yahalaa na pye niñe kalaagbaha nifugaakalaatapyēge ki ma li kañuñō pye kalaayēyēyēē nikalaato ta baara ti Kalaa kacēē ñagbaashēēē ti wa cēē le kereyii wa tōoyo le ni yahalaa keke tēyēē ni(siciunmō ni shanzhoshigēē.

- ◆ Kafegge jari ni mahama kakara na ma ni kanhama gbon ni tobinje be na ma ni waha gbon ni zanha kakara. Wu be na se lada faa –fya-yatooyo naha shoonri nifiine ni na ma ni kakara. Niye nohodaan yereye, politiki ni naha shoonri baara na ma ni baarijo peregi baara tini we. Lee tee li na we fanha nihe na ma ni kakara ni lada wu na. we kakara kono na ma ni lchokakara ni yara jaaga wu be ni .
  - ◆ We mahana nabun niye na sipyilegge kalaa ka yuu na da fiige kadugo na.
  - ◆ zhe niye nabun sipyilegge kalaa tapyege ni na gori yaa fiige kadugo.;
  - ◆ Kacenebaaripejo na wu maxo le tennene sipyii kerege ni, na kerege pye yahala woogi ni gbuun wooli.
  - ◆ Jogali tegge je gori jagi koro na Wu ju le na ma ni tegge samana na, ma na jo niye nohodaan nafuuyara. Fa yahaanidaga jaripeyegana ni tugo Fiiyeni erezhon can nahagbaashere tovuyona. Baaribiire wa heje ge tegge jaripeyina. Yahaanidaga ni baarijo gemu na fiige kadugo moyo ta mu ,le na ja bine ni pu we.
  - ◆ Tennene fanhale ni baaragale wu na ma ni labaara ti, daannabaarati fanhabaariti wu funjo ni. Kerege nivomo lo ma saha nidaga cere wu ni le na ma ni kapyii ge ni jeni yahaa ni baarijo koro feni.
342. **Kabaja ya na, keree jeri wa pye sababu fuiige kadugo jogani kabyileere ni fiige ni wa pye we**, li mege na (i) kabyileere politiki saana baara (ii) lada wu politiki nidaya jeri wu ; (iii) fiige yahara jere wu, ni (iv) kabyileere ti nahatii wu yashaara kabazhege ki na, foobro keree tanbaa wu PME ni PMI kabazheye yi mu, ni nikaacebaa baari wu, vorogbeevae kabyaa ki nahatii sipyii degi na , na yatara kabazhege ki yaha..

Sipyii-jo-ceme ni sipyiiire ti

343. Kabaga tube na shiin niheme na dugu ni pu kerege ni fuga ni we joganibaarapyii, nabun fiige ma na jo politiki ni kabyileere zhevae we niye ; nidaya cere wu serenje lada wu nivomo na ni fiige nimara cere wu ni li fo nahatiime wu jagi koro feni fopyegana na teyee yahaana PME ni PMI ni jagi nu wu ni nahatiime mali shiin kerege tennene li na se tegge yahaana yere.
344. Fiige fanha cere politiki ni nahashere na jeni tennene funjo ni na nahashere li le kalaa ni sicuunmo keree, la le sipyii nahashere ti ni. pere nizhaki na byi shohoni kulogbo kulonibiire ni.
345. Sipyii lada wu dugu ni nahatiime le na figi namari 3% tan na se sipyii jetege baara ti ni, le wa byi ta li wologona ,na guru kesanja be le taforogo ni Teyee sipyii niheme na ma ni geme wuni faefeme be ni (ma na jo bamaxo)

346. Kalaa pyegana tama gan na be mu. Kalaa pyegana wa teje keree ge na ki na byi sipyii funja we .Le na tee funjoni(sipyii,kabiyavεε,yεreyεε,kalaa-yεreyεε ni kalaa pyegana li) ,were yaha toyona na ja tee lada maxo yaa mu.Kapazhe ye yi mu je ni fanha ni ge teye ya ni.
347. Le teli na sicuumo ni sipyii yadige fanha da cere kulo gbɔɔ li nahasshe ni fanhale sipyiilege kalaa ni tubabulo kalaa ni keni sipiire kibariya da sicuumo ni sipyii baligana le na ni sipyii pyegana jeri(na banaya nikono nakoonri ni pyegana ni jaco ti ni le na la le sipyii sicuumo ni pu yadiire ni.Le na fanhabaara na ma ni sipyii zho wu cere ni fiige ye pari kabyijunjo teje tege voro na ni banaya kono jaha pari sipyii labaara na we.Sipyii pu na fe were farafing were ni tubabu were ma le ni yi ye ni .Le be nawu saha na se were wate feni were na beregi pye jahacveε pu we. Labaara ti wa sereje na nu ku foro co watini.
348. Fiige na ja daannabara li kaja le na jogani keree na fanha ta foroba keree na jogani baarajo keni pu ja jahata ge labaara keree pa jo na karitii yaa na daannabaara nivomo ja kina ni koro nkege ki ni korɔ be zhishan.Mali shiin nibiire na gele ni me be fiige kadugo shiin feni pu keree pyegana ma na jo (dorogi,jaa xhorɔ sipyii ;dɔdɔshɔ,jomεedigi jomɔ)Wu toyɔ na weri mu baara we, ni xhorɔ yeba mu. Le pyegana cere na la pyi sipyii degi na we.Sipyii labaara degi korona ni kulo gbɔɔli ni,wu wa fanhale baaripyε baarajo ni Yere pyegana ni ma be,na guru na jahgbaashεεε kan yi mu.
349. Teeenεε sipyii faanrigana wa jo.Politikibaara to nijeheme jo mugu tεyεε jeheme ,na keree yaa,na shanzhosigenε ta wu na kuduun jahagbaashεεε shan pusipyii mu.Wu wa baaripyenii ta seeni :fanha,degivεε,tεenεε)Wu wa teeenεε seeri ti she,na baara gan,na jahashεε gan sheme pu mu.Were na gi na ma na jo fahabaara le.
350. Teeenεε ja ni kuluyɔɔ jaaga wu. Fiige fanha kalaa tapyegeni kadugo kalaa tayerege pere na kibariya pemu jaaga, were fanha da cere ni kapazheyi, **siipyii na kibariyaa** famubaara fanha cerege, **ma li kajujo pye**.
351. **Cεε je pu ye fεεε halibu da furankε le kalaa wu ni, cεε pu kalaa wa shan nohɔdaan de lada bara ti (jije).Sariya teje n° 20156052/ ma saha desanburu yeεε 2015 na ja fanhale cεε pu lozhe jaha na na nuru funkε gbɔ le cεε ni nama ntana wote koro feni ni .Cεε baari pyii tun puga kulo gbɔɔ li le na pu kefonjɔofanha cerege baara na nuru wu ye lo porɔjo ladawu be na teeenεε funjo ni.**

352. Cɛɛ pu baari tuun kugboɔ li waa yatara nijɛhɛmɛ kan wu ma wɛ, wemu waha ja lada wuyɛfɛɛɛ kan wu mu tɛnn& li wɛ;
353. Najɔhɔ cɛɛ pu wo nɔgɔbii ze wu wa pu waha waati ta tɛnnɛ li baari na wɛ, ni kalaa wu ;
354. Nafunɔ cɛɛ baara tun ni ladawu ni pu ni nahalada ma yere pyi je wu kugbo garaɲa funɔ ni ,ni kalaa wu. Vorogbee wu wa baba . Tɛnnɛ lada wu nahagbaaszɛɛɛ na ja ladabaara fi mu ,ma fanhale vorogbee sipyii pu mu. We sariyaa lo kaa tubabu ni afiriki somo kulo kye , ma kapazɛ yi she fiige katii yeekɛ wa baarapyi saha.
355. Tɛnnɛ lada wu mahama wa la pyi sipyi pu na ,na nuru pu woolo foro. kalɛge pu ni.zɛ. Sipyii kalɛge ni funberɛ gaagi wu.Tɛnnɛ funha jɛ pa pɛrɛ sha kadugo keree bɛɛri na,le na (le wa pyi nizhiiye kaɲunɔ somokye na) Le pyegana li na pee tɛnnɛ sha ,na pu ye kile tɛnnɛ sipyio sanmana ma jɛri tiin na pu jɛri pu ye.Pu keree zɛgana jɛ fiige na lada wu.Fanha jaga ma fanhale tɛnnɛ sipyii ni. Na zɛ nizhiiye sipyii pyegana li na.
356. Fanha pyegana sanma ni pu garaɲana na sɛɛtanga le ni tɛnnɛ pu mu Kabaga tiibɛna tɛnnɛ jomo zanma kilɛ koro na, ni binɛ pye wu jɛ pu cɛni.Le tɛli ni sariyaa lomɔ pu ye pu ye kilɛ koro na pu pye keree yaa tɔyɔna le na ma ni tɔyɔ wɛɛɛ wu ni yɛgɛye nigboɔyɔna keree na tɛnnɛ sipyi bɛ kayu.Li ma ta politikkelee kalɛge li na jarijɛ spyire bɛmɛ ni kaɲa funɔ.
357. Tɛnnɛ malishii shɛgana .sipyi binɛ diin wu tɛnnɛ lada wu wa tɛjɛ fanrivɔnɔ li ni ,le bu jɛ gɛɛge na ge.

Zɛ wu pyegana li (we she)

Ge pyegana wa sereɲɛ fanhazhan ni tɔyɔ wɛge le fanha shuun shɔhɔ ni.Wu fungongo jomo ma lo nɔhɔdaan mara wu na fanhavɛ nigbuun shiin pu ni. Pu na fanha shaan sipyii pemu nasariyaa korɔnari mu ni foroba fanha ni karijɛnɛ Kabaga tiibɛ na karijɛge jɔmɛɛ (AES) saxeli fiige.Fanha jacobvɛbaara fiige funɔ ki gaagi sipyii wɛpya mu le na nizhiiye na fanha ta wufanhavɛ pu na fiige futɛge nihɛge co le na mali jɛ ma pye vorogbele.

We pyegana wa lozhe kadugo Wu ma jeri ni fiige soho ni piin. Politiki mara wu ni lada wu ni shanzhisigene le kapuho na ni farati ni fiige funho ki ni.

358. Fanha wa kerege zho zhan ma jo pu di ta wote ni .fanha wa keree ya mar pyegana feni ,le na wu na se dooni kadugo na .Kabaga tiibena saheli fiige bine to(AES) na gaagi ma li sababu fiige ta jupofee pu ma shanzhosigene ba nijoforgo na dugu.

Shanzhosigene li-Wuyefere ti- Fiige nigire ti

359. Pilan shanzhosigene fanha shuun shoho keni pu ja fiige be co. shanzhosigene nizhile wa binete nigini,ni ta gaagi na se.Fanha ma pye ma jo baaraka wa cere dooni sipyii na kalaa jo mu,kashi yereye na jehē mu,pee ma ta ma ye pya keree feni ni joforgo. Kakarave pu mo kashi da wu le ma ni sipyii vorogbele wu fiige funho ni,ni ki kadugo le na sipyii firi FDS funho ni.

360. Kashpyive pa teye co ,ni suli degive fiige kadugo.We funbenri na ni fiige fojo kelee wu cere wu ni teye nigbani ..

361. Jaa xhoro sipyi li mi ta pu kerege nigbo yi na se pagbaana sipyii niheme koro feni, ni sipyi lege kalaabaara ti ni nogbiire baara pye baara, na pu pye zhan nizhiile kye ni..

362. Fanha na ja wu saki ta seni ,wu wa wajibi wu jahatele binejo,fanhazhon zhan..Ma saha jaa xhoro sipyii pu dugu ni, nisebaara ti ni :FDS le na fanha ma yere torogo kadugo fanha ma keni pu pa wu degi .

363. Le kozhee na fiige kodehene le she sipyi cokali, na guru cokali yotunyaaga lo(na ja kashi pye fiige funho ni) Dorogi cokali fiige kudoon ni koro kudoon bine je faha na fiige tiinganali gaagi.

364. Fiige ma pye bebaara ghuun ni solidashi kashi niheme ni jupō wahafove mahama ni kodehene ni.

365. Fiige funho ni pilan kahama lada na pee pye ya kabanuna na tiin kereege jahsha koli katiina Imu sariyaa.

366. Li ba da sariya to biine jo kaseri wa je tenneli fiige sipyii tee ceni, pee na yu biye « na Mali fanha macere tennne kashi ni » pere sipyi na guru na ma Malifiige funjo ni ma ta pu na fanha nomooli ta mu.
367. Fiige ju le wu ni shanzhosigene, fiige bimefanha Mali wuye fere ti ma she kadugobaarajoyi pu nuru pye yo. Tennne sipyii kalege wa piin di pu kesaanjaa be Kalaa ni kalege wa gaagi, nogobiire nifiyene na ya je we kalege ni we .Jaa horo sipyii wa tee ta tennne sipyii funhali ma naha ta ni kalege wa yere. kalaa koro na (kalaa, sipyiilege kalaa kalege) je nohodaan fo ma she li pye nahagbaashere ma cere.
368. We toyo werenge na ja sipyii kono kerege fi tennne funjo mu kilē koro sipyii nahashere ni pemu je funhali watii ni, le na ma ni teyee ja ni cebori fanha da cere wu.

Mara wu pyegana li

369. Fiige wa fomō tuyo nihenge nahagara mara wu pyegana teyee ngboyo politiki niladawu,shanzhosigene fanha faha je fanhabaara bani wu na ja kahama ta ga sipyii kono na we Pu naha nohodaan sipyii ,politiki fanha nigbuun li.
370. Pa le pyegana kono yaa ni spyiire via wu ,fanhale tenneli na nuru jo fa ni setangani ,pompie ma nahle ge pyegani ma saha ni kerege yiri wu ni.
371. Pilan politiki koro na Baarajo nivomō ANR na se ma demokarati jari fi .We politiki gegena pu nihenge koro na ,pu na fe fanha feni ni be na gi na folo fanha . Kibariya jaaga. We pyegana sariyaa koro wa gaagi na fanhale teyee politiki nifiige ki baarajo fere ti na ,ma le sipyii ni kilē kro sipyii We tennne baarajo pyegana fanha jaga ma lo ma saha ni mara pyegana kono ni.
372. Le kadugo joforo ni nafuu maragoonō faha wu. Wu ma pye ma na jo kerege jaaga funbereba wuwe na gbuu pu na ja gbeele pu yeni ni jage kano kori la wu juro ni we wu wa sariya bee(fanha kiri fanha,politiki fanha, lada wu teye sariya nizhiye)Pu ma fara pii kudoon feni .We teeli joforojo ni maragoonō na ja byi nakala.
373. Kiiri sipyii wa da kiri koon pu na,ga baarayereyee ni pu sipuii nje fanha ni mu. Kiri je ni feefeme mu.Kiri koon natun gbōō xo ma li kapuro pye ladabaarati sipyii sanmaa. Kirivonvee je pu ye lo l na maxo cere sariyaa pu.
374. vee na pu kerege lo seeni we le na pu kerege na be mu .Le na karijenge le wu fanha ni sipyii teli we wa gaagi. Faha yereyee je sipyii lada wu sipyii yereye ni pu sariya seme ma sereje pu maxo ya wu na.
375. Fiige shoho keree kabana na seme baara je fanha ni mu kashi susuleee na pu pye ma jo mu fanha na pen nifiige nimu politiki koro nijene nata mu Fiige wa ya wu mu kadugo sipyii pu sakina.
376. Mali na lata koro kerege lo ni we .Ma lo tubabu jine nohodaan tayeregebho ni kabyileere le na nigi fiige BRICS.Mali nahashere yafiin sha koro na keni jabye ta wuye fere ti.
377. We fyee lo na kerege degi, funbere je sipyii niheme funhali nisariya semecorobaara ti. fyee lo na kerege degi, gaagi sipyii fanha cerege ni la da wu be. fyee lo na kerege degi, Wu wa ONG, ni jogali kye ni.
378. We fanha jaaga pyegana wa piin. We jeri wu fiige funjo ni kerege garanja ni kefonjo ni ta foroba ni tennne li yere narofa mu fanha lada wu na diri fiige kadugo degi wa yere Tennne sipyii na ja pu turo na we.A sipyii pu pye ye.
379. La da wu teye wa sho fanha.Wu fanhale wa pele ,le na kiri sipyii na ja pu semele yaa mu kashi le tennne sipyii ma kolo sipyii na da fanha seme be na we,ni kiri satiya seme.

Lada wu nahasheme pu

380. Nafuu pilan koro na fanha na ja nida -teye nohodaan nafuu garanana li na we ni kpuun li We buyo nahashere ti PIB. ne yaali nuno ni ANR ni wu na ma ni lada baara we.
381. Lada wu nahashere dirigi ne faha ma ta jaaga baaaratina tayeregbayo baara nani garanana pye kono. Le na lada wu fanha na cere na se, ma to mara fanha cerege li na politiki, Mali CFA shegana li wele We kabyaa wa sereye kono sheme she wu na ni tama ta wu.
382. Kabyaa politiki koro ni, Mali taha CFA wari shegana li noho ni. Were wari wa sereye warinabuun na, a pere ta wu keree nahawoo.
383. Fiige koroyereye jokani ni forobaro. Halibuda we sariya na se, shanzhossigena fanha cere ma li pye nigbono she wu ni, ni sariya lo ma she kiri maham wu ma ni lada ma saha ni fiigefunjo ni, ni kono be na fanhale kafage pari wu na:
- (i) Jogali teye conri. jogali teye pyegana nahashere ne bine mu. Jogali teye kerege karamogo ki ne kaana we. Fanha na foroba kudoon ta .Lada wu jogali ni kono fanha wa cere.
  - (ii) Nikaceba nahashere teye. Ladabaara dugu na ni kerege nigbo le wu ni jaagi yere wu ni teeli ni.
  - (iii) Yajevae kabyaabaara ti Ma fanha le barapyegana ni mahama wu ni nafuu ni kafage peri.
  - (iv) . Kabyaa duguba banki funjo ni nafuu fyee jaagaa wu. We kabyileere wa yiri
  - (v) Mara korona(sipya nigin /sipyii shuun shoho) Kapyevae wa nahale lada na ja kabyileere niheme ta.
  - (vi) Fanhaba fo fiige fanha ba ne kabyileere karijene pu mu ma ta sariya seme Bereton Woods le na patiime nahakoon pu porogamu na na funsha be punje wu na. Fanha wa so pu kerege bee na Web folo na ja fanha nahashere li fi mu ma taganafuu fanhacere wu nani spyiibe ni;
- (Fiige kadugo sipyii pu d1gi wu digi. fiige kadugo ni kono ni na ma ni vorogele wu ni. Fiige kadugo nafuu wa lozhe gbuun kerege na).

384. Mali je wu kacene je nivoyɔ ni da yere teye ya ni. Kalaa kacene fanha wa cere niye kala tapyegeni, ni fuga be ni ma ta kalaa yereyebaara ti na .Kacene nahashe fanha wa cere .We keree shuun na kacene yere ni.(sicuumɔ ni shanzhosigene).
385. Fiige jani konɔ wa peɛ. Mali shiin lada wa cere na yere ni kugboonli funɔ ye ,yongɔ nivineɛ pu samana na kibariya jaaga na gaagi na jeri dooni.
386. Niye nohodaan nafuu nahashoonribaaga niye nohodaan nafuu garaɗa na ja fa- fya - koono -yatoyɔ ,ni saheli wu ni. Fanha na ja kerege yafiin be yere korona we. Garaɗa nahatenye nifarati kerege na fanha ta mu.
387. Garaɗa niye nafuu pyebaara tovuvuyɔ na saheli waha , xuugo ninmahama gaagi wu ni. Kafegɛ jari na sipyii naari .kafegɛ jari na ma ni ɔ fanhacerege ni zanha lo ni yatoyɔ bori fanha da cere.
388. Halibuda taforoyo fa- fyakoolo nigboon, Mali fa nabye yadige wo na, ni xore wo na. dugu na ta zanha niheme tegbooyɔ na kenii la da poronɔ na..
389. Politiki fanha cerege ni lo co wu fa Yaatarale funɔ ni nama ni xuugo ni.
390. Le fa pyegana na tele yaari teye maham .Xoro ma saha zanha ndabaara ti na na teyelege ta bemu Yatoyɔ pori nizanma tebiire ni tegboli ni nakashi jo le faabye ceni zanha dabaara na digi cere na se.
391. Politiki kuran fanha cere, yaatarale ni lora na ja maxo yaa yadige kerege Kuranbaara wa si Kuran yeeebaara tele faha kapye pe na, baarɔ wu nigbuun..
392. Mali iziini teye wu fanha je pu lashali ni. Wu fyeele yaatarale (xoro, sanni, yatoyɔ) pere jari wa cere tenoni le na ni tabaara tabaara ti ni..
393. Niye nohodaan nafuu na ja ye to mu .Sanni yaa nadiri ma li kapunɔ pyeteye fanha xho. niye nohodaan nafuuyara na dugu fiige ladawu je teye baaratapyege ni

Sipyii-ɲɔ-cɛmɛ ni sipyiire ti

394. Le teli ni jaagi kerege ka gaagi lada baara Lada baara sipyii pu na ɲihenɪ ☹scuumo kalaa,pyge, ,fɛfɛmɛTɛnnɛ spyii ,ni ladabaara tateye pa ta.
395. Sipyii pu mu se fanha wa cɛrɛ ma li kaɲɲɔ pye koɲɔ kerege ɲɔ baara teli na sipyii tɔɔmɔ tirige.
396. Kalaa na sipyii pemu wa xhɔ kalaa ge na baaara wɛ le bɛ na kerege gemu na ɲahgbaashɛrɛ shɛ ge (spyiire kabiyaa..) le na ja nafuu maxo yaa mu.
397. Le pye sababu na sipyii sicuumɔ pu cɛrɛge ni kerege bɛ na je sicuumɔ ɲahashɛrɛ ni ge ke bɛ fanhawa cɛrɛ.
398. Fiige kalɛge wa piin ma tɔladabaarana ni kalaa baarana .Kalɛge gaagi, na ma ,le di pa ni bɛbaara nispyii cɛni.Tɛnnɛ wa gaagi na ni bɛmɛ baara ti nɔgɔbiiremaragoonɔ gbɔmɔ tahabaara leveɛ puna.
399. Sipyii pu na pu ye dɛgi ni kerege gemu ni ge ye fanha wa cɛrɛ Jogani kerege wa ta foroba kerege.
400. Politiki sipyii ma ta, na figi fanhavɛɛ cɛni.Tɛnnɛ sipyii pa pu ye ta politiki kerege fɛni kɛnipu da kudɔɔn ta Kapye fanhabaara wa zhan pilan shuunmɔ na.
401. Kibariyaa yaɲmoyi ni lɔvɛɛ wa ɲɛɛ fiige fanha ki ni koɲɔ fanha mu. Hali pu wa kibariyaa mu gan ge fiige kapazhɛye mu.Le tɛli fanhavɛɛ fanha di cɛrɛ.
402. Cɛɛ pu ye iɔ anha da cɛrɛLada wu kerege na ma kadugo yereSariya N°2015-052/ma iɔ 18 desanburu 2015 le na nama ni cɛɛ binɛ shɛ kere zhan kapanunona.
403. Fanha koro lɛge wa gaagi. Fanhavɛɛ kalɛgeɛ wa ɲɛri politiki shiin sakini ma jo tɛnnɛ sipyii.Fanhavɛɛ pu gana kabiyaa kan pu mu le di pa tɛnnɛ gaagi wu ni.
404. Vorogbeele ma fanha ta matɔ shanzhosigenɛ ti na.Fanhavɛɛ jate na nɔ nafuu sha kerege ki na,ki sanna na daanri.Baarapyebaara,ladabaara,lemu nanɔgɔbiire kori voro.
405. Yee 2063 Mali tɛnnɛ sipyii saha piin .ladabaara jaaga ni baaraɲɔ serɛɲɛ (kalaa sicuumɔ shanzhosigenɛ) w yi fanha wa cɛrɛ .gbɔmɔ tagabaara kalɛge na .le koro li na la du ni jogani kerege ni ;
406. Fanhvɛɛ fanha cɛrɛ shanzhosigenɛti na ma ɲahsi fiige yi dɛgivɛɛ pemu yiri kadugo yere na. Gi na bu saha fiige ta wu ni.
407. Mali wa keree funɲɔ ni, yemu wa tan fiige shɛɛn kuluyo shi ma wɛ.

2.3 Fungogo ki ni ɲɛri wu kafila

2.3.1. Fungogo ki

408. ɲatiime wa tenɛ we pyegana nivoge na « Mali nivogo »Wu na tayirigi ta tayeregbɔho ɲahshaara ti naMali fiige yaa fiige sipyii ɲɔbinɛli.Kibariyaa ke mu ta ɲɔbinɛli ni na ge:
- ɲatiime tɛli keɛ shishɛrɛ yeeli funɲɔ ni lɛgeɛ kayu ni Mali nigbɔ wo pye bani nɔgɔbiire temu na nɔ 2063 na se bamu.
  - Xhuu ta shuun tarki ni pe nihɛmɛ wa jɛ Ma lɔ tɛli na se katii ma kerege shuun ɲɛ ya tɔyɔna pu ɲahatiime dɛ wu ɲahatiime lɔshɛ wu fanha poltiki niladawuupyevɛɛ ;
  - Sipyii pemu lɛ nɔyee 15 pere ɲɛ 47,2%(ni pemu ɲɛ 18 nɔhɔdaan were ɲɛ53,6%) pu nigbɔ ni Sipyii wa nɔ baara pye 49,9% sipyii pu ni . Kerege nihɛmɛ wa pye nɔgɔbiire cɛɛ pu lɔzhɛ wu na;
  - Lada keyɛ yerɛye yi wa niɲɛhɛye wa, yemu nafan wa peɛ ;

- Nafuu kanhama da wu le na fiige wa kerege ni kahama ya.
  - Hakili nizanga le wu AES funɗo na ni nibaɗa pama nafuu pahashɛɛɛ le tɛli ni.
409. Mali na ja ye pahatiime ya tɔɗɔna sipyii tɔromɔ fanhale ni ta fanhavɛɛ pu tayeregboyo na maravɛɛ pu: Nafuu kanhama

Mal fiigei je wuyɛɛɛɛ t ni kalɛge nijɛɛɛɛ tɛɛɛɛ degi fiige mara nizanma ni dogi wu nishanzhisigene n ma ta na se pahana di mahama gbeeɛ mara.

410. Ge fungongo ki tuuyo yi je :

Wuyɛɛɛɛ fiige, ni nigire fiige, ni kalɛgeɛ shi jɛɛɛɛ

- jine yogo jo yi ya pye fanhale mu shanzhisigene le na pye Mali na jate ni baara pyevɛɛ nijɛɛɛ kono na ma to wu baarapoyevɛɛ nijɛɛɛɛ ni nijɛɛɛ nani yarɗmoyi ni nivɔyo ni sese fanha ma li jahasige na fyɛɛɛ kerege shɛgana.
- Jine yog joyi wa teje tɛɛɛɛ politiki korona fanha bimɛ. Ma bɛɛɛ le tɛɛɛɛ li ni Myogo paha sha ni bine jo ni pahashɛɛɛ « tɛye kidɛɛɛɛ ». Shanzhosigene wa taAES ma ,were wa shanzhosigene ya tɔɗɔna tɛɛɛɛ funɗo ni.
- Mali je wuyɛ fɛɛɛɛ ni je ni kalɛge jɛɛɛɛ kile koro nishɛɛɛ ni.
- Sipyiiigoono ni Jaa xhɔɔsipyii pere wa tun ma nigboɔ pye ma fiige le javawu ni Hakili nizanma da wu na ma tɛɛɛɛ taan wu ni binɛɛɛ ;
- kile lozhɛɛ paha le na ma ni kesangana ;

- Shazhosigene wa pele na n » teye beeri ni. Kakara gboco « aha wa kon kugboyo yi ni kuloo ki bee ni;
- fiige kalaa porogaramu 2024 tenne nivefanri sipyii marajo ni sariya,gbomo ni kalage Shanzhosigee wa fanha ta kulogbooli ni ,nijafngo niPu wa aha ta sipyiiigoono pu na Ma saha mara nisanma na.
- Fiige fanha ma pye fyeele nahashere li bu ta sariyaa baara ma se le yegeye We

Fiige marajomo.

- baaralada na ja shahzhosigene .Wu lada kerege na ja sipyii shanzhosigene fi mu.
- Wu wa fiige mara ni jeni, ni teye nigbooni nisipyii niheme ni fundara forobabaarajo na. Ni 90% ni.
- Kiri fyeele kon wa ya.Tennee sipyii ma ja kerege nahapari keni wu lada jo nahshere ta(kapyege,wu joforojo nahakoro).Mali demokarati na famu sipyii mu we,lewa difanha jaagani,politiki fanha cere ni na sipyii gagani,na tenne sipyii be legele fiige kerege nahshenri ni ;
- Mali demokarasi wu wa pye beeri wo, ga fanhaya wa lala yiye na, politiki partii pu wa nehe, nujofa fali wa waha we ; tenne sipyii beeri wa tayerege luun na be fiige kaa gboyo yi na ;
- Tenne sipyii nahashere pyegana ne wege tenne ladawu nahashere ti ni.
- Kerege nafuu garaja wa jo kiri sariya lo gori narinje ni beme feni. Mali wa karinje nehememe jaaga teye ma to wuye fere ti na. Mali ne afiriki nujove pu nahaco;
- Mali wa wu karinje nehe, wuyefee ti funjo ni, kabazheye yi beeri ni ;
- Mali wa ni nujofere tege afitiki ni ;
- Mali nujofere koro fo lo, keni si ja bineme yaha toyo na wuyefee ti, fiiye yi nafan kaa na, ;
- Mali wa nujofere tayerege lo Afiriki ni, kenisi ja (i) fiiye shoho fanhabaarinuyo jeri, kelee ma nivomo yala konjo njeri ki ni (ii) ma kanhapara fali keree ya nujjo ni, ma naha jo, jakoro tio, (iii) ma tegesariyaa, sipyi kuluyubiire shazhosigene li,

UNE ECONOMIE FORTE ET AVANCEE

- Fiige fyelē fō na lada ni pēregi nii shan sē ni ;
- Dugo jari yerēye tēye le yi yenī fiige fungōni ni sijama jagbashere dugō jari wu sia bēeri mu (korogo, tonrō koro, lōhō jūnjō tafere, funja tafere) gudōron korogii ni 64 % nōhōdan, ma she nō 3000 km tōrō koro yaala, ni 2334 km ge kē naha ja vē lōhō jūnjō ni ge;
- Sipyii wa pu ye fēere taa lige kaana ma taha fiige wa faa pyerjana nivōnō lo jaha shanrila ni gbōmō funjō ni, na faapyii pu kenyerē da wu pelerē, na Mali wu pye te gbōhō faa koroni;
- Kuran wozanna, wocere peredama wu jeda fiige tēye bēeri ni. Kuran jehēyii wa da na mē yi cēri wa jeri pye wu woyō pēre dama na ; ma nahajo nukileyeri 70 % wu ye na;
- Izinii jē lada wu jūnjōni : cereyee yekē wa ni judanja ni ge yere wa la pye, jihen nōhōdan yara izini nigiiin wu wa. Izinii jehē wu na ba ni fanha ni kacēgeen korona. Mazhi cerege shun wogo ki wa 40% lo PIB wu ni, jihen nōhōdan yara wolo jē li sulu, ni ma fanha le fanye yaala izinii pu ni maha jo PIB wu 26 % na;
- Mali wu ye zhe kōnjō kaphacee fiye yii shōhō ni, na kapha shaara baari jumugu yii kapha-shaara jehere bēeri na: TIC, sicuumōn kapha-shara, robotik, yayala quantique, NWS ;
- jihenōhōdan yalōrō woli jē lada we kē wa fiige jahagbashere suli ni wu nule fiige lada gbō ni tenjere woo wu ni;
- kenjē baari pye jē tenjē sipyii jūnjō fē pu na sē baari juyō yaari tōyō na pu wo yayala yaa na lu nase izinii ma.

Sipyē jehere wu jujire kaa

- Jijē yalōrō jē yaraye bō jahazhanri can gbōhō ki ni erezhōn wo yii na; yi jē jahashanrala cerege funjōni na jehē can yi shiu bēeri na;
- Sipyii dana ba wu ni kanhama wa cērege ma nō10 %;
- Erezhōn pu kē wa ni sipyii jehere ni wē pere wa baari pye vē ni pe kē wa li pye jō;
- Tenne spyii na fanha ki jerišana ni kōnjō wogo ki soni wē;
- Cē ni lēvē de wa baari ka le tenne kabye shali ni li pēerege wu ni
- Tenne funjō ni wu ye dēgi wu kalēge koroni ni nivōmō pyerjana jē leni yi yenī ;
- Vorogee na jehē be wē, Mali shiin nijeheme pe kē wu pye fiige kadugo na ge pu wa tere ba fiige ki ni;
- Tenne sipyii den jo wu, na yuu ni pu ye ni, kakuunō yaha wu mēge na, wu ye gbōmō yaha wu, ma yogo jo xō,ni kiri xōrō pyerjana. Yere kaa pyerjana jē lo tenneli yeri wu ni di bē wu le sipyii shōhō ni keni pu da binē ni tenne li yerege bēwu funjō ni, nigiiire ni gbōmō funjō ni.

Mahama pu shanzhisigene gbeerī.

- Kugbōyō jaha wa jō, na bye ni foroba baarijūnjō saana ni., kalaa ni sicuumōn dugōnaari yerēye yi. Sipyiire waa pige ta pereme nitanma na ;
- Mali lōhō tēye bēeri wa cē, na nafan wolo yi ni, na yi bēeri karašana jō, keni si bēeri pye lōhō ta;
- Mahama pu keree karašana wa jō, mahama yahagana wa jō, ni tēye yemu wa

gēmē, yere wo fahaga ki wa lo 14,14% na 2023 yee li, na pa 30%, 2063 woo li ni;

- Sipyiire ti wa ni ŋeri kajana ni, ni kanhamaja ma saha ni kafēge ki, lada wu ni tēenne li ŋeri wu ni.

2.3.2. Ŋeri wu kafila

411. We kalaa wa serege kerege nivomō na ŋahashēere koro na (Mali fomō kozhēne) ma saha ni kerege nivomō vanri wu ni :

- Fiige ŋahshēere fanhale ni sariyaa pyegana foroba le na la fara fanhvēe kerege na kenī pu daŋahashēere fyēle tatēyēe na.

- Fiige neshæere nahashæere fanhavee feni, ni foroba ni fanha mara wu ni. Kalaa jeri na ma sipyii mara pyegana jo ni, ma pye sipyii jêge hakili nigbo, na fanhale kacene ni kono shegana feni.
- Yegeyee jeri sipyii pu na pye juro taan baarjo nijêge nogobiire mu Wuyefæere ti;
- Wuye fæere ti ma tele baarjo kadugo sipyii, susu ma maxo yaa wu ni na li ta jine nohodaan lada wu feni, keni na jo nahashæere sara ;

1. Nimæ keree yi

Ma lo toro yee 10 na Mali fiige wa je kapazhe niheræbaara .Na gina wunahashæere fi, ni nibaga gaagi.We farati na ma ni :

- **Shanzhosigenebaara ni kashi fanha : sipyiiigoono, kashi fiige funjo ni, ni tæenne sipyii mu , sipyii jari nishanzhosigenebaara ti ni.**
- **Politiki tiinbaara tanugoni: jurofo zhan politiki fanhashocho ni fanha wa cere demokarati be cere.** Ladabaara, sipyii jeri wu ni sipyii lo le sipyii baarjo.
- **Maragoono nijofrojo : foroba nafuu yu wo garanabaara ma taga mara gbeelee, sariya lo cere kerege pye jo kuran dabaara na ma fanha cere tæenne li.**
- **Tæenne kesaana piin wu Sheme le wu wa fanha ta .**Tæenne kesaana gaagi, xoroja le wu. Dagabaara tæenne kerege feni wu ye lo gbomo fanha cere demokarati baara.kacene ni baara je we funha mu.Mahama kayana nigbo ni kafêge jeri : waha, jine gaagi tikoon
- **kafêge jeri kerege na la pye digi kerege.**

477. Ma nahasi we kayana kayaana nikefonjo jabyete je. Fanha shuun shocho je nija ma jo tee zhan we kerege wa pye sætanga malihiin kye ni ma na jo politiki kereg nivogo fanha nivogo mara shanzhosigene kye feni. Na nuru sæe fanhale shanzhosigene ni ma jofrojo, ni nafuu maragoono bæ fi.:(iv) Wuye fæere ti kibariyaa nivogo Mali ma jahtele karijene baarjo (v) hakili nijêge fiige nafuu ma na jo kapazhe porozhe ni nafuuyaa wu.kerege garanja ni kalêge ni kacene kapye ki ni.

2. Fungongo ki (nirii) suulii yi

- **Shɛɛnrɛ pyegana fɔmɔ (Malishɛnfɔmɔ):** Malifɔmɔ pyegana nizhiile jɛ malishɛnfɔmɔ da, le wa fungongo ki tine nizhiile. Le pyegana nivɔnɔ li wa serɛnjɛ dawula na maha jo fiigeki nitanma, jɔmɛ gan wu, binɛmɛ-ɲɔɲɔfɛɛɛ, lekɛ waha sipya yaha fiige jɛri wu niɲɛ ge. Malishɛn waha vanri, ma naha jo wuyɛfɛɛɛ tayeregelɔfɔɔ, yemu akili wa wuyɛna ge, yekɛ gbegele di wo kapyegeɛ lo fiige ni ni wu sariyaa pu, na guru na bari pye fiige nahashɛmɛ pu kaa na.

Fiige dawula kalaa politiki tayereg waha bɛɛ, malishɛn fɔmɔ yaa wu ni. Were kalaa waha tɛnjɛ kpuun li, ni tɛnnɛ li na, na dawula shɛni, peemu jɛ fiigeshɛnrɛ cɛmɛ, gbɔmɔ daha wu fiige ki fanhabaarɲɔɲɛ yi na. Le wah bye nɔgɔbiire ti ni, kɛni si ti gbele jɛri sipyiire yɛrɛgɛ, peemu waha ja Malifɔmɔ funbɛnrɛ la wa ge, na cɔn Mali kalɛgɛɛ ki nige.

Malishɛn fɔmɔ waha bye fungongo 2063 tine ni wu jɔmɛ nigan li ni, ni wu ɲɔɲɔfɛɛɛ nilɔɔri. Wu naha le pye ni maragana saana ni susudɛgɛɛ ni kaapyefɔnɔfanha ni, wu waha dɛgi mali tɛnnɛ li yala wu ni, lemu jɛ bɛɛrilɛnjɛ-len ɲariɲɛ ni kanhamaja tɛnnɛ, lemu nahagbashɛɛɛ ti tugo fiigeshɛn zɔɔcɛmɛvɛɛ ni jɔmɛvɛɛ mu.

- **Fyɛɛlvɔɔ ni nahashɛmɛvɔɔ fiige :** Fiige, gemu ki kapyee kadugo, wa maxo le nahagbaashɛɛɛ ti. Ki waa tayerege luu ma nah jo (i) yɛrɔgɛ, gemu sipyii pu sanja tɛɛ pu wo lina, wu na fyɛɛɛ kan pu mu, pyeganjaa, kɛni si ja nahagbaashɛɛɛ ti kashaya yi ta, (ii) ni tayeregelɔvɔɔ kabazhɛyɛ ya ni, kuran, yaara ti, kelee ma binɛ tayeregelɔ peeteɛ ni kabyileere ti funɲɔ ni. Wu tetɛhɛnɛ fyɛɛɛ gbɔɔ luu kabazhɛyɛ ya ni, yeemu wa nibanja saana ni ge, fiige izinii keree mu, ma naha jo tɔɔnrɔ iziniigbɔyɔ, sannijɛri izinii, izinii mazhiin ;
- **Keyɛ yatara gbɔyɔ niɲɛhɛmɛ:** ɛkitari miliyɔɔ 43 ɲiɲɛ , gemu faa pye wɛ ; gba gbɔyɔ 2 (Nizhɛri ni senegali) ni yi keyɛ yi bɛ, ni Ari miliyɔɔ 2,2 tɛyɛ, faa naha ja bye yemu ni ge ; ɲiɲɛ nɔhɔdaan loho niɲɛhɛyɛ ; yatɔyɔ miliyɔɔ 60 (tayerege nizhiige UEMOA ni shuunni woo li CEDEAO ni) ; tuu gbɔyɔ ; sanni tɔni 50 /yeeli ni (sannivɔɔ 3 woo wu Afiriki) ; kalɛgɛ tɛyɛ NWS, ma naha jo Tumutu, bajangara faaki, Fatima kɛnjɛ, Mali sigeyatɔyɔɔ fiige kasho, tayeregegbɔɔ tɛgɛ Korɔɔ ni , wu wa mɛ lemu Afiriki canmɔtɔmɔ fiiye niɲɛhɛyɛ nulenɛ, ni yaara niɲɛhɛyɛ niwolobaaga (pɔtɔrɔli, gazi, yaara, loho ni kafɛgɛ kuran,) yaara 14, teemu wa sha cɛ xhɔ ge (licɔmi, kɔrɔmu, sanni, NWS). ***Lena, ma nafan ta tee yaara ti ni, kɛni si ja nahagbaashɛɛɛ wɛrɛnjɛ wa kayaana nigbilege. SOREM baariɲɔɲɔ yaha wu tɔyɔ na waha bye fanha le funɲɔ ni .***
- **Foroba suuli wu :** Fiigefanaha naha ja zɔɔ tan ni Malishɛn pu foroba suuli wu ni fiigeshɛn pu yiriyere wu ni, ge fanhaya shuun shɔhɛ fanha ki tɛɛ li ni, le la wa (200 tiye duru wu Ecopi ni, vorogbeevɛɛ kabyaa ki , tɛnnɛ nahashɛmɛ kapyegeɛ koro ni. Fiige fanha waha ja fyɛɛɛ yaha tɔyɔ na bee, kɛni maragana saana, ɲɔɲɔfɛɛɛ , kibariyaakanvɔɔ fiige yala, ni nanmahara kashi gbɔɔ , sipyii di ja dana ta foroba baariɲuyɔ yi na.

- **Nɔgɔbiire ti jɛhe wu** : Sipyii peemu wa lɛɛ nɔ yee 15 ni kadugo na jɛ 47,2% fiige sipyiire ti ni, peemu wa lɛɛ nɔ toro yee 18 na ge, peere jɛ 53% fiige sipyiire ti bɛɛri ni. Peemu wa lɛɛ nɔ baari pyeme ge, jɛ 49%, le wa putanga, wu di ja wuyɛ-lɔ fanha kan nɔgɔbiire ti ni cɛɛ pu mu, kajana sipyiire ti vanri wu ni. Mali yaa wu di nɔgɔbiire ti pye lada wu, sipyii, kalɛge jahagbaashɛɛɛ ti tɪnɛ, ni la le wu ni pu kajanɔa ni, ni pu le lada wu, politiki ni kalɛge kabazheyɛ yi ni ;
- **Koŋɔ funŋɔ tayeregegbɔɔ tɛge:** Mali keyɛ yaara ti, teemu ni wu ja nafan wolo ge, teere jɛ kodɛhɛnɛ ki ni fiye 7 ni koŋɔ kabanɔa shishɛɛɛ yi bɛɛri. Le tayerege ni fanha kan Mali mu di ja fiye nule yiye cerege ki baari nijɛheyɛ funŋɔ ni.

3. Nɛri wu, yemu waa zigeli ge

- **Fiige bɛmɛ, naniŋɛ ni shazhosigene gbeeri** : Sipyii naniŋɛ ni binɛ-tɛɛn wu lozhe jaha wu, mafanvɛɛ kuluyɛ yi xhɔ wu, bɛmɛ pyegana li bɛɛri dɛɛ mali mu ni wu jahagbaashɛɛɛ ti, ni **naniŋɛ ni shazhosigene li da wu fiige bɛɛri ni** ;
  - **Sipyii kirikɔnɔ, bɛɛri-lɛŋɛle ni nuŋɔfɛɛɛ mara wu** : daannabaara xhɔ wu, demokarasi fanhagbile ge, fanha le wu fiigefanha tayerege ni, bɛɛritayeregelɔ bɛɛrilɛŋɛle demokarasi, ni tɛɛnne sipyiire ti jɔmɛ bɛɛ wu, ni tɛɛnne bɛɛgi, tayeregegbɔɔ karijɛɛge jahagbaashɛɛɛ ti, sariya fiigefanha, nanmahara jahakɔnɔ ni kpɛɛngɛ le wu keree pyegana li ni ;
- **Sipyiire ti nilada wu jahashɛmɛ pu, pemu wa bɛɛrilɛ ɛ le ge:** tugonari yɛɛyɛ, kuran, kafilafaala, TIC zhe jaha na fiigenigire lada wu, lada wu jahashɛmɛ pemu wa bɛɛri lɛŋɛ, gbeeri, kanhamaja, lada wu jɛri wu , wekɛ wa serɛŋɛ nafan gbɔɔ yɛɛyɛ yi na, izinii yala wu, kanhama xhɔ wu, nɔhɔdaan baaarijuyɔ yi (kalaa wu, sicuumɔ pu, loho ki ni fɛɛfɛmɛ) ;
- **Mahama pu karanɔa gbeeri ni jɛri wu ma saha ni kafɛge jɛri wu na** : jɛŋɛ yaara ti karanɔagan gbeeri, mahama pu shazhosigene li, faapyeganɔa gbeeri, jɛri wu ma saha ni kafɛge jɛri wu.

4. Naha keree yi

- ◆ **Naniŋɛ ni shazhosigene** : naniŋɛ mahama pu, mafanbaa jahagbaashɛɛɛ kaa na ;
- ◆ **Nuŋɔfɛɛɛ temu wa ni fanha ni, ni jɔmɛ ni ge** : Mali waha ja fungongo ki yiige, wu ka nuŋɔfɛɛɛ tɛmɔnɔ ni, fiige mara wu bɛɛri ni. Le jɛ ma tayerege kan fiigefanha ki mu fiige jahagbaashɛɛɛ ti kabazheyɛ gbɔɔ yi bɛɛri. Lena fiigefanha wa yaa ki di wuyɛfɛɛɛ ta shazhosigene li, yadiye, kuran, nimeriki, sicuumɔ pu, wɛɛkɛɛ yi ni. Le wa li fiige k iwa ni fanha, ni lada wuyɛfɛɛɛ. Fiige gemu wa ki tayerege luu nidaya yi, loɔɔ wu, ni kabazheyɛ gbegelegana li pu ni koŋɔmarapolitiki, ni lada wu sipyiire ti jahashɛmɛ. Le fanha le wu waha bye ni fiige funŋɔ jahashɛmɛ pu ni, yemu wa fanha leni keree mahama pu ni mali jogani kabazheyɛ keree fahaga. Le waha ba ni lada wuyɛfɛɛɛ ni, ni la le wu lada ni, na nafuu kan, mali jahagbaashɛɛɛ ti wa ja nuŋɔ yiige ni yemu ni ge.
- ◆ **Cereye yi bɛɛri wo tayeregelɔ wu funɔngɔ ki ni:** Cereye yi bɛɛri lɛŋɛ le wu, ni pu tayeregelɔ wu, fo ma nɔ gbavenɛmɛ wu, fiigesheɛn pu, tɛɛnne sipyiire ti, jogani kabazheyɛ ni vrrogbeevɛɛ.
- ◆ **Fungaa jɛri wu/dawulala kalaa:** Wu naha ja kenɛ taha kalaa keree-gbegelegana li ni kibariyajaaga yɛɛyɛ yi na le mege. Wu yaa wu di bɛ dawulala na ni nuŋɔfɛɛɛ, dawulala kalaa sababu na. Fundono yaha wu nidaya da wu na, le bɛ wa fungaa jɛri baaari wa. Le maxo wa dawulaal fɔmɔ na, pyeganɔa, keree nizhiɛ, ni dawulala keree

pyeganafoṃō yaha wu tōyō na, wemu wa sereṅē kajana.

- ◆ **Kuran da gbeeri wu** : Kuran da wu wa naha ni fanha kaa, keni si ja lada wu neri nisogolonṃō ni izinii keree. Le wa sababu di baari nēhēyē yaha tōyō na, ni lada wu fanha ki bēri nafaṃ wolo. Li waha ja sicuumō pu, kalaa wu, sipyii tēenne tēen saana li ni ;
- ◆ **Fanhabaarjuyō, yemu wa ni fanha ni na yere ge, tifoṃ ni kajana fiimarana** : fanha le wu GAR wu ni, ni baarjuyō yi, keni yi si ja fungōngō 2063 ki politikii ni porogaramuu ya tōyō na ;
- ◆ **Sipyiire ti ni nafuu fungōngō ki nūṅō tēhē li na** : Sipyiire ni nēhēme ni kajana, ni nafuu bē yirigi wu fungōngō tēhēle na, yeemu wa foro fiige ni ni koṅō ni.

5. Kapyegēe gbōyō yi

a. Nariṅē ni shazhosigēne li bye wu naha na

- ◆ **Nariṅē wa pēle nahgbaashēere gbeeri bēri mu.** Mali waa wu di nahatii bēnbaara ti niiri yi na , na fanha **shazhosigēne** baarjuyō yi ni. Kalēge keree yirigi wu bē naha ja bye funṅō mugu, tēen-jo ni bēme sababu.
- ◆ Mali wa yaa wu di sēesēe bēme koro lo, bēri lemu wa lemu ni, keni si nōyō tō, ni dana fari voṃno pye sipyii shōhō ni;
- ◆ Mali wa yaa wu di funshaara pye tēgbeene bēnbaara ti na, keni kalaa ta ma foro yi ni, keni wu si ja tēre yi bēe wē.

b. Ma wu fyεεlεvɔɔ fiigefanha tayerge fanvri na fanha le ki ni

- ◆ **Ma fyεεlεvɔɔ ni nahashεεmεvɔɔ fiige fanri** : Fanha le wu fiigefanha juɔɔfεεε ti ni tayeregegbɔɔ kabazheyε yi ni (yaara ti, potɔɔɔli, kuran, sicuumɔ ni kalaa...) ni niiziniikeree nidaa shan ni kabyileere ti tidugumɔ izinii pu ni;
- ◆ **Porozhεε nisogoloɔɔmɔ yaha wu tɔɔyɔ na** : porogaramu kabazheyε gbɔyɔ ya ni naha yaha tɔɔyɔ na, faa wu, koogoo ki, jagi wu, izinii pu, kacεnε li ni yayaala li ;
- ◆ **Ma nanmahara nahha kɔn tεyε yi bεeri ni, na mara wu lεshε nahha na.** Le nε ma nanmahara yogo pye, na kpeεngε ni nahashεmε kan mara wu mu foroba politiki bεeri funɔɔ ni ;
- ◆ **Tayeregegbɔɔ karijεεgε** : baari pye wu ni fiie shɔhɔ ni karijεεyε pu ni, ma naha jo nahashεmε fiie yi, ni kabazheyε fanhabaarɔyɔ yi ni jogani baaripyee, keni nafuu ta ni cεmε ;
- ◆ **Ma lanbo politiki yaha tɔɔyɔ na ni fiige funɔɔ nafuu watii yirigi wu keni si ja sipyiire ti nilada wu nahagbaashεεε ti kabyileere pye;**
- ◆ **Ma fanha le foroba fanhabaarɔyɔ yi ni, keni yi si ja yi tayerge bεeri lo nahagbaashεεε ti fyεεε ti ni ;**
- ◆ **Ma fanhajaaga ki ni fiigeshεen tayerge lo wu ki ni lεshε nahha na, tεennε mara wu saana kaa na, ni tεennε shεen kapyegeε pye wu lo shε nahha na.**
- ◆ **Ma politikii daanna na yi ciri yiye ni kabazheyε fyεεεε pu ma saha ni fungongo ki ji,** keni ya cɔkɔ, tεε wa pye yemu na ge, na kapyegeε nizhiime yi lo nafuu legana saana kaa na. Le pyegana li, kabazheyε yi bεeri kapyege ki na ja jiri ni fiige kashaya gbɔyɔ yi, keni di baarifanhaya yi wa yiye na, na kapyegeε fε pεlεnε, na pa ni nahagbaashεεε saana gbeerii ni.

c. Ma erezhɔɔn lada tεyε fanri, yemu wa paari ge es

- ◆ **Faa ni faayalɔɔɔ tεyε, ki waha zereɔn jeri wu ni la le wu tεennε yatara ti na,** ni yatara shi nεhε wu ni, tiyenago, yalɔɔɔcaan, faaizinii yala wu, faa yεrεyε maragana li, lohɔ ki, faapyε nɔnε ki, ni yayaalayerεyε yi ;
- ◆ **Izinii tεgε,** tidugumε izinii ni faanya izinii fanri ;
- ◆ **Nɔnε nɔhɔdaan yaara tεyε,** yaara ti wolo nεhε wu, ti jeri ni ti nafan wolo gberi wu, ni tεennε nafan le wu ti ni ;
- ◆ **Nii-nidaan-sha-naara tεyε yi,** ma serεnε kee kapyegeε ki na, fiige ni, ni ki kadugo, li funɔɔ sipyii kalaa wu, baaritεpyee saana yala wu ;
- ◆ **Yayaala tεyε,** ma yayaala tεyεgbɔyɔ vanri wu ma futefaga porogaramu, mazhinspya, mazhincεmε.

4. Ma dugonaari yi, kuran, kafilafaala yεrεyε saana yala keni si ja fiige tεyε kodεhεnε fiie yi bεeri nule, di yi gbaraɔa yiye na

- ◆ **Ma fiige kookoo kuluyɔ yi yala na tifoɔ kan yi mu, keni fiige erezhɔɔn pu, bamaxɔ ni kodɛhɛnɛ fiije kugbɔyɔ yi sogi yiye na, di jagipye li fahaga ;**
- ◆ **Ma tɔɔnɔ koogoo kulunɔ yfanri, keni si ja fiige kugbɔyɔ yi sogi yiye na ni nɔnɔhɔtɛye yi ;**
- ◆ **Ma lavara kuran da wu na,** ni kabyileere bye wu ni kuratɛforoyo fomɔ yi, ni fiige kuran lulunɔ wu dire bɛɛ wu ni ;
- ◆ **Ma kibariyajaaga yɛɛyɛ yaha fiige tɛye yi bɛɛri ni, keni si ɛntɛrinɛti nɔmugu, ni nimeriki lada zhe wu naha na ;**
- ◆ **Ma nɔnɔkoogoo ni tɔɔnɔkoogoo yala, keni si ja mali ni wu kodɛhɛnɛ fiije bɛɛri sogi yiye na.**

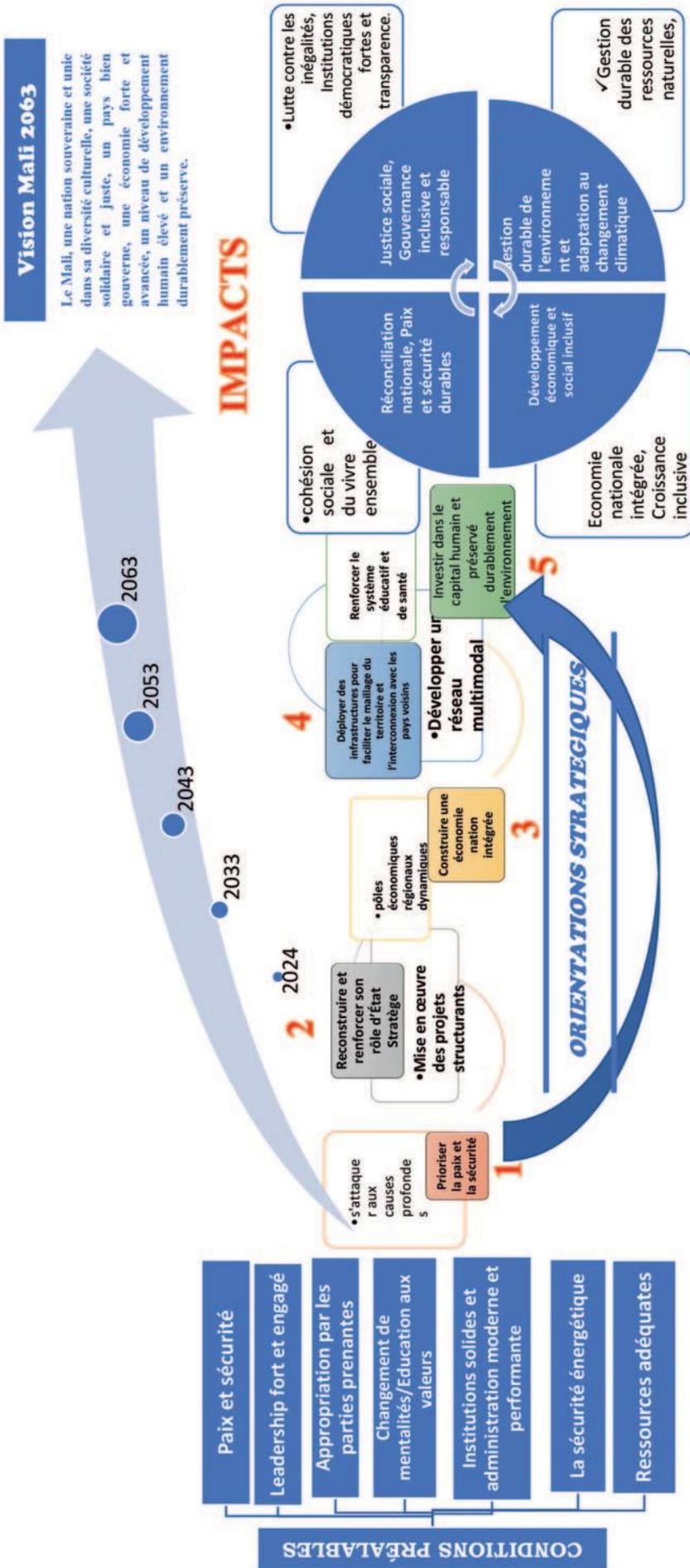
5. Ma la le kajaŋaa nahashɛmɛ ni, baarikalaa wu ni sipyiiire ti sicuumɔ pu lozhe naha na wu

- ◆ Ma tayerge zhiige da wu loshe naha kalaatɛye yi bɛɛri ni kalaa tuuyo, foroba kalaa yi ni, keni si ja jogani kalaagbaya yi wo nɔnɔfɛɛɛ ti lo zhan ;
- ◆ Ma porogaramu ni kirikila pu yala, peemu wa serɛŋɛ fiige funɔ dawulala ni cɛmɛ nizhiime pu na, fiigefanha shɛɛnɛ ti, cɛmɛ pu, yayaala ti, nii-kacɛnɛ ni tɔɔmɔ (STIM) kalaa tɛhɛɛ yi bɛɛri ;
- ◆ Ma la le fugbakalaa wu, kacɛnɛ ni kaŋahashaara ti, yayaala li, ni tifoɔ gan wu ni mazhincɛmɛ pu ni
- ◆ Ma baarikalaa porogaramu saha ni lada wu mɛge baari maxoo pu ni, ni nibaŋa baari, kapyɛŋɛge funɔ ni, ni yɛkɛɛɛ ni tɛnnɛ tayeregelɔve pu ni ;
- ◆ Ma lafara tuun bɛɛri kalaa wu ni yeeli bɛɛri kalaa wu na, keni si baaripyee pu nɛri ma ciri ni yayaala ni lada wu ni zhegana li ni ;
- ◆ Ma yɛkɛɛɛ suuli ni ma sipyii biime kpɛɛŋɛ fanri keni si ja sipyii nule puyɛ ni, di tifoɔ kan ni gehɛnɛ wu ;
- ◆ Ma fanah le sicuumɔ keree ni, ni jokɔtɔɔgbaya fomɔ yereŋɛ wu ni, baaripyee pu kalaa wu ni, sicuumɔ ta keree fahaga wu bɛɛri mu, na sipyii tɛn li sicuumɔ ni lozhe naha na, na sicuumabaa kakara ti naha kɔn.

6. Ma la le tɛn saana ta kere ni, ni mahama pu

- ◆ Ma mahama pu taan, na nɛri ma saha ni kafɛge nɛri keree yi ni, pyegaŋaa gbeeri ni kanhamaja wu ni, na kafɛge gagi, tikɔnɔ naha kɔn, keni si ja sipyii tɛn li keree nɔ.

ŊERI WU KAFILA WU

2.4. Fungɔngɔ ki tɛsinyɛ

418. Ni le funga li ni, kashaya wo lo sogi , fiiye taanri ya pyegaŋaa ki na, geemu wo lada nahashɛmɛ pu ɲuŋɔ yiige ge, ni peere ɲɛ Afirikidisidi, Ilimorisi ni Maroki. Afirikidisidi wa BIRIKISI wo fiige ka ni Ilimorisi naha ja pye tuugushɛmɛ Mali mu, wu wo kashaa li ni, lemu ɲɛ, wu di ɲuŋɔ yiige fiige ka ni izinii fiige yani 2063. Ni fiiye shuun , yatii bɛ peemu naha ja bye Saxheli nɛhɛdaan fiiye ya.
419. Le toro xho na, Witinami ni URuwanda bɛ naha bye kanhamaja fiiye tuugushɛmɛ Mali mu, kashi kadugo. Ma saha ni tariki, tɛyɛ ni lada wu nigire, Witinami naha ja daanna ni Mali. Gee yɛɛ kɛlɛɛ shishɛɛɛ nigbeene kadugo na, kapyegeegboɔhɔyɔ pye, yeemu wa wu lo foro kanhama fiiye yi ni, ma pa le fiiye ni, yemu wa nahagbaashɛɛɛ koro lo ge. Nahashɛmɛ wa ta, li ɲuŋɔ pye lada politikii, peemu ɲɔ wa mugu ge, kabyileere kalaa wu , sicuumɔ ni, yɛɛyɛ dugo voro fiige kadugo.
420. Ma fara, yee fiiye yi na, kashaaya gbɔyɔ yi wa lo bee Afiriki Azhanda 2063 ma saha yɛkɛ 2033 bɛɛ wa pye tuugushɛmɛ tɛlɔgɔ, kashaaya ya mɛgɛ na.

Lada wu : ɲɔyɔ shuun nahashɛmɛ

- **Lad wu nahashɛmɛ ni PIB/ɲuŋɛ nigin**

421. Mali kashaaya gbɔhɔ, waha wu bye kajana lada shaa, wemu yee li funɲɔ nahashɛmɛ niŋɛ woo li ɲɛ ɲɔyɔ shuun ni ge (TCAM), 10%, fungɔngɔ ki tuun bɛɛri ni. Le shɛgana li na, fiige waha lada nahashɛmɛ pu wa yaa, wu di fiige pyii je fiiye, yemu funɲɔ ni sipya nigin wo dolari 13900, yee 2063 ni..

- **Kabyibeere gbɔɔ wa pyde**

422. Keni si ja yee kashaya yi ta ge, pyegaŋaa ni nafuu yirili waha bye fiige ki funɲɔ ni, ni ki kadugo bɛɛ. Le naha ba ni kabyileere ɲɔ dugu wu, (%PIB). Nime kabyileere ɲɔ k iwa 20,29) waha dugu ɲɔ 61% yani 2063 yee li ni.

- **PIB sogologana, wemu wa sereŋɛ izinii kabazhɛgɛ ki na ge**

423. Mali waa wu di japyɛ ni izinii kabazhɛyɛ lo she ɲaha na, na lawolo wu sereŋɛ yashara babazhɛgɛ ki na, keni baari kan, wemu wa ni nafan, kabyaa ta koro ni. Izinii kabazhɛgɛ k iwa yaa kin di PIB lo ɲɔ 40% na, ni ɲiŋɛ nɔhɔdaan yaara ti wolo wu ni, ni fanya izinii, peemu waha 26% ta PIB funɲɔ ni.

- **Kacɛŋɛɛ, ɲii-nidaan-sha-ɲaara ni kalɛgɛɛ**

424. Kacɛŋɛɛ kabazhɛgɛ waha doro di wu fɛ taha li ni PIB wu na. Kalɛgɛ nivara li wa cɛɛɛ PIB ni, le waha ɲɛri yani 2063 yee li ni wɛ, ali bu, la waha vaara wu dugu ɲɔ na ni. Le ɲɛ ɲii-nidaan-sha-ɲaara kabazhɛgɛ ki ge, were lada ɲɔ waha dugu ɲɔ FCFA miliyara 3 na.

- **Lada wu kabyileere ti**

425. Keni si ja wu kashaaya yi, mali wa yaa wu di fyeelee nivomō yala di kaa daan nafuu teforoyo yatii ta. Lena kabyaa geemu waa leni lada wu ni ge yaa wu no PIB 80% na, IDE nime no k iwa yaa ki no kelee ke na. Lee tuun bee vorogbee wo niganya nao 900 miliyara, 2063 yee li ni.

Sipyii nahagbaashere gbeeri

- **Lawolo wu kanhama pu ni, ni sipyii shazhosigene li**

426. Kanhama pu wa koriya Mali dugu funno ni, ni no ma no 44%, kere wa yaa ki di tigi ma pa 10% 2073 yee li ni. Keni si ja le wolo fiige ki ni, fiige ki nafuu waha bob pyegana nifono, di kiirikoron ni sipyiidaana baa nidaa nizhiime teje. Ni GILI wo 0,24% sheme ni, Mali wa fiige, gemu funno ni daannabaa wu pele, 2063 yee li ni. Fiige sheere ti beeri lozaasa ta 100 %.

- **Kalaa wu ni sicuumo pu**

427. **La le wu kalaa wu ni sicuumo pu ni wa wajibi** keni di baari sipyii ta. Ma fara le na, fugbakalaa porozhee pu nimeriki ni erezhon pu ni, Sikaso, Gawu, Tumutu, Bajangara ni Kayi waha ba degi pye ceme gan wu.li mege kalaatii ni kanahashavee.

428. Yani 2063 no ge, nogobiire, teemu beeri meye wa ka kalaagbaha ki ni yaa pu di xho ni kama, kalaatiime, tromo ni nimeriki ceme da ni. Le koro ni, niye ni fuba kalaanahadaseme yaa pu di ta kacene ni piikacene kreenge ki funno ni. Ma fungongo ki tעהe na, malishen yemu wa lee no yee 76 na ; ma li sababu pye sicuumo keree zhe wu naha wu : 160 jokotrogbaya gbayo waha yereye na baaripye yereye le yi beeri ni, jokotroooo pu no ki na no yahanaa shishere na (4), le ye sheen 25/10 000 , ga AMO be naha fiige beeri jiri, RAMEL ni Miceli sicuumo, ni AraMI naha no (60%) na.

429. Mali kaa naa wa ge fungongo nivomō kini. Lemu beeri toro xho ge, wu na zhaa di IDH fiige fo, yemu wo kashere wa 0,880 na.

Baarijoo yi ni Yayaala yereye yi

- **Dugonaari yereye yi ni kuran wu**

430. Mali yaa wu di dere pye jagipye tege gbao, lemu wa bi tegbeene ni ge. Keni le si ja pye, fo ma dugonaari yereye yala, niyekoogoo, tonrokoogoo ; lokoogoo, yeye waha fiige teye yi sogi yiye na ge ni kodehene fiiye yi be. Baarijoo yi vanri wu wa fanha kaa, keni si jagipye ni lada wu she nahana, ni la le wu sipyii teen li. Le ko li na, 60% koogoo k iwa ja yala, tonrokoogoo km 3000 ni lokoogoo km 2334 waha ja ve.

431. Kuran da wu koriya funbenre ka fiige ki ni. Kabazheye yi beeri maxo wa kuran na (izinii pu, sicuumo pu, kalaa wu, baarinjoo yi, gbaya yi). 2063 yee li ni, Malishéen 9/1à waha ja kuran ta, wa kuran 70% waha voro kurantevoro fomo yi ni politiki ni fyelée pu ni, peemu wa yaha koro na, yani 2063 no ge.

- **Yayaala li, tiforo gan wu ni mazhinceme IA**

432. Mali wa yaa wu di setanga kan tiforo gan wu mu, yekere ti, keni si lawolo baaribaara ti ni, na lada wu loshe naha na. Nimeriki yayaala yi wa sababu nija di la le lada wu, leke wa lavarani nafa le wu ni nidaya yi ni koro ni. Ma saha ni kaskaa gbo ni, malishéen 95% waha enterineta ta yani 2063 yee li ni.

433. La le fugalalaa wu ni, wa la sipyii kajana li ni, ni pu cemefanha ni, mazhinceme koro ni, ni tiforo gan wu, keni si ja faa wu, izinii pu, ni baarinjoo yi maxoo yala.

Foroba fanhabaarinjoo yi ni maragana li

434. Politiki mahama pu narinje ni maragana li tayereye wa pelee kabyileerepyee ba wu ni, lada wu lozhe naha na wu ni foroba nafuu pyegana li.

- **Nanmahara nahagana li, kpeenge nafuuwolo wu ni**

435. Ni CPI nidaya biire ni, nanmahara wa koori yaha mali gbeveneme funbenre, ali bu ta politikii wa le koro di nanmahara naha kon. Kapyegee nigboyo waha bye keni si nanmahara CPI no 70% na, Mali si je koro fiyye yi ni, yeemu funjo nanmahara wa jere ge. Lemu je nafuuwologo ki ge, Mali yani 2063 yee li ni, Mali waha kpeenge le nafuuwologo ki ma no 100% na.

- **Maxovee zoo taan wu foroba baarinjoo yi**

436. Foroba baarinjoo yi baaripyee pu wo sipyii maxo yaagana li wa zoo tanga maxovee pu, na dana kan puye mu. Pyegana nizhaa li funjo ni, malishéen maxovee 90% beeri waha zootanga ta ni foroba baarinjoo ni, yani 2063 yee li ni.

Gbaha 5 : Fungongo ki tesinye yi bine wu

N°	Kashyε mεyε yi	no shaga 2023	Tesinye noyo yi				Bεregui tεpyee	Baari wu puηofεε
			2033	2043	2053	2063		
1	PIB zhe wu naha na (%) TCAM	4,9	11,9%	10	10	10	INSTAT/DNPD	INSTAT/DNPD
2	Kabyiileere no gbao (PIB xhoo ni %)	24,6	19,7	41,2	51,3	61,8	Kanahapaara seme	INSTAT
3	PIB Sogologana li (Kabazhεyε labεeri tayerege PIB wu ni)						Kanahapaaraseme	INSTAT
4	- Yashaara kabazhεge	35,6	30,8	25,8	20,8	15,8		
5	- Izinii kabazhεge	19,5	25,2	30,2	35,2	40,2		
6	- jagi pye kabazhεge	36,7	36,2	36,2	36,2	36,2		
7	Fanya kabazhεge PIB (%)	6,44	11,44	16,44	21,44	26,44	Kanahapaara seme	INSTAT
8	Kacεε tayerege PIB wu ni	24.2	26.5	29	32	35	Kanahashaara seme	CPS-SICA EPIP
9	Vorogbeevεε tayerege (Milliards de FCFA)	507.6	1015.2	2030.4	1500	900	Kanahapaara seme	CPS-CI
10	Lada wu kabyiileere (PIB xhoo ni %)	31.7	55.6	69,2	70,4	80,5	Kanahapaara seme	INSTAT
11	Nii-nidaan-sha-naara tayerege (miliyo)	-	985	1 400	2 000	3 000	no-terome seme	DNTH
12	Kalege tayerege PIB wu ni	1,3	2	2,30	3	3,60	Annuaire statistique	CPS/CJ
13	Foolo no	50,4	53,4/65	70	65	55	Kanahapaara seme	DGDP
14	IDE tidugumo no (miliyara)	290,1	606,4	1212,8	2425,6	3 032	Kanahapaara seme	CPS/CI
15	Niηekoogoo (%)	4.02	8.5	16	32	64	DGR Kanahapaara seme	DGR/CPS/ETC
16	Kodiine donno wu (KM)	40	1000	1000	1000	1000	DGR Kanahapaara seme	DGR/CPS/ETC
17	Taonrokoogoo (km)	643	1200	1800	2100	3000	SOPAFER Kanahapaaraseme	SOPAFER/ETC
18	Lahokoogoo (km)	1308	1600	1800	2000	2334	COMANAF Kanahapaara seme	COMANAF/ETC
19	Tεyε yalayre yi (moto) (miliyoogbaa)	69, 1	111,8	184,2	303,9	501,5	DNGR Kanahapaaraseme	DNGR
20	Sumayaloo ti (miliyo/Tonni)	10,288	15,500	23,405	35,341	53,365	EAC Kanahapaaraseme	CPS/DNA

21	% Faapyee yayaala ni pu baariye yereye fomo	30	80	100	100	100	IER Karahapaaraseme	IER
22	Xoogegele nidaya (Toni miliyooqbaha)	690	1 570	1 670	1 850	2 000	DNGR Karahapaaraseme	DNGR
23	Xaara ti (Toni miliyooqbaha)	99,7	275,3	508,2	938,1	1 731,5	Karahapaaraseme	DNPIA/ CPS SDR

N°	Kasheye meye		no shaga 2023	Teesinye no yi				Beregi tepeyege	Baari nuhafo
				2033	2043	2053	2063		
24	Jirimē noṭaga (Toni)		13,6	22, 8				Kanaḥapaaraseme	DNPIA/ CPS SDR
			165, 6	Kanaḥapaaraseme	275, 2	338, 7			
25	Yatoṭoyo tenahaya	Faaga (Ari)	630,9	Kanaḥapaaraseme	3 320	4 520 0	5 720	Kanaḥapaaraseme	DNPIA/ CPS SDR
		Mahama no	46	Kanaḥapaaraseme	166	226	286		
26	Kurantavee no		55,8	82	Kanaḥapaaraseme	100	100	Kanaḥapaaraseme	Kuran Minisirigabaha
27	Kuran nidaga (MW)		587	2397,1	Kanaḥapaaraseme	8271,9	13474,0	Kanaḥapaaraseme	CPS/MEE
28	Caanḥaji kuran		7,2%	59,9%	Kanaḥapaaraseme	59,9%	59,9%	Kanaḥapaaraseme	CPS/MEE
29	Kuran meege (KM)		10, 9	12, 9	Kanaḥapaaraseme	16,9	20	Kanaḥapaaraseme	CPS/MEE
30	Kuran teforofomo le wu kuran keree ni		11,3	40	Kanaḥapaaraseme	60	70	Kanaḥapaaraseme	Kuran Minisirigabaha
31	Kalaagbaya no			50	Kanaḥapaaraseme	150	200	Kanaḥapaaraseme	CPS/SE
32	Fugha klaa yi no ki			5	Kanaḥapaaraseme	2	2	Kanaḥapaaraseme	CPS/ SE
33	Kalaabiire , teemu wa ja xho noḥodaan kalaagbaya ni kalaatiime, kama ni toromo ni nimeriki kacene ni ge, peere no		-	80	90	100	100	Kanaḥapaaraseme	CSP/Kalaa wu
34	Niḡe ni fughakalaa kalaadasemelee pu STEM (%)		-	40	45	50	60	Kanaḥapaaraseme	CSP/Kalaa wu
35	Kanhama no (%)		43,9	32,0	25,0	16,0	10,0	Kanaḥapaaraseme	INSTAT
36	Nafuu/ nuḡo nigin		2517	3048	5 000	8 110	13 900	Kanaḥapaaraseme	INSTAT
37	IDH		0.428	0.550	0.650	0.750	0.880	Kanaḥapaaraseme	INSTAT
38	Baaribaara no		6,4	7,3	7,0	6,4	5,2	no-terome seme	ONEF
39	Tesege shi wu		58,6	62	70	73	76	EDSM	INSTAT/CPS

Malivomō fungongō kozhē li ma saha ni yee 2063 ni

40	Xhu ꞓō (sipuyii 1000)	9,0	5,1	4,8	4,0	3,2	EDSM	INSTAT/CPS
41	Nōgobiire xhupō (sipuyii 1000)	54	25	15	9	5	EDSM	INSTAT/CPS
42	Wēre yi nō fiige bēeri ni ꞓō	93	100	100	100	100	DPM	DPM/DGSP

N°	Kashaya meye yi	Noshaga ki 2023	Tasinye no yi				Beregi tapyege	Baari nuyofe pu
			2033	2043	2053	2063		
43	Nemee xhu no (100000 sege)	325	194	138	98	70	EDSM	INSTAT/CPS
44	Jokotorgbala no ma saha ni fiige siptiire ti ni/ (sipyii 10000)	6	10				SIGRH	DRH
			90	100	150	160		
45	Jokotorgbaha tayerege shuun woogo, yeemu wa fanri ni yereye yaha yi ni ge /	-	20	20	20	20	Kanahapaara seme	CPS SANTE
46	Jokotorgbaha tayerege taanri woogo/, yeemu wa fanri ni yereye yaha yi ni ge	10	19	28	37	46	Kanahapaara seme	CPS SANTE
47	Jokotorgbaha tayerege shishere woogo, yeemu wa fanri ni yereye yaha yi ni ge /		2	3	4	5	Kanahapaara seme	CPS SANTE
48	Jokotorgbaha yi donno wu tey& yi ni km 5 mahama pu ni (%)	58,6	60	70	80	95	DHISD/ yeeli SLIS	DHISD/DGSHP
49	Niye nohodaan yaara ti baarinyo vanri wu		12	3	3	3	Kanahapaara seme	MIC/MM
50	Simawolo izinii yala wu		4	1	1	2	Kanahapaara seme	MIC/MM
51	Iziniibiire vanri wu		30	30	50	50	Kanahapaara seme	MIC
52	Nidaya/taransiparasi fiyesho ni kuluwo wo sipyii nanmahara nahagana li zhe wu tayereye	28/(136/180)	45	60	70	80	Kanahapaara seme	Transparency.org
53	Nafuu no mugu no (IBP/100) nidaya	65	86	90	95	100	Kanahapaara seme	MEF
54	Kiirikon/Sipyiire ti	1/44 795	1/35000	1/30000	1/25000	1/20000	Kanahapaara seme	CPS
55	Faatye yeemu wa yala ni yi bi gaagi ge (Ari)	343, 3	343, 3	377, 6	415, 4	456, 9	SNGIE	DGEF
56	Teye yi faaga, yemu wa geme pye tuu nifyaa teye ge, yeere wo no ki xhuu ni	14, 14	14, 14	20	25	30	SNGIE	DGEF
57	Maxovee zotanga ni forobabaari wu no ki	25	55	70	80	90	Kanahapaara seme	CPS
58	Daannabaa wu (GINI kashye)	0.32	0.30	0,28	0,26	0,24	INSTAT/ DNP	INSTAT/DNP

Malivomo fungongo kozhe li ma saha ni yee 2063 ni

59	Sipyii peemu wa lozaana ta ge , peere no (%)	72,1	95	100	100	100	Kanahapaara seme	CPS
----	---	------	----	-----	-----	-----	---------------------	-----

N°	Kashayē meye yi	Nɔshaga 2023	Tesinye kashayē yi				Beregi tepyege	Baari nunjofee
			2033	2043	2053	2063		
60	enterineta da wu no ma lo 6 Mo (%)	62,81	80				Kanahapa araseme	CPS
			7	5	2,5	2,5		
61	Sipyii sicuumo degi yereye yi fiige beeri jiri wu (AMO, RAMED, Mutuelle de santé)/ RAMU (%)	21,90	32	42	52	62	Yeeli Kanah apaara seme	DNPSES

NB : Mali lada nahasheme pu kajaŋaa kashēe gbɔyo yi ma nɔ 2063 yee li na wa funga gbɔɔ Mali mu. Keni si ja kashaaya yi ta, li wa wjibi wu di nigbɔɔ pye baaripuyɔ yala wu, kalaa wu, kanahashaara ti ni ni nahagbaashere ti. Mali waha ja yere ni sipyii ni mahama kayaaŋaa kee ni, ma naha jo kanhama pu, tikɔnrɔ ti ni siwaga gi. Shanzhosigene li, politiki naniŋe da wu maragana li be wa kori yaha kaa gbɔyo ge fungōngō ki yaha wu na tɔɔyo na.

MALI NAGANA LI

2063

**CEREGE TAANRI WOOGO KI : NAGANA LI
TAYEREGBOHO KABAZHEYE YI GA WU NI
YATCYONA WU TERYEGEE KI DEGI WU**

III. Cerege taanri woogo ki : Nahatiime tayeregbɔho Kabazhɛye yi ga wu ni yatɔyɔna wu tɛpyege ki dɛgi wu

3.1. Tayeregbɔho Kabazhɛye yi

437. Tayeregbɔho kozhegeki ya wu tɛmɔno kaa na kashagaa ne ma keere naha ti sariyaa pu tenɛ kensi tɛmɛnɛfunɔo nahagbaashɛɛɛ fungongo ki pye Mali wu ni. Muzhin, libii taa na fungongo ki yaa wu nibaga kɔnahshaara tɛmɔno akili fala funɔoni wa zhaa ni jabi kan nenɛna gemu ne « Mii wu wa se wɛ ? », tayeeregbɔho kozhege ki yaa wu wa jabi kaan ki ke na « di wu nahazhe wɛ ? », kozhege k iwa tɛtoroyo shɛɛ yee mu wa wu luu ma lo name yaalalina ma shɛno fungongo ki yiige wu na ge.

438. Tayeeregbɔho kozhege ki je wu kɔnɔno ne nahatege ki bɛɛgi wu funɔon nidayayi, ma naha jo tayeregbɔho bɛɛge wu ni nibaga keere loɔnɔaa yaa wu .Tayeeregbɔho kozhege ki je wu wa pye binɛten baari koro fɛni ni tayeeregbɔho yegeye bye korona fungongo ki yiigegaɔaa nigin nigin wu nɔnɔni na tayeeregbɔho jabii she pala.

439. Ge nɔɔdan limɛge kashaagaa, ni ni limɛge keere-pye porogaramuu wa shacɛ :

Tɛmɔno funɔo tayeeregbɔho kashaagaa¹ : yɛfɛrɛfiige, gemu wa ki yɛco kilɛkorogoo ni kalɛgeɛ niɔnɛne funɔo ni ge

Limɛge kashaaga ki	Tayeeregbɔho kozhegeɛ ki
<ul style="list-style-type: none"> • Ma sɔɔlasire kajaɔaa taa gemu maxho wa fiige neki shazhosiɔnɛ kana ge • Mafanha le sɔɔlasii yɛɛne yaa izzinii pu • Mapye sɔɔlasii kulunɔ ni pɛɛn-fya-sene ni afiriki cerege ki funɔon • Mapye sɔɔlasii kulunɔ fanha wo go nime caɔaɔe wogo ni keere nɔnɔni ni kashiɔo ni pɛɛn-fya senegbɔo ni nɔnɔo ki funɔoni 	<ul style="list-style-type: none"> • Lavara wu sɔɔlasii pu ni nɔni tɛgen vɛɛ pu sene wu na ni sipii pu neɛ wu yɛɛɛnɔnɔgan ni, fiige ki comaha wu nɔniɛ denɛ wu kaa na ; • Lavara wu Sɔɔlasii pu ni nɔniɛ tenɛ vɛpu keere nahano sene wu ni wu gorimo ni wu tayeeregbɔho akili fala li ni; <p>Sɔɔlasiiree kapyɛɛɛge nivomo le ni sɔɔlasiire fanhagbɔo fiye ni kensi ja Mali wu yɛfɛrɛti shazhosiɔnɛ pye</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ma la fara Mali wu sɔɔlasii pu kapyɛɛɛne nahagbaashɛɛɛ ti na wu ni wu tenɛɛɛ ce wu(AES) , ni wu ni fiyee yati ce wu na ; • Ma fanha le shazhosiɔnɛ nahagbaashɛɛɛ ti ni fiyi tɛhele soho wu ni ; • Ma sɔɔlasii pu nari pye nahagbaashɛɛɛ sɔɔlasii(tenne li funɔo kapyɛgeɛ lada baari wu ni sicuumo keere) ; • Marifa bɛnhɛɛ ni marifa mugu wu ni fanhaba marivayaayaa ni sɔɔlasii yɛɛne yatibɛyaa wu lozhɛɛ wu naha na ; • Marifa dugoyooɔi ni yi tugoyɛɛne yi izinii funɔo yaa wu lozhe wu naha na ; • Kashiyɛɛne yaa wu lozhe wu naha na ni fanha le wu wu ni ; fuga wu ni kɛngbɔɔɔo kabayana (kashi-nɔo-elicoputerii ,fiyee-soho- misilii, doronii,nws) • Nɛwolo fanha lozhe nahana ni fanha le wu ki ni.
<ul style="list-style-type: none"> • Ma sipii vigiri wu ni kapɛxunɔo pye wu xho 	<ul style="list-style-type: none"> • La vara wu tɔɔvuyoo somi yɛɛɛyɛɛ yi ni nashevɛɛ pu marifa loɔo ti naha nɔo ni fiige funɔo yoyo yii ni nɔniɛ ki naha da wu na ; • La vara wu wu sɔɔlasii pu ni nɔniɛ tenɛɛɛpu baari cɛne kalaa wu na ma saha ni vigiri sicɛbalaa pu na ;

	<ul style="list-style-type: none"> • Fiiye soho kile korogoo kapyeyeye lozhe nahana ; • Ma lafara sipii pu kanhamazoro wu na peemu wa marifa lovepu ni vigirivee pu toro ta ge ; • Na baari joro jumugu ma kan sipii pu mu peemu gerizhege wa pye pu soho yoyo yi ni ge • Faha le wu sariyaa pu ni mashae fanha baa marifaa ni marifagbeege jaagaa wu mu fiige gi funjo ni ;
<ul style="list-style-type: none"> • Ma kuru sipii pu pu yeco wu ni bine ten wu na na la fara wu na 	<ul style="list-style-type: none"> • Fiigeshee sanra ni koolosanna kalaa porogaramu yaa • Bara ka tahavono keerege yaaveree pu tayerege ki na tenne li garaa wu ni yoyoyii xho wu ni ; • Baraga tahavono fiigesheere ti na ; • Tenne li shae pu binetenne wu nitan wu kabaya yi beeri na,goriyaa wu ni lavara wu na ; • Kafila fala nenge mugu ni ki mugu garaa gemu wa sogoloro ge na kilekorogoo ki pyi ki ja da jomoloo ki ye lomo ni ni shaezhan fiige ki kagbooyoo yi jurooni • Ma kile koroli yaha sipii pu shoho ni gi kalae nipyeege ki funjon ni ma fanha le kile korogoo funjon ni ki soloro ki ni • Ma Kalagee ki tuuyo jee wu lo pye manahajo kafila fala ni sipii puyecoo kengemugu teserehe • Zuli pye porogaramuu ya wu temono funjo ni janiye lehe korogoo ki ni ,ni binetenne wu pororo wu ni ; • Kashi kadugo teyeeere ne Porogaramuu yaa di pu lozhe nahana; • lavara wu tenne li ni fiige ki funjo tokuluyo,ma fara nojobiire ni cee kuluyo kajarana,yi dija yi torole yoyonakoro ti ,janiye tehe wu ni • Ma fyee yaa toyoona kensi janiye le kalaa tenhe nahagbaashe korogoo ki beeri ni .

Temono funjo Tayeregbo kashaaga 2 : Ma fiige ki maragana jo

Limage kashaaga ki	Tayeeregbo kozhegege ki
<ul style="list-style-type: none"> • Ma lavara fiige fanha ki ni ti jurofere ti ni • Ma fanha le fiige ni ki fyee wu nahagbaashe ti ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Keere logana ce ni nahagbasheere fiige yerehe • Ma fige ni keere nahabara wu loshe nahana na fiige fanha ki mu • Ma beeri- jule ni beeri- tayerege lo demokarasi nidahaashan • La vara wu politiki nahamere lo wu , ni nibaga tayeeregbo kanhashaara ni tayeeregbo keere tegi baari wu na • Tenne shae pu ni kalagee keere yaave pu le wu ni la vara pu teyeeerege gan wu na demokarasi wu keere ki ni ni foroba akili lozhe wu ni nahana , • Bemehe seme tenge fiige ki kagbooyoyi jurooni ; • Mara fanha pororo ni lavara wu ki na teyeregbo cereyee yi ni ma saha ni yekere cereyee yi ni(nijenohodana yaara tewoloyo, kura,petroni, sicuumu, kalaa wu ...)

	<ul style="list-style-type: none"> • Fiige lada korogoo ni nafuu wolo baari jɔɔ, dugonariɔzheɔna na ,yaara da wu ni ti jɔri wuni,tɛyeeregbɔ cereye funɔ ni yemu wa fiige ki yekere pyevɛ pu fara ni ge • Fiige yemɛɛge baari cemɛ da tayeeregbɔ cereye yi ka na ; • Lavara wu lada wu sogoloɔ korogoo ki na,ni lada wu nibonoli kehege jɔriɔ da wu na • Kajabye li korogan ni tenne li funɔn kaɔahashaarati ɔzhe wu ni jahagbaa na ; • Lavara wu fiige fanha ki wo jahamɛɛti ɔ wu na tayeeregbɔ cereyee garaɔa wu ni • yaasharati tuuyɔɔ wu ni keere jɔri wu kaabileereti • Lavara wu fiige fanha kajana li na ni keere kaɔaragaa xhalabaa wogo ni ki ni xhalayaa wogoo jahakɔn (lada keere sizhime,ni yeereye wo beregi wu ;
<ul style="list-style-type: none"> • Ma jahagbaashɛɛɛ ti tɛgi wu ni lada wu ni kabyaa ki garaɔa wu pyeganali pɔɔɔɔ na fanha le li ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Lavara Keere tɛgi yeɔɔɔ ki kajaɔaa • Lavara wu fiige jatecono yeɔɔɔ ki kajaɔaa na ; • FungongoMali 2063 yaha tɔɔɔ na wu ni fiige gɛɛ wu kotonono li yeeparili kabyi jɔɔ politikii wu saha korona kashaagaaki ni fiigerari baariɔɔɔ yi ni ni pee keere tɛgi semɛɛ pu ni • Foroba kabyaa garaɔagana li pɔɔɔɔ wu • Lavara wu foroba politikii pu pu yeɔ wu ni keere ki binɛpye wu foroba politi pu cereye funɔ ni yi soho yeɔ wu keere binɛpye wu ni • Sipiiree keere ki le wu jahagbaashɛɛɛ politikii pu ni pu fyɛɛ pu ni.
<ul style="list-style-type: none"> • Fanha nivɔɔ le Ma foroba baariɔɔ pu ni sereɔɔ ni • Ma fiige ki kan maravɛ baaricemɛɛ, enforomatiki pyevɛɛ, fige fɛɛ, pemu jaha wa tee ni maxhoyavɛɛ pu ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Mara wu keere ki ɔgaaɔa ki beɛri ni k yanga ki vahaga wu ni ki le enforomatiki ni ; • Fanha le wu kajaɔa ki ni ni mara fanha ki baariɔɔ pu keereɔɔ kajaɔana li jariɔɔ wu • Ma fanha yi kila na politikii wu wolo fiige ki foroba baari jɔɔɔ ki mara gana li ni ; • Fanha le keere kajaɔagana li ni ma sin taha nidayi ni baariɔɔ kafɛɛɛ ti na ; ; • Tenne li funɔ kulu yo yi teberi kayifala li ɔzhe wu jahana na keere jaraɔaa ki luu gemu wa tɔɔɔna ni ge ni gemu wa man ge ; • Nipyeege jahabara pyegana denɔɔ ; • Yeepari kabyijɔɔ ki kabyaa nidigee ki jehɛɔ wu ni kajaɔa yeɔɔɔ ni • Sipi kile Zho ni pere kafɛɛ ɔzheɔna ; • Jɔɔɔɔ akili, keere nipyeege jahabara akili ;ni foroba politikii tanna akili le ɔzheɔna ;kalaa wu koro, jole wu koro, ni sariyagbɔ wu funɔ lewu koro feni ; • Ma fanha le wu karijɛɛɛ ki ni danaya wu ni foroba fanhaga ni ki maxhoyavɛɛ pii ;

<ul style="list-style-type: none"> • Ma kiri ni sipyii tɛgɛ sariyaa wu lɔshɛ naha na • Ma lale kiri wu fige ni wu pyezaanna li ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Ma fanha ni baraga le fiige tɛgɛ wu ni sipyii tɛgɛ sariyaa pu ni ; • Ma fiige sipyii ni kiri pyevɛɛ lɔ taranga pu yɛ na • Ma fanha le kapyɛrɛɛ ki ni ma saha ni kiri wu ni kilɛ korogoo ni kalɛgɛpyevɛɛ pu ni • Ma tufɔrɔ le kiri kɔn fanha ki pyegana li ni Modernisation et digitalisation des services judiciaires ; • Ma fanha le kiri baariyɛrɛɛ ni gemu wa jugbere wu kabyaa n̄mahana wu, kapebyeere fungongɔki, dɔrɔgi wu, sibɛɛrikapɛpyevɛɛ pu ni kodɛɛɛ kapepyevɛɛ pu nahakɔrɔti ; • Ma kiri wu shɛgana li yaa ma saha ni binɛtɛn wu ni baariɲɔ ki nahagbaashɛɛrɛti_ ni ; • Maa kɔɲɔ kiri sariyaa pu shata ni sipya kasolɛnɛ li ni ; • Ma foroba kiri baariɲɔyɔ yi da wu bɛɛri mu ni yɛkɛɛrɛ kiri baariɲɔyɔ yi ; • Ma fanhale yɛfɛrɛti ni,na bɛɛri n̄ule kiri fanha ki ta wu ni
<ul style="list-style-type: none"> • Lavara kɛnhɛgɛ politiki wu n̄ɔ wu na ; • Ma fanha ni jomo le Mali wu nahamɛrɛti ni kɔɲɔ fiiye sɔhɔ ni ; 	<ul style="list-style-type: none"> • Ma lavara fiige ki kajaɲaa ki ni,ni ki susuro lɛɲɛ ni naha yogoyu fiige ki yɛfɛrɛ ti kaa na n̄ɔɲɔ ki funɲɔ ni ; ; • Ma kaapyɛrɛɛ tuuyo n̄ɛɛ na yi bugu mashe bɛɛri pu wo da wu mu ma sin sariya wu na, lada,cɛnɛ,kacɛnɛ,kilɛkoro ni mahama tɛyɛ ni • Ma shazhosinɛnɛ ni n̄ariɲɛ ni maho nule baariɲɔkɔ niginre kapyɛrɛɛ ki ni ; • Fanha le wu fiige fanha ki wo nahamɛrɛjo wu ni fiige ki kadugo kapyɛrɛɛ pu wo nibyegee ki wawa wu na ki yɛni • Lavara wu Mali wu keere nahamɛrɛ lɔ wu na cerege ki funɲɔ ni afiriki funɲɔ ni • Ma fiiye yi yi yɛni gaɲaa nivɔmɔ lɔshɛnaha na ma saha ni yɛfɛrɛ keere ki ni yi mɛgɛ fiiyee yi kudɔn wu shazhosinɛnɛ ; ; • Mali wu keere nahamɛrɛ jo wu zhe Afiriki tayerege lɔ wu funɲɔ ni yiyeere wu ni kɛnsi n̄ɔɲɔ fanhagbagbɔyɔ yi n̄ari wu kana • Ma fanhale fiige ki n̄agana li ni ma saha ni n̄ɔɲɔ baariɲɔyɔ yi ni.
<ul style="list-style-type: none"> • Ma fanha ni baaraka le yokɔnɔrɔ ti ni ma saha ni kologaaga wu ni kabyaa n̄mahana wu ni • Ma pɔrɔɲɔn wu le naha kɔrɔ fyɛlɛɛ pu ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Ma fanha ni temɛ le fiige foroba keere ge ki garanagana li ni ; • Koogoonɔ keere n̄un̄ɔni tɔrɔzhan gbeerɛ, karanaguunɔ kahama daa ma fara yan̄mahaya yi zho wu na • Bɛrɛgɛ wu ni koogoonɔli tun yɛrɛɛ ki zhogolonɔ wu ni ki baariɲɔ de wu yaa tɔyɔ na ; • Kabɛɛɲɔnɔgi, ɛntɛrinɛti le foroba kabyaa karagana nigbɔleye fanha le ; • Ma fanha le baari n̄ɛrɛyɛ yi ni yemu waha ja fiige ki baariɲɔn tanha ge ;

	<ul style="list-style-type: none"> • Time torogana denge maha • Fanha le wu tɛge sariya fiige ni fiige maragana sana li ni.
<ul style="list-style-type: none"> • Ma fiige ki mara gana li pɔrɔŋɔ ni fanha jaaga wu • Ma nafuu niɲe kyepye wo yo pye ŋuɲyee ge 	<ul style="list-style-type: none"> • Fanha jaaga wu ni fanha niɲe wolo wu pyegana shevɔnɔ sheɛ ; • La vara wu tɛnnɛ ki fanha ya yi ni fiige baari ŋucaya yi kajaŋaa na • Erezhɔn ni tɛnnɛ ki funɲo pyegaŋaa ki bɔrɔŋɔ wu • Tɛnnɛ ki ni erezhɔn pu funɲo lada wu lozheŋahana wu • Fanha caaga tɛyɛyi shɔhɔ kapyɛɲɛɲɛ ki lozheŋahana wu • Mara fanha ki ni sipii maxho yaa baari ŋuɲyɛ jaaga maha wu fiige ki kɛɲɛ ki ponoli bɛɛri na ; • Porogaramuu yaha tɔyɔna pemu wa zhaa ni sipii fiigeshɛɛɛɛɛɛɛɛ pu ta tɔyɔ wɛɛɲɛ ge manahajo keeregee pye wu korona ni ɛnfɔrɔmatiki wu ni • Politikii ni Sariya torogo fipiiree ti tɔrɔle wu ŋuɲɔni tɛnnɛ li mara wu ni ; • Lavara wu tɛnnɛ fanhaya yi maravɛɛ pu ni ki kabyaa ki na • Fanha le wu tayerege lo demokarasi wu ni fiige ki tɛyɛ yi ni • Tasiɲɛyɛɛ yi ni tɛkaraya yi bɔrɔŋɔ wu ni fanha le wu sipii pu pɔɔ wu na ni pu ŋari ziri wu tɛɲɛ ki funɲo ni ki shɔhɔ ni
<ul style="list-style-type: none"> • Ma niɲe garaga wu pye fige funɲo ni ; 	<ul style="list-style-type: none"> • Daatoro wu ni ɛnfɔrɔmatiki le wu ni yaaga zheɛbara ni niɲelɔlɔ wu ni daa wu na kagaŋaa ni ki daa wu na • Gbɔɔmɔ daa niɲɛ ki kayalaŋuɲɔ ki na ma saha ni ŋimekɔrɔ ti ni • niɲɛ ni fɔɔ niɲɛ ki kudɔn wemu nahaja wolo lada wu ni lapo kabagana ge ; • Lavara wu fiige fanha ki keereŋahamɛɛɛɛɛɛ wu ni niɲɛ ki ni fɔɔniɲɛ ki garaga wu ni.

Tɛmɔnɔ funɲo ni Tayeeregɔɔ kashaa3 : lada fanha wo ni ŋahagbashɛɛ wo

Limɛge kashagaa	Tayeeregɔɔ kozhegeɛ
<ul style="list-style-type: none"> • Ma dugɔnari tuuyo yi bɛɛri ŋahagbashɛɛɛɛɛɛ ti pyegana li taanna • Ma yere ni fiige ki furujiri wu ni ki funɲon ki ni ki kadugoyeere wu bɛ ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Dugɔnari tayere ye yi ni wu yeɲɛɲɛ wu dɛɛɛ wu ni yi ŋaripyɛ wu niɲɔyɔɔ(koro woyo,tɔnrɔkoro ni fugaa woyo,lozheŋuɲɔ woyo,) • Fiige fanha ki erezhɔn tɛnnɛ funɲon komini funɲon,korogoo ni tɛyɛ yi gbɔle korogoo lozheŋaha na ; • Fiige funɲon erezhɔn,tɛɛn dugɔnari korogoo lozheŋahana • Lavara nizheɲigbawu ni senegali gbawu yapalana ŋari wu na • Fugbadugɔnari yeɲɛɲɛ yi ŋaripyɛ wu niɲɔɲɔ ni ma na fugbadugɔnari baari ŋuɲɔ ki lozheŋahana • Tɛnnɛ li funɲo kacɛnɛ li lozhe wu ŋahana ni tɛnnɛ li funɲon yaraya yi le wu ni tɛyɛyi yeereɲɛ wu ni • Dugɔnari pyegaŋaa yaha tɔyɔna gemu naha mɔ ge

	<ul style="list-style-type: none"> • Ma temono fanha le li shi faa wu nahagbashere ti ni • Ma akili shan faa wu kura gahaga wu na ; ; • nuho yeege nafuu wolo korogoo gemu wa warigbootaa taperege ni ge nape shovεekileni fiye shohocaa ki ni ; • faa ni yatoyo yafroti garaga mo wu ni gbomoda wu ti na • Nahashere fanha le fiige ki yekerefe pu mo faa gerehe yeere wu ni ;
<ul style="list-style-type: none"> • Lavara wu fiige ki kura wu kajaana ki na • Fiige ki ja yere sipii papine ki tan kura xho wu ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Baaripyeyerehe yi ni kura wu –suli- porozhee lo zhepaha na wu ; • Kanahasharati lozhepahana wu ni kura fali korofonoo porogaramu denegana pubyire ni deneganagboo na • Kabileere ti vahaga wu ni kurazha wu lozhepahana pyegana pubirena • Cerege ki Yee ke funhon nahagbashere keere paha tee pila yaa ni wu yaha tooyona ; • Kura wu cerege ki garaga wu ni fige ni ; • Fanhale wu kura tuuyo yi wirigi wu ni ni lavara wu ni loho kura kan wu ni ni kura tuuyo yati be nahagbashere ti ni, ni yatii beni yemu kura pereme wa taan manahajo nikileyeri wu ge ; • Zogi wu fiye yati kura wu na lozhe wu pahana • Kura fali korofonoo ki baaripyere pereye yi iziini funho yaa wu lozhepahana ; • Gbomo taa Kura ta korogoo ki sana na ma li nuhon pye ki ne kura tewoloyo ;
<ul style="list-style-type: none"> • Ma lavara izinii lada wu pari wu na • Ma izinii baari wu lozhepahana kudongbo- ta-cereye ni. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fiige yarati pari izinii lozhepahanapemu serenge nafuugbooo wolo korogoo ki nuhon ni ge ; • nuhenohoda nafuu yara wolo ni ti peri izinii lozhepahana ; • Erezhon funhon lada barafee tabinege, limege lada barafee pu tabinege izinii tēge, ni faatapyegbooyo yi, zerehe wu funhon ni lada korogoo kudongbo tawologo ni baari tetaya , ni manugu serenge kudonni nida wu danna wuni erezhon wa beeri funhon yatara nuhon ni, • Kenge yayala tahatoro izinii funho yaa wu na lozhepahana ni kudongbo yaraya yi ni • Faanha wa wu ni fanha le yaadanna wu ,ho wu ni fereza wu ni ; • Yagboyo izinii pu yaa wu ni pu tuuyore wu lozhepahana ; • Izinii yaya yi jaa gihene zere wu • Baari hojo nahagbaashere ti zuli, yemu wa keere yaaganaa kaan nibana izinii pu mu ge • Mahama yaha tooyona wemu wa ho izinii cerege ki fugba da wu ni wu nahagbashere ti mu ge ; • La vara wu izinii tēye yi mo wu yi jaagihene wu na, • Kugbo li garati peri izinii nahagbashere politiki yaa ni pu yaha tooyona wu.

<ul style="list-style-type: none"> • Ma niye nchodan nafuwolo wu tuuyo niye na wu le lada wu ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Lavara wu kacene li ni Mali wu niye njhoda nafuu njimejoro ni wu niye ki faarigana li nahagbaashereeti na • Fanha wa wu njehnjhodana nafuu kanahasharati na Mali wu fiige niye ki beerina • Kalaa lozhejahana niye njoda nafuuyaara ni petroni wolonjehon ni(njehnjoda nafuu wolo kalaa) • niye njoda nafuu wolo semelee pu yaajo wu ni lavara wu cerege ki yekye perege wu na • Lavara kapyehene ki na niye njodanafuu wolo baarjehon yi ni Mali wu Mali wu yekere baarjehon yi soho ni • Ma fige le fiige ki niye njodaa nafuu yarazha wu, ni ti wolo semelee ta gan wu ni ; • Ma lo le tenne li funjehon njehnjoda nafuu wolo baarjehon yi mugu na yemu wa funjehon tuni mahama pu nj wu na ge ; • Sanu wolo gana lili keere gbegele ni ni sanu wolo wee pubyire lozhe wu jahana ; ; • Kanahashaara ti lozhe wu jahana ni niye njoda tayeregbo nafuuyaara ti wolo wu ; • Nafuu yarati teye yi perege wu ni yi yaavonoli nafuu yaarati wolo kadugo na • niye njoda nafuu yarati jehri teye yi lozhe wu jahana • Mali niye njoda nafuu yara nizharati tuuyojehene wu
<ul style="list-style-type: none"> • Ma yere ni teye beeri nimeriki wu le wu ni na jojaagaa koronjehon ki pye nahagbaashereeti kenigaan • Ma baarigbojehon –pye-teye yeereje • Ma pye baaricene-bine-fiige afiriki ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Tenne funjehon nimeriki izinii lozhewu jahana • Teye lozhejahana yemu naha noji Jojaagaa yerefojehon yi ni si da yi kudon ta ge ; • Fiige mege ni niye ki fugba wu kibari yaa ta tege yaa wu ; • Fiige ki mege niye ni fugba porogaramu yaa ; • Kafehon ki kudon wolo wu jotorogo yerefojehon kabagana kensi kalaa wu, sicuumo pu, dugonari wu, jagi wu, maragana li, ni fiige mara wu jehon ; • Lada wu nimeriki le wu degi wu ; • Ma nimeriki wu ni kacene kajaahaa lojehon gihene, baari njehon ki kapujehon gbo, baari njehon ki jehon pye wu koro njehon ki jehon pye wu njehon ; ni cereye njehon baara tuuyo njehon nahagbaashereeti kapujehon gbo ; • Ma kacene keerege ki lo jehon nanotekinolojehon wu, oroboo pu, zheumatiki, mazhi sizhime, ni tayeergegbo teyeyati be • Dahatoro wu ni njehon kanahasharati ni nidaya peregi-kanahashara ti ni cerege funjehon ni ; • INDG wu yaa tojehon ni fugba wu kibari yaa le ni ; • Fiige fugba porogaramu wu yaatojehon wu ni sateliti berini fugba wu ni • Lavara wu fugba kalaa wu kajaahaa kina kensi akili taanfere pu suli zhizime dannu kabagana ; • IA Kanahashara ki yaha dala wu ki yeha gemu wa jehon kaan faa wu, izinii pu, ni baarjehon ki kajaahaa na ge ; • Kanahashaara ni kanahashara teye lozhejahana ni mafara baarjehon njehon na ; • Gihene teye lozhejahana kibariyaa pu yaa gana li kana • Ma jojaagaa fanha wo teje ye yaha tojehon kensi kibariyaa pu jaagaa wu ni ni I cagi wu jahana da wu fahaga ;

<ul style="list-style-type: none"> • Ma kacene, nee daha-mu para,ni kalengee pye nahagbaashere karuon 	<ul style="list-style-type: none"> • Zuli pye nee damu narapyevee pu kepyege ki mo gemu wa wo kalengee,ni wu toroganaa ni wu kacene,115aw a115 na jeni ge • Kalengee ni kafonon izinii lo zhepahana • Fiige foroba yereleye yaa no wu ni shazhosijene pye wu • Fiiye soho Kalengee kapyerenge lo zhepahana • Nee damu narali, kalengee,kacene cerege ki suli teyeyi lozhe wu pahana (kacene pye kulogoo,kacene pye gbaya) • Lavara wu fiige ki mahama baarjugooyo yi gbeegele gana li, ni sariya logana li ni, ma saha ni kacene li, niidhamu- sha- para li,ni kalengee ki pyegana li ni ; • Nii dahamu lada baarjugo lozhepahana ; • Lavara wu kacene,ni nii dahamu,ni kalengee ki baarjubaarjoo da wu ni ki lada wu na ; • Ma kacaba li tegi ni ma funno nipyee ni,lemu wa sepahana jeri jeri ge na zhirini keere pyevee pyegana ni ; • Ma kacene ni niidhamu para ni kalengee baarjugo yi gbogari wu tegi ma pye izinii baarjoo izinii baarjugo ; • Fanha wa wu yarazha ni kayanaa pye Mali kalengee koro kayanaa pye na maxho wa noho ni gemu ni saanma fiige ki funnon ni ni ki kadugo yere wu ni ge • Lavara wu tenne li yatare ti gihene wu na(kacene,dugonari wu, ni kalengee ki) • Politikii yaha toona pemu wa zhaa ni da ni kacaba cerege ki baarjugo nahashere sene wu luu da se pahana ge manahajo na lafarani yatare ti na ge ;
<ul style="list-style-type: none"> • Ma lada wu kabyilegee ki teyire nehehe 	<ul style="list-style-type: none"> • Fanha le wu Funnon yarati zhabine (yahara, kabyaa tetaya , funnon lapo wu) • Lavara wu fiige funnon kabyaa teyire ye yati be na(foroba kabyileere,vorogevve jeri wu) ; • Ma folongoo ceme fyee yaha toona • Lavara wu kabyaa kalaa wu sipii lada wu na fo ma sheno fiige sipii bena ; • Ma yekerere baari jooyo yi kabyaa da wu faha bankii pu mo ; • Kehenge kabyileere ki teyire nivoo fyee wolo manahajo NBD/BRICS (nahagbaashere banki fomoo wu) • Ma fiige ki ni nono kabyaa tetaya yaha toona beeri mu • Kabyaa garaga- yerehe- da gemu wa kafonon kacene ni nahagbaashere- keere pyi ge manahajo jagipyebankii, nahagbaashere bankii, nono yafala gbaha • Ma sariya yaha toona ni sipii pu kajaana lozhe wu pahana kaayanaa ki kana kabyaa caya yi • Lada wu beeri nonon kasere Politikii yaa wu ni pu dorogo wu kabyaa caa ki nahagbaashere ti ni ki nanjere da wu kana

Ƨemōno funno ni Tayeeregbo kashaa4 : Sipii nehe nahagbashere ti lodugu

Limēge kashagaa	Tayeeregbo kozhege ki
<ul style="list-style-type: none"> • Ma lavara sipii kile wu na ma shēe kanhama tēye yemu sipii wa cēre ge • Ma erezhōn funno nahashere lada tēgbōyo pye nūno yige 	<ul style="list-style-type: none"> • Lada Nahagbaashere fyee denhe na funno to tēge kaberi funno yarati ni ki ye wali lada wu na • Erezhōn pemu sipii wa cēre ge sipii yahazhe pēre mu pu Ma xho wa pemu na , pu erezhōn wu funno yarati wolo na ge • Baara ta korogoo lozhe wu nahana kabyaa –yige lada korogoo ki ni sipii funno ni kanhama tēye ni ; • Teten danya dēgi wu yemu wa gihene nape ni temōno funno nahagbaashere nin ge, • Ma nahagbashere ti leKajana sipireti feni fiige ki erezhōn pu bēri funno ni ma saha ni tēne gbeeri yerehe porogaramuu pu ni • Kanahashaara tēye gan Fiige ki erezhōn gbo pu bēri mo • Teyere ye ni yerehe kan erezhōn pu mo yemu wa pu no ge ; • Keeree jatejo wu manahajo sipii pu buguganali,ni sipii pu sologanali nahagbaashere ti dēgi wunkorona (tēgeere ni temōno funno ni) tēye yi bēri ni ni cereyi bēri funno ni) • Lo lehe wo keerepyeve pu bēri ni tēne li shēen pu bēri ni tēyerege lo wu na sipii pu buguganali,pu kugbo tēne li ni fiige ki gēme keere ki ni ; • Fanha le wu foroba politikii bu 116aw a puyena ni pu lozhiri kpehe ki limēge wegana gbōna ni limēge wee gana sipii naari wu, pu kugbo funno den wu
<ul style="list-style-type: none"> • Ma fiige ki shēen fōmo pu nūnoyiige wemu wa ni zōsama ni ge nape ni sipige ni na fanha le fiigeshere akili wu ni ge 	<ul style="list-style-type: none"> • Fanha le wu sipii pu torogana ki,pu kacehe ki,ni pu kapegeki fiige ki kacehe ki ni, ki sariyaa pu,deemokarasi wu,ni gbōmo daa wu fiige ki sheme pu na,ni gbōmodaa sariyaa pu na pemu wa fiige fanha ki gara ge • Fiigeshere ni torogana sana kalaa ni tufige nahabo kalaa wemu wa serēhe kalēge gbōmo daa wu ni forba keere gara no wu nūno ni ge • Fiigeshere kalaa le wu no dan kalaa wu ni fuba kalaa wu beni ; • Kanahashaara lo wawa ti yena ni li fanha da wu fiige fanha ki mo fiigeshere ti ni ti nipyegēe torogo wu nūno ni • Jotorogoo yereye ni erezo sosio pu baari pyegana no wu ; • Lavara wu fiigeshen wa bēri tēyerege lo wu na ni fiigeshen wa bēri pye ni wu nihe ki kapevo wa ; • Yarabinezha kpehe mugu fiige marafanha yayi ni fiigeshen pu shōno ni • Lavara wu Keere binēpye fōmo wu ni foroba sizhime pu na • Fanha Fiigeshen pu keerege kekrogo ki ni

<ul style="list-style-type: none"> • Ma la wolo sipii pu tannabara ti ni nifomo pu na sipii pu lada wu pye nuhon yige 	<ul style="list-style-type: none"> • Ma sipii pu keme tege yaha toyona , na fanha le fiigeshere ti beeri yejo wu ni ti yetegi wu ni ; • Ma fanha le fiige ki beeri sipii pu yejo wu ni pu keere ki binje wu na ; • Ma tufiree fyel fanha le kabyaa garaga gana li ni na fyelgbo lo fiige ki teyeyi danna bara ti na ; • Fanhagbo wolo sipii pu danna bara ti ni na beeri pyi na fiige ki baari nuhonyo yi niceyi taa ; • Ma fiige ki sipii pu yekereti baari nuhonyo lozhedahana ; • Ma fanha le keereye ni yemu waha fiige ki sipii pu beeri binpye nigin ge ; • Ma fanha le lolvono wu fyel keereyeyi ni ; • Lavara wu sipii pu kashagaa teye yi na ni pu kacenge keere nivonon lozhe wu nahana
<ul style="list-style-type: none"> • Ma funhon niye baarinyo mugu 	<ul style="list-style-type: none"> • Ma Baaripyevete pu kalaa baarinyoyi wa pemu shaa ge ni lada kapyi pu ti le be ; • Ma warigbo le funaha ni fucege ni fanha ba sipii pu kalaa wu ni pu baarinyo da wu ni kalaa wu ni ; • Ma baarinyo ta keereye yaha toyona gemu waha namaa, ce ni fanhaba sipii pu ce ja yekere baarinyo numugu ge • Lavara wu sipii pu kajaaha yaha toyona wu ni pu ceme keere ki ni gemu waha ja sipii pu ladagbeeri wu lozhedahana ge ; • Lavara wu da wu bine gana li garaga wu na gemu wa sereye sipii pu baari tabarati, ni pu baari ceme tabarati na ;
<ul style="list-style-type: none"> • Ma kalaa fyel niceme yaha toyona wemu wase nahawemu wa wu yeco na beeri nulege na fanha le ni kacenge kanahashara ti ni ge kalaa fyelgana wemu kacenge wa nehe ge 	<ul style="list-style-type: none"> • Lavara wu kapye ni kacenge niginre ti na ma sereye ni ceme nidiire lonari wu na ; • Ma fugba kalaa gbaya numugu ni IES yatii be erezhon pu beeri funhon ni ; • Lavara wu fugba kalaa wu ni baarinyo yi karinege ki na gemu waha kalaa nahata seme lole baarinyo ta wu ni ge ; • Ma zhirime le kalaa wu kashagaa nahagbashere ti ni kalaa wu pyegana li ni ; • Ma fugba kalaa gba yi ni nohdan wo yi nivoyi ni nile yi yaa porogaramuu yaha toyo • Nahagbaashere kalaa ni ti kajaaha sese wogo le kalaa tuuyoyi ni manahajo jokotri, were yaa iznii ni lomo yatare ti kalaa wu ni ; • Lavara wu kacenge ni tekinkii pu kalaa wu na ma saha ni lisee sese numuguu ni pemu waha la zhizhime ni nuyiree kalaa pyi sipii pu nuhon ni ge ; • Lavara wu porogaramuu/curricula pu na ma sereye ni kalenge tenne ceme pu ni fiigefanhashenre ti na ni zhizhime kacenge ni ki tekinkii, ki enzherii, ki toremo kalaa wu teyeyi beeri ni(STIM) ; • Ma kacene kashagaa lole baarinyo yi kalaape wu ni ,ni lada korogoo tuyo yi beeri ni ;

	<ul style="list-style-type: none"> • Lavara wu kalaatelee pu garaga ni pu kalaa wu na ; • Ma foroba nuyiire fanha le kalaa tuuyo yi bæeri ni • Fanha le wu porogaramuu pu ni ma taha kacɛɛ kashaara ti na ni ma sipii kalaa baari ɲɔɔ kalaa wu ni ni lada wu funɲɔn yarati soroni wu ni kɛnsi kajagaa kalaa wu faha yogo tɛɛ yi ; • Ma fanha le tɛkiniki baara kalaa wu ni kɛnsi sipii pu da ma yaha nipanga baari wu ni izinii cereye yayarati lada gbɔli na • Ma sipii kuluyo kalaa baari ɲɔɔ kalaa wu ni (OS) ,ni sipii pu tile bæeri tɛgbeere funɲɔn ni • Lavara wu sipii pu ɲuyire ti na lada wu kacɛɛ ni ni pu zhizhime mazhii pu kalaa wu ni ; ; • Lavara wu baari ɲugbɔɔɔ yi nivɔɔ yi na na yi pɔ fyɛ tɛɛyi bæeri na • Lavara wu fugba kalaa wu tɛyi bæeri na ma saha ni fiige ki kashaagaa ki ni ki kaɲahashaarati lɔzhewu ɲahana ; • Lada wu akili lɔzhe ɲahana ni tɛnne li erezho yaha tɔɔna wu ni(fugba kalaa wu,foroba tɛnne li,ni tɛnne li sipii pu). .
<ul style="list-style-type: none"> • Ma sicuumɔ keere fyɛ fɔmɔ yaha tɔɔna na lavara fiige ki sicuumu yɛfɛɛ ti ni 	<ul style="list-style-type: none"> • Fanha le wu banaya wɛpye woyo yi ni maxhoɲɔɲɔ nizara ti na wɛɛ tɔpye mugu korona yemu wa ni wɛpye yɛɛɛ sɛɛ woyo ni ge kɛnsi la wolo banafɛpyi fiige kadugeyere zhe wu na ge ; ; • ɲakɔɲɔ fyɛɛ sama yaha tɔɔna ni tɛgɛ nigin banaya yi ni koɲo banaya yi keereye yi garaga sama wu ni ; • Lavara wu warigbɔ lɔle wu na sipii pu ni ; • Ma fiigeshɛɛn bæeri yama asirasi(RAMU) daha doru wu yaha tɔɔna ni sɛɛ ni ; • Lavara wu kolɛgɛɛ wɛɛ ti yaa wu ni ti kaɲahashara ti ni ; • Ma tɛnne li wɛɛ wajibi wo ti yaa wu lɔshɛɲahana ni lavara wu kolɛgɛɛ wɛɛ yaa wu ni(MTA) • Ma cereye gbɔn le yi yɛ soho ni porogaramu yaha tɔɔna na , ni dige ni sicuumu kalaa wu keere ɲahakɔɲɔ ti ni ; • Ma lavara sicuumu keere porogaramu yaha tɔɔna wu ni • Sicuumo fyɛɛ le nimeriki wu ni (tɛlege wɛpyere ni, ni RSU, NWS) • Vakisen lɔzhɛɲahana ni pu yaa baariɲɔɔ ɲumugu ; • Lavara wu soroni fyɛɛ wu pyegana li ni ma saha ni sicuumu baari seberɛgɛ ki ni ;.

<ul style="list-style-type: none"> • Ma lafara kugboho ki shéen gile wu na na wo mahama kulogoo ki yaa no. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lavara wu fefeme pu ni ni tenne li notegleli kugboho ki ni ; <ul style="list-style-type: none"> • Ma gbaha nicene tama tan fumon fepu mo • Kulogoo bele wu garaga no wu kensi lepye lada wu ni nahagbaasheere ti naha ta karuon gboho ; <ul style="list-style-type: none"> • Gbaya porono porogaramugboyo yaha toyna ni kulogoo bele wu nahakoro fungaa ; • Warigboleere foroba baarino yi ta wu ni yi no wu ni ,sipyire ni lada teyere ye yi ni dugonari wu korogoo ki da wu ni ki no ; <ul style="list-style-type: none"> • Fiige ki kugboho nivono yeereye ; • Nubaga kulo pelene pilan yaa ni gbaaya yi yeereye wu ni madugu ;
<ul style="list-style-type: none"> • Ma cee wu yefere lo lada kabanana pyekorogoo ki mugu na wu kalaa dawu na wu sicuumu da wu fahaga 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuugo ki lopye wu maragana sana pyeme foroba politikii ni keere narigaa ni yepari kabyidigee ki ni, na fanha jaagaa wu ni ki ninewolo wu jateco ; • Sipiiree funon kahama yirige wu pemu wa cee pu tayeerege lowu cereji ge ; • Gbomoda cee pu ni pu kuluyoo yi kajanaa ni pu sene wu ni yoyo yi nahakoro ni yi xho xho korogoo ki ni ; • Cee pu nule wu kuloli garaga wu ni pu yepya kalaa wu ,pu yelo wu kabyaa kabagana, ni pu ta wu nige ki ni foho ki ni ; • Cee pu ni fuceege ki da wu boron wu wepyere ti,kalaa wu, ni baara kalaa wu ni ; • Puga funon baarereye yi kaa jojaagaa wu kensi nafunon kulogoo cee pu baara wu fahaga ; • Cee pu le wu yaarasha korogoo ki ni pu ni namaa danna wu baara da wu ni ,ni lashaayerere ye na.
<ul style="list-style-type: none"> • Ma nogobyire ti pye naari wu ni fiige ki niginre ti pyene pu 	<ul style="list-style-type: none"> • Nogobyiri ti baara da wu lozhedahana, tenne li lada wu funon le wu sipiire ti lada wu korona, yayala nivono li ni, kabyaa ni da wu na,baari noyo yi mugu kana ; • Lavara wu tenne li nogobyiree ti baara jugboyo yi kalaa wu na ; • Nogobyiree ti beeri nule maragana sana li ni lemu waha funtanga kan beeri mu ni yi koroyo numugu ge ; • Lavara wu fanha ni tikereme keere ki na kensi lafara sipii pu legana no wu na ,pu nule baari noye yi,tenne li dan wu, ni wari tagana keere yaha toyna .

	<ul style="list-style-type: none"> • Fanha le wu niye yi ni loho yo yi temono funjon garagana nizaŋaa ki ni ; • Baari jereje yaara shagana ni yaara ti digana lo yemu wa mahama pu shuu kakarana ge ; • Yenigin ni sipii jeheme funjonshaara yaha wu mahama kalaa wu jujon tan ; • Tayeerege lo wu fiige temonon funjon nahagbaashere ti ni ni fyee gon ni gemu naha kafegepari fe wu fahaga na wu teli ge.
--	---

3.2. Fungogo ki yaha wu toyo na tepyegge ki dgi wu

440. Fungongo yaha wu toyo na naha bye yee kelee shishere funjo ni ni fyee ni tege-tege pyegana ni. We baari juro ma fungogo yaha wu toyo na wu tee ki she, kee tege ki je, (2024-2033, 2034-2043, 2044-2053, 2054-2063), ni kashaay (kashaagbo ni limege kashaaya).

441. **Malivomo fungongo kozhe li ma saha ni 2063 yee li ni yaha wu toyo na wu waha bye tee gboyo shishere funjo ni.**

- **Tee nizhiige I (2024-2033)**, we funjo ni kasha je ma fiigefanha jeri wu teje ni ladaa wu ni nahagbaashere ti jeri wu seese ni, maragana li kabyileere ti funjo ni. Li wa zha di yaara nijehaba wu fetaha ni ma teene li funjo yaara ti wakaraja. Baarijuro waaha yaha toyoona di kuran yala wu, faateye geme, yaara teye yi nule wu yiye ni , na fiige izinii keree toyo weneje wu suli. Lee be kadugo, Le tee le funjo ni, kabazheye jeheye benbaara ti niye waha xhon, keni si tiforo fyee le koro ni, la le wu fiige japije ni shazhosigene li ni, lada gbo japije, kabyaa teforo yo yatii da wu ni faanha le wu maragana saana li ni. Lena ki wa saha fiige nule lada fanri ma faabaari wu, ni faa-izinii keree b mahama pu ni, keni si ja Mali lada juro yiige. Le waha ba ni yadiya nijehaye da wu ni yadiye japije ni, kanahashaara ni jije nohodaan yara ti wolo wu, ni kura keree jaha da wu. Kajana sipyiire ti vanri wu bee naha lozhe jaha na, le tee li ni, ni kalaa keree jeri wu, weke serenje kacene ni yaayala li kalaa ni we dawilalaa leye, ga na serenje bee sicuumo saana, kajana wo li, ni lemu tama wa tan ge ;
- **Tee li shuun woo li II (2034-2043)**, we jaha wa tii kabazheye nafan gboyo woo yi na. Le funjo, we naha doro ni, na fanha le tee nizhiige ki wo nidaya yi ni, ga na guru na fanha juro yiige lada wu da wu ni, ni faanha le wu keye yaara ta ni, faa, yaara wolo...) Le tee li ni, politiki ni fanhabaarijuro yi jeri naha yaha toyo na, ni tidugumo izinii ni je wu yaayala yereye nigboho yi ni.
- **Tee taanri woo li III (2044-2053)**, je sipyiire ti nahazhegbo wu, le je seese lale wu sipyiire ti xhერი ni, ni kaanhama shi beeri ja wu ni. Li mege na, nahasheme politik wu, baari wu daw wu kadugo na, ma lale ni ti yaha teye beeri ni sicuumo, kalaa, baarikalaa, yereye baarijuro yi (kura, korogoo, lozaana, NWS.)
- **Tee shishere woo li IV (2054-2063)** : kapye gbo lemu je naha ge, le wa fanha le tegebene tege ki wo nidaya yi. Le waha bye ma izinii yala wu je gbo ni tovyo fanya yala-izinii pu ni, ni baarijuro ya lozhe jaha wu, ma naha jo jagipye wu, dugonaari wu, nii-nidaan-sha-naara li, na yi mahama pu tan seese ni.

Teyeregegbayo Kabazhaye Temono ni	Tee 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li jeri wu	Tee 2 : 2034-2043 Li m e g e c e m e	Tee 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe naha na wu	Tee 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yi ni
<p>Teyeregegbayo Kabazhaye Temono ni</p>	<p>1.1. Li. K. : Ma sorosire fanha ta, gemu naha yere fiige ki nigire tan ge 1.1.1. Fanha le sorosire (FDS) ni sipyiire ti lo wu ni kajana yereye yi ni 1.1.2. Fiige ki teye yi beeri-shazhosigene li 1.1.3. La le wu sorosii keree-nahakon wu ni tayeregegbu funshaara 1.1.4. Sorosire karijenge fono vanri wu ni sorosii-fanha-gbo fiye ni, keni si Mali wufere ti tan 1.1.5. Sooro karijenge vanri wu teenjii fiye yi ni (AES ni fiye yatii be) 1.1.6. Fiye shoho ni teye yi bine-shazhosigene li 1.1.7. kashenkenje gbo nahagbaasheere ti kaa na vanri wu (sipyii ni lada wu kapyegge ni sicuumo keree pye wu)</p> <p>1.1. OS : Ma jakonro ti ni fanha-kaa-pyee gbo wolo wu tolo yi ni 1.1.1. Fanha le wu benbaara nahakonro ti ni ni ti nahawologana keree yi ni, nanije lozhe naha na wu 1.1.2. Sorosii pu li mege kalaa wu lozhe wu naha na ma saha ni kakara shicebaaga ni 1.1.3. Fanha le wu sariya pu ni ma nahatii yagboyo biire ni 1.1.4. Kile koro fiye shonwoono zhe naha na wu keree Développement d'une diplomatie religieuse active 1.1.5. Fanha sipyiire ti kanhamaja wu na, jakonro sipyiire ti ni fanhapye kaa wa peemu ta ge 1.1.6. Baari da wu ni wu yaa wu kashi teye yi</p> <p>1.3. L. K. : Ma li yaha toyona na la le sipyii beme ni ni bine-ten wu ni 1.3.1. Fiigeshenre kalaa yaha wu 1.3.2. la le wu keree-yaavelce tayerege ni teenne li karanja wu ni, ni yogoxho wu 1.3.3. Gbomo da wu fiige shenre ti na 1.3.4. Teenje sipyiire ti bine-den fanha le wu, 1.3.5. Pyaaganja yaha toyona na wu ni bine-jo kpeenge, Kile koro sipyii naha ja geemu naari ge, di fiige kaagboyo ya nahawolo 1.3.6. Kilekoro li yaha wu teyahanja ni teenne li funngo ni, ni Kilekoogi shoho ni</p>	<p>1.1. L K : Ma fanha sorosii kajana li ni pu yereye yala wu ni 1.1.1. Farifanpyaa ni yagboyo biire yala wu ni jhe 1.1.2. Fanha le wu karijenge ni, ni AES fiye ni, ni fiye yatii be 1.1.3. Fanha le wu fiye shohoni teye yi shazhosigene wu ni 1.1.4. FDS wo wari yiri wu di keree nahakon ni pu tayeregegbu funngo zha wu</p> <p>1.2. L.K. : Ma la le nanije ki ni, ni bine-den wu 1.2.1. Porogaramuu yaha wu toyona na, keni si nanije gbeeri pyegana suli ni la le wu bine-den wu ni 1.2.2. Fanha le wu bine-den wu ni kabanja yi beeri ni 1.2.3. Fanha le wu kanhamaja wu ni den wu shenzhan kashibaa 1.2.4. Porogaramu vanri kashi kadugo yala wu ni nahagbaasheere ti kaa na</p>	<p>1.1.L.K. : Ma pye kajana sorosii, peemu kaa wa cerege ki funngo ni ge 1.1.1. Yagboyo tabaleye ni tugoyereye yi nijeha yala wu 1.1.2. Fugatefaga yagboyo nijeha yala wu 1.1.3. Sipyii vigiri Kashen kenje yaha wu toyona na</p> <p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>1.1. L.K. : Ma sorosii toro kajana sorosii pu shoho ni konjo ni 1.1.1. Fanha le wu fugba tefaga yagboyo yi yala wu , ma naha jo (kashen kon elikoobitiri, Misilii, doronii, NWS 1.1.2. Fanha le wu sipyii vigiri Kashen kenje ki ni</p> <p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbayo Kabazhyc Temono ni	Tee 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li jeri wu	Tee 2 : 2034-2043 Li mege cem e	Tee 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe naha na wu	Tee 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yi ni
<p>II. Fiige maragana jom o</p>	<p>1.3.7. Kaloge nehe wu le pye beme pu, den-jo wu, ni je wu wuye ni sababu Ma fanha tehe ni fiige tolo pu kajarja ki ni, ma fara yeere nngobiire ni cem pu tolo pu, pu di puye nihe po kashi nahakono ni fanha le wu janihe ni</p> <p>1.3.8. Ma pyeganjaa yaha toyoo na, keni si janihe da wu baari nirihe le, wu pye nahagbaashere funjo kaa</p>			
	<p>2.1. L.K. : Ma la fara fiigefanha fanha ki ni yu jurofere ti na</p> <p>2.1.1 Fyale ni nahagbaashere pye fiigefanha vanri wu</p> <p>2.1.2 Ma nipige la fiigefanha ki kapyegge ki ni , ni yu yajo wu sipyiire ti mu</p> <p>2.1.3 Ma beeri-lerhe-le ni beeri-tayerege-lo demokarasi nidaa shan</p> <p>2.1.4 Fanha le wu kanahashaara ni teyeregeboho tetehene wu politiki jurofere ti ni</p> <p>2.1.5 Tennenne sipyiire ti ni keree yaavele le'e le wu ni tayerege gan wu pu mu demokarasi yaha wu toyoo na wu funjo ni</p> <p>2.1.6 Bemehe da wu fiige kaa gboyo yi beeri juro ni</p> <p>2.1.7 La le wu tayeregeboho kabazheye yi amragana li ni ma saha ni jogani baari kabazheye yi (jinihe nohodaan yara ti, petoroli, kura, sicuumo, kalaa,.. NWS)</p> <p>2.1.8 Fiye yereye ni baarijuroyo kuluyo vanri wu, yemu wa jinihe nohodaan yara ti woo ge, tugo wu, yaa wu, ni yi jeri wu tayeregeboho kabashere ya ni, fiige jogani baari kuluyo ya fara</p> <p>2.1.9 Fiige li-mege-ceme vanri wu tayeregeboyo kabashere yi ni</p> <p>2.1.10 La le wu lada wu karanja pyegana ni, ni lada jinihe ki lada gboho yereye yi funjo ni</p> <p>2.1.11 Tennenne sipyiire ti fanhaya yi keye yaha wu, ni kapyegge ni, gemu waha nafuu gan pu mu ge</p>	<p>2.1. L.K. : La le fyale ni nahagbaashere pye fiigefanha niun</p> <p>2.1.1. Fanha le wu fiigefanha jurofere ti ni tayeregeboho kabazheye yi ni</p> <p>2.1.2. Kabyaa le wu yatara niheche yala wu ni yi tiforo ti ni</p> <p>2.1.3. La le wu Fiige kajana li ni ,keni si keree wahaya yi juro jiri togbeere ni tomono ni (lada keme ni yayaala wii wu</p> <p>2.1.4. Lale wu tene sipyiire ti jurofere ti ni keree yaavele ma saha ni bineme kacene vanri wu ni</p> <p>2.1.5. La le wu tayeregeboyo kabazheye maragana li ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>2.2. L.K. : Ma la le nahagbaashere ti tetehene wu ni lada wu karanjagana li</p> <p>2.2.1. Faanha le tetehene wu keree ni</p> <p>2.2.2. Fanha le fiige jo-tomono keree yi ni</p> <p>2.2.3. Mali funono 2063 yaha wu toyoo na ni fiige tye yi gme kariti (SNAT) ma saha ni kabyileere politiki kashaaya yi ni pee tetehene semle pu jeri</p> <p>2.2.4. Foroba nafuu karanja lozhe naha na wu</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbayo Kabazhaye Temoɔ ni	Tee 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li jeri wu	Tee 2 : 2034-2043 Li m e g e c e m e	Tee 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe naha na wu	Tee 4 : 2054-2063 Fanhalewunidaya yini
	<p>2.2.5. Foroba politikii kabazhaye funno ni ni yi shoho ni jiri wu lozhe naha na</p> <p>2.2.6. Sipyiire ti keree yo le wu nahagbaashere politikii ni fyelee pu ni</p>			
	<p>2.3. L.K. : Ma tiforo ni kajana kan foroba baarjuyo yi mu</p> <p>2.3.1. Keree nahawologana faha wu ni nimeriki le wu foroba baarjuyo beeri ni</p> <p>2.3.2. La le wu kajaɔa ni, ni baaripyee keree karaɔa wu lozhe wu naha na baarjuyo yi na</p> <p>2.3.3. Fanhaya yi la wu yiye na ni politikii wolo wu foroba baarjuyo yi ni ;</p> <p>2.3.4. Fanha le wu karaɔa wu ni, wemu serenge nidaya na ge, ni jurofere tayerenge gan wu baarjuyo yi mu</p> <p>2.3.5. Ten-jo gbeeri lozhe naha na</p> <p>2.3.6. Kabyaa niwologo nahajo wu fyele yaha wu toyoona</p> <p>2.3.7. Kabyiwolo yi geme wu ni yereye nivoyo yi ni</p> <p>2.3.8. Kaa-daan keree mahama pu lozhe naha na wu</p> <p>2.3.9. Kaarurofere jeebeeri wu, kibaariyaa py gan wu ni foroba politikii beregi wu, ni karaɔa wu ni, kaɔahapara wu ni sariyagbo jime ni</p>	<p>2.2. L.K.: Ma baarjuyo saana, kaajana woyo,nimeriki ni kpenge wa yemu ge, ni yi be tii sipyii maxoo yala wu na ge</p> <p>2.2.1. La le wu baarjuyo yi sipyii shoho ni meheye ni dana wu na</p> <p>2.2.2. Ma toro ni keree nahawologana faha wu baarjuyo yi ni kapyegge ki ni,</p> <p>2.2.3. Tiforo gan wu fiigefanha baaripyee pu karaɔagana li mu</p> <p>2.2.4. Ma toro ni fanha le wu karaɔa wu, wemu wa serenge kajana li na baarjuyo yi na ge</p> <p>2.2.5. Ma tuun beeri teen-jo, wemu waha akili yaha nime jeri wu ni nibaɔa jeri wu na baari funno ni ge</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>2.4. L.K. : Ma kiirikono ni sipyii-tege-sariyaa pu lozhe naha na</p> <p>2.4.1. Lale wu sariyaa Fiigefanha ni, ni fanha le wu sipyii sariyaa pu ni.</p> <p>2.4.2. Kiirikon teye ni kiiri sipyiire ti gbaraɔa yiye na wu.</p> <p>2.4.3. Fanha le wu karienge ni kiirikonvee pu ni Silamaakiirikonvee ni kereenahawolo fanhalee</p> <p>2.4.4. Tiforo gan wu ni nimeriki le wu kiirikon gbaya yi ni .</p> <p>2.4.5. Fanha le wu nahmahara oaha kon fyelee pu, ni nafuu nahmahara ni jakono ti, dorogi, nimeriki kakara ti, fiye shoho ni kakaara,</p>	<p>2.3. L.K. : Ma kiirikon dana ni kajana ti lozhe naha na</p> <p>2.3.1. Kiirikon keree vanri wu nahagbaashere ti ni teenne li janiye kaa na</p> <p>2.3.2. No wu fiye shoho ni kiirikon wu ni kaso wu je wu keree nahawologana tehe li na.</p> <p>2.3.3. Beeri no wu kiirigbaya yi na, kiiribaaripyee ni kiirisipyiire ti na pye wu</p> <p>2.3.4. Fanha le wu kiirikon wuyefee ti ni ni beeri no wu gbaya yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbayo Kabazhaye Təmōno ni	Tee 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li neri wu	Tee 2 : 2034-2043 Li mege ceme	Tee 3 : 2044-2053 Sipyire ti keree lozhe naha na wu	Tee 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yini
	<p>2.5. L.K. : ma fanha le fiige kadugo politiki wu kajana li ni</p> <p>2.5.1. Susudegele fanha ki ni fige wuyefere lo zhe oaha na wu fiye shoho ni pkeenhe ki na</p> <p>2.5.2. Karihege nehe wu shi wu be nehe wu, lemu wa serenge kabanaa beeri la da wu na, lada wu, kalege, kacene, Kilekorogoo ni mahama pu keree funjo ni</p> <p>2.5.3. Sahazhosigene li maxoo ni wuyetan wu le wu fiyeshohowoono keree nizhiime ki ni</p> <p>2.5.4. Fanha le wu fiigefanha ki nurofere ti ni, karihege ma yiri fiige kadugo kapyegge ki ni</p> <p>2.5.5. Fanha le wu Mali nurofere cerege yi funjo ni</p> <p>2.5.6. Nigire pyeganaa fomono fiye wuyefere ti ni wuyetan wu funjo ni, lozhe wu naha na</p>	<p>2.4. L.K. Ma Mali nurofere tayerege yiige kpenge na fiye shoho ni kpenge ki na</p> <p>2.4.1. Ma Mali nurofere tayerege yiige Afiriki kpenge ki na</p> <p>2.4.2. Ma Mali nurofere yiige Afiriki tayerege lo wu ni fiye shoho ni fanhabaarunjo yi ni neri wu ni</p> <p>2.4.3. Fiige ki naa wu fiye shoho ni fanhabaarunjo yi funjo ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>2.6. L..K. : Ma fanha le ni la le nanmahara ni nafuu nanmahara naha kon</p> <p>2.6.1. Fanha le wu kpenge le wu ni foroba keree karaa wu ni</p> <p>2.6.2. Kanahama gbeeri taha wu nanmahara na, kanhama taha karaa koono kapyegge na, nafuu nmahara wu zho wu</p> <p>2.6.3. Beegi saana pye wu ni nanmahara naha kon wu</p> <p>2.6.4. Enformatiki le wu foroba nafuu nigire karaa wu ni.</p>	<p>L.K. 2.6. : Fanha le wu nahakon wu pyeganaa ni</p> <p>2.6.1. Fanha le wu nahakon wu pyeganaa ni baarunjo yi ni</p> <p>2.6.2. Shiige kaa yalapon gbeeri wu</p> <p>2.6.3. Fanha foroba nafuu keree nule wu yiye ni pyegana li ni</p> <p>2.6.4. Sariyaa keree fiige ni lozhe naha ni maragana saana li</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>2.7. L.K. : Ma la le tene li maragana li ni fanhajaaga wu ni</p> <p>2.7.1. Fanahajaaga keree zhaje wu bee ni fiigefanha jaaga wu fiige ni</p> <p>2.7.2. Fanha le wu tenee kajanaa ni ni fiige baarunjo nijaaga yi fiige ki ni</p> <p>2.7.3. Erezhoon ni tene maragana lozhe naha na wu</p> <p>2.7.4. Erezhoon ni tene lada wu lozhe naha na wu</p> <p>2.7.5. Kapyenge nijaaga lozhe wu naha na</p> <p>2.7.6. Fiigefanha ki ni baarunjo yi dere wu fiige tye yi beeri ni</p> <p>2.7.7. Porogaramu, peemu wa sipyi no wu tooyo wehe ge meri pu ni, yaha wu tooyo na wu, le mege yayaala yereye fomō yi</p> <p>2.7.8. Politikii ni lowa sipyire ti tayerege lo wu tene li mara wu ni, yaha wu tooyo na</p>	<p>2.7. L.K. Ma xheeri tye, ni yi wa naari ge, pye nuro yiige</p> <p>2.7.1. Fanha le wu tenee sipyire ti ni nafuu keree yi ni</p> <p>2.7.2. Fanha le wu sipyitayerege demokarasi wu ni tene ki ni</p> <p>2.7.3. La le wu gbayerenge wu ni, nani da wu, ni fanha le wu tene nule wu ni kki shoho ni naari wu ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegboyo Kabazheyc Temɔno ni	Tɛɛ 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li ɲeri wu	Tɛɛ 2 : 2034-2043 L i m e g e c e m e	Tɛɛ 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe paha na wu	Tɛɛ 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yi ni
<p>III. LADA WU, WEMU WA NI FANHA NI , NA GBAAŊI NAHA GE</p>	<p>2.8. L.K. : Ma fɛɛfɛɛme le ɲiɲe karaɲa wu 2.8.1. Doro wu ni enforimatiki le wu ɲiɲe keree ɲahalo wu ni, ni kadasiri wu ni; 2.8.2. Gboɲo ta ɲiɲe yi kayaha li ɲiɲo na, ma saha ni kariti gɛmɛgana li ni 2.8.3. Maxoɲoɲo pye wu ni ɲiɲe lada wu ni lanbo da wu 2.8.4. Fanha le fiigefanha ki ɲiɲofɛɛɛ ti ni ɲiɲe kere ɲahwoo li ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegeɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegeɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegeɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>3.1. L.K. Ma dugonaari yɔɲoɲo daanna wu lozhe paha wu 3.1.1. Korogoo ki (ɲiɲe koro, tɔɲɲo koro, lohokoro, ni fugbaa koro) yala wu ni tifoɲo le wu ti ni wu 3.1.2. Fiige, cerge ki ni, tɛɲɛɛ ki ni, komini pu dugonaari yereye kulunjo, ni, kogboyo yi lozhe paha; 3.1.3. Fiige ni cerege tɔɲɲo korogoo kulunjo ; 3.1.4. Nizheri gba ki ni enegali gba ki funjo fe wu yaha tɔɲo na 3.1.5. Tifoɲo gan wu aropoɲi mu ni fugbaɲaara baariɲunjo ka yala wu; 3.1.6. Korogoo yala yereye yi yala wu fiige funjo ni lozhe wu paha na</p>	<p>3.1. L.K. Ma wolo fiige tɛye shɔho ni tɔɲɲo wu na ni fiye sanja shɔho tɔɲɲo wu na 3.1.1. Dugonaari gbeeri yereye yi lozhe paha na 3.1.2. Korogoo ki yala wu ni yi no fiige tɛye yi beeri, keni si lada wu yereye suli 3.1.3. Dugo ɲaari shi ɲehɛye keree nule wu yiye</p>	<p>3.1. L.K. Korogoo yayaala yereye gboyo yi yaha wu lozhe wu paha na 3.1.1 Korogoo nivomɔno yala wu, geemu fe wa pele ge lezhe paha na 3.1.2 Fugbaɲaara izini saana teɲe wu</p>	<p>3.1.L.K. : fanha le fiige ni cerege beeri-jiri wu ni koogoo ki ni 3.1.1 Koogoo ki ɲehɛ wu keni cerege ki beeri jiri dugonaari wu ni 3.1.2 Fanha le wu kibaariyajaaga yereye yi ni</p>
	<p>3.2. L.K. : Ma la le gbeeri faayalɔɲo ti, yatɔyoɲo yi, fyaa pu keni yadige-ɲiɲehɛye ni dige-ɲaɲiɲe ta mali ni 3.2.1. Faa, yatɔyoɲo ni fyaa tɛye yala ni gɛme yereye nigboyo yi da gbeeri, yemu waha ja kafɛge ɲeri kapyegeɛ kanhamaja na yi shazhosigene 3.2.2. La wolo wu faapye kajana fanhabaara ti ni, ni sumafaa ɲeri wu ni 3.2.3. Faayerɛye fomo da wu, yemu wa saha ni faateye yi ni ge 3.2.4. Faapolitiki wu le ɲanoɲo ɲahagbaashɛɛɛ fyɛɛɛ funjo ni, ni nu wa le yi sanja ni ge 3.2.5. Fanha le wu kaɲahashaara ni kalaa kapyegeɛ ki ni, ni yayaala ɲiɲii-kacɛɛ le wu ɲanoɲo ɲahagbaashɛɛɛ maxoo pu nides activitɛs de recherche 3.2.6. Lavara wu yɔɲo ti na suma shi, yemu nidaya wa ɲehɛ ge, ni yalɔɲo no wu caanya yi na 3.2.7. Fanha le seɛɛɛ ni faakapyegeɛ ki ni</p>	<p>3.2. L.K.: ma Mali pye faafanhafɔkɛni si ja yadige ɲɛɲiɲe ta 3.2.1. Lavara wu faapye tɔɲɲo yereye yi na ni izinibiire ni yereye yibine wu ni 3.2.2. Ma faa kabazhege ki izinii pu nule puye 3.2.3. Lavara wu yayaala ni tifoɲo gan wu yereye yi na ma saha ni tayerege gboɲo ki ni 3.2.4. Yatɔɲoɲo ti banaya yi xho wu ni lavara wu yatɔyoɲo bayana yi wɛɛɛ pye na, na lavara wu vakisen wu yala wu ni wu pɛɛɛ wu na cerege ni koɲo ni 3.2.5. Faa fɔɲoɲo ti shazhosigene li</p>	<p>3.2. L.K. : fanha le faayalɔɲo dugozhe wu fiige kadugo gɛhɛɛ wu ni 3.2.1. Lavara wu faa ɲahagbaashɛɛɛ ti pyegaɲa ki ni 3.2.2. Fa kura zorogo wu daanna wu 3.2.3. Faa yereye,yemu yatara wa ɲehɛ ge ni yi waa fanha leni yadige ni ge lozhe wu paha na koɲo caan ki na</p>	<p>Doro wu ni kapyegeɛ porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbɔɔ Kabazheɣe Tɛmɔɔ ni	Tɛɛ 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li ɲɛri wu	Tɛɛ 2 : 2034-2043 L i m e g e c e m e	Tɛɛ 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe ɲaha na wu	Tɛɛ 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yi ni
	<p>3.2.8. Ma faa ɲɛri wu ni wu karanɲagana politikii yaha tɔɔɔ na keni si ɲiɲe ni faapyee pu ni faayatara shazhosigene</p> <p>3.2.9. Faa ni yatɔɔɔ funɲen yigarangan gbeeri ni la le yi ni</p> <p>3.2.10. Fanha le wu yekɛɛɛ ni faa kabazgeɣe ki ni</p>	<p>3.2.6. Lavara wu yaloro da gbɔɔ wu na ; teemu ɲeheme wa taan, gehene wa ti ni, faapyee waa la ta ti ni, ti no wu caan ki na, ni la le wu ti ni, lemeu waha ti kakara cɛɛɛge</p> <p>3.2.7. Ma gehene le yetɔɔɔ yatara ti ni caan ki na la competitivité des produits animaux sur tous les marchés</p> <p>3.2.8. Fanha le wu faaizinii ni sipyiire kajan li ni, na tifeɛ kan ni kaɲahashaara pye faa keree ni</p>		
	<p>3.3. L.K. : ɲiɲe nohɔdaan yatara ti wolo ɲehɛ na ti le lada wu ni</p> <p>3.3.1. ɲiɲe nohɔdaan yaara ti ɲuɲɔ tɛhele ni kariti jewu ni , ni mali ɲiɲe funɲe keree be</p> <p>3.3.2. Lavara wu yaara ti kaɲahashaara ti na fiige ki beeri ni ;</p> <p>3.3.3. Yaara ti ni petɔɔli baari kalaa wu (yara ti kalaagbaha) ;</p> <p>3.3.4. Yaara ti wolo bemeheɛ seme beregi zaana wu ni ni kabazheɣe kadugo sipyii beregi ;</p> <p>3.3.5. Fanha yaara ti wolo yekɛɛɛ yi ni mali yekɛɛɛ yi shɔɔ ni kariɲeɣe ki ni ;</p> <p>3.3.6. Yaara ti kaɲahazha wu ni ti wolo wu beme-seme beregi;</p> <p>3.3.7. Yaara yekɛɛɛ waha wu tɔɔɔ na degi wu, peemu waha ba gbɔɔ taha mahama pu ;</p> <p>3.3.8. Sanni wologana lee geme wu ni sanni baaribiire lozhe ɲaha na ;</p> <p>3.3.9. Tayeregegbɔɔ yaara ti zha wu ni ti wolo wu ;</p> <p>3.3.10. Yaara ti tewolo ki yala wu woloxho li kadugo</p> <p>3.3.11. Yaara ti wapeeri baariɲuɔ yi ni baari yereye yi lozhe ɲaha na wu ;</p> <p>3.3.12. Yaara ti wolo wu ɲehɛ wu .</p>	Doro wu ni kapyegeɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni	Doro wu ni kapyegeɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni	Doro wu ni kapyegeɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni

Teyeregegbayo Kabazheye Temano ni	Tee 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li peri wu	Tee 2 : 2034-2043 Li mege ce me	Tee 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe paha na wu	Tee 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yi ni
	<p>3.4. L.K. : Ma lafara fiige kuran fanha ki 3.4.1. Fefeseme le wu kurakabazhege karaja wu ni 3.4.2. Fanha le shi jehewe yala wu ni lohokura ni nikileerikura lozhe paha na 3.4.3. Kura sogi fiye yatii na lezhe paha na wu 3.4.4. Fanha le kuray&reye yi yala wu ni kura kuluŋo porozhe pu 3.4.5. Kura kapahashaara ni kurateforoyo yereye fomo porogaramu pu lezhe paha na 3.4.6. Kabyileere ti faha wu kurabiire yala wu lozhe paha na 3.4.7. Yeeke kaabazhege pilan yaa wu ni wu yaha toooyo na kura kabazhege ki ni</p>	<p>3.2. L.K. : Ma yere ni kuran gan gbeeri wu ni 3.2.1. Doro wu ni kuran kuluŋo 3.2.2. Kuran toforoyo fomo yi jehewe wu 3.2.3. Kuran toforoyo fomo yi izinii pu teje wu Mali ni 3.2.4. Nafan le wu kuran yereye sanja beeri</p>	<p>Doro wu ni kapyege porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyege porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>3.5. L.K. : Ma lada wu peri le koro ni 3.5.1. Teeŋne yatara peri izinii lozhe paha na ; 3.5.2. Mahama saana yaha wu tooyo na fanyaizinii jahasheme pu kaa na; 3.5.3. Yaara wolo izinii lozhe paha na; 3.5.4. Lavara wu yaara ni ti perigana kapahashaara ni jahagbaashere ti na (R&D) ; 3.5.5. Erezhon lada wu teye zhe wu paha na, iziniiteye, li mege lada ni faa teye, na serenje yaara na temu da wu pele ge ni wa baari nijeheme kan ge ma saha ni ti jehewe wu ni erezhon pi ni ; 3.5.6. Izinii yatara ni keje baariyatara lozhe paha na wu 3.5.7. Lavara wu sariyaa pu na, ni saanra ti, izinii fefeseme pu ; 3.5.8. Kugbo gaara ti waperi izinni pu lozhe wu politikilee yaha wu tooyo na</p>	<p>3.4. L.K. : Izinii pu pye lada wu fanha ki 3.4.1. Lavara wu teeŋne nidaya yi peri wu na ; 3.4.2. Tidugomo izinii yala wu ; 3.4.3. La le wu erezhon lada teye yi ni, li mege lada teye yi, lada teye yi, ni faagboo pye teye yi ; 3.4.4. Lavara wu sariyaa pu na, ni saatra ti, izinii fefeseme pu</p>	<p>3.4. L.K.: Kabazheye, yemu nidaya wa jehewe ge izinii lozhe paha na wu . 3.4.1. Ma nome kan izinii nidaya yi mu ; 3.4.2. La le wu tidugomoizinni pu ni ni pu jehewe wu ; 3.4.3. lavara wu erezhon lada teye yi ni, li mege lada teye yi, lada teye yi, ni faagboo pye teye yi; 3.4.4. Yayaala izinii goriya wu gehene funngo ni 3.4.5. Lavara wu izinii yatara ti, yemu serenje lataha yayaala kabashewe yi na</p>	<p>3.4. L.K. : La le izinii keree yi ni 3.4.1. La le wu Izinii teye gbeeri wu ni gehene wu ni 3.4.2. Yeeke degi wu, yemu wa fundaga izinii jige mu</p>
	<p>3.6. L.K. : Ma nimeriki jahasheme le koro une 3.6.1. Nimeriki teeŋne lada wu zhe wu paha na 3.6.2. Webuyereye yi ni TIC baari mugu beeri mu ; 3.6.3. Fugbatfaga kibariyaa fiige baarjuno yaha wu tooyo na wu (INDG);</p>	<p>3.5. L.K. : Ma TICl pye lada wu jahazhe wu tinc 3.5.1. Ma nimeriki ni yayaala kajaanaa pye yeeke gehene li ni tiforo sababu, ni baarjuno yi ni kabazheye nivomo nomegu wu</p>	<p>3.5. L.K. : Ma pye afiriki funngo yayaala tegegbao 3.5.1. La le wu fugbakalaa kajaanaa ni, ni , keni si mazhiceme lozhe paha na</p>	<p>Doro wu ni kapyege porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbayo Kabazheye Temono ni	Tee 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li jeri wu	Tee 2 : 2034-2043 Li mege ceme	Tee 3 : 2044-2053 Sipyire ti keree lozhe naha na wu	Tee 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yini
	<p>3.6.4. Fiige fubatofaga porogaramu yaha wu toyo na</p> <p>3.6.5. Baari bye wu ni TIC ni IA kaafro, keni la le kalaa keree ni, sicuumo, jagipye, dugonaari, maragana li ni fiimarana li ni ;</p> <p>3.6.6. Nimeriki le wu lada wu dagi wu</p> <p>3.6.7. Ma kafilafaala yereye gboyo yi ya yaha toyo na keni si kibariyaa pu jaaga wene, ejagi wu lozhe naha na.</p> <p>3.6.8. Ma IA kapyegee naha kon</p>	<p>3.5.2. Ma yayaala naara li le koro, ma she nanoyayaala mu, orobo, geyomatiki, mazhinceme ni ceme tuuyo yatii be ;</p> <p>3.5.3. Doro wu ni kanahashaara niziime ni lime kanahashaara kabazhege ki ni ;</p> <p>3.5.4. INDG yaha wu toyo na ni fubatofaga kibariyaa le wu ni, ni jo-toromo nidaya</p> <p>3.5.5. Fiige fubatofaga porogaramu yaha wu toyo na ni sateliti wa wu ni fugba ni</p>	<p>3.5.2. Ma tifo le faa ni faazinii baari wu ni IA wu ni</p> <p>3.5.3. Kanahashaara kpeenge ni tifo gan wu lozhe naha na ni sitaritopi toyo wene</p> <p>3.5.4. GKibariyaajaaga yayaala yereye gehene wu zhe wu naha na yatare ti kaa na</p>	
	<p>3.7. L.K. : Ma Kacehe, nii-idaan-sha- naara li, ni kalege pye nahagbaashere ti yereye</p> <p>3.7.1. Nii-nidaan-sha-naara kapyegee lo she naha na, geemu wa gbomo taari tenehe kalege, pyeganaa nilce yi, kacehe na</p> <p>3.7.2. Kalege ladatye ni kaafono yala wu le she naha na</p> <p>3.7.3. Fiige kalege yatare meye nivomo gan wu ni yi shanzhosigene li</p> <p>3.7.4. Kalege fiishohoono zhe wu naha na</p> <p>3.7.5. Kalege, kacehe ni nii-nidaan-sha-naara li kabazheye yi dagi wu baarinjoo ya yaha wu toyo na ;</p> <p>3.7.6. Ma kacehe, nii-nidaan-sha-naara li ni kalege kabazheye Barijoo yi mahama pu lo she wu naha na, ni yi gbegelegana li ni yi sariyaa pu ni ;</p> <p>3.7.7. Nii-nidaan-sha-naara lada wu lo she naha na</p> <p>3.7.8. Lavara wu kacehe, nii-nidaan-sha-naara li ni kalege yatare ti na, yekere funjo ni</p> <p>3.7.9. Nikaacebaa baari dagi wu ni kapyegee ma saha ni tayeregelovee kajana li tchete li ni</p>	<p>3.6. Ma tenehe li yatare ti gehene wu le koro ni</p> <p>3.6.1. Ma kacehe, kalege ni nii-nidaan-sha-naara yekere yi wari tii lada wu na</p> <p>3.6.2. Lavara wu kalege yatare ni baari wu na, nafa wa temu ni fiige ki ni, ni fiishoho ni ge</p> <p>3.6.3. Ma tenehe li yatare ti gehene wu le koro ni</p> <p>3.6.4. Politikilee, peke wa fanha leni yekere kaja na ge nikaacebaa kabazhege she naha na, yaha wu toyo na, li mege na, eyatare nijehere da wu</p>	<p>Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>3.8. L.K. : Kabyaa teforoyo yi nche wu</p> <p>3.8.1. Fanha le funjo nafuu da wu na (yahara, lanboteye yi, funjo lanbo joo yiige wu)</p> <p>3.8.2. Funjo kabyaa teforoyo yatii be (bere kabilere, kapyehere (PPP), vorogbeevere nafuu niganga</p> <p>3.8.3. Folo fyete saana lo ;</p> <p>3.8.4. Ma lada wu tayeregelovee kalaa wu tere</p>	<p>3.7. L.K. Tifoo gan wu nafuu kpeenge ki mu l'espace financier</p> <p>3.7.1. Nafuu kpeenge yala wu cerege ni koo ni</p> <p>3.7.2. Sariyaa pu yala ni sipyii kaja na vanri , caan ki kapyegee ki kaa</p>	<p>Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbɔyo Kabazhɔye Tɛmɔno ni	Tɛɛ 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li ɲeri wu	Tɛɛ 2 : 2034-2043 L i m e g e c e m e	Tɛɛ 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe ɲaha na wu	Tɛɛ 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yi ni
<p>IV.Sipyii ɲahagbaas heere nidugumo pu</p>	<p>3.8.5. yekɛɛre baariɲuyo yi nafuu da wu banki pu ni ; 3.8.6. Maxo ɲo wu nafuu tetaya fomo yi ni, ma naha jo BIRIKISI pu wo NBD</p>	<p>3.7.3. Politikii yala wu ni pii yaha wu tɔɔyo na wu ladagbɔo yɛɛɛɛ zhe ɲaha na wu kaa na 3.7.4. Kabyileere pye wu, wemu wa ni fanha ni, na tifoɔ be kan ge, ma fara jagipyegbɔo bankii pu, ɲahasheeme bankii, ni nafuu caan ki na</p>		
	<p>4.1. L.K. Ma kaa-daan kan sipyiiɲehemeɓaa tɛye yi ni nafangbɔɔbaa tɛye yi 4.1.1. Lada wu ɲahasheme fyɛɛle lo wu ma saha ni tɛɛɲɛɛ ki keyeyatara ni pu nafaan pu ni 4.1.2. Erezhɔon pu degi ni kaajana sipyii ni yaara ti wolo wu kaa na 4.1.3. Baariteye yi vanri sipyiiɲehemeɓaa ni nafangbɔɔbaa tɛye ni 4.1.4. Tetanga yi ɲuɲo yiige wu faha wu ni yi gehene wu ni ɲahagbashɛɛre gbeeri wu 4.1.5. Ma akili yaha sipyii ɲehɛ wu na kashɛɛ tetehene li funjo ni kabazhɛye beeri ni ; 4.1.6. Setanga gan wu sipyiire ti pu tayerege lo funjo ni, sipyii-ɲo-ceme, kugbɔo yaa wu ni li geme wu keree ni ; 4.1.7. Fanha le foroba politikii nule wu yiye ni yi jiri wu keree ni, li mege na vorogbee ni kugbɔoyaa wu yala wu ; 4.1.8. Tɛɛɲɛɛ ni tɛye kapyɛɲɛɛge lozhe ɲaha na wu, ni beregibaariɲuyo, ni fiigesheen tayerege lo wu.</p>	<p>4.1. Ma erezhɔon lada tɛyɛgbɔyo ya pye ɲuɲo yiige 4.1.1. Tɛɛɲɛɛ ɲahagabashɛɛre zhe wu ɲaha na, ni fanhajaaga gbɔo wu ni, lemu funjo ni, erezhɔon pu waha bye tɛɛɲɛɛ niɲɛ tiin ni beɲehɛɛ ni 4.1.2. ɲahagabashɛɛre kuluyo pyegaɲaa yaha wu tɔɔyo na ni tɛye ya, ma sa ha ni erzhɔon pu li mege keree ni, ni yi funo yaara 4.1.3. Doro wu ni sipyire ti keree zhe wu ɲaha na, erezhɔon pu ni, ni sipyii yɛɛɛɛ yi porogaramuu gbeeri ni 4.1.4. Yayaala-tɛye gbɔyo yaha wu fiige erezhɔon beeri ni 4.1.5. Koogoo ni baariyɛɛɛɛ yi yala wu erezhɔon pu beeri ni 4.1.6. Ma kugbɔo luluyo ya pye ɲuɲo yiige, ma fiige beeri jiri, ni kapyɛɲɛɛ yaha wu tɔɔyo ki shɔho ni 4.1.7. Korogoo gbɔyo ya yala wu, geemu waha ja cerege ki tɛye shɔho ni seɛseɛ ni 4.1.8. Kodɛhɛɛ fiiye shɔho ni lada tɛye yi yaha wu tɔɔyo na</p>	<p>Doro wu ni kapyɛgeɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyɛgeɛ porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbɔyo Kabazheye Tɛmɔnɔ ni	Tɛɛ 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li Ƴeri wu	Tɛɛ 2 : 2034-2043 L i m e g e c e m e	Tɛɛ 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe Ƴaha na wu	Tɛɛ 4 : 2054-2063 Fanhale wu ni dayayini
	<p>4.2. L.K. : Ma fiigeshɛn yiige, wemu wa dawula ni sipyige ni ge</p> <p>4.2.1. Fanha le wu sipyire ti pyegaƳa, cɛmɛ pu ni baariƳegana li ni, pu si ja akili yaha fanha shemɛɛ pu na ni ki sariyaa pu</p> <p>4.2.2. Fiigeshɛnɛ kalaa wu ni fiigetanma wu lozhe Ƴaha na wu, leke sereƳe dawula ni foroba keree gbɔmɔ pu na.</p> <p>4.2.3. Fiigeshɛnɛ kalaa wu zhe wu Ƴaha na nohɔdaan ni fugba kalaagbaya yi ni</p> <p>4.2.4. KaƳahashaara ni keree-nule wu yiye saana zhe wu Ƴaha na, la le wu fanhabaariƳuɔ fiigeshɛnɛ ni fiigeshɛnɛƳe wu kalaa ni</p> <p>4.2.5. Kibariyaajaga yereye funƳo ni yi baariƳegana li beɛgi wu</p> <p>4.2.6. Fanha le wu fiigeshɛn pu beɛri tayerege lo wu ni pu tɛye Ƴahashemɛ pu ni</p>	<p>4.1. L.K. : Ma fanha le fiigeshɛnɛ gbeeri ti ni</p> <p>4.2.1. Fiigeshɛn kapyegɛɛ dɛgi wu</p> <p>4.2.2. Nimeriki fiigeshɛnɛ ti zhe Ƴaha na noƳɔɔɛri funƳo ni</p> <p>4.2.3. Fiigeshɛnɛ kalaa wu ni fiigetanma wu lozhe Ƴaha na wu, leke sereƳe dawula ni foroba keree gbɔmɔ pu na</p> <p>4.2.4. Kapyɛɛge fanhabariƳe pu ni fiigeshɛn shɔho ni</p> <p>4.2.5. Binemɛ tifoɔ gan wu ni beɛri-kajane-fanha zhe wu Ƴaha na</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>4.3. L.K. La wolo wu daannabaa wu ni kanhama pu</p> <p>4.1.1. Ma sipyiire ti shazhosigene yaha tɔɔyo na, weke waha fanha le kanhamaja wu ni sipyii nule wu ni fiigeshɛn ti shɔho ni</p> <p>4.1.2. Fanha le wu sipyii shɔho ni megeɛ tɛnne li beɛri funƳo ni</p> <p>4.1.3. Nipiigebaa Kabyelere lozhe wu Ƴaha na ni fyeeɛ pu ni, keɛni si daannabaa wu xho</p> <p>4.1.4. Lavara wu kapyegɛɛ ki, geemu Ƴaha wa tii lawoli wu na daannabaara ti kere tyi na ;</p>	<p>4.3. L.K. : Ma sipyi lada wu Ƴuɔ yiige</p> <p>4.3.1. Yekɛɛre sipyii lozhe wu Ƴaha na</p> <p>4.3.2. Sipyii zhoɔro Ƴaha koɔ</p> <p>4.3.3. Fanha le wu loɔlo pyegana li</p> <p>4.3.4. KaƳahashaara kɛɛnge ni sipyii tifoɔ gan wu lozhe Ƴaha na wu</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛɛ porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>4.4. L.K. : baari niɲchɛye yaha wu tɔɔyo na</p> <p>4.4.1. Sipyii kbaarikalaa wu ni pu kaƳɲaa saha ni yekɛɛre baari nimaxoo pu ni</p> <p>4.4.2. Kabyileere gbɔo pye wu baarikalaa wu ni baari da wu ni noƳɔɔyiire ti, cɛɛ pu ni nitaavoo sipyii</p> <p>4.4.3. Ma baari da wu loshe Ƴaha na, na noƳɔɔyiire ti, cɛɛ pu ni taavoo sipyii yekɛɛre bari she Ƴaha na</p> <p>4.4.4. La le wu kaƳɲaa ki ni, keɛni si cɛmɛ keree she Ƴaha na, na sipyii ni lada Ƴahashemɛ gbeeri gkoriyaha tɔɔyo ni</p> <p>4.4.5. Lavara wu baari tabaara ni noƳɔɔyiire ti jere baariƳuɔ yi ni, pu kibariya zha</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛɛ porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛɛ porogaramu wu ni ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛɛ porogaramu wu ni, ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbayo Kabazhaye Temo ni	Tee 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li jeri wu	Tee 2 : 2034-2043 Li mege ceme	Tee 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe jaha na wu	Tee 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yi ni
	<p>4.1. L.K. Ma kalaa fyelee niceme yaha toyona wemu wase nahawanemu wa wu yecoo na beeri nulege na fanha le ni kacene kanahashara ti ni ge kalaa fyelegana wemu kacene wa jhe ge</p> <p>4.1.1. Lavara wu kapye ni kacene niginre ti na ma serehe ni ceme nidiire lonari wu na ;</p> <p>4.1.2. Ma fugba kalaa gbaya numugu ni IES yatii be erezhon pu beeri funjon ni ;</p> <p>4.1.3. Lavara wu fugba kalaa wu ni baarjonyo yi karjengege ki na gemu waha kalaa nahata seme lole baarjonyo ta wu ni ge ;</p> <p>4.1.4. Ma zhirimle le kalaa wu kashagaa nahagbasherre ti ni kalaa wu pyegana li ni ;</p> <p>4.1.5. Ma fugba kalaa gba yi ni johodan wo yi nivoyi ni nile yi yaa porogaramu yaha toyona</p> <p>4.1.6. Nahagbaasherre kalaa ni ti kajarjaga sese wogo le kalaa tuuyoyi ni manahajo jokotari, wewe yaa iznii ni lomo yatara ti kalaa wu ni ;</p> <p>4.1.7. Lavara wu kacene ni tekinikii pu kalaa wu na ma saha ni lisee sese numugu ni pemu waha la zhizhime ni nuyiree kalaa pyi sipii pu funjon ni ge ;</p> <p>4.1.8. Lavara wu porogaramu/curricula pu na ma serehe ni kalege tenne ceme pu ni fiigefanhashenre ti na ni zhizhime kacene ni ki tekinikii, ki enzheperi, ki toromo kalaa wu teyeyi beeri ni (STIM) ;</p> <p>4.1.9. Ma kacene kashagaa lole baarjonyo yi kalaapye wu ni ,ni lada korogoo tuyoyi beeri ni ;</p> <p>4.1.10. Ma kacene kashagaa lole baarjonyo yi kalaapye wu ni ,ni lada korogoo tuyoyi beeri ni ;</p> <p>4.1.11. Lavara wu kalaatelee pu garaga ni pu kalaa wu na ;</p> <p>4.1.12. Ma foroba nuyiire fanha le kalaa tuuyoyi beeri ni</p> <p>4.1.13. Fanha le wu porogaramu pu ni ma taha kacene kashaara ti na ni ma sipii kalaa baari jonyo kalaa wu ni ni lada wu funjon yarati soroni wu ni kensi kajagaa kalaa wu faha yogo teye yi</p>	<p>4.4. L.K. Ma kacene kashaa ni kacene kalaa wu lozhe nahana</p> <p>4.4.1. Fanha le wu kacene kalaa wu ni tekinikii ki ni tenne li ni fiige tahala pu ni</p> <p>4.4.2. Ma kacene baarjonyo kuluyo kalaa yaha toyona (os) ni sipii pu kaja fere wu ni</p> <p>4.4.3. Ma lavara kacene lada wu puritina</p> <p>4.4.4. Ma baari pugboyi nivoyi yi lozhe nahana na yi furushiri ni fyele teye yi beeri ni</p> <p>4.4.5. Lavara wu kashagbaoli na, ni nahagbaasherre kashagaa ki na fugba kalaagbaya tuuyoyi teye yi beeri ni</p> <p>4.4.6. Lavara wu yekyerere pu ni foroba baara kapyerere ki, (ppp) ni tekinikii ni kacene kashagaa ki funjon ni</p> <p>4.4.7. Lavara wu zhizhime lada wu na kensi tenne li zhizhime erezo wu ja yaha toyona (fugba kalaa wu, forba tenne li, fiige gi tenne linws.)</p>	<p>Doro wu ni kapyege porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyege porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>4.1. L.K. : Ma sicuumo keere fyele fomo yaha toyona na lavara fiige ki sicuumu yefere ti ni</p> <p>4.1.1. Fanha le wu banaya wepye woyoyi ni maxhoro nizara ti na wewe tapye mugu korona yemu wa ni wepye yerehe sese woyoyi ni ge kensi la wolo banafpyi fiige kadugeyere zhe wu na ge</p> <p>4.1.2. Nakoro fyele sama yaha toyona ni tege nigin banaya yi ni kono banaya yi keereye yi garaga sama wu ni</p> <p>4.1.3. Lavara wu warigbo lole wu na sipii pu ni.</p>	<p>4.4. L.K. : lavara fiige ki sicuumu yefere ti ni</p> <p>4.4.1. Vakisen lozhe nahana ni pu yaa baarjonyo numugu ;</p> <p>4.4.2. Lavara wu weyali na</p> <p>4.4.3. Lavara wu telege wepye li ni</p> <p>4.4.4. Weyaa izinii pu nahagbaasherre ti dahatoro wu</p>	<p>Doro wu ni kapyege porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyege porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbayo Kabazhaye Temono ni	Tee 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li jeri wu	Tee 2 : 2034-2043 Li mege ceme	Tee 3 : 2044-2053 Sipyire ti keree lozhe naha na wu	Tee 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yini
	<p>4.1.4. Ma fiigeshéen beeri yama asirasi(RAMU) daha doru wu yaha toyona ni sese ni ;</p> <p>4.4.1.Lavara wu kolegee were ti yaa wu ni ti kajahashara ti ni</p> <p>4.1.5.Ma tenne li were wajibi wo ti yaa wu loshehahana ni lavara wu kolegee were be yaa wu ni(MTA)</p> <p>4.1.6. Ma cereye gbón le yi ye soho ni porogaramu yaha toyona na, ni dige ni sicuumu kalaa wu keere nahakoro ti ni</p> <p>4.1.7.Ma lavara sicuumu keere porogaramu yaha toyona wu ni</p> <p>4.1.8.Vakisen lozhehahana ni pu yaa baarijonyo numugu</p> <p>4.1.9. Sicuumo fycle le nimeriki wu ni (telege wepyere ni, ni RSU, NWS)</p> <p>4.1.10. Lavara wu soroni fycle wu pyegana li ni ma saha ni sicuumu baari seberege ki ni</p>	<p>4.4.5. jogotoo gbaya yi baaripe jereje yi fanha le wu daha toro wu</p> <p>4.4.6.Weyaa izinii pu nahagbaasheere ti dahatoro wu</p> <p>4.4.7.Fanha le wu fiige maragana li kanhama zoro wu fycle pu nisicuumo gahagigboo seberege nahana</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>4.7. L.K. : Ma lafara kugboho ki sheen gile wu na</p> <p>4.7.1. Lavara wu fefeme pu ni ni tenne li jotegeleli kugboho ki ni ;</p> <p>4.7.2. Ma gbaha nicereje tama tan fumon fepu mu</p> <p>4.7.3. Kulogoo bele wu garaga jo wu kensi lepye lada wu ni nahagbaasheere ti naha ta kapuonon gbobo</p> <p>4.7.4. Gbaya poronjo porogaramugbooyo yaha toyona ni kulogoo bele wu nahakoro fungaa</p> <p>4.7.5. Warigboleere foroba baarijonyo yi ta wu ni yi jo wu ni ,sipyire ni lada teyeere ye yi ni dugonari wu korogoo ki da wu ni ki jo</p>	<p>4.4. OS Ma wo kugboyo yi yaa jo</p> <p>4.4.1. Dahatoro wu ni Gbaya yi yaa-jo porogaramugbo pu ni,ni kugbo ki bele wu pyegana nahata fungogo ni</p> <p>4.4.2. Dahatoro wu ni kabyileere ti ni ma saha ni foroba kajayaakaa ki puontene li, ni ki jo wu,sipyire ni lada koiro tereye ye yi ni ,ni dugonari korogoo ki ni</p> <p>4.4.3. Fiige ki kugbo nivono yeereje wu</p> <p>4.7.1. nibana kuyeerene pila lozhehahana ni pu yeereje ni nase fugani</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>
	<p>4.8. L.K. Ma cee wu yefere lo lada kabanana pyekorogoo ki mugu na wu kalaa dawu na wu sicuumu da wu fahaga</p> <p>4.8.1. Gbomoda cee pu ni pu kuluyoo yi kajaraa ni pu sené wu ni yoyo yi nahakoro ni yi xho xho korogoo ki ni</p> <p>4.8.2. Cee pu nule wu kuloli garaga wu ni pu yepya kalaa wu , pu yelo wu kabyaa kabagana, ni pu ta wu jire ki ni foho ki ni ;</p> <p>4.8.3. Cee pu ni fuceege ki da wu boronon wu wepyere ti, kalaa wu, ni baara kalaa wu ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegge porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>

TeyeregeƵoƵo KabazheƵe Tɛmɔnɔ ni	Tɛɛ 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li Ƶɛri wu	Tɛɛ 2 : 2034-2043 L i m e g e c e m e	Tɛɛ 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe Ƶaha na wu	Tɛɛ 4 : 2054-2063 Fanhale wu niɗaya yi ni
	<p>4.8.4. Ma cee wu yefere lo lada kabaƵana pyekorogoo ki mugu na wu kalaa dawu na wu sicuumu da wu fahaga .</p> <p>4.8.5. Cee pu nule wu kuloli garaga wu ni pu yepyaa kalaa wu ,pu yelo wu kabyaa kabagana, ni pu ta wu Ƶiɛe ki ni foƵo ki ni</p> <p>4.8.6. Cee pu ni fuceege ki da wu boƵoƵon wu wepyere ti,kalaa wu, ni baara kalaa wu ni</p> <p>4.8.7. Puga funƵon baaraƵereƵe yi kaa jojaagaa wu kensi ƵafunƵon kulogoo cee pu baara wu fahaga</p>	Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni	Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni	Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni
	<p>4.9. L.K. : Ma Ƶogobyire ti pye Ƶaari wu ni fiige ki niginre ti pyevɛɛ pu</p> <p>4.9.1. Ƶogobyiri ti baara da wu lozheƵahana, tenne li lada wu funƵon le wu sipyire ti lada wu korona, yayala niwoƵo li ni, kabyaa ni da wu na,baari ƵoƵo yi mugu kana</p> <p>4.9.2. Lavara wu tenne li Ƶogobyiree ti baara ƵugboƵo yi kalaa wu na</p> <p>4.9.3. Ƶogobyiree ti beeri nule maragana sana li ni lemu waha funtanga kan beeri mu ni yi koroyo Ƶumugu ge</p> <p>4.9.4. Lavara wu fanha ni tikereme keere ki na kensi lafara sipii pu legana Ƶo wu na ,pu nule baari Ƶoye yi,tenne li dan wu, ni wari tagana keere yaha toƵona</p>	Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni	Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni	Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni
	<p>4.10. L.K : Ma lole Malisheen kadugoyere tenne pu ni pu da tayerege loo Mali Ƶahagbashere ti ni</p> <p>4.10.1. Kadugo yeere shen tenne pu kacene li kudon wolo fugba kalaa wu kereni ni sipii – kile-sariyaa denhe ni wemu wa akiligbofe pu dere wu suli ge</p> <p>4.10.2. Mali kadugoyeere shen tenne pu nule wu fanha jaagaa keere ki ni ni yara zhabine wu ni kensi lafara pu kabyileere na fiige ki funƵon n</p> <p>4.10.3. Mali kadugo yeere shen tenne pu nule wu poliki pu yaa wu ni pu torogo wu ni</p> <p>4.10.4. Mali fiige kadugo yere tenne pu Kudon wolo kabyileere lozheƵahana wu mahajo lepyegana li torogo korona « kadugoyeere shen kabyileere fahaga korogoo kudon wolo »</p> <p>4.10.5. Fiige kagugo yeere shen tenne kacene pu gile ni pu gorƵonpolitikii yaa toƵona</p> <p>4.10.6. Limegetege mugu vorogbeve pu mu ni pu nidan yala ni kabyileere pyegaraa ni gemu waw a sonni ge</p> <p>4.10.7. Lavara wu Mali fiige kadugo yeere shen tenne pu pu ye maxho yaa wu ni korogoo nikajegge ki ni wari wu loƵari wu na fiye shoho ni</p>	Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni	Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni	Doro wu ni kapyegee porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni

Teyeregegbɔyo Kabazheye Tɛmɔno ni	Tɛɛ 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li Ƶeri wu	Tɛɛ 2 : 2034-2043 L i m e g e c e m e	Tɛɛ 3 : 2044-2053 Sipyire ti keree lozhe paha na wu	Tɛɛ 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yi ni
<p>Mahama nigaagibaga</p>	<p>5.1. Tayeregbɔho kashagaa ki :OS :mahama sho garaga wu ni lavara wu tɛmɔno nahagbaashɛɛɛ ti na</p> <p>5.1.1. Lavara wu mahama kalaa saana wu na</p> <p>5.1.2. Ma loho yara ti tɛmɔno funƵon garaga saana porɔno</p> <p>5.1.3. Lavara wu sipii beeri tekara ya yi porɔno wu na</p> <p>5.1.4. Lavara wu loho, ƵiƵe, ni Ƶono yarati garaga gana saana li na</p> <ul style="list-style-type: none"> 5.1.5. Izinii yeereƵe pemu wa gbomɔ tari gara niwaara ti na ni na tahaya funƵon yafɔnro ti Ƶeri temu wa kajije we; Fiiye shoho, cerege funƵon, ni fiiye shuun shoho kapyeƵege lozhe wu nahana ma saha ni mahama pu ni lavara wu mahama pu ƵunƵon ni fiiye shoho kapyeƵeƵe ki na ; <p>5.1.5. Sige-wee Ƶee- dahamu -Ƶara lozhe nahana tekɔyo yo yi ni</p> <p>5.1.6. Kafyege ki ni loyo yi Ƶiye yi yahala peregi Ƶo yeƵe deƵe</p> <p>5.1.7. Gara niwara ni ti loho woro ti garaga baarɔno yi lozhe wu nahana kensi lawolo fɔno ti ni tɛmɔno funƵon ki ni</p> <p>5.1.8. Fefeme cerege ki zogolo wu ni ki lozhe wu nahagbana, lavara wu na maralaa pu funƵon sheen pu sene wu na ni sipiiree ti daha wu na yaarati na</p> <p>5.1.9. Beeri da tɔyo wereƵe ƵaƵiƵe funƵon ni loho ki maxhoƵo ti ni</p>	<p>5.1. Tayeregbɔho kashagaa ki : Ma fanha wa kafegɛ Ƶari fe wu Ƶakɔɔ kashi ki na</p> <p>5.1.1. Mahama kalaa lozhe nahana wemu wa sipii kile ni na kafila faala leni ge</p> <p>5.1.2. Lavara ƵiƵe yarati, lada korogoo ki ni sipiiree keere ki kahamazoro wu na ma saha kafegɛ Ƶari fe wu na</p> <p>5.1.3. Nahagbashɛɛɛ cereye yi nigin nigin wu beeri Loho maxhoƵo wu ki ƵiƵeƵe ni ki nizaƵa na funƵoto gbomɔda wu na loho funƵon tɛye yi na ,</p> <p>5.1.4. Beeri da tɛmɔno funƵon nahagbashɛɛɛ ti fefeme pu taa</p> <p>5.1.5. Ma taya yi sho wu suli ni tiyeno ni tinɔɔno ni ni</p> <p>5.1.6. Fanha le wu tɛmɔno funƵo ƵiƵe garaga pyegana li na</p> <p>5.1.7. Yaarashaa ni ti di pyegana lo gemu wa mahama pu shuu ge</p>	<p>5.2. Tayeregbɔho kashagaa ki : Ma fanha wa kafegɛ Ƶari fe wu Ƶakɔɔ kashi ki na</p> <p>5.1.</p> <p>5.1.1. Shen nigin ni sipii nemehe funzhaga da mahamakalaa wu na</p> <p>5.1.2. Tayerege lo wu fiige ki Tɛmɔno funƵo nahagbashɛɛɛ ti ni tɛme ni vahaga fyele gɔna ma saha ni kafegɛ Ƶari wu fe wu ni</p> <p>5.1.3. Loho yaara ti shazhosijene li borɔno wu fɔno ti tuuyo yi beeri nahana</p> <p>5.1.4. Ma yere ni sipiiree ti tekara ni ti Ƶo wu shazhosijene wu ni</p> <p>5.1.5. Lavara wu ƵiƵe, loho ni Ƶono yaarati tuuyi tɛmɔno funƵo garagana wu na</p> <p>5.1.6. Dahatoro wu ni GDTE keere pyegana nisanja ki ni</p>	<p>5.3. OS : Ma fanha wa kafegɛ Ƶari fe wu Ƶakɔɔ kashi ki na</p> <p>5.1.1. Ma fanha le mahama kalaa wu ni na wu pye manahajo tennesheere ti shekorola</p> <p>5.1.2. Sipiiree ti kanhama zoro zhe wu ni tɛme ni vahaga fyele gɔn na ma saha ni kafegɛ Ƶari fe wu ni</p> <p>5.1.3. Consolidation de la gestion intégree des ressources en eau à tous les niveaux</p> <p>5.1.4. Sipiiree ti tekara ki ni ti Ƶo wu tɛmɔno funƵo kori ya wu</p> <p>5.1.5. Fanha le wu ƵiƵe yaara, tuuyo Ƶehe wu loho tɛye yi ,ni ƵiƵe tɛye tɛmɔno funƵo garaga kayana ki ni</p> <p>5.1.6. Fanha le wu GDTE keere pyegana nisanja ki ni</p>
	<p>5.2. . L.k. : Ma sipiiree ti kahama soro sene wu lozhe nahagba na tɛ funƵon ni lemu wa sogi kafegɛ ki Ƶaragaa na</p> <p>5.1.1. Sebeereye yi ni kapegee ki garaga ganasaan li ni tɛme- fyele gɔn wu kafegɛ Ƶari wu na cereye yi tene li funƵon nilada wu fiige ki keree degi nahagbaashɛɛɛ politiki ni fyele pu ni</p> <p>5.1.2. Sipiiree ti kahama soro sene wu lozhe wu nahana ma saha ni kafegɛ Ƶari fe wu ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛe porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛe porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>	<p>Doro wu ni kapyegɛe porogaramu wu ni , ni fanha le wu yi ni</p>

Teyeregegbɔyo Kabazhɛye Tɛmɔno ni	Tɛɛ 1 : 2024-2033 Fiigefanha ki ni Lada sogologana li ƴɛri wu	Tɛɛ 2 : 2034-2043 L i m ɛ g ɛ c ɛ m ɛ	Tɛɛ 3 : 2044-2053 Sipyiire ti keree lozhe paha na wu	Tɛɛ 4 : 2054-2063 Fanhale wu nidaya yi ni
	<p>5.1.3. Lavara wu kafegɛ ƴari wu jojaagaa fyele wu na ni fyele yatee maa sereɲɛ kakagbɔyo yi seberege ki na ;</p> <p>5.1.4. Lavara wu baariɲogbɔyo yi yeɛɛɛ yi na yemu wa ja da tɛmɔno wege ni nahaterɛɛɛ pyi ge ;</p> <p>5.1.5. Lavara wu keerepyevɛɛ pu sene wu na kafegɛɲari keeregeɛ ɲuɲoni ni ni kafegɛɲari wu kabyilegeɛ ki jabinɛ wu ni li yaaganaa tɛgeɛ ki le wu (yekeɛ cɛregeki , tɛnɛ li funɲon tɛye yi, maraya yi))</p> <p>5.1.6. Niye yi gahaga wu waɲari wu kensi diɲin wu di yadisanra ɲariɲɛ da kensi la wolo fomɔ ni fanhaxɔro ti ni ;</p> <p>5.1.7. Lamara yeɛɛɛ lozheɛ wu nahana ni mapye kajiyefara</p> <p>5.1.8. logoloyo , yatooɔo tɛnahaya yi,korogoo ki,lɔho korogoo, funɲon gbezheɛ dɛn wu, lɔho funɲon tikoyo yi, ni kafeye yi ƴari Kashige pye wu ; .</p> <p>5.1.9. Lavara wu waga ni tiɲoro ɲaɲoro kashi ki na</p>			

MALI NAGANA LI

2063

**CEREGE SHISH&ERE WOOGO KI :
FUNGONGO KI YAHA WU T&OY&NA
PYEGANA LI**

448. Fungōngō ki yaha wu tōyōō na waha li bye wajibi, wu politikipyee nitanma ni na pu yiriyere wu da, peemu waha ja fe dine kelee fediinebaa taha nahagbaashēere porogaramu pu nahatiime yi na. Le funḡo ni, wu naha akili yaha fiige ki temōno funbenre ti na, ni ma koro ja tēgberege ni temōno ni, ma li mēge fyēle ni kapyegēe fanri, yemu waha akili yaha nime ni nibaḡa keree niwahaya yi na.

449. Li kaa ḡuḡo wa ma ten-jo teḡe pni politikipyee pu ni, fungōngō ki yaha wu tōyōōna wu ḡuḡo ni. Fiige waha tayeregeḡo lo, ga wu yaa wu di ten-jo pye ni tēenne li sipyii pu ni, yi kabanugoo yi bēeri na, keni si pu ḡome ta, li cereye yi bēeri funḡo ni, (tōlō, jogani baariḡyee, politikipyee, susudeḡeḡe pu, NWS).

450. Lee wa ce, fiigefanha ni gbeveneme ye di fungōngō ki pye puyē woogo, tuun weke ni politiki ḡariḡe wa we, fungōngō waha to.

- **Fanha le wu pyegana li**

451. Fungōngō ki yaha tōyōō na yaa wu di pye fiige nahagbaashēere teteheneḡana li cerege ka. Li wa li she, temōno kabaḡa ki yaa ki di pye baariḡuḡo yemu wo kapye wa porogaramu kaḡahzha wu, vanri wu, kapyegēe nule wu, kabyaa la wu ni yaha wu tōyōō na taa la.

452. Le wa li she, na, li mēge na gbegele wu, ma fiige tayereḡelōve bēeri wo politiki ḡome lo wu bali, na bēreḡi, lemu ḡe, pu di keree pyegana saana ni ma keree pyegana fali, ni le ḡuḡo wa.

453. Li wa wajibi :

a) Keree bēreḡi ja pye fugba mu (perezidan ni minisileḡuḡofēere) ni ten-jo pye ni tēenne li funḡo sipyiire ti ni ;

b) baariḡuḡo bēeri nigin kapye nahagbaashēere ti funḡo ni nipigēbaa nahapara wu ni kapezhe wu ; seese beme ni ḡofara yaa wu lada wu minisigbaha ki ni kabazheye minisirigbaya yi shōho ni ;

c) nahagbaashēere ti funḡo ni tayereḡelōfe baariḡuḡo yi ni tēye di temōno ni kaḡahashaara baari wu funshaara ni fanha le wu, ni yeḡe gan wu yi mu, keni yi si ja yere ni baari wu ni.

- **Nahagbaashēere ti fyēle niḡe tēe funḡo, fungōngō 2063 yaha wu tōyōō na wu wo kpeḡge niziime**

454. Le kori ḡe ma nahagbaashēere fyēle vaanri wu kaa na ma tayeregeḡo tetehene wu pyegana lo, le wa yaha tōyōō na wu kaḡahashaara ti nahatiime. Can ni, tayeregeḡo tetehene wu wa funshaara ti ni tayeregeḡo kapye li bine wu, na nibaḡa kapyegēe be lo ni pyegaḡaa ni fyēle yala wu funḡo ni.

4.2. Fungongo ki kabilene

455. Mali fungongo 2063 yaha tɔyɔɔ na wu funɔɔ ni, ma saha ni ANR kashaaya yi, Mali la wa wu di nahasheme ɔtaga ki nɔ xhuu nigin ni 10%, were tun wu ni. Ga, Mali lada wu kabilene wa cere, lemu akili wa yaha li na, keni nahasheme ɔtaga si ja dugu, nishaya ta be di ta. Kaabana yatii na, porozhe nisogolonɔmo yi maxo wa kabilene tɛye fiige ki ni ni ki kadugo be na.

456. Li wa yekelɛɛ niɲehɛye ta, Foroba Nahagbaashɛɛɛ Dɛgi wu (APD) wa mali lada wu kabilene tɛge niziime. Dɛgi ɲuɔ tɛhɛɛ li waa li she na Mali mu wa toro dɔgɔni Afiriki subisaxheli sanɲa tan. Tuugusheme, dɛgi beeri yi nigin nigin mu wa nɔ 2002 yee li dolari wari 22,07 ; na pye dolari wari 37,06 na, 2016 woo li ni. Dɛgi wu wa ja fe taha gbɔɔ sipyiire ti nilada wu mu we. Nime, dɛgi wa yaa wu di pye nifaraga, ga wu ka pye nahagbaashɛɛɛ ti kabilene yereye niziime mu we.

457. Lena, keni si ja fungongo 2063 kabilene pye, Mali wa yaa wu di yatara tɛye forogo beeri nahasha, fiige ki ni, tɛɲɛɛ funɔɔ ni, jogani baariɲuɔ yi ni piga yi be :

- **Fiigefanha ki kabana na** : kabyaa tɛforo yi wa, takisii ni lanboo ; niɲɛ nɔhɔdan yara ti kabyaa ki, kalɛgeɛ kapyɛ kabyaa, fɔhɔlɔɔ cerege ki ni, fiye shɔhɔ ni tɛye, koɲɔ kabyaa baariɲuɔ yi, yahara kuduun, NWY. . ;
- **Tɛɲɛɛ ki funɔɔ ni** : kabyaa tɛforo naha ni wa lanbo, ten li takisii, yara wolo wu, kabyaa yara ti, niɲɛ kabyaa, redevance ni fɔhɔlɔɔ ;
- **Jogani baariɲuɔ yi** : yekɛɛɛ yi yahara ti, bankikabilene ; fiige, cerege, fiye shɔhɔ ni canya yi, piga yi ni tɔlɔɔ yahara ti, fiige kadugo shɛɛn pu niganga ki (IDE), foroba ni jogani kariɲɛɛgeɛ, NWY.
- **Piga yi funɔɔ ni** : kabyaa tɛforoyɔ wa, piga yi yahara banki pu ni, beirikabilɛɲɛge gbɔɔ, jasipor dɛgi wu.

458. Keni si ja gee kabyaa ki be&ri ta, li ka ɲuɔ wa ma fyɛɛ yaha tɔyɔɔna, yemu wa serɛɲɛ :

- Fiige funɔɔ yatara ti zhabine wu ;
- niɲɔ nɔhɔdan yara kabilene kyuun gbeeri yaa wu kabilene kaa na ;

¹ Source : Rapport sur l'Evaluation du financement au Mali (2023)

- yekere baarijuyō banki kabyaa da wu keree faha wula ;
- jagi bankii ni nafuu fali caan yaha wu tōyō na ;
- kabyilene kabyaa teforoyō jhe wu (IDE, les PPP, vorogbeevē degii, beeri kabyilejege, kafēge **gaagi nafuu, Kilekoro nafuu**) ;
- baari pye wu ni kabyaa foroyō tēyefōmō yi , le mēge «Nahagbaashere Banki fōmō) NBD ;
- fōo lo fyele saana yaha wu tōyō na,
- Foroba dēgi Nahagbaashere kaa na.

4.2.1. Fanha le wu funḡo lada wu yara zha wu ni

459. Kanahashaara kalaa niḡehēye wa li she nafuu bine wu kabyilene koro ni wa kaa wahala mali. Yee 2014 ni 2020 funḡo ni, nafuu ta fanha ki lo 12,6% ma she no 14,5% xhuu nigin funḡo ni, wu dugunō k iwa 2,4% (teforogo DNTCP). We dugunō wa leli cerege ki woogi na ni 20% ni. Keni si la fara nafuu da wu na, yara niḡehēye si ja ta, wu yaa wu di baari pye kabazhēye ya ni (tōro yereye jagi wu, faa wu, nikaacebaaga baari wu), ma lanbo shan kafilafaala yereye yi na, niḡe lanbo jeri wu, ni lanbo da wu gbaya yi na ni gbayabaa tēye be..
460. 2010 yee li ni, tēḡe ki funḡo ni, lanbo da wu wa dugu no CFA miliyara 29 di miliyōo 337, na dēre tigi pa CFA miliyara 16 ni 12 ma sogolo yi na 2011 ni 2012 ni, ma saaha ni lanbo kanahashaara ti na Mali, kominii nafuu kaa jūḡo ni, lemu wa pye ODHD mu, 2022 yee li ni. Fiige funḡo keree waha wu 2011 yee, kadugo yeeye taanri ni, wa pa ni we tigi wu.
461. Fiige fanha waw a ki di tēḡe ki tēgi lanbo keree ni we kapyrgee ki ni :
- Fiigefanha tēḡe ki dēgi wu laanbo keree na, li mēge na Erezhōn tēenne nahagbaashere takisi wu (TRDL) ;
  - La wolo wu fiigefanha dēgi wu ni nabuun yekere baarijūḡo yi, geemu wa tēn tēḡe ki ni ;
  - Yekere baarijūḡo yi lanbo, wemu wa a gan fiige mu ge ni TVA taa la gan wu kominii pu mu ;
  - Fanha le wu lanbo sentetiki wu, le naha ja lafar yekere biire ti lanbo ganra na ;
  - Li mēge tēḡe takisi fali wu lanbo ni, wemu wa sara maxoyaafē baarijuyō yi ni ;
  - Fanha le wu tēḡe kajana ni laanbo da wu koro ni.
462. Kabanāa ya na, Mali lanbo ganra tigi sababu bōo wa je nikaacebaagaa baari jūḡo jhe wu jagi ni baari pye be koro ni. Ma saha ni INSTAT wo yegeye ERI-ESI² ni, wa li, lemu wa cere wolo 1% tan ge, lanbo sara fanha ki ni ge, ni li waa se CFA miliyaya 3000 na ge, na foro nikaacebaaga kabazhege ki ni.

2 Nule erezhōn yegeye baari wu ni, nikaacebaa kabazhege jūḡo ni

Yegeye jaabii wa li she be, nafuu da wu ka 5% be na, wer je CFA miliyara 150, yani wu pye miliyara 4 ge 2017.

463. Ki wa li she be na, 2017 yee li ni, miliyara 6 035 292 652 FCFA ye lanbo ni takisi (lanbo ni paatanti, takisi, mege ga nafuu, ni yatii be) wa ta nikaacebaa kabazhege ki, le naha be ni je jo na, FCFA miliyoo 17 056 ma baariteye nigin laberi. Ge jo ki ta baarinyoo beeri na UPA³, ma bye miliyara 11 173 406 642. Were wa cere xuuni ma wolo kabazhege ki PIB wu tan, yemu je (CFA miliyara 2 159,1), ki lada fanha ki je 0,51% ye. Ge jo ki wa cere, ga wu ye funjo to, sipyii 82% xhuu nigin funjo ni, li she na pere wa Inbo sarani we. Ni ta fanha ni gemu wa see 10% xhuu nigin ni ge, ge kabazhege yaa ki di CFAmiliyara 216, wemu wa le xuuni CFA miliyara 11. Lena fiige nafuu gbaha ki naha voo CFA miliyara 205, 2017 yee li ni.

464. Keni si ja la fara nikaacebaa kabazhege ki la le wu lada wu ni, ni la wolo wu kanhama pu ni, lemu wa pye nibanja ni ge je (i) nikaacebaa kabazhege sha ce, na ki wolo kakoono ki ni ; forobabaaripye pee wa gemu ni nipige ni ge, (ii) fanha le lanbobaarinyoo kaja ni keni yi si ja lafra nidaga ge kabazhege ni. (iii) ma la fara lanbobaari keree nahawologana kanahapara wu na, ni foroba caanya yi na. Pee fyee pu beeri naha ja nafuu da wu juro yirige, na lafara lada wu nahashe pu ni sipyii ni lada wu nahagbaashe ti.

4.2.2. Ni je nohdan yara nafuu kpuun yaha wu toojo na

465. 2023 yee li ni, Mali wa lowalaa shuun lo, lowa n°2023-040, utiyenje cabya 29 wu, wemu jingo nohdan yara ti kaaa yuu ge, ni lowa n°2023-041, Utiyenje cabyaa 29 wu, wemu wa teenne li nidaya kaa yuu ge ni je nohdan yara ti kara ja funjo ni Pee lowalaa pu lo wu waha bye putanga gboo Mali fiige gbaveneme wu mu, wu ja yahara pye nafuu wa ni, keni si kabazhege ki kara ja seese ni. Ni pee lowalaa pu ni.

466. Yee jeri keree waha yahara pye fahaga, ma foro nafuu ni, wu waa wemu sigeni ge, di izinii ni jagipye lozhe naha na fiige ki ni teenne ki ni.

467. Yaara nafuu kpuun je kabyaa geemu wa ta ma voro ni je nohdan yaara ti wooli funjo ma naha jo, potroli, gazi yatii be.

468. Can ni, we sariya fomo wu waha ba ni jofa-nafuu ma no CFA miliyara 500 (dolari wari miliyoo 803 \$). Wu waha tayerege kangbaveneme mu manoo 10% na, ni zho jome be ma 20% na yee shuun nizhiime jagi lada funjo ni. Ma fara le na, tayerege 5% naha ja kan Maliyee baarinyoo yi mu, le wa foroba ni jogani niyada dugu no 30% na Sariya fomo wu ni, wemu bye 20% sariya lee wu ni.

469. Tuugusheme na, Gulamina licomi nizinni waha ba ni CFA miliyara 100 lada wu funjo ni, yee laberi ni, gemu je lanbo, takisi, ni joojo. Ma fara lena, sanni wemu wa yara nizhiime kabazhege ki ni ge, wa pa ni CFA miliyara 764, 2022 yee li ni.

470. Kaba ja yatii na, ni je nohdan yara kanahashara ni nafawoolo kulungo, gemu beeri je fiigefanha woo ge, ki wo baari wu wa ma yara sha na ti wolo wu be le koro ni, naha ja terege lo yee kulungo sanja be funjo ni, be naha ja bye nafuu tefrogo fiigefanha mu.

471. Lena, nafuu kpuun yaha wu toojo na, naha nidaga jofa, ma saha ni yara pereme pu yerebaa wu na teno ni, kaba ja katii na, ma yahara pye nibanja sheen pu mu. Wu waha ja la le lada wu ni foroba kabyilene ni kalaa wu, sicuumo pu, baarinyoo yi ni, kelee kuduun yemu waha gan kodine ni sipyii ti mu.

472. Wu naha nafuu nidaya nahashe yenje tenu ni, wemu wha ba fiige kabyilene tegi, tuun weke la waa da we.

473. Kafila nigboo ni, ni je nohdan yara kabazhege ki waha yereye kan Mali mu nahashe ti kaa na. Kabyilene nafuu (wemu jehe miliyara 500 yee li ni) yemu wa ta ge, jofa nafuu

nidaya yi (wa jɛɛ CFA miliyara 100 yee li ni), tɛɛɛɛ yatara jɛɛtɛhele li (CFA miliyara 5000 yee li ni) wa na ma ni yatara ti jɛri ni, ma fara foroba ni jogani karijɛɛge ki na (PPP), fiige kadugo sheen pu wo nigan ki, ni jɛɛkacɛɛ ni nafuu karijɛɛge nigaya yi.

4.2.3. Baarijɔɔ yi bankii nafuutagaɗaa yaha wu tɔɔɔ na

474. La le wu Mali lada wu ni fanha wa cɛɛɛ. zhɔpyevɛɛ wa yashɔɔ jɔ ki tɔɔɔɔ CFA miliyara 2 550 na 2008 yee li ni, le jɛ 26,9% PIB funjɔ ni, 2022 yee li ni ki wa nɔ miliyara 23 717, le jɛ 31,7% PIB wu ni, yer di wa yiyɛ na, jɛ 28,5%, yɛɛ kaguro tɛmɔɔ ni. Kabaɗa yatii na, tɛgbeere fɔɔ wa jɛ 30% na yemu wa jagipye wu ni ge, 12% puga kapyɛge ki, 7,1% yayaala kapyɛge ki ni. Kabyilɛɛ yayaala koro waa jɛɛɛni, ma yiri 10 ?9 % na 2018 yee li ni, ma she nɔ 4,6% 2022 wo li ni.

475. Ma saha ni CEDEAO fiye, Mali wa tɛkoono ni, ni wo kabyilɛɛ joganibaari kabazhege ki ni wɛ. Wu wa ni tayerege shishɛɛɛ woogo ni, ni 30% ni, Kapuwɛri kadugo (56%), ni Senegali 32% ni Burikina faso 31%. Ga, wu waa li jaa na kere jɔ ki wa jɛɛ wolo xuuni lada-juyiige-fiye yi woogo, pemu jɛ, 93% Afirikidisidi ni, 86% marɔki ni, 82% Tunizi ni, 80% Ilmorisi ni. Fiye yemu lada wu she jaha na ge, kpɛɛngɛ ki wa pɛɛ wu di yere shɔɔ ni, kabyilɛɛ jognibaari kabazhege ki ni jɛ 216% Ameriki ki suumɔ-kulo-kacɛ ni, 174% Azi Kilɛɛɔɔ ki ni, 159% OCDE fiye yi ni, NWS.

476. Kɛni si ja fiige yekɛɛɛbaarijɔɔ yi kabyaa da wu fahaga banki pu ni, yee keree waha bye :

- Ma fanha joganibaari kabazhege mɛge nafuu kyuun, (FGSP), ni la dah wu kabyaa nilee gi na ;
- Lada jɔ ki keree jahawologana yaha tɔɔɔ na, kɛni izinii baarijɔɔ yɛɛɛ ta ;
- Ma baarijɔɔ ka yaha tɔɔɔ na izinii kabyilɛɛ jahagbaashɛɛɛ ti kaa na (ni izinii keree kapahashaara bɛ) ;
- Ma tɛɛn-jo tɛɛ «joganibaari kaabazhege ni foroba baari kabazhege shɔɔ ni », «joganibaari kaabazhege/nafuu kabazhege», kɛni si bɛmɛ le pu shɔɔ ni, jɔmɛɛɛ, peemu wa yiyɛ bɛɛɛgigana she ge ;
- Foroba nafuu kapyɛɛ tagana keree wii vɔɔɔ pye ;
- Ma yekɛɛɛbaari kabyilɛɛ fyɛɛ yaha tɔɔɔ na foroba ni jogani dɛgi funjɔ ni, ni tuugushɛɛ, kabyilɛɛ kpɛun ladabiire baarijɔɔ yi mɛge na (MPME).

4.2.4. Ma kabyilɛɛ li tɛshaya jɛɛɛɛ

477. **Kodiinɛ nafuutara fiige kadugo na (IDE) :** IDE wo nafuu niganga wa pɛɛ Mali 2005 ni 2020 yɛɛ ki ni. Nafuu nidaya wa lo CFA miliyara 49, 2005 yee li ni ma nɔ miliyara 503 na 2019 woo li ni. Ga, Kowidi-19 ni politiki jarijɛbaara 2020 wu ni IDE wa tigi pa CFA miliyara 309 na.

478. Ma lo 2012 ma nɔ 2021 na, IDE niganya yi wa lo 3.2% PIB funjɔ ni, ma she nɔ 3.4%, na, le jɛ dugujɔ 0,8% yee labɛɛri, mata Afiriki saxara funjɔ we tuun, ki wa lo PIB 2.7% na, ma nɔ 3.8% na, kere dugujɔ ni jɛ woo ki jɛ 4,1%. Fiige kadugo kabyilɛɛ ni jɛɛɛɛ yi wa koriya jɛɛ wu ni, lada wu jɛri ni sariyaa peemu waa li suli ge. Were jɛɛ wu sababu jɛ lada wu ni politiki ki wu keree Mali ni.

479. Kɛni si kaa dan kan fiige kadugu kabyilɛɛpyɛɛ mu, li jɛɛɛ wa ma gɛɛɛ sababuu yaha tɔɔɔ na , tɛmɔɔ ni, yɛɛɛ yi tɛɛ wu (dugɔɗaari yɛɛɛ, kafilafaala yɛɛɛyi, kuran yɛɛɛ yi), kala keree, NWS. Nafan yaara ti, baarijɔɔ sipyiire ti yɛ naha bye be kaa dan ni gɛɛɛ pye yɛɛɛ jogani kabyilɛɛpyɛɛ mu wɛ. .

480. Ma baarijɔɔ yi ni yɛɛɛ saana yɛɛɛ fiige funjɔ ni, baarijɔɔ sipyii, ni ma lada yɛɛɛ

gboyo sariyaa pu be yaha tsoyo na, naha ja fiige kadogo jogani kabyilenepyee pye pa Mali ni, lada wu kabazheye yi funho ni, ma naha jofanya izinii, ni kapyegeee baari wu.

481. Tuun weke wu waha kadugo kabyilenepyee pu yiri ge, fiige fanha yaa wu di foro ni'e nohodan yaara ti wolo ye ni, di porozhee yaha tsoyo na dugonaari wu, kuran wu ni kafilafaaala yereye yi funho ni, keni si yi nafan wolo seese ni.
482. Pyegana la be wa, ma niye nohodan wolovee di fanya izinii ni dugonaari wu baaripyee pee nule puye ni. Niye nohodan wolo sariya kan tuun, ma tayerege kan wemu wa pa fanyaizinii ni dugonaari wu yala yereye yi ni ge.

483. **Foroba-jogani kapyenɛɛgɛ (PPP)** : Fungɔngɔ ki yaha wu tɔyɔɔ na wu funɔɔ ni, yereye gbɔyɔ ya teɛ wa fanha kaa, lee mege na, dugɔɔaari baari wu, kuran wu, TIC, faa kɛɛngɛɛ ki funɔɔ ni. Le naha ba bye foroba kabyilene ni, ga kabyilene baari naha ba yala foroba ni jaogani shɔhɔ lee mege na. Le wa ni kuduun, cɛme, kajana, ni kanjashaara ni porozhe teɛ funɔɔ ni.
484. PPP wu yala koro ni, gbaveneme wa fiige fyee yaha tɔyɔɔ na ni pyegana sariyaa pu. Gbaveneme wo kashaaya yi wa (i) ma baariɔyɔ nisogolonɔmɔ baaar xɔ, (ii) ma baariɔyɔ ni yereye saana nigbzeeri ta, ni foroba nafuu gɛme ɔɔ wu ; (iii) Mali keree pyegana yaa ma saha UEMOA sariyaa pu ni.
485. Kɛni PPP si ja pye nahagbaashɛɛre gbeeri tɛɛ Mali, funshara ti wa yaa ti naha tii PPP-shi vɔno na, yeemu naha bal ada wu ɔɔni yiige niɛ tɛɛ li funɔɔ ni. Peere PPP pu ɔɔ fanha lenɛ ni kanhamaja PPP, PPP nisogolonɔmɔ ni tifɔɔkanvɛɛ PPP.
486. Porozhe pu yaha wu tɔyɔɔ na PPP pyegana li funɔɔ ni wa ni kuduun niɛhɛme fiigefanha mu, faratii ni la wolo wu keree waha wu ni. Ga PPP bɛ wa faratii ni, ma naha jo, nanmahara fanha da wu,, porozhe wu ɔɔmɛheɛ ɔɔfabaara, faratii pu loɔloɔbaara ti tayeregelɔvɛɛ shɔhɔ ni, yereye koono le wu porozhe wu ni.
487. **Bɛɛri kabyilene** : Bɛɛri kabyilene kɔri ɔɔ ma koro kan funɔɔ yaara ma fiige ni puga yi kabyilene li mu, ni puga yi si ja yaara shɔ foroba nafuu baariɔyɔ ya ni. Lee ma fiige kabyileneɔyɛɛ ni kabanugoshɛɛn pu si ja yaara ta fiige nafuu baariɔyɔ yi ni.
488. Ga, le kabyilene li naha da wu sogi fiige shɛɛn pu **nafuu kalaa** wu na. Nafan wa li nio, ma kanjahaara pye fiige shɛɛn pu kabyilene pyegana li na, di fanha le li ni.
489. Koɔɔ funɔɔ ni, li mege na Afiriki ni, fiiye jɛri waa le kabyilene shi pyegana li tɔɔ wee foroba porozhe pu ni (Ecopi wo madɛɛpa barazhi) kelee ma nafuu baariɔyɔ ɔɔ mugu fiigeshɛɛn pu mu.
490. **Vorogbee pu wo kabyaa dorogo wu** : Vorogbee wa kaa gbɔɔ Mali nahagbaashɛɛre ti ni, ma sah ni vorogbeeɛ wo kabyidorogo wu fige. Ma saha ni FMI wo daaanna yerege ki ni vorogbeeɛ pu wo kabyaa nidorogi fiige wa ɔɔ dolari wari miliyari 1 na kelee CFA miliyara 538. Ga, kere kabyaa ki xhuu nigin funɔɔ ni, 95% naha wa tii puga maxoo pu na, 5% wa yashaara kabyilene.
491. Ma saha ni koɔɔ funɔɔ kabyilene digi wu, Mali waha ja vorogbeeɛ kabyaa nidrogo ki pye sababu saana wu nahagbaagbɛɛre ti ni ; fyee yaha wu tɔyɔɔ na, di li pyegana saana nahashe ni ma pu torogo.

Njina, fiige kadugo shɛɛn kabyilɛnɛ wa koriya nijɛrɛgɛ, ma le sababu pye, fyɛɛɛɛ baara ni pu dɛgibaara ni sariyaa ni.

492. Pyegana nipono ni, vorogbeevɛɛ wo kabyilɛnɛ li wa waha ma saha ni : tayeregelɔvɛɛ bɛɛri binɛpyebaara ti, nafuu da wu waha wu bankii pu ni, danabaara ti kabyaa ki jogana li na, fimarana keree pyegana waha wu, kaa dan porozhɛɛ baara, kabyaa bonni wu, tɛɛnnɛ kabyilɛnɛ fanha baara ti, nɔgobiire vorogbee funbɛnɛ ti.
493. Kɛni si funbɛnɛ ti la wa, wu di politikii nipyegana yaha tɔyɔɔ na, gemu naha ja vorogbeevɛɛ wo kabyilɛnɛ fahaga ge, ma kpɛɛngɛ leege nafuu pyegana funɔɔ ni, fiimarana pyegana li bɛ piɛ, ma kaa dan porozhɛ bɛ kaɔahapara. Binɛ baari saana wa yaa gbɛvɛnɛmɛ ni vorogbeevɛɛ shɔhɔ ni, ni ma fara nipigebaa kafilafaala, kɛni si ja fanha vorogbeevɛɛ kabyilɛnɛ. .
494. **Silamaa kabyaa** : Mali ni sipyii cerege ka sɛɛ wa kabyilɛnɛ lɛɛyɛ. Shɛɛn 90% xhuu nigin funɔɔ ni ɲɛ silamaa, le wa kɛɲɛ yaara silamaa kabyaa ki mu. Silamaa kabya ki kereee fanha wa cɛɛ mali, ma saha ni silamaabankii baara, ni kaɔahapara wu bbara. Kayaana li wa ne t11 li ni, ma sipyii kalaa silamaa kabyaa keree na, na yi baariɲuyɔ ya yaha tɔɔɔ na ma saha ni sialmaa sariyaa pu ni.
495. **Kafɛgɛ kabyilɛnɛ (nafuu gan wu.)** : kafɛɛ kabyilɛnɛ ɲɛ nafuu le wu kapyegɛɛ ki ni, kɛni si ja la wolokafɛgɛ ɲɛri kapeegɛɛ ki ni. Fiiye shɛhɛ ni binɛ-jo wu funɔɔ, le ɲɛ ɲahashɛmɛta fiiye di kabyaa kan « ahashɛmɛtabaa fiiye mu, ma fara yemu ɛli na gan na ge.
496. Korɔɔ kafɛgɛ kabyaa ganwu pyegana wa waha, li waa ɲɛri tuun bɛɛri ni. Kabyaa waa gan ni funɔɔ, ani kadugu na korogoo niɲɛhɛyɛ, ma saha CCNUCC ni Pari bɛmɛhɛɛ ki, ni shuun shuun korogoo ki bɛ nimɛ, ni ɛrezhɔɔn ni fiige kafɛgɛ ɲɛri kabyaa. Kafɛɛ ɲɛri kabyilɛnɛ da wu wa wajibi, kɛni si ja kanhamaja ɲahagbaashɛɛɛ ta, **ma ɲaha tii kafɛɛ** ɲɛri kapeegɛɛ ki na.
497. Pari bɛmɛhɛɛ sɛmɛ wa li shɛ, na were na zha di dolari miliyɔɔ 100 kan ɲahagbaashɛɛɛbaa fiiye yi mu ma saha ni 2020 ni 2025 shɔhɔ ni. ɲahagbaashɛɛɛ kapyɛɲɛɛ shuun ni fiiye niɲɛhɛyɛ kariɲɛɛgɛ koro ni fiiye shɔhɔ ni ONG pu wa tayerege luu tikɔnrɔ ni mahama shazhosigenɛli funɔɔ ni.
498. Kabanaa yatii na, bɛmɛhɛɛ koro ni, fiiye shɔhɔ ni sɛmɛɛɛ, le mɛgɛ Riyo wo binɛmɛ pu nafuu ni pyegana ɲɛri kaa jo, gbɛvɛnɛmɛɛ pee, dɛgipyɛɛ waha zɔɔ wemu kan. Mali wa ja were kabyaa ki ɲɛri ta wɛ, ma le ɲunɔ pye li xo cɛbaara kelee ki kabyaa ki shagana ni tagana sariyaa pu cɛbaara.

4.2.5. Kagbōō yaa-bankii ni nafuucaan mugu

499. **Kaa gbōō yaa-bankii pu** : Ma foro jagi bankii tan, kaa gbōō yaa banki jē banki wemu wa yekēere baariṅuyō dēgi na yi dēle fyēle yala kabyilene ni jahagbaashēere koro ni. Wu waha ja je yekēere funṅō baari pye, keni kuduun gbōō ta. Wu wo tayereg jē fyēle yaa tōyōō na yekēere mu tēmōō funṅō ni, ma yahara tēye saana sha kan yi mu, na pye yi susulēne caan gbōōyō yi na.

500. **Nafuu caan** : Burisi jē binemē tēye zhe ni pēre wa pye ki ni, tēe la Ini kelle tuun bēeri ni (tere yaha). Wu wa kabyilene tayerege luu lada wu ni, kabyiaa yaha wu, ni dēgifaratii ni kabyaa karaṅa wu, nafuu caan yi kajana jē kabyilene lēye kabyaa sho, kelee nifōmō. Were fali yēyē waha ja fali caan sariya wo ki ni kelee bēme funṅō fali. Nafuu caan kasha li naha bye yekēere kabyilene, yahara jahatiime, faratii pu karaṅa wu, ṅiṅe semē fali wu, NWS.

4.2.6. Maxo yaa wu Kadugo-yiri kabyilene tēfōō yi ni

501. Jahagbaashēere banki fomō ṅō wa mugu zhuyeyēne cabyaa 15, 2014 yee li ni, BRICS wo 6°Some wu ni, Fōritaleza, Birezi li ni, wu mēge « ε engilelēle jomō (New Development Bank, BRICS, NDB – BRICS), wu mēge lēge jē BRICS wo jahagbaashēere banki, wu mugu wa pye BRICS fiiye yi mu (Berezili, Irisi, endi, Shini ni Afirikidisidi), keni si ja FMI (Fiiye shōhō ni kabyaa Kpuun) fali. We banki wa teṅe Shangayi ni, Shini ni, wa yaha keni kariṅēge gbōō le ṅuṅō yiṅe fiiye shōhō ni.

502. Wu kashaa li jē ma kabyilene porozhēe ni jahagbaashēere gbeeri wu ni ṅuṅō yiṅe ladaa pu ni yi fiiye yi, keni i ja nafuu baariṅuṅō tayerege lo kariṅēge fiiye ṅiṅēyē shōhō ni, erezhōōn pu, koṅō lada wu ni jahagbaashēere ti lozhe jaha na kaa..

503. Ma foro FMI ni koṅō banki tan, NDB wa ni wajibii ni, peemu waha daari dēgifiye na, ni le jē ma tōō le marafanha ki ni, na da nafuu kan pu mu wē.

504. Kabaṅa yatii na, BRICS waa sha di yahara pye ma nō dolari miliyara 100 na, (Shini waha miliyara 41 kan, Berzili, Irisi, Endi bēeri puyē miliyara18, Afirikidisi wo 5 miliyara), keni si ja fiiye tēgi kabyaa benbaara jahakōn. Pu naha ja fiiye yatii bē tēgi, peemu ka lada ṅariṅēbaara ta.

505. Ma saha ni kōṅō ṅariṅēbaara ti ni, temu wa koriya ge, Mali w aya wu je we banki fomō wu ni, keni si porozhēe gbōyō kabyilene pye, peemu waha ba yaha tōyōō na ge Mali fungōngō 2063 wu ni.

4.2.7. Ma folorofyete seese wo yaha toyoo na

506. Nafuu zha wa wajibi Mali mu ma saha ni kabyiklene gboc ge Mali fungongo 2063 ni ki ni. Ali bu ta, fanha waha le fiige funjo kabyilene ni, wu wyaa wu di ce funjo kabyilene ye waha ja yere fungogo kitugori tan we. Lena wu yaa wu di folo fyete saana yaha toyoo na, di tegi pye fungongo yaha wu toyoo na, ni funbene gboc ni, wemu je kpenne le wu foc li ni ni foroba nafuu degigana li ni.
507. Can ni, foc lo wu waha bye politiki funjo ma saha ni lada gboc keree ni te gbeere, niye te li ni temono funjo, ni, keni si ja yere foc li tan.
508. Foc li karan saana wo kashaa li je ma fiigefanha si ja wu folo ki to saana pye, na faratii pu yah tete zoc tan wo na, na ja nahagbaashere gbeeri kasha sanja be ta, ni la wolo wu kanhama pu ni, foc lo fyete wer tuun 2023-2063, yaa wu naha tii kadugo kabyaa zha wu na, geemu tama wa tan ni geemu tama wa seese ni we, fiige funjo foc li waha naha tii foroba seme pu na tetoono ni, (yee 5 kabyilene), na akili yaha la le wu na nafuu shaga ki na.
509. Kabanja yatii na, karijerege waha wu Mali ni nafuu ni kacene karijii pee shoho ni, ma le sababu mali nitanma karijerege pye wu ni pee, le wa nafuu zhara keree waha Mali ni degepyee pee ni, Par ailleurs, ni kabanja katii na, erezhon caan ki nafuu da wu waha, mali wa yaa wu di lada ni politiki jeri wu toyoo wene, keni wu si ja je fiye shoho ni caan ki na.
510. Kafila nigboc na, Fungongo 2063 yaha wu toyoo na ni porozhee nisogolonomo koro ni, Mali yaa wu kapye seese woogo, pye fiige funjo ni ki kadugo nafuu shaara ti ni. Ga, nafuu shaara ti, wa yaa ni fiige nafuu karanagana saans ni, ni akili yaha wu ni jomee ki na, fiige ki nafuu dire ti na, le waa kabyaa karanagan saana sheni, ni li kajana.

4.2.8. Foroba nahagbaashere degi kabyaa

511. Foroba nahagbaashere degi mali ni je tuun beri ni, kabyilene yereye nahagbaashere ti. Ga, wre nahagbaashere degi fe lada wu sipyiire ti na wa naa seese ni baa we.
512. Mali yaa wu di wuye tegi ni APD wu ni, na pye lavara wu yereye, wemu naha wa tii nahagbaashere keree nizhiige ki na, ga tegbeere ni, keni wu ka pye kabyaa teforogo gbeeri we.
513. Lena, Mali yaa wu di tayerege she jurofere ti ni, kapyegge nule wu kiyee ni, tegi wu tayeregegboc karanagana li ni yaha wu toyona wu, keni si ja nahagbaashere gbeeri kashaaya ta, ma saha ni PONAGA kashaya yi ni.

4.3. Nari wu karaŋa-tiin ki

- **Fanha le wu fiigefanha tayerege ki ni**

514. Nahatiimefōo fiige yaa wu di pye ni tayergegboō fyelēfōo ni nahagbaashēere pyefōo, keni si ja nafan yerēye yi shōnri cē, ni nibaŋa nafan yerēye yi, ni wu lada politiki yaha wu tōyōo na, wu korogoo sababu na ni can keree.

515. Wu wa nahagbaashēere kabazhēē gbōyo yi fanri, keni si ja iziniyaa wu keree lozhe naha na, izinii dabalēe yaha wu tōo na fyelēe gbōo tētēhēne funŋo ni, tēmōno ni, fiige izinii gbōo kaa na.

516. Wu wa fanha le kajan sipyiire ti yaa wu ni, kaŋahashaara ti, yayaala tifōo da wu, keni la le faa yatara ti ni, ni ma kanhama nahakōn ni kibariyajaaga ni kafilafaala yerēye yi ni. .

- **Ma fanha baariŋuyo dana wu ni ni ma tēenne funŋo yara keŋe yaha**

517. Fiige sipyiire ti bēeri tayerge lo ŋe tēenne porozhēe naha da wu. Fiige sipyiire ti wa yere kanhama pu yan, ali bu ta lada wu ni nafuu keree wa waha sēēēē ni, pu wa Malivomō tadanga ta fanhaya shuun fanha ki ni, naha fara foroba fanha keree ni, keni si kapyegee da wu ki daanna wu ni nahagbaashēere ti ni.

518. Pu wa zha di keree-yaavēlēe le tēŋēē kapyegee nahagbaashēere ti yaagana li niŋe ni, ni tēenne sipyiire yiri wu pu lada wu ni dēgi nahagbaashēere ti kaa na. Tēŋēē kabyilene li baariŋuyo nizhiige yi, sicuumō, kalaa, loho, fēfēemē) wa koro, lemu waha ja ŋaari, li mēge na, binene kabyilene ni bēeri kabyilene.

- **Fanha le wu yara kaŋahashaara ŋuŋfēere ni tayeregegboō tētēhēne li**

519. Kaŋahashaara li mēge caŋaŋii li kalene li, lemu wa pye Pilan ni kaŋahashaara minisirigbaha ki mu, wa li she pu fungōngō 2025 wu funŋo ni, na fungōngō ki yaha saana tōyōo na bi naha ja benbaara ti naha kōn fiige ni, kelee fungōngō ki pye naha ja benbaara fanha cēre.

520. ŋuŋfēere ti fanhabaara ti wa sababu kere fungōngō tugo shēen ma wē, le bē ta fōngōo ki yahabaa wu tōyōo na.

521. We kafilaa wu fiige kabyiwoo li pyegana jomō pu ni wa setanga kan we mu. **Caan ni, yaha wu gbōo tōyōo na, ŋe kabyiwooli nigin nigin labēeri ja saha ni fungōngō keree ya ni.**

- **Fanha le wu jogani baari kabzhēge ki tayerege ni lada wu nahashēere ti ni**

Joganibaari kabzhēge waa tayerege nisogoloŋomō lada wu nahashēere ti ni, ni nafuu ni baariŋuŋo gbeeri gan wu ni, ni tifōo, na guru pye kabyilene ni lada wu ŋeri yaraga. Ma fara le bē na, le kaa lipuŋo wa ma kabyilene mahama pu yaa ŋo, fanha yēkēere baari wu ni, la le kariŋēge ni foroa ni jogani shōho ni, keni si baariŋuyo yi yaha wu tōyōo na pēlēŋe, ni nafuu ni fiige gehene wu.

- **Fanha le wu tɛtɛhɛnɛ li keree yi ni**

522. Tayeregegbɔɔ pilan yala wu wa tɛtɛhɛnɛ kajaŋaa ki ŋeri wu xo yuu, lemu baa fungongo waha ja yaha tɔyɔɔ na wɛ.
523. Le tɛɛ li wa ŋɛ ma tɛtɛhɛnɛ kajaŋaa maxoo sha cɛ, keni di akili yaha yi na, niŋɛ tɛ li, tɛmɔnɔ porogaramu pu funŋɔ ni, ni nahatiime gbɔyɔ bɛ zha je wu fiige nahagbaashɛɛɛ ti ni.
524. We fanha le wu yaa wu di pye bɛ fanhabaarɪnyuɔ ni, keree pyegana li, ni yi yɛɛyɛ yi, ni sipyiire ti.

- **Fanha le wu tɔrɔmɔ keree**

525. Lada wu, sipyiire ti, politiki wu, kibariyaa pu tayerege ki wa pɛɛ fungongo 2063 yaha wu tɔyɔɔ na wu funŋɔ ni. Yaha wu tɔyɔɔ na bɛɛɛgi kaa na kibaariyaa waha zha binɛ yee keree yi bɛɛri ŋunɔ ni. Kibaarayaa pu waha bye ŋɔyɔtɔrɔmɔ, kaŋahapara kafila wu, ŋii-kacɛnɛ, peemu wa baariyee pu, kajana karanagana li, nanmahara ti, kiirikɔnɔ ti, NWS nahajoro pye. Li waha ba fiige tɔrɔmɔ keree bɛ koro ni sɛɛsɛɛɛ ni.

- **Fungongo ki ni porozhɛɛ nisogolonɔmɔ pu bɛɛɛgi ni daanna wu fyɛɛɛ yaha wu tɔyɔɔ na wu**

526. Nibaŋa bɛɛɛgi wu wa li shɛ keree shi taanri waha ja pa. Wee taanri wu ni, wu yaa wu di funŋɔ tan ni ya ni, na funŋɔ pɛn ni ya ni. Ge nibaŋa pyegaŋa ki bɛɛri wa yaa ki di bɛɛɛgi, keni si ŋɔmɛɔvɛɛ funŋɔ to faratii pu na, ni wajibi kapyɛ ki.
527. Kabaŋaa ya na, fanha ki vigi wu, politiki benbaara ti, shazhosigenɛbaara Mali ni, ma fara sicuumɔbaara, ni fiige kadugo politiki ŋeri wu bɛɛri wa keree waha wu shɛ, ni ŋeri wu ni nahagbaashɛɛɛ karanagana ti funŋɔ ni.
528. Ma kashaaya yi nahakɔn, yemu waha ja fyɛn yaha nahagbaashɛɛɛ ti koro li, wa koriya funbɛnɛ gbɔɔ. Keree nahawologana la wa ma fungongo 2063 Yɛɛkanvɛɛ kulunɔ gbɔɔ yaha tɔyɔɔ na, fiige sekeretɛri gbaha, yemu wo baari waha bye :
- Ma baari pye ni fiige kaŋahashara kalaa wu ;
  - Ma kɛɛngɛ le foroba baari wu, keni si ja faratii ni keree pyegana li xhɔn la yiye na nahakɔn ;
  - Ma danabaara tɛɛ yi, yemu wa sogi nahagbaashɛɛɛ ti na ge tɛgbɛɛɛ, niŋɛtɛɛ ni tɛmɔnɔ ni, laha ;
  - Ma tayeregegbɔɔ kapyegɛɛ fanri keni si ja faratii pu cɛ ni ma funŋɔ yaara ti lɔ le naha fiige nahashɛmɛ ti koro li tele ;
  - Ma porozhɛɛ nisogolonɔmɔ ni pu wa sipyii nulenɛ ge, yaha tɔyɔɔ na wu bɛɛɛgi.

4.4. Porozhɛɛ nisogolonɔmɔ ni pɛmu wa sipyii niŋɛhɛmɛ nulenɛ nahatiime pu yaha tɔyɔɔ na wu kaa na

529. Keni si ja fungongo ki yaha tɔyɔɔ na, Mali gbvenɛmɛ wa porozhɛɛ nisogolonɔmɔ fanri, pɛɛkɛ wa sipyii niŋɛhɛmɛ nulenɛ nahatiime, keni si fiige nahagbaashɛɛɛ fyɛɛɛ pu suli niŋɛ tɛɛ funŋɔ ni.

530. Keni si porozhɛɛ nisogoloŋɔmɔ pu pye fungɔngɔ ki tine ge, funnɛ shaara wa yi ŋunɔ ni, di baaripyegana fali wolo nilɛ li tann leke ŋɛ kabazhɛyɛ baari pyegana ge, lemu wa goriya ge, ni ma funŋɔkaa nivɔno kan porozhɛɛ pu mu ma saha ni fungɔngɔ ki ni.

531. Lena, baari wu pyegana ŋɛri wa wajibi, lemu wa bɛɛri-ŋahagbashɛɛɛ ni nule wu yiye ni pyegana lo ma ŋahatii kabazhɛyɛ keree pyegana li na, leke serɛŋɛ shɛn-nigin porozhɛɛ pu na. Kapye li ŋɛ ma ŋahatiime kan wuyɛ mu ni kashaya nigboyo ni, ŋahagbashɛɛɛ cɛmetuuyo yi bɛɛri ni, ni yi wa saha ni fungɔngɔ ki ni ge, na yi yiige kpɛɛngɛ na ni porogaramu kelee porozhɛ nisogoloŋɔmɔ pu ni.

532. Porozhɛ nisogoloŋɔmɔ pu ŋɛ kɛ ni nigin (11) :

Porozhɛ N°1 : « FARAFINA JIGINE » ma Mali wu ni cerege ki bɛɛri ŋɔsha

533. We porozhɛ FARAFINA JIGINE, ma Mali wu ni cerege ki bɛɛri ŋɔsha wo nizhaa li ŋɛ :

- Ma faayalɔɔ ti lozhe ŋaha tɛhɛɛ bɛɛri ni, ni tɛyɛ gboyo 12 gbegele wu ni, ni ki wa serɛŋɛ ke tɛgɛ ki funŋɔ nafan yashaara ti na ge ;
- Ma yadige ŋaŋiŋɛ da wu tɛŋɛ Mali ni ;
- Ma Mali pye faayalɔɔ dugovoro fiige ki kadugo na, fungɔngɔ 2063 ki yaha wu tɔtyɔɔ na yɛɛkɛ nizhiige ki tɛxhɔɔli ni.

Porozhɛ N°2 : «YELEKURA » Ma kpɛngɛ kan Mali wu mu

534. We porozhɛ wu funŋɔ ni, kapye li ŋɛ ma kuran tɛforoyo bɛɛri nafan wolo, yi wa ŋɛhɛ tɛyɛ yekɛ ni ge, keni si ja lada wa ta, ni ma kuran tɛforoyo bɛɛri kuduun ta.

Porozhɛ N°3: Ma izinii yereŋɛ Mali wu ni.

535. Izinii yereŋɛ wu Mali ni fyɛɛ wu waha ba serɛŋɛ nafan yaara ti na. Gbavɛnɛmɛ wu waha ba funŋɔto izinii tɛyɛ na, ni tɛyɛgboyo yi, keni si ja nafan yaara ti izinii yala, di erezhoɔn lada ŋahashɛɛɛ ni sipyii xhɛri da wu tɛyɛ ya yaha tɔtyɔɔ na. Kabyileere Porozhɛ fɔmonɔ waha denɛ nafan-yaara ti mɛyɛ na, temu wa ni tayerege gbɔɔ ni ge.

Porozhɛ N°4 :« KANKOU MOUSSA SEGUINA » kanku Musa wo tɛtan li dɛɛba wu

536. ŋiŋɛ nɔhɔdaan nafuu wolo wa pye fiige bɛɛri sipyiiire ti, lada wu ni mahama pu ŋahagbaashɛɛɛ porozhɛ gbeeri, ni funtonɔ yaha wu na tɛɛŋɛ ni erezhoɔn pu nafan da wu ŋunɔ ni, ŋiŋɛ nɔhɔdaan yaara ti wa yemu ni ge.

Porozhɛ N°5 :« Ma Mali wu nule koŋɔ ki ni »

537. We porozhɛ wu ŋunɔ ŋɛ ma tɛyɛ kuluyo yala, yemu ŋahagaŋa ŋɛhɛ ge, na yi nafan wolo, na yi gɛmɛ, ni dugonaari yerɛyɛ sanya ni nafan niŋɛhɛyɛ wa yi ni, na nule wu pye ge, lada wu ni dana wa yi ni, ni yi wa saha gbavɛnɛmɛ wo politiki wu ni, keni si ja fiige tɛyɛ gɛmɛ wu maxo gbeeri yala sipyiiire ti, lada wu, ni mahama pu kaa funŋɔ ni.

Porozhɛ N°6 : « SIGIDA YIRIWA» Ma tɛn tama pye Bamaxɔ ni, ni erezhoɔn kugboyo yi ni.»

538. Le ne ma erezhoon pu lada wu fyee pu ni kugbo-yaagana fanri keni si ja teye-erezhoon pye lada teye, na funho yaha yi nafan pu ni kudoon ki na

Porozhe N°7 : tiforo gan wu, enfomatiki le wu baarijuyo yi ni

539. Keni si nimeriki seese le wu pye Mali ni, la waha vara nimeriki gbaha yala wu na Mali ni, nule wu yeye ni Tiki baari da wu ni, fiige fughatefaga kibariyaa pu yadaya gba yerehe wu (INDG), fiige fughatefaga porogaramu yaha wu toyo na, nafan wolo wu Tiki tiforo gan wu na, keni si kalaa wu, sicuumo pu, dugonaari ni jagipye, maragana li, fiimarana li, ni nimeriki le wu lada wu degi wu ni.

Porozhe N°8 : « Le programme Sankoré » : sipyii pemu wa teege, pemu wa kalaa na nuru pye baari kacene ni gemu kaa wa ce ge.

540. Kajana spyiire ti yaagana wa, kabaŋa ka na, ma sicuumo, kalaa, ceme, baariceme, kacene yemu wa serene we dawulalaa pu, gan wu pu mu, kabaŋa katii be na, ma fanha keye yaha ni nutanga gan wu ni pu mu, weke naha pi yaha je baari caan ki ni, na cemeŋe vorogbee nahakon. Ma fara lee be, ma fanha le sipyiiire ta tayerege lo wu fiige keree yi ni, (li mege na ce pu, nogoŋbiire ti), ni koropari yeye beeri yirigi wu , yemu waha ja pu sige, ni ma teŋogo gan pu mu.

Porozhe N°9 : Lomona Mali wu ni xheeri ta

541. Kashaa li ne naha ni, niŋe yaara ti karanagana gbeeri ni yi nule wu pye, ten li funho xheeri ta, losaana da wu, na akili yaha funbene ta na, teemu ta ne niŋe yeye shazhosigene li, lale wu tuu yadaya yi ni, lawolo wu ni daanna wu ni kafegere ni kapyegere ni, niŋe yi karanagana gbeeri, siwaga ni waga nahakon wu, faratii ni kakara karanagana li, somi kereepyegana li, lohoŋe karanagana, feŋeme gbeeri ni lozaana da wu.

Porozhe N°10 : ni wu wemu wajibi wa ge, keparagaa ki, enforimatiki le wu

542. Keni porozhe nisogolonomo yaha wu toyo na si faga ge, ne gboyo ya waha yaha le koro ni, yere naha bye dugoyeye yi, ma naha jo, tiforo ganwu keree tetehegana li ni foroba kabyaaa karanagana, keree yi pye-mahama pu, sariyaa pu, sipyiiir kajana li, kibariya ni kafilafaala yeye nivoyo yi, kabyilene lada wu ni, yeke wa sha je mu naha jo wajibi yeye.

Porozhe N°11: kubariyaa kozhe li : fiige tefaga kibariyaa ta lozhe naha na - gbaha yerehe Mali wu ni

543. Fiige tefaga kibariyaa gbaha lozhe oaha na waha ba niŋo tesinŋe ni kibariyaa nizaanma ni da wu keni si ja nahagbaashere porozhe pu yaha toyo na, teye yi geme wu kapyegere bye wu, niŋe yeye, kariti yala wu. Le koro li na, Mali fanhafere pu funga li ne ma gbomo taha teyekibariyaa pu na sani pu di kere nemehe kon ge, fiige ki lada wu, mahama pu, sipyiiire ti, kalere, shazhosigene li funho ni.

4.5. Keree-shɛ-karitii ni jojaaga yɛrɛyɛ yi

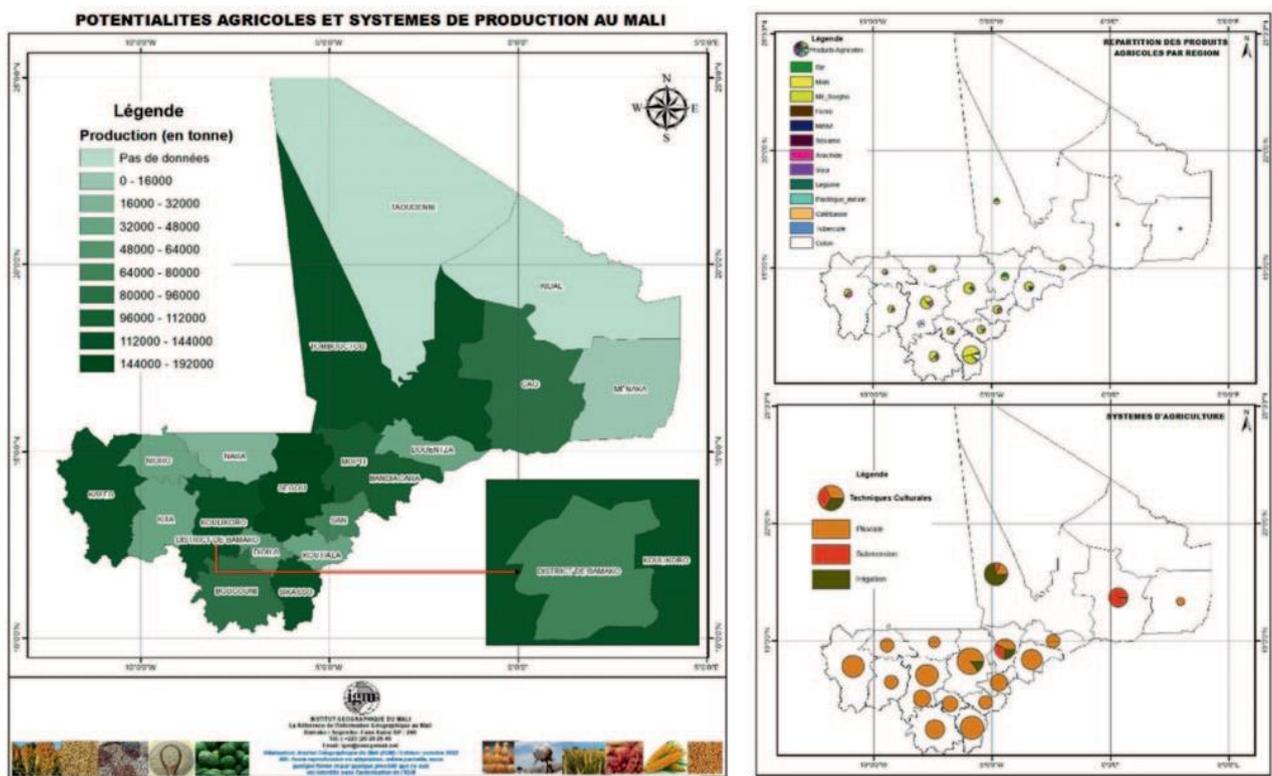
544. Kɔnahashaara kalaa wu funɔ Mali nahagbaashaara fyɛle ɲuɔ ni, niɲe tuun funɔ ni, keni si fiige kabazheye bɛeri kibariyaa cɛ, lada wu ni kabyileere minisirigba ki wa li sha IZhiyemu mu wu di bɛrɛgi jaabii kariti yala, fungɔngɔ 2063 wo kɔnahashaara kalaa kariti ni lada wu atilasi.

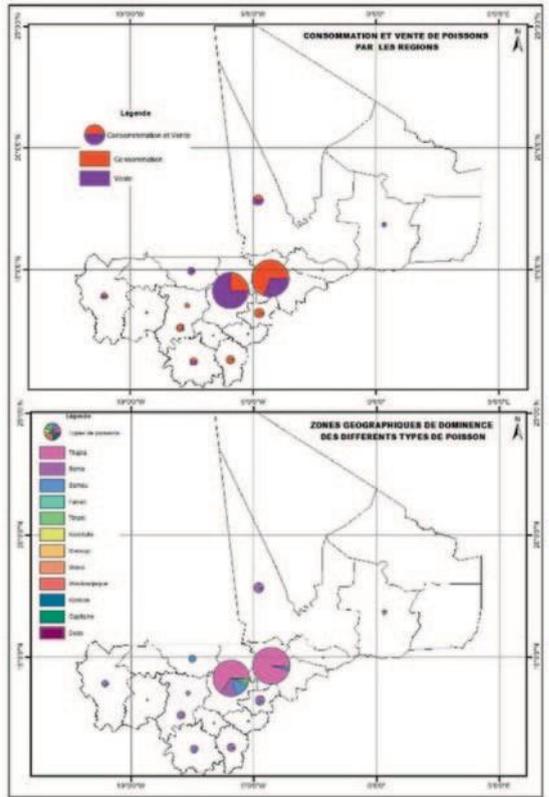
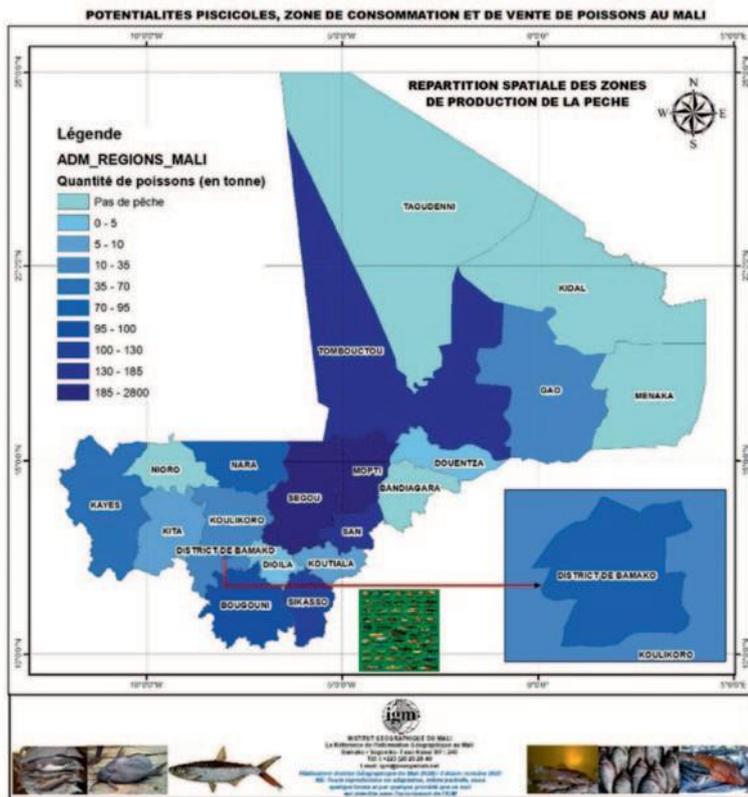
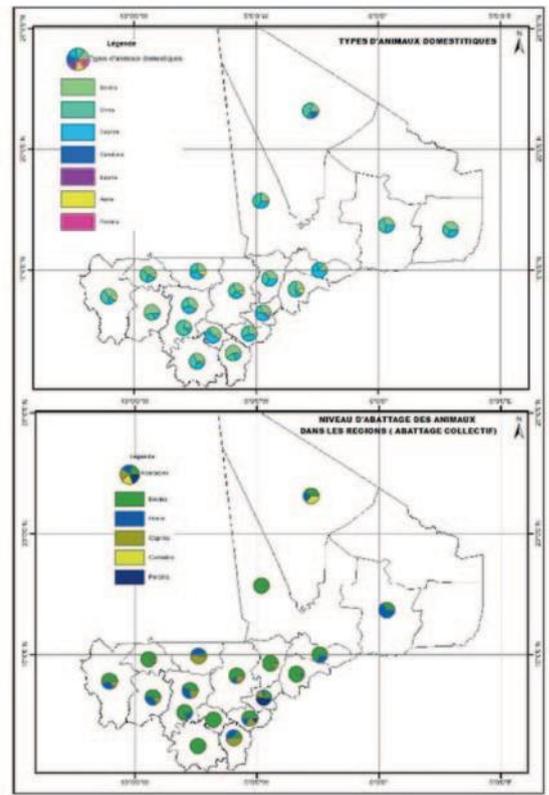
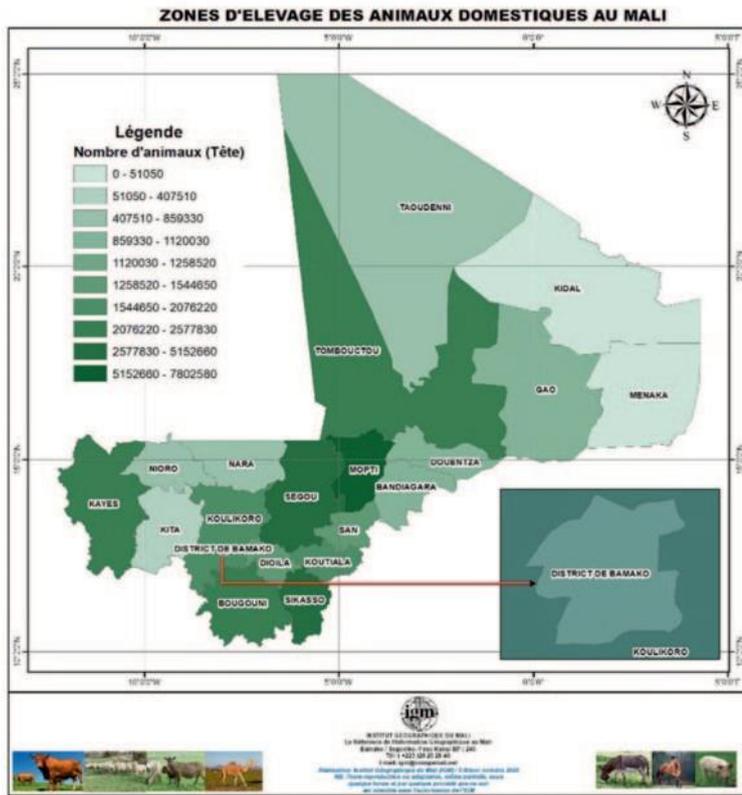
4.5.1. Keree-shɛ-karitii

4.5.1.1. Tɛgɛyahala-shɛ-karitii

545. Ma saha ni kɔnahashaara ti ni, ni kibariyaa nidaya yi ni, kabasheye baariɲuyɔ nime te karitii pu wa yala, kalaa tɔyɔɔ yi bɛeri ni. Wee cɛmɛ-kpɛɛnyɛ yi xo wa ye : lada wu, sipyiire ti, fiige kalaa, fugbakalaa, faa wu, yatɔpɔrɔnɔ li, fyapɔrɔnɔ li, Kuran wu, loho ni fɛɛfɛɛmɛ, niɲe nɔhɔdaan nafuu, jɔgbɔtɔrɔgbaya ni wɛrɛgbaha yi, dugonaari yɛrɛyɛ yi, lohotɛmaraya bariɲuɔ yi, fiimarana bariɲuɔ yi, kugbɔyaagana, li gbaya yi, kibariyajaaga yɛrɛyɛ yi, oteligbaya yi.

NB : Wee kariti pu gannɔhɔdaan ge, wa foro bɛrɛgi wu jaabii pu ni. Yemu wa mazhin wu ni ge, wer naha wa A3 ni A0. Sɛmɛ pemu mazhin wu funɔ ni ge naha ja da bɛ ye naha ni **SHP, JPG ni PDF** lada wu ni kabyileere minisirigba ki wo sɛmɛ lɛyɛ tɛyahaja ni.

4.5.1.2. Niñenohodan nafuu yaara-sha-karitii

546. Kapahashaara karitii pe wa yala ma saha ni yaha wu toyoo na yeeke tee ki shishээр& ki ni. We kariti wu teñe gee tee ki ñuño ni :

- Fiigefanha ñeri ni lada wu sologana li ;
- Li mege ceme da nafan gboo tahala kabazhaye yi ni ;

- Sipyiire ti nahashēere ma nō nama tēhē li ni ;
- Fanha le wu .

4.5.1.3. Nafuu kariti wu

547. Mali lada wu atilasi jē kariti jeheme bine wu ni fotoo, ni tuugusheme, keni nafan yerēye yi di cē, yadaya yi ni kaa daan tēye yeemu wa erezhōn pu ni ge.

- Cerege nizhiige ki wa Mali erezhōn fomōnō pu sheni ni Bamaxō ;
- Cerege shuun woogo k iwa karitii pu bine, teemu wa Mali lada wu tēye nime tuun yaara yadaya yi sheni ;
- Cerege taanri woogi wa (erezhōn 19 bēeri ni Bamaxō) yaarashēe karitii pu she, yaha wu tōyō na tē 4 sheni.

4.5.1.4. Mali wu nibaṅa nama

548. Nibaṅa funṅō ni, keni si nidaya bēeri bine di fanha le kibariyaa pu ni, yee keree waha yaha tōyō na :

- **Tē gbeere funṅō ni :**

549. Lada wu ni kabyileere minisigbaha ki tēfaga Kibariyaa ghaha yaha wu tōyō na wu. Kere gbaha ki waha sozi fiige tēfaga kibariyaa gbaha ki na.

550. Le nimeriki kpeenge le shi, lemu o sēriveri, baari pye yerēye yi naha ja kibariyaa mara, na guru na yi gbōṅhari pye nivōyō wu, na nule baari wu ni 2023 ni 2024 yē ki ni. .

- **Niṅ tē funṅō ni :**

551. Tēfaaga kibariyaa ni ki yadaya porogaramu yaha wu tōyō na, keni si ja la le karitii pu ni.

- **Tē tē tōngō funṅō ni :**

552. Mali tēfaga baariṅṅō yaha wu tōyō na, kafilafaala yerēye sateliti yaha wu fugba ni , ni niṅe kaṅashaara sateliti.

4.5.2. Kafilafaala fyēle

553. Fiige kafilafaala fyēle vanri wu keni si ja kayaana li yala, lemu jē ma nahagbaashēere ti funṅō tayeregelōvēe bēeri pye pu tayerege lo Malivomō fungōngō kozhē li ma sah 2063 yee li ni.

555. Kafilafaala nahagbaashēere ti kaa na, jē tayeregbō pyegana, yerēye niṅehēye wa ki funṅō, ni wa tēhēne kaṅashaara nidaya ṅṅō ni, weke wa na sipyiire ti ni pu kōrōyō jēri ge, ni waha ja daanna ge.

556. Wu yaa wu di bye nahagbaashēere porogaramu pu cerege gbōhō ni na kariṅēge nule tēhē li bēeri ni (foroba baariṅṅō, jogani baariṅṅō, tēenne funṅō sipyiire ti), keni si nafan wolo kafilafaalapyevēe yi lulūṅō lēye ni nivōyō yi, di kodēhēne le sipyii niṅe keree ni.

557. Politikii, porogaramu pu, kabazhēye fyēlē pu kaṅashaara ti, lemu wa PNCD jēri nahashōn ge, wa foro ni yee ni :

- Fiige nahagbaashere politiki gboyo yi jori wa PNCD pye pu teforogo ni pu tewii ge we ;
- Politiki semele pu, fyeele ni porogaramu pu, peemu wo kashaa wa ma sipyii nitanma ta ge, na korogo jeri ge, wa yere yiye daanaa wu na ;
- Kafilafaala kapyege ki wa na pye kiyee mime ni fiige ni we ;
- Nafuu (sipyiiire ti, kabyaa, yereye yi, nii-kacene) wemu waa gan kafilafaala nahagbaashere ti kaa na mege na ge, wa cere kelee ti waa maxo jo we, na dere na suli nahagbaashere karijege ti mu, lena kapyegee naha ja bye tuun wa ni we ;
- Tetehehe kafilafaala kapyegee ni gemu ja pye xo ge, ni pere porogaramu ni fyeele pu ni je jajari teenye ye, kibaariyaa vanri wu ni jaaga baari, ma ta PNCD wa li sha akili di yaha seese sipyiiire ti kafilafaala na, kanahashaara ti, tayeregelovee kala wu, kapyegee ki nule wu ni ki daanna ni beregi.

4.5.2.1. Kashagaa ki

558. Malivomo fungongo 2063, keni wu sija kashaaya yi ta, wa yaa wu di tayeregelovee beeri leje le.

559. Keni si ja pere beme pye fungongo ki juro ni, fige fyeele kashaaga nibono li wa ma fanha le ni ma tayeregelovee beeri tayeregelozhe naha na li, wu di nahagbaashere nizhaga ki ta.

560. Li mege baari wa :

- Ma la le sipyiiire ti beeri lejele wu ni tayerege lo wu ni, fiige nahagbaashere jahatiime yi zhaje wu ni yi yaha toyo na wu, ni kadugoyiri-ten-malishen be ;
- Ma fanhale ten-jo wu ni fungongo nahagbaashere keree nizhiime pu kaa na, ma jarije da ni beme ni sipyiinule wu degi ;
- Ma susule wu ni karijege lozhe naha na keni si ja nafuu wolo juro yirige ;
- Ma teje sipyiiire ti fungaaga ki suli kabazheye yi ni, yemu wa saha ni fungongo 2063 ni ge, ni ma teje sipyiiire meen yiige foroba ploitiki kpeenge ni ;
- Ma li fahaga kafilafaala jurofeerelewee beeri mu kelee ma tiforo levee nahagbaashere kabazheye yi ni, pu di kafilafaala ceme ni niikacene nahagbaashere kaa na ;
- Ma ODD pu da wu tegi.

4.5.2.2. Nahatii sariyaa pu

561. Sariya nizhiime weke wa fyeele wu yaha wu toyoona wu koro le nige, naha bye sariyagbo wu wo sariyajeje ki, gemu wa li she na ; « foroba kapye wa sereje sariyaa taanri wu na, pemu je gbomo fanha ki wuyefere wu na, malishen wufere karijege lo wu ni, ni malishen nafaan shazhosigene wu. »

562. Sariyaa peete naha ba fara pee niziime pu, maa li ce na kafilafaala nahagbaashere ti kaa na yaa wu ja :

- Ma setanga kan pyegaŋa ni bæri nule-fyēlē le wu yiye ni keni si nahagbaashēere porogaru fē pēlē, ma kashaaya yi da wu kariwēē, ni nidaya da wu, na akili yaha piga yi ni tēēē sipiire ti kajana li na, lemu waha ja pu pye pu xhēri nidaya ta ;
- Ma wuyetan kibariya yēyē yala wu ni yi jaaga wu pye. Le funḡo ni, pyegaŋa nizanḡa waha gbegele :
- Ma lale kalaa yayaala yi ni, geemu wa pye kafilafaala nahagbaashēere ti kaa na ;
- Ma yēyē ni kapyēgee ki bē ti kiyē ni tayeregelōvē pu ni ;
- Ma yayaala li naha ni kadugo bēēgi wu pye ;
- Ma yere yayaalaa yi jaaga wu tan ni bēmēhē ni karijēēgi ni sēmē ni, ni foroba kibariya jaaga tēyē yi ni ;
- Ma sipyii kalaa wu ni susulene yēyē yayaala yi ni jaaga wu sēsēsē gbegele wu, yi nahawolōvē bæri mu ;
- Ma baari gbōo pye nafuu niganga ki ni.

4.5.2.3. Tayereyegbōo kabazhēyē yi

563. We fyēle wa fanri fungōngō Mlaifōmō kozhē li ma saha ni 2063 yee li ni, kaa na, wu wa yaa wu di fungōngō ki yaha wu tōyōo na keree fahaga. Wu wa tējē tayereyegbōo kabazhēyē ḡḡo ni :

Tayereyegbōo kabazhēyē 1 : Susulenkafilafaala wu

564. Ma saha ni porozhēē nisogoloḡōmō fanha ki ni, Malifōmō 2063 yaha wu tēyōo na maxo wa nafuu kanra na fiige funḡo ni ni ki kadugo.

565. Nafuu woo li gbōo wa sereḡē kafilafaala nizaana na fiige ni. Fiige ki ḡaagana li wa kaa-daan yēyē nafuu ni ḡii-kacēnē karijēēgi ni kabyileerevēē, we fyēle wa zha ni naha fōḡo ḡkan Mali mu fiige ni, cerege ki funḡo ni, ni koḡo funḡo ni, ni ma jagikafilafaala ni kafilafaala nahagbaashēere ti kaa na fyēle pu.

566. Jaaga-yēyē kadugo, we fyēle wu yere nō sipyi peeteē bē na, peemu tēyiriye wa nigin wē, ma naha jo (kējēbaariyēē, Kilekoro shēēn, politiki shēēn, fiye shōḡwoonō sipyii, ni yere shi yatii bē).

Tayereyegbōo kabazhēyē 2 : Porozhēē nisogoloḡōmō ḡaa wu

567. Ma porozhēē nisogoloḡōmō, pemu wa yaha tōyōo na ge, ḡaa wu ni pu jē wu naha bye ni filimii-widoo yala wu ni porozhēē pu nigin bæri ḡḡo ni, keni si ja yi shēgana ni yi kajana cē ; sēmē yala wu, « Malifōmō fungōngō kozhē li ma saha ni 2063 yee li na », ni jaaga yēyē fōḡo yatii bē.

Tayereyegbōo kabazhēyē 3 : Tēnnē sipiire ti yiriye wu ni kafilafaala sipyii kōrōḡo ḡeri wu kaa na

568. Ge kabazhēyē ki wa sogolo kafilafaala sipyii kōrōḡo ḡeri wu kaa na li ḡḡo ni, tēnnē li sipyii ḡeri wu ni pu yiriye wu. Keni bæri si ja pu tayerege lō ge, li ḡḡo wa taaya yi bæri Mali fungōngō 2063 ki cē ni ki fanmu, keni kapyēgee di le koro ni, di pu cēmē, gemu fanha le pu pyegaŋaa ni pu kōrōḡo yi ni ge, keni pu kashaaya yi da wu tēgi.

Tayeregegbɔɔ kabazhege 4 : Fanha le wu kajaŋaa ki ni

569. We kabazhege wa zhaa di fanha le tayeregelɔvɛɛ bɛɛri kajaŋaa ki ni, kenɪ si la le kafilafaala fyɛɛ wu yaha tɔyɔɔ na wu ni, gemu ɲɛ « Malifomo kozhe li ma saaha ni 2063 yee li ni » kashaya yi ni, ni ma teyeregelɔvɛɛ bɛɛri lɛɲɛ le kashaya yi ni.
570. Ma fara le na, wajibi ɲɛ ma tɛɛɲɛɛ kafilafaalapyefɛɛ (fanha le wu ni kajaŋaa), peke wa ja ge, keyɛ le wu yaha wu tɔyɔɔ na wu ni, le naha bye sipyii yirigi gbɔɔ fueɛɛ pu ni.

Tayeregegbɔɔ kabazhege 5 : daanna ni bɛɛgi

571. Fyɛɛ wu na sereɲɛ pye wu keree na, ni pyegana li lɔbye wu mayɛ woo li yaha wu tɔyɔɔ na wu funɲɔ ni, tayerregelɔ bɛɛri mu. Kaa pye latee bɛ wa, ma ɲahajaabii ni faratii pu ɲahakɔnrɔ pye, kenɪ si ja ɲutanga gbɔɔ kan fyɛɛ mu. Lee ɲɛ ma kafilafaala kapyeegɛe daanna ni bɛɛgi sɛɛsɛɛ pye wu.

4.6. Kakara tɛyiriye ni faratii pu

572. Kayaŋa, kakara tɛyiriye, faratii, fanhabaara wa ɲaha tii Mali na fiige funɲɔ ni, ni koɲɔ ni, yeekɛ waha ja fe gbɔɔ taha wu ɲahagbaashɛɛɛ ti na, wu ɲariɲɛ da ɲara li, wu tɛɛnne funɲɔ ni wu politikɪ ɲariɲɛ na.

Fiige ki funɲɔ ni

- **Shazhosigene baara**

574. Kakara tɛyiriye ni yi tuuyo wa ɲɛɛ, ma naha jo sipyivigiri wu, fanhakaapye li, fiiyeshɔɔ ni kakara ti, zkɔnrɔɔ wu, yɛshi-ɲaha-yaha wu, kilɛkorogoo kashi, siberitiki shazhosigenebaara ti.

- **Kuranbaara goriya wu**

575. Kuranbaara ti voro wu wa sipyiire ti ni lada wu ɲahagbaashɛɛɛ fyɛɛɛ gbɔɔ. Ma sɛɛsɛɛ, gbeeri ni nivɔmɔ kuran da ɲɔmɛ kan bɛɛri mu, weke pɛɛɛmɛ bɛ wa tan, le wa kashaga gbɔɔ, yadige yala ni lada kapyeegɛe, baari da, nafuu da, ni kanhamaja koro ni.

- **Fanhabaa fiige na pye ni ɲahagbaashɛɛɛ tɛtɛhɛnɛ nibalabaa**

576. Fiige fanha ki bye jɛɛ kenɪ si ja sipyiire ti karaŋa, ɲahatiime nigboyo kan ɲahagbaashɛɛɛ ti mu, ni kajana tɛtɛhɛnɛ nibala ni.

577. Can ni, Mali tɛtɛhɛnɛ li pyegana kayaŋa wa ɲɛɛ, ma naha jo, baariɲuyo ni kapuegɛe ki durugu kiyɛ ɲuɲɔ ni wu, tɛtɛhɛnɛ pye yɛɛyɛ gbegelegana li ni yijiribaa wu tɛɛ li ni, sɛmɛɛɛ nibalabaa wu kabazheye politikɪ wu ni kafila wu ni.

- **Politiki ɲuɲɔfoo ɲɛri wu**

578. politikɪ ni lada wu ɲariɲɛbaara ni ɲahatiime ɲɛri wu farati wu, leke ɲɛ ma toro she ni tɛɛ li nidaya yi ni, ni le wa xhɔnla wu kapyikoono ki ɲɔkɔn wu fanhaya shuun shɔɔ fanha ki mu. Le wa ja pye tɛɛ gbɔɔ fungongo ki ɲahashɛɛmɛ ni ki yatɔyɔɔ na wu mu.

- **Kabyaa keree**

579. Kabyaa keree ni erezɔn nule wu funbɛnrɛ fonɔ ti wa FCFA nibaŋa yegerɛ pye sɛɛsɛɛ ni. Wee bɛɛri kabyaa wa ja pa ni jagi nulɛnɛ sɛɛsɛɛ wo ni Mali ni wɛ, na le ɲuɲɔ pye Mali yɛɛyɛ dugozhe wu CEDEAO fiiye ni fanha wa toro xhuu nigin ni 8% na wɛ, ga na bye 48% Afiriki bɛɛri ni, ni 52% ni koɲɔ funɲɔ ni.

580. Kabyaa keree ɲuɲɔ ni funshaara ti yaa di akili yaha AES yaha wu na tɔyɔɔ na, koɲɔ kabyaa keree ɲɛri wu na, ni dolari (Ero) fanhaya jɛɛ wu, leke wa ɲɔkɔn ni BIRIKISI wo wari yahawu koro na, weke wa daanna ni wari fali yɛɛyɛ na ge.

- **Kafɛge ɲɛri ni kakara tɛyiriye mahama pu funɲɔ ni**

581. Kaɗaashaara kalaa yemu wa pye Mali funɗo wa li she na kafegɛ ɗeri kanya nizziime yi wa : waga ki, lohokakara ti, kafegboyo yi, siwaga pele wu, kafegɛ dugutigi wu ni kafegɛ gaagi.
582. Ma fara lena, Zanhapaga ɗeri-ɗeri wu ni kafegɛ dugutigi ni zanhapaga jere wu yeeli funɗo ni, ni yee shohɔ ni.
583. Kafegɛ ɗeri wu kapegee wa no xo sipyiire ti ni lada wu kapegee jeri na. W'a ja ten di lavara ni kee kapegee ki na, gekɛ wa tɛhɛɛ da sababu erezhon pu nahagbaashɛɛ ti na, kafegɛ ɗeri wa fe yaha yekɛ seeseɛ ni, ni yi wa nafa foro faa, yattɔɔɔɔɔ ni tuu yi ni ge. Kafegɛ ɗeri wu fanha wa pele peere erezhon pu na.

Koɗo funɗo ni

Mali wa koɗo kabzheyɛ ɗehɛyɛ woogo funɗo, danabaa gekɛ fanhaya wa ɗeri ni ki koɗo marafyɛɛ pu, ni ɗuɗoyiige lada wu, kefege yerebaa wu tenugo ni, banaya voro wu.

584. Fiige ki wa di tayeregegbɔɔ fyɛɛ yaha toyoɔ na, na ma baari pye ni koɗo lada wu mahama pu sogologana ni wuyɛ kabaɗa na, ni wu cerege funɗo ni, yekɛ wa vigi koɗo-bɛeri-nigire wu ni yogo goriya wu Afiriki ni, mazhinceme zhe wu ɗaha na, cerege kuluyo vanri wu ni fanha le wu yi ni, koɗo kabyaa dugudigi wu, ni wari fali ɗomehɛɛ fanha ki jere wu, genhɛɛ wu lada ɗuɗoyiige fiye shehe ni koɗo caan ki na.

Σεμειωτάματα yi

Σεμειωτάματα1 : Καθεμνε yi μεγε σολογανα κλησαα

Σεμειωτάματα 2 : Yegeye gbɔɔ yi

Σεμειωτάματα 3 : Baaripyɛ kulunɔ funnɔ shɛɛn mɛyɛ yi

Σεμεηutahalaa 1 : Kashεεε yi mεεε sologana kapashaara

63 kashεε ye wa lo, na yi loob cεmetuuyo 5, yee ηε : Sipyii-ηo-cεμε ni kajana sipyiire ti vanri wu (16 kashεε) ; lada wu ni nahagbaashεεε ti kabyilere (22 kashεε) ; marapyegana li (14 kashεε) ; mahama pu ni kafεge ηeri wu (5 kashεε) ; kariηεεge ki ni, koηo marapolitki (6 kashεε).

Cεmetuuyo 1 : Sipyii-ηo-cεμε ni kajana sipyiire ti vanri wu (16 kashεε)	
Sipyii-ηo-cεμε zhe wu naha na	Kanhama ni daannabaawu
Vorogbee	Kalege dawulalaa
Kugbo yaagana li	Fiige shεenre ti
Kalaa tεhεε li	Kile korogoo
Kalaa wu keree nizaana	Cεε pu nahashεμε
Kapahashaara ti ni nahagbaashεεε ni tiforo gan wu	Nogobiire ti, tikerεμε ni xooro ti
Niηa Sicuumo ti	Baari da wu
Wuyεdεgi ni tεenne li kasεεε	
Yadiye da wu ni dige ηariηε ki	
Cεmetuuyo 2 : lada wu ni nahagbaashεεε ti kabyilere (22 kashεε)	
Teye yi γεμε wu	Fiige ki yatara lozhe naha na wu
Lada wu nahashεμε	Lada wu gehene wu
Faa yaloro ti	Izinii keree
Nii-nidaan-sha-ηara ni Loteli wu	Dugonari ni dugonari-baariηoyo yi
Keηε baari wu	ηiηε nohodaan yaara ti
Yahara ni Kabyileere ti	Kuran wu
Fo lo wu	Yaara ti perεμε pu
Nahagbaashεεε ti dεgi wu	Kabyaa politiki
Lanbo keree	Yayaala ni nimeriki lada wu
Lada wu kabyileere ti	Nahagbaashεεε tεtεhene wu
Jogani baari kabazhεge tayerege ki	
Nikaacebaa baari tayerege	
Cεmetuuyo 3. marapyegana li (14 kashεε)	
Wuyε-tan wu ni shazhosigenε	Fiige sipyiire ti tyerege ki
Fiige nigire ni tεeneε funηo bεμε	Keree yaavεεε tayerege ki
Kiirikon	Jojaaga yerεye ni jojaaga kuluyo tayereye yi
Tiforo gana wu fiimarana mu	Fiigeshεenre ti ni fiigeshεenre keree
Fiigjaaga ni erezhoon tεηε wu	Kereepaha wolo wu mahama pu
Naηmahara	ηiηε kaa
Fiigefanha tayerege	
Demokarasi	
Cεmetuuyo 4. mahama pu ni kafεge ηeri wu (5 kashεε)	
Luhō yatara	Faratii ni koηo kakara ti
Tεen li funηo ni (gara, kafεge gaagi wu, kapeegee	
Mahama pu yerεye ηεhe wu	
Waga, tikonro ni siwaga	
Cεmetuuyo 5. kariηεεge ki ni koηo marapolitki (6 kashεε)	
Cerege ki ni Afiriki nule wu	Unito tayerege ki
Koηo wu-bine-pye-nigin	Fiige kadugo malishεen pu tayerege ki
Fiige ki kadugo politiki wu	
Koηo nafuu fanhabaariηuyo tayerege ki	

Sammutahalaa 2 : yegeye nizhiime yi**Sipyii-ko-ceme ni tennne li**

- 1) Teye yi nii wu sipyiire ti na kaa waha bye di we ?
- 2) Kalaa saana da wu keree waha bye di we ?
- 3) Kanhama pu ni daannabaa wu waha ba beregi naha funjo ni, ni daanna yereye shi we ?
- 4) Kalege waha ja we fiigeshenne nigire tan la, na sipyii ni lada wu lozhe naha na la ?
- 5) Kilekoogoo tayerege naha bye ge shi we politiki wu, tennne li, lada wu ni kalege ki funjo ni we ?
- 6) Wuyedegi wu pyegana lee ki ni nivono li waha zhe naha na di we ?

Maragana li

- 7) Fiige fanha jegana li ni wu tayerege logana li waha we shi we ?
- 8) Wuye-tan wu ni shazhosigene li kafila wu ni yi pye-yereye waha bye yee shi ye ?
- 9) Nanmahara tayerege ni shi waha bye we shi we ?
- 10) Kiirikonro ti metanga ta di we ?
- 11) Baarinyo yi kajana waha bye le shi we ?
- 12) Fiiye shohwoon li keree kafila wu ni baaripyegana li waha bye we shi we ?
- 13) Fiigeshenne ti ni fiigeshenne keree waha bye di ?
- 14) Tetchene li keree kajaana wa gee shi we, ni nahagbaashere ti karanagana li waha bye we shi we ?
- 15) Fanhajaaga ni erezhon pu tere nahasheme pu di we ?
- 16) Niye keree karanagana wa di we ?

Lada wu

- 17) Kabyilene politiki wa we shi we ?
- 18) Kuran nibana wa ge shi we ?
- 19) Izinii keree nibana wa ge shi we?
- 20) Fiige teye shoh yiy ni keree waha bye di we ?
- 21) Niye nohdan yara wlo wu ni di yaa wu keree wa bye di we ?
- 22) TIC nahasheme pu ni baarigana li waha bye le shi we ?
- 23) Joganiibaari wu tayerege gbo ni ki baaripyegana li waha bye le shi we ?
- 24) Nikacebaa baari skegana waha bye le shi we ?
- 25) Tiforo ti shi ni gehene pyegana li shi waha gan faakabazhege ki mu we ?
- 26) La le wu lada ni waha no tsheli li shi na we, le pyegana ki waha bye gee shi we ?

Σεμεηutahalaa 3: Σεμε kaceηεε gbegelevεε kuluηō mεye

Ni mō rō	Mεye & Mεσσω	Baariηuηō ki	Teyerege ki	Telefōni wu	Emayi
Βερεγι / Kabazhege					
1	Aluseni SANU	MEF	Minisiri		
2	Abudulayi TARAWERE	MEF	Sekereteri Gbōō wu	66 97 36 09	abtraore74@yahoo.fr
3	Jakarija DAMELE	MEF	Limεge konseye	75 14 29 51	diak28@yahoo.fr
Kapyegeε ki nule wu yiye ni, baari pye wu, yi daanna ni βερεγι					
1	Maxhamadu Zibo MAYIGA	CT-CSLP	Kayaamavōō	66 74 23 24	mahamadouzibo@yahoo.fr
2	Bamusa KONE	DNPDP	Direkiteri	66 72 10 61	bamoussakone@yahoo.fr
3	Aruna SUGANE	INSTAT	Direkiteri	76 13 89 98	sougane_arouna@yahoo.fr
4	Axhimadu Tijani XAYIDARA	DGB	Direkiteri	66 76 72 98	haidara_ahmadout@yahoo.fr
5	Εli Pōrosiperi ARAMA	DGDP	Direkiteri	65 77 68 63	arama2008@gmail.com
6	Yexiya Buya TANDINA	DFM	Direkiteri	94 49 00 99	yahiatandina99@yahoo.fr
7	Sedu JIMIDE	CARFIP	Kayaamavōō	76 42 07 32	sdjimde@gmail.com
8	Bubakaari Beni Buyile	DNTCP	Direkiteri		
9	Faransuwa KONE	CERCAP	Direkiteri	78 77 98 37	francois.kone@cercap-mali.org
10	Abubakaari MAYIGA	CT-CSLP	Inite ηuηōfōō	76 10 95 62	maigaaboubacar83@gmail.com
11	Bubu Umari NAKATE	CT-CSLP	Inite ηuηōfōō	76 44 88 85	niakabou@yahoo.fr
12	Sajo Koli KEYITA	CT-CSLP	Analyste	74 72 50 32	sadiokoly@yahoo.fr
13	Moxamedi KEMESO	CT-CSLP	Analyste	76 60 96 97	mkemesso@gmail.com
14	Moxamedi A.I. TURE	DNPDP	Divizhōn ηuηōfōō	66 68 22 00	salinet2012@yahoo.com
15	Sheki Umari GINDO	DNPDP	Divizhōn ηuηōfōō	76 28 02 55	cheickoguindo@yahoo.fr
16	Usimani SISE	DNPDP	Divizhōn ηuηōfōō	76 49 14 00	ousoucisse@yahoo.fr
17	Ibiraxhima KONE	DNPDP	Divizhōn ηuηōfōō	76 30 82 79	koibrahima@yahoo.fr
18	MAYIGA Shō Masitan TARAWERE	DNPDP	Sekishōn ηuηōfōō	66 69 51 67	massitan_t@yahoo.fr
19	Yexiya ABIDU	DNPDP	Sekishōn ηuηōfōō	66 25 66 29	yehiabdou@yahoo.fr
20	Bubakaari KULIBALI	DGB	Sekishōn ηuηōfōō	76 36 43 30	boubabaya99@yahoo.fr
21	Aluxhuseeni T. JALO	DGB	Sekishōn ηuηōfōō	66 56 84 14	diallo.alhousseini@gmail.com
22	Siyaka SISE	INSTAT	Deparitema ηuηōfōō	76 61 42 81	siakacisse79@gmail.com
23	Seyidina Umaru MENTA	INSTAT	Deparitema ηuηōfōō	76 01 37 86	mintaseidinaoumar@yahoo.fr
24	Umaru SISE	DGDP	Σεμεεε ηahawolofōō	73 11 14 96	ociss21@yahoo.fr
25	MaDAMU SUMAWORO Mariyamu TUNKARA	CARFIP	Sekishōn ηuηōfōō	76 39 40 77	mariatounk8@yahoo.fr
26	Jakarija KAMATE	ODHD	Inite ηuηōfōō	66 79 78 69	dikamate@yhoo.fr
27	Aminata Ali TARAWERE	ODHD	Kabyaacεmεfōō	79 40 00 55	traoreaminataali@gmail.com
28	Maxhamadu Seku	IGM	Direkiteri	66 73 56 45	mskeita2002@gmail.com

	KEYITA				
29	Modibo KAMARA	IGM	Dirəkiteri Tahara	76 43 09 08	cmodibo59@yahoo.fr

30	Isiyaka DAM&LE	IGM	Yataya Direkiteri	76 31 54 23	issiakadembele2010@gmail.com
31	Mariki DAM&LE	IGM	Kalaa Direkiteri	66 71 07 64	dembelemarc20@gmail.com
32	Salifu DAM&LE	IGM	DAF	76 39 63 44	salifsinadembele@gmail.com
33	Maxamadi S TURE	IGM	Baari wu puɗɗɗo	97 30 39 96	mahamanestoure@yahoo.fr
34	Gimba KAMISOKO	ANCD	Yataya Direkiteri	77 23 19 63	guimbakamissoko609@gmail.com
35	Moxam&di A KANTE	ANCD	Direkiteri Tahara	66 43 71 26	kantetrois@yahoo.fr
36	Musa JARA	AEDD	Deparitema puɗɗɗo	72 14 29 41	moussadiar2006@yahoo.fr
37	Laji KAMARA	AEDD	Sekishon puɗɗɗo	66 78 16 38	camaraladji@hotmail.com
38	Birexhima KANTE	CPS SEEUDE	Direkiteri Tahara	76 50 16 32	brehikant@gmail.com
39	Mamadu SOGODOGO	DCM	Direkiteri Tahara	79 99 03 03	mamadou.sogodogo@outlook.fr
40	Alixaji Ali Gariba KUNTA	CES- MAECI	Esiperi	76 18 74 32	garbahadialy@gmail.com
41	Moxam&di JILA	CPS- CI	Direkiteri Tahara	73 38 71 49	djillam@yahoo.fr
42	Daramani KULIBALI	ONDD	Direkiteri Tahara	76 10 29 98	coulbaly_dramane48@yahoo.fr
43	Sibiri TARAWERE	DNP	Divizhon puɗɗɗo	76 01 42 99	sibirytraore@gmail.com
44	Lamini SUNTURA	USSGB	Metiridekonferansi	93 91 22 59	sountoural@gmail.com
45	Koloneli-mazhori Abuduraxa- mani SISE	CRSS	Buro puɗɗɗo	66 79 78 52	cisseabdourahamane5@gmail.com
46	Mamadu B&RITE	CPS SCJ	Kadiri	67 28 04 75	berthemsb@yahoo.fr
47	Musa KONE	CPS	Kalaa Kadiri	79 19 60 70	Asmoisekone@yahoo.fr
Gbegele wu, Dugonaari wu ni kafilafaala wu d&gi wu					
1	Mahame TARAWERE	MEF	Kafilafaala mege puɗɗɗo	83 78 13 64	
2	Aminata Umaru TURE	CT-CSLP	Kafilafaala Buro puɗɗɗo	66 72 43 72	bamtourette@hotmail.com
3	Fayisali Moxamed JALO	CT-CSLP	Mara ni garaɗa wu Buro	76 03 03 99	faicalmdiallo@yahoo.fr
4	Fuseyini TURE	CT-CSLP	Mara ni garaɗa wu Buro	78 45 93 74	tourefous@yahoo.fr

5	Madamu JALO Sane DIKO	CT-CSLP	Zheshonneri	66 76 23 86	diallodicko2007@yahoo.fr
6	Birexima DANBE	CT-CSLP	Mara ni garaja wu Buro	76 37 05 75	dembe2001@gmail.com
7	Alaxasani Ag XAMADA	DFM	Nafuu Divizhon ɲuɲɔfɔɔ	76 37 63 60	alhassanehamada@gmail.com
Konsulitan ni Dɛgi-sipyii pu					
1	Moxamɛdi DIALLO		Konsulitan	73 48 32 79	mohamed_diallo@hotmail.com
2	Masa KULIBALI	GREAT	Konsulitan	66 74 22 20	massa@greatmali.net
Minisirigbaya yi mɛgɛ tayeregelɔvɛɛ					
1. Fiigemara ni fanhajaaga minisirigbaha					
1	Musa BILANE	MATD	Limege konseye	79 69 85 90	bilane0809@gmail.com
2	Madamu SIDIBE Kajatu yemu wa yiri Jitu	CPS ATFPSI	Direkiteri	74 10 46 77	djitou70@yahoo.fr
3	Abudu Salamu JEPIKILE	DGAT	Direkiteri	70 11 37 93	
4	Abudaraxamane SISE	DGCT	Direkiteri	72 72 26 26	abdra_cisse@yahoo.fr
2. Kafilafaala, lata dugu kibariya-kan- fyɛɛɛɛfɔmɔɔ ni fiigemara tifɔɔ da wu Minisirighaha					
1	Suxaxebu KULIBALI	MCENMA	Limege konseye	66 01 50 90	scoulibaly@numerique.gouv.ml souhacoul3@yahoo.fr
2	Abuduli Kaderi Ki	DNEN	Direkiteri	70 49 75 69	aky@dnen.gouv.ml kelmeron@yahoo.fr
3	Ngolo KULIBALI	CPS ETC	Direkiteri	66 89 18 10/ 76 90 88 43	ngolocoulibaly2007@yahoo.fr
3. Siccumɔ ni sipyii nahashɛmɛ minisirigbaha					
1	Adama JAMUTɛNɛ	MSDS	Limege konseye	76 78 99 44	diamoutadama@yahoo.fr
2	Dr Issa TRAORE	CPS SDSPF	Direkiteri Tahara	76 18 17 70	issatraore1962@gmail.com
4. Nanɔhɔ nahagbaashɛɛɛ minisirigbaha					
1	Bala KEYITA	CPS SDR	Direkiteri	76 12 25 56	ballakoman@yahoo.fr
2	Moxamɛdini ASAGAYI-DU	CPS SDR	Yatara mɛgɛ ɲuɲɔfɔɔ	76 08 62 44	zamaiga@gmail.com
5. Fugbakalaa wu, kapahashaara ni kacɛnɛ minisirigbaha					
1	Aliberi MALE	AMAQ-SUP	Direkiteri Tahara	71 38 75 54	mallalbert70@gmail.com
2	Xamidu NAPARE	CPS Kalaa wu	Direkiteri Tahara	76 63 24 05	naparehamidou@yahoo.fr

6. Fiige kalaa wu Minisirigbaha					
1	Jakarija KONE	CPS Kalaa	Direkiteri	76 28 97 90	diakone1962@gmail.com
2	Bubakari DAMELE	CPS Kalaa	Inite nunjofoo	76 11 06 68	ddembeleboubacar@gmail.com
7. Keŋe-yayaala, nii-kaataan sha para ni kalēge Minisirigbaha					
1	Madamu SISOKO Siri-maxa H JAWARA	MACIHT	Limēge Konseye	7641 38 75	d_habibatou2001@yahoo.fr
2	Madamu Yayide Jeneba DOLO	CPS SCJ	Direkiteri	76 42 23 27	yaidedolo2006@yahoo.fr
3	Biruno SANOGO	CPS SI-CAEPIP	Direkiteri Tahara	76 30 50 99	brunosanogo@gmail.com
4	Musitafa SISOKO	DFM	Direkiteri Tahara	79 41 58 64	sisoko_moustapha@yahoo.fr
8. Mahama, fεεfεeme ni nahashεεregbeeri Minisirighaha					
1	Amadu JALO	MEADD	Limēge Konseye	76 31 78 20	diallo55amadou@gmail.com
2	Zantigi Buwa KONE	CPS SEEUDE	Direkiteri	66 62 60 72	zantiguibkone@yahoo.fr
9. Ministère des Mines, de l'Energie et de l'Eau					
1	Musa OBOTINBE	MMEE	Limēge Konseye	76 31 66 36	mombotimbe2@yahoo.fr
2	Isa KULIBALI	MMEE	Limēge Konseye	78 80 24 56	coulibalyissa2009@gmail.com
3	Damasa BUWARE	MMEE	Limēge Konseye	76 16 25 46	bouaredamassa@yahoo.fr
10. Dugonaari ni fiige furuzhiriBaariyεεye Minisirigbaha					
1	Mamadu Seku KEYITA	IGM	Direkiteri	76 13 89 50	mskeita2002@gmail.com
2	Ngolo KULIBALI	CPS ETC	Direkiteri	66 89 18 10/ 76 90 88 43	ngolocoulibaly2007@yahoo.fr
11. Yεkεεε ti, Baari wu ni baarikalaa wu Minisirighaha					
1	Madamu DIKO Fatumata ABUDURAXAMANI	MENEFP	Limēge Konseye	66 76 06 48	facidick@yahoo.fr
2	Aseku AHIMADU	CPS SI-CAEPIP	Direkiteri	76 48 77 22	ahassek@yahoo.fr
12. Kugbōhōw-geme ni gbaya, Tεye yi, fiige-niŋε-ki-yaa ni sipyii-pu-jateconō Minisirigbaha					
1	Birama TANGARA	MUHDATA	Limēge Konseye	76 32 51 45	biramat@yahoo.fr

ISBN 978 99952 888 8 4